MIHAIL M. ROBEA

LUMINI ETNICE

Studii şi articole de etnologie

MIHAIL M. ROBEA

LUMINI ETNICE

STUDII ȘI ARTICOLE DE ETNOLOGIE

COPERTA: *Mihail M. Robea*

Lector: *Mihail M. Robea*

Tehnoredactare computerizată: *Tomina Filip*

CASA EDITORIALĂ MUNTENIA
Bucureşti
Tel./Fax: 0213455754
0761743832

MIHAIL M. ROBEA

LUMINI ETNICE

STUDII ȘI ARTICOLE DE ETNOLOGIE

*

CASA EDITORIALĂ MUNTENIA
BUCUREȘTI

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ROBEA, MIHAIL M.
Lumini etnice/ Robea M. Mihail. – București: Casa Editorială Muntenia, 2010
Bibliogr.
ISBN 978/973-1834-16-0
398(498)

Lămuriri

Cartea însumează o serie de studii și articole de etnologie elaborate între timp. Ele nu urmează *strict* o ordine cronologică, ci una tematică, grupate potrivit conținutului apropiat. Detaliile despre apariția lor se găsesc în bibliografia de la sfârșitul cărții.

Cartea este împărțită în 3 secvențe: I – *Cărturari etnologi*, II – *Structuri monografice naționale* și III – *Structuri istorico-etnografice zonale*.

Autorul

I. CĂRTURARI – ETNOLOGI

C. RĂDULESCU CODIN – UN PASIONAT ȘI HARNIC FOLCLORIST

Printre culegătorii de folclor din primul sfert al veacului nostru se numără și *C. Rădulescu-Codin*, de la a cărui moarte s-au împlinit, în această primăvară – la 29 martie 1956 – trei decenii. Fiindcă și-a iubit poporul și și-a pus toate cunoștințele și toată puterea de muncă în serviciul acestuia, în timpul vieții a fost persecutat, iar după moarte, trecut în uitare.

El a văzut lumina zilei acum 80 de ani, în satul Zgripești, comuna Beleți – Negrești, județul Muscel, la 1 noiembrie 1875[1], într-o familie de țărani săraci, în casa lui badea Radu și a Saftei Uța. Dintre părinți, maică-sa, o talentată povestitoare, a fost cea dintâi care i-a sădit dragostea față de folclor.

Încă de timpuriu a cunoscut mizeria vieții materiale care, de altfel, l-a urmărit toată viața. După ce a terminat școala primară, părinții, ca să nu mai robească și el pe pământurile ciocoilor, l-au băgat băiat de prăvălie la o „negustorie" din Pitești. Dar mizeria pe care a îndurat-o, cât și dorința de a învăța carte l-au îndemnat, după puțin timp, să fugă acasă, trecând înot Argeșul. Părinții, neavând cu ce să-l întrețină la școală, l-au pus la sapă. Cu flăcăii și fetele satului lucra din zori și până târziu în noapte, pe pământurile boierilor. Seara, când se întorcea de la sapă, cânta:

„Sapa-i grea și coada groasă
M-a deschiat de oase;
Sapa-i grea și coada-i lungă,
Nu nojești parale-n pungă."

Munca câmpului la stăpâni nu-l mulțumea. În toamnă, cu chiu cu vai, a intrat elev la școala normală pe care, în ciuda numeroaselor greutăți materiale, a reușit s-o termine, datorită unei voințe de neînfrant. În toamna anului 1896, la vârsta de 21 de ani, a fost numit învățător în satul natal.

[1] Conform „Extractului de naștere", nr. 76, eliberat de primăria comunei Beleți - Negrești, jud. Muscel. Această dată este atestată în toate documentele.

În calitate de învățător și apoi de revizor școlar inamovibil a dus o vastă activitate pentru ca școala să cuprindă cât mai mulți fii de țărani. Apreciind valoarea instructivă și educativă a teatrului, el a fost primul care, în satele județului Muscel, a pus bazele lui odată cu reprezentarea piesei sale *Școala și oștirea* (1897).

Căutând să vină în ajutorul învățătorilor și țărănimii a scris *Cuvântări populare*, carte în care critică nepăsarea statului față de școală și dă sătenilor numeroase sfaturi de igienă, de îngrijire a vitelor și de cultivare rațională a pământului. Cartea s-a bucurat de aprecierea lui G. Coșbuc, Alex. Vlahuță, N. Iorga, M. Sadoveanu. Coșbuc a scris în 1908: „Cuvântările d-lui Codin sunt bine rostite, clar și țărănește".

Fiind numit revizor școlar în preajma Primului Război Mondial, Codin a avut o mare posibilitate să cunoască în amănunt aspectele satelor și nevoile oamenilor. Observațiile le-a inserat în cartea *Datoria noastră* (1916). Aici a denunțat starea lamentabilă a școlilor, mizeria materială și înjosirea morală a învățătorilor de către „sătenii necinstiți dar cu greutate electorală". Pentru ridicarea și luminarea țărănimii, el a propus unirea tuturor intelectualilor cinstiți și întemeierea unor„tovărășii culturale". În acest sens, a editat vreme de un deceniu revista populară „Prietenul nostru". Revista nu numai că înfăptuia opera de unire a intelectualilor și de luminare a țărănimii, ci publica regulat și diferite creații populare.

Prin activitatea obștească, Codin Rădulescu „a fost un bun povățuitor al poporului, a cărui viață sufletească o cunoștea atât de bine" (Acad. Emil Petrovici).

Personalitatea lui se întregește și cu activitatea folclorică, desfășurată în strânsă legătură cu cea cetățenească. Elev strălucit al școlii folclorice a lui B. P. Hasdeu, alături de D. Stăncescu, Tudor Pamfile, I. Bibicescu etc., el a mers pe linia acesteia, remarcându-se – spre deosebite de alții – nu numai ca culegător, ci și ca cercetător. Bibliografia folclorică a lui Rădulescu, fiind destul de vastă, cuprinde 19 volume în proză și în versuri.

Concepția folclorică a lui Codin o găsim exprimată în *Comorile poporului* (1906). În acest voluminos studiu, Codin arată că folclorul „reprezintă un tablou general din viața, caracterul și spiritul poporului" și că adevăratul lui păstrător este poporul. În continuare, autorul subliniază imensa lui însemnătate pentru înflorirea literaturii culte, pentru dezvoltarea studiilor de limbă, pentru istorie și pentru educarea tineretului. Ca folclorul să fie cules și valorificat, el propune înființarea unor societăți de folclor, formarea de cadre, întocmirea de antologii etc., lucruri realizate abia astăzi.

Cele mai multe culegeri ale lui Rădulescu se referă la regiunea Argeș. Prima sa culegere *Din Muscel – cântece populare* o publică în 1896, având o prefață elogioasă a lui G. Coșbuc. În culegere sunt inserate o sumedenie de poezii cu o mare varietate tematică, în care se oglindesc exploatarea sângeroiasă a țărănimii, atitudinea critică față de cătănie, asuprirea turcească și împotrivirea țărănimii obidite.

A urmat o a doua culegere *Cântece și descântece* (1901). Creațiile populare, legate de sărbătorile anului, au fost adunate împreună cu colegul Dumitru Mihalache în cartea *Sărbătorile poporului* (1909).

Și activitatea de folclorist a rodit evident după călătoria de studii (1909) în țară și după ocuparea postului de revizor școlar inamovibil, căci l-au pus în legătură permanentă cu o sumedenie de oameni și de „odoare" ale lor.

Acum își publică însemnata culegere *Legende, tradiții și amintiri istorice* (1910). Cartea cuprinde o serie de narațiuni istorice ce povestesc istoria Țării Românești din cele mai vechi timpuri, de la Traian și Decebal, și până la domnia lui Cuza. Cartea, spre deosebire de altele, notează atitudinea cotropitorilor tătari și turci față de poporul nostru și virtuțile ostășești ale acestuia. *Cântece de război*, vol.I-II (1919), o altă culegere, completează istoria populară. Numeroase cântece – cele care aparțin poporului – denunță mizeria populației în timpul ocupației germane și reliefează eroismul ostașilor noștri în timpul Primului Război Mondial și, în fine, ultima culegere de folclor versificat: *Cântece și descântece ale poporului* (1986).

Aproape toate poveștile, basmele și legendele, culese cu diferite ocazii, au fost și ele publicate în cartea *Îngerul românului – Povești și legende din popor* (1913). Și aici se oglindesc necazurile și lupta oamenilor din popor. În bibliografia lui Rădulescu-Codin se înregistrează și câteva monografii istorice (*Corbi, Câmpulung*), presărate cu folclor.

Acestea sunt cele mai reprezentative opere folclorice ale lui Codin, care îl așează printre folcloriștii de seamă ai țării noastre.

Înțelegându-și pe deplin rolul de adevărat învățător al poporului și iubindu-l cu patimă, C. Rădulescu-Codin și-a consacrat toate forțele sale luminării acestuia. Legat de realitatea vremii și făcându-se purtătorul de cuvânt al oamenilor săraci, el a ridicat și a rezolvat judicios o seamă de probleme.

Ampla activitate a lui C. Rădulescu-Codin pe tărâm social și folcloric constituie un minunat exemplu de urmat. Ea poate foarte bine să însuflețească pe învățători și pe folcloriști, în noile condiții istorice, în activitatea lor de participare la opera de construire a unei vieți prospere în țara noastră.

Din culegerile lui C. Rădulescu-Codin

Vai de mama cu fecior!

Frunză verde merișor,
Vai de mama cu fecior,
N-are nici un ajutor!
Ce pățește
până-l crește...
Se trudește,
se snopește,
Să-și vază copilu-n față,
Să-și trăiască lungă viață...
Vai de mama cu fecior!
Ce pățește
până-l crește,
Se trudește,
se snopește,
Și când mare mi-l mai crește
Împăratu-l stăpânește,
Împăratu-l folosește...
Că mi-l prinde de pe văi,
Mi-l prinde cu mulți flăcăi,
Și mi-i duce la ciocoi,
Și mi-l dă pe la odăi
Și slujește ca la oi...
Tot ce-a luat de la bătrâni,
El mi-și pierde pân străini;
Cămășuța albă-floare,
Cusută de surioare,
I-o iau câinii de ciocoi
Și-o aruncă la gunoi!

1956

DUMITRU STĂNCESCU – UN POPULARIZATOR AL CĂRȚII ȘI UN FOLCLORIST

Nouăzeci de ani se împlinesc în cursul acestei luni de la nașterea unui pasionat răspânditor al cărții în popor și al unui fruntaș al folcloristicii noastre – *D. Stăncescu.*

S-a născut la 20 decembrie 1866, în București, dintr-o familie cu vechi preocupări intelectuale, fapt care a înrâurit și a orientat considerabil înclinațiile literare ale tânărului Stăncescu. A studiat la Școala de la Sf. Sava din București și la Liège, în Belgia. La formarea dragostei față de folclor și de oamenii umiliți, au contribuit evident și bunică-sa, Maria Stăncescu, și maică-sa, două talentate povestitoare și bune cunoscătoare ale producțiunilor folclorice.

După terminarea studiilor, întors în țară, a desfășurat o vastă activitate în domeniul culturii, de creator de literatură, de popularizator al cărții și, îndeosebi, de folclorist. Și, firește, această activitate ar fi fost cu mult mai întinsă și mai rodnică, dacă firul vieții sale nu ar fi fost curmat în 1899, pe când avea numai 33 de ani.

D. Stăncescu își începe mai întâi activitatea prin *crearea* și *publicarea unor opere originale* în revista lui Al. Macedonski „Literatorul”, unde cunoaște

și pe viitorul său prieten Tr. Demetrescu. Aici își publică începând din 1883 lucrările: *Actualități, Memoriile unui cățel, Monologul unui papagal, Întâmplările unei băncuțe* ș.a., opere cu elemente de critică socială.

Concomitent, dându-și seama de lipsa cărții ieftine și folositoare de pe piață, de obscurantismul în care se zbătea poporul și de semnificația culturii în luminarea acestuia, D. Stăncescu, împreună cu Carol Müller, un librar, întemeiază în 1892 colecția populară „Biblioteca pentru toți". În „Biblioteca pentru toți", la care a fost director până la moarte, publică o sumedenie de opere românești și străine. Din literatura română publică lucrări ale lui Anton Pann, M. Kogălniceanu, Gr. Alexandrescu, I. Popovici-Bănățeanu, N. Filimon, Alex. Vlahuță, I.L. Caragiale etc., iar din literatura universală – opere ale lui Petöfi, Shakespeare, H. Taine etc.

Tot în „Biblioteca pentru toți" își găsesc ospitalitate o serie de lucrări de știință popularizată și de sfaturi: *Sfaturi asupra sănătății copiilor, Despre educație, universul și minunile lui, Întrebuințarea vieții, Gloriile muzicei.* Dar Stăncescu nu este un simplu conducător al colecției, căci el însuși traduce o serie de cărți din literatura de peste hotare. Datorită activității de „mare animator al cărții" (I.C. Chițimia), D. Stăncescu ocupă un loc important în istoria cunoașterii și difuzării cărții în popor.

Importantă i-a fost și *activitatea de folclorist*, de culegător, fiind un elev strălucit al școlii folclorice a lui B.P. Hasdeu. S-a revelat mai cu seamă ca un bun culegător al basmului românesc, alături de P. Ispirescu. În folclor, a debutat la „Literatorul" cu basmul *Norocul și nenorocul* (1884), căruia i-au urmat altele. Prima sa culegere de basme apare în 1885 cu titlul *Basme*, prefațată elogios de învățatul M. Gaster. Culegerea, pe atunci printre primele, a constituit un adevărat eveniment în cultura noastră folclorică și el a fost remarcat de Ionescu-Gion, N. Iorga, V. Alecsandri.

Încurajat de aceștia a purces mai departe la culegerea basmelor și a altor producțiuni folclorice, îmbogățind vizibil registrul național publicat al manifestărilor spirituale ale poporului. Astfel a mai publicat un volum de basme – *Alte basme* (1893). Iar alte diferite producțiuni folclorice în proză în volumele: *Snoave sau glume populare* (1893), *Basme și snoave* (1895), *Glume și povești* (1895) sunt creații în care poporul, deseori sub haina umorului, denunță abaterile oamenilor de la ritmul normal al vieții.

Cele mai valoroase opere populare culese de Stăncescu rămân însă tot basmele. Profesorul I. C. Chițimia, cercetătorul minuțios al operei lui Stăncescu, a relevat realismul și arta literară a basmelor acestuia. În comparație cu basmul lui P. Ispirescu, „basmul lui Stăncescu – a arătat de I.C. Chițimia – e mai dinamic, concentrat în exprimare, cu dialog frecvent, cu dese coborâri din fantastic la realitatea imediată, evidentă și în exprimarea sobră și neîncărcată de

metafore". În continuare s-a mai remarcat „tonul" natural, dulce și cu umor al povestirii.

Ignorat aproape completamente – în trecut – meritele lui D. Stăncescu, de răspânditor al cărții și de folclorist, au fost abia acum studiate și subliniate. În 1955, Editura Tineretului i-a publicat culegerea *Basme*, iar I.C. Chițimia l-a studiat în monografia *D. Stăncescu, literat și folclorist.* Amintirea activității lui Stăncescu constituie un imbold puternic în acțiunile nobile ale lucrătorilor de azi din domeniul culturii.

1956

C. RĂDULESCU – CODIN, UN MARE FOLCLORIST AL REGIUNII NOASTRE

Folcloristul C. Rădulescu – Codin s-a născut dintr-o modestă familie de țărani în satul Zgripcești, comuna Beleți-Negrești, jud. Argeș, în 1875. Maică-sa, o talentată povestitoare, a fost cea dintâi care i-a cultivat dragostea față de folclor. După terminarea școlii primare, în pofida groaznicelor condiții materiale, a urmat școala normală unde profesori ca Șapcaliu și Scureiu i-au sădit și mai puternic dragostea față de popor și folclor.

În toamna anului 1896, la 1 septembrie, a devenit învățător în comuna Priboeni din jud. Argeș. Numirea sa ca învățător a corespuns cu existența unei perioade destul de grele în istoria țărănimii: era în vremea dintre 1888 și 1907. Înțelegandu-le situația mizeră a acestora, el desfășoară încă din 1896 o vastă activitate în cadrul școlii și în afara ei, de cetățean și de folclorist, împletindu-le minunat pe amândouă, tot timpul. Elev al școlii folclorice inițiată de Hasdeu, el s-a remarcat ca un strălucit culegător și ca un pătrunzător cercetător al folclorului. A studiat și a cules tot ce a întâlnit și a auzit prin ținutul natal și prin țară. Ba a cules și unele opere „folclorice", puține la număr, care nu reprezintă opinia poporului.

Concepția despre folclor, formată treptat, și-a expus-o în cartea *Comorile poporului* (1906) și-n prefața de la *Povești și legende* (1910). Aici arată Codin că folclorul a luat naștere în trecutul îndepărtat al omenirii, că el reprezintă un tablou general din viață, caracterul și spiritul poporului și în creațiile lui se oglindesc forțele intelectuale și morale ale acestuia și că păstrătorul lui fidel este însuși poporul.Tocmai de aceea subliniază înalta semnificație a literaturii populare în dezvoltarea tuturor științelor sociale și-n primul rând a literaturii culte.Relevă că totdeauna folclorul a format și formează un izvor neistovit pentru dezvoltarea literaturii scrise, sub toate aspectele. Ideea este susținută cu bogate argumente din literatura noastră și din cea mondială. Din literatura mon-

dială, cum era un profund cunoscător și iubitor al marii literaturi ruse, citează în primul rând exemplul luminos al acesteia. Menționează că adevărata literatură rusă scrisă, realistă și accesibilă, a început odată cu Pușkin, Lermontov și Gogol, care „s-au adăpat la comoara de gândire și simțăminte a poporului".

O importanță similară prezintă folclorul și pentru „filologi și gramatici", fiindcă în legende, basme, povești etc. se găsesc diferite cuvinte și construcții, capabile să îmbogățească dicționarele, să aducă corective studiilor gramaticale și normelor ortografice. În scopul ajutorării activiștilor din domeniul limbii, el publică dicționarul regional *O seamă de cuvinte din Mușcel* (1901), cu o prefață de dr. G. Weigand. Apoi, scriitorilor ce se îndepărtaseră de popor și prin limbă, le atrage atenția că limba vie din producțiile populare trebuie să stea la temelia operei lor.

Nu mai puțină utilitate prezintă „odoarele" poporului și pentru studiile psihologice, istorice (ca document) și educării tineretului. În ce-l privește pe Codin, el a întrebuințat cu pricepere folclorul în operele sale originale. Ca izvor de inspirație în poezii și povestiri, ca material documentar și educativ în monografii și cuvântări. Culegerile lui Codin care privesc îndeosebi regiunea Argeș sunt atât în proză cât și în versuri. În anul 1896 își publică prima sa culegere, *Din Muscel – cântece populare,* prefațată elogios de George Coșbuc. Culegerea, bogată în teme, conține o serie de poezii ce denunță exploatarea sângeroasă a țărănimii de către ciocoi. Asuprirea ciocoiască mergea așa de departe, încât le lua țăranilor, la muncă, și flăcăii crescuți cu multă trudă. Poezia *Feciorul,* ca și altele, relevă drama înstrăinării flăcăilor de părinți: „ ... Și când mare mi-l crește,/ împăratul stăpânește,/ împăratul folosește./ că mi-l prinde de pe văi/ mi-l prinde cu mulți flăcăi,/ și mi-l duce la ciocoi/ și mi-l dă pe la odăi/ și slujește ca la oi/ tot ce-a luat de la bătrâni,/ el își pierde prin străini...".

O altă serie de poezii (*Soldatul, Militarul* etc.) se referă la cătănie care animaliza omul. *Săracii bieții flăcăi!* prezintă tabloul recrutării flăcăilor. Tema demascării și înfierării cătăniei a fost mai târziu îmbogățită cu zeci de cântece cuprinse în culegerea *Legende, tradiții și obiceiuri din Corbii Muscelului.* Exploatarea ciocoiască și asuprirea turcească n-au fost deloc privite cu indiferență de țărănime, căci deseori s-a ridicat împotriva lor, în special prin haiducie. O serie de balade sunt închinate haiducilor din regiunea noastră, lui Radu Anghel, Otânceală, Cernea ș.a. Se înregistrează 4 balade închinate lui Radu Anghel, cel mai vestit și cel mai temut haiduc. Balada *Radu lui Anghel,* neîntrecută în frumusețea ideilor și în arta literară, evocă puternic faptele legate de moartea „comandirului" și ura nemărginită a poporului față de stăpânirea vremii.

Culegerii *Din Muscel* i-a urmat o altă colecție *Cântece și descântece* (1901). Tot folclorul legat de sărbătorile anului din Muscel a fost adunat și pu-

blicat împreună cu prietenul său Dumitru Mihalache prin cartea *Sărbătorile poporului* (1909).

Ceva mai târziu, istoria populară a regiunii Pitești a fost completată cu *Cântece din război* (1919). În o mare parte din poeziile acestei culegeri – acele care oglindesc poziția poporului – se subliniază eroismul ostașilor români care au luptat în nordul regiunii și se relevă aspectele mizeriei din vremea ocupației. Sunt multe versuri în care se relevă purtarea ocupanților și mizeria poporului din timpul Primului Război Mondial, de felul: „– Săraca Românie,/ Ce focșor a fost pe ea!/ Au intrat germanii-n ea./ Și ne-a luat toată pâinea/ Și ne-o dă cu porția;/ De s-ajunge, nu s-ajunge/ Nimeni nu se poate plânge!”.

Basmele, legendele și povestirile adunate cu diferite prilejuri de Codin, le-a publicat în *Îngerul românului – povești și legende din popor* (1913). Bibliografia operei lui, care se ridică la vreo 30 de lucrări, mai numără și alte culegeri de mică însemnătate. În general, ultimii săi ani de viață se caracterizează – pe tărâm cultural – prin activitatea dusă la revista „Prietenul nostru” și prin publicarea câtorva monografii etnologice (*Corbi, Muscelul nostru*). Moartea l-a surprins chiar lucrând la partea finală a monografiei *Câmpulung*.

Rădulescu-Codin a avut o activitate vastă. Aceasta l-a făcut să fie unul din cei mai de seamă folcloriști ai vremii sale și cel mai mare folclorist de până acum al regiunii noastre.

NOI DATE DESPRE FOLCLORISTUL C. RĂDULESCU-CODIN

Într-un număr recent, „Revista de Folclor” (II, 1957, 4, 91-121) publică sub semnătura lui Dan Simonescu studiul *Folcloristul C. Rădulescu-Codin*, primul studiu amplu despre activitatea acestui folclorist. În articolul său, Dan Simonescu relevă momentele și laturile esențiale din viața și activitatea multilaterală a lui C. Rădulescu-Codin. În rândurile de față nu ne-am propus să întreprindem o cercetare critică a articolului, ci, bazându-ne pe unele lucrări și pe date arhivistice inedite, să-i aducem câteva completări și precizări. Majoritatea informațiilor arhivistice aparțin arhivei personale a lui C. Rădulescu-Codin; ele n-au fost utilizate în materialul menționat.

C. Rădulescu-Codin (1 noiembrie 1875 – 29 martie 1926)[1], fiul soților Stana (1848 – 1923) și Radu Uța (1845 – 1910), după terminarea școlii primare

[1] Data nașterii cf. extractului de naștere nr. 76/1875, eliberat de primăria com. Beleți-Negrești (Muscel). În el se arată că părinții îi erau neștiutori de carte. Data morții cf. extractului de moarte nr. 42/1928, eliberat de primăria orașului Câmpulung. Ambele documente în arhiva C. Rădulescu-Codin.

în satul Zgripcești și în orașul Pitești, urmează studiile medii la Școala Normală de învățători din București și din Câmpulung Muscel, 5 ani, între 1891 și 1896. Școala Normală a funcționat în București de la înființare (1867) și până în toamna anului 1895, când s-a transferat la Câmpulung[2]. Din cei 5 ani de studii medii, numai unul, ultimul, l-a absolvit în Câmpulung. Aici a depus serioase eforturi ca să-și îmbogățească cunoștințele la toate obiectele. An de an și-a încheiat situația școlară cu medii mai bune. În plus se observă că a acordat atenție deoebită aptitudinilor din cadrul obiectelor de științe sociale. Datele arhivistice concordă deci cu afirmațiile unor colegi potrivit cărora folcloristul s-a interesat evident în anii de școală de cultivarea sa personală[3]. La cultivarea și la formarea personalității normalistului Rădulescu Const. au contribuit câțiva profesori tineri pregătiți și cu dragoste de popor, în primul rând. Gh. Șapcaliu și D. Scureicu. Ultimul despre care nu se vorbește în articol, a contribuit considerabil prin lecții și prin sfaturi personale la formarea dragostei față de popor și la pătrunderea lui Rădulescu-Codin în tainele pedagogiei. «Bunul, bătrânul și înțeleptul» Dimitrie Scureiu, prieten și coleg de gimnaziu la Cernăuți cu M. Eminescu), i-a fost profesor de pedagogie și director (1895-1899) la Școala Normală din Câmpulung[4]. Recunoscător, Codin și-l reamintea totdeauna ca pe un intelectual care rostea «cuvinte înălțătoare de cuget și încălzitoare de inimi»[5].

Format în atmosfera dragostei față de popor și de creația lui populară și simțindu-se atras de literatură, normalistul Rădulescu Const. întreprinde culegeri de versuri și încearcă să scrie poezii, în ultimul an de școală, semnându-le: C. Rădulescu-Codin[6]. Le-a expediat la „Convorbiri literare". Creațiile proprii, neîndeplinind criteriile riguroase solicitate de comitetul de redacție, au fost succesiv refuzate[7]. În schimb i-au fost publicate diferite doine și balade, printre care *Fata și cucul*[8], *Dobrișan*[9] etc. Din *O seamă de cuvinte* a

---

2 I. G. Marinescu: *Trei pătrimi de veac de activitate*. București, 1943, p. 138; I. Răuțescu: *Câmpulung Muscel*. Câmpulung, 1943, p. 223.

3 *Idem, La moartea lui C. Rădulescu-Codin*. Câmpulung (f.a.), p. 57-58.

4 *Idem, Op. cit.*, 258.

5 C. Rădulescu-Codin: *Cuvântări pentru popor*, ed. III, București, 1927, p. 3.

6 În anii de școală i se spunea Radu Constantin, fără sufixul - *escu*, pe care l-a adoptat mai târziu. În publicistică a adoptat și «numele literar» *Codin*.

7 „Convorbiri literare", XXX (1898), 11, 1 nov. 1896, 591; XXX (1896), 3, 1 mar. 1986.

8 *Idem*, XXX, 3, 1 mar. 1896, p. 476-478.

9 *Idem*, XXX, 9, 1 sept. 1896, p. 297-304.

publicat un fragment (literele A și B)[10]. Când îi apare culegerea *Din Muscel. Cântece poporale* (1896), revista îl felicita: «Te salutăm pentru frumosul d-tale volum»[11]. Cu aceste imprimări își încheie activitatea literară la „Convorbiri literare”, căci, între timp, și-a dat seama de orientarea generală a revistei. Începe chiar din 1897 să publice la alte reviste, mai întâi la „Albina”.

După absolvirea școlii, Codin își mărturisea colegilor dorința de a-și întemeia un cămin fericit cu o fată bună, urmând ca el să se dedice activității de ridicare a poporului[12]. Idealul i s-a îndeplinit prin căsătoria cu tânăra Maria I. Popescu (13 octombrie 1881 – 29 aprilie 1955) din Budișteni – Muscel, maestră de lucru manual (câțiva ani la școala din Priboieni). Din căsătorie n-a rezultat unu sau doi copii, cum spun unii[13], ci patru, toți decedați de mici[14]. Pentru Codin care iubea cu sinceritate copiii, lipsa lor a însemnat o grea lovitură pentru toată viața. La moartea unuia a scris poezia *Mort în ziua Învierii.* Din dragoste pentru copii a ajutat părintește pe fiii de oameni sărmani din diferite sate ale județului să intre la școli medii (Gh. Bondoc, I. Popescu, I. Ghencea etc.). Cu soția suferindă de reumatism, mergea vara la Techirghiol. Aici a activat pentru ridicarea populației și a scris despre localitate și oamenii ei săraci[15]. Important pentru cunoașterea folcloristului e faptul că la băile de la Techirghiol întâlnește pe «mecanicul sătean» Andrei Popescu, originar din Ialomița, un adânc cunoscător al creației populare și un talentat povestitor, care i-a comunicat lui Codin o serie de basme și povești publicate în colecțiile sale.

Rodirea activității lui C. Rădulescu-Codin a fost stimulată și simpatizată de marii cărturari ai vremii – de George Coșbuc, Gustav Weigand, Sextil Pușcariu, Nicolae Iorga, Mihail Sadoveanu, Spiru Haret etc. Articolul publicat omite această chestiune importantă. Constatarea legăturii și stimulării folcloristului apare în schimbul amplu și variat în epistole. Codin avea un adevărat cult față de corespondența primită, o lipea pe foi, în caiete. Din păcate ni s-a păstrat numai un asemenea caiet, cu zeci de scrisori din câțiva ani ai primului deceniu din veacul nostru. Scrisorile existente sunt însă edificatoare pentru afirmațiile noastre. Astfel, G. Coșbuc, vechiul amic, îi comunică într-o scrisoare despre greutățile ivite la tipărirea unei culegeri la „Steaua”, apărută totuși parțial într-o culegere colectivă. (E vorba de *Cântece românești și ostășești*, 1910, scoase cu

10 *Idem,* XXX, 8, 1 aug. 1896, p. 824 - 829.

11 *Idem,* XXX, 11, 1 nov. 1896, p. 591.

12 I.G. Nicolaescu, *Op. cit.,* p. 58.

13 *Ibidem,* p. 21, 38, 44.

14 C. Rădulescu-Codin: *Monografia com. Priboeni – Muscel.* Câmpulung, 1904, p. 39.

15 Idem, *La punerea pietrei fundamentale a bisericii din Techirghiol,* în „Prietenu nostru”, I (1911), p. 6, 93-96; *Techirghiol,* în „Prietenul nostru”, I (1911), 2-3. p. 46-48.

Șt. St. Tuțescu și S.T. Kirileanu). În scrisorile sale (18. VIII, 1904; 18. IX, 1904; 19. XII, 1904), Gustav Weigand, alt prieten, îndeamnă pe Codin să continue activitatea culegerii folclorului, a cuvintelor regionale și să asigure cazarea germanului Alfred Knor la Priboieni, venit să studieze limba română. În scrisoarea din 18 aug. 1904, Weigand, primind o culegere făcută de Codin, îi mărturisește: «Astfel de publicații sunt de mare valoare pentru folclorul românesc și nimeni nu știe mai bine să le facă decât învățătorul care neîncetat îi în contact cu poporul de rând». Cele câteva scrisori (14. IV. 1906; 29. VIII. 1906; 29. IX. 1906) ale lui S. Pușcariu sunt axate strict pe problemele lexicografice. El remarcă «contribuția lexicografică» a lui Codin, îi solicită continuarea notării științifice a cuvintelor regionale și trimiterea lor către semnatar. În scrisoarea din 29 august 1906, Pușcariu subliniază: «La redactarea Dicționarului Academiei Române îmi sunt de mare folos contribuțiile lexicologice pe care le-ați dat d-voastră în *O seamă de cuvinte*». N. Iorga se interesa de apariția culegerilor folcloristului și îl invita să colaboreze la „Neamul românesc”. La probléme similare se referă și cele 3 scrisori semnate de M. Sadoveanu (Folticeni: 24. IX. 1906; 31.VIII. 1907; 25.X.1906). Scrisoarea din 25 octombrie 1906 îl invită pe Codin să colaboreze cu informații sătești la „Răvașul poporului” și pune în lumină aspecte inedite din activitatea publicistică a maestrului. Din aceste motive o dăm în întregime:

25 oct. 1908, Folticeni.

Mult stimate domnule Rădulescu,

Nu știu prin ce întâmplare am ajuns să neglijez o datorie pe care o aveam către dumneata: să-ți răspund la o scrisoare veche. Manuscriptul se va trimite la „Semănătorul”. Îți voi trimite și „Răvașul poporului” cu care începe acum anul al 2-lea. Dacă ai vrea să colaborezi la „Șezătoarea” i-ar face plăcere lui Gorovei; dacă ai vrea să colaborezi la „Răvașul poporului” iar ai face bine, și te-aș ruga să colaborezi cu anume lucrări: anume să-mi dai informații cu caracter economic: dacă sunt pe acolo oamenii ingenioși și gospodari, cum lucrează, cum au făcut avere muncind etc. pentru că socot că acestea cu date și nume sunt înțelese mai bine decât sfaturile directe ex-catedra.

Te rog să primești salutări prietenești din parte-mi,

Mihail Sadoveanu

Alte scrisori provin de la diferiți folcloriști contemporani, de la S.T. Kirileanu. M. Lupescu, Șt. St. Tuțescu etc. Scrisorile au prins opiniile acestora despre folclor și proiectele editoriale. Printre acestea se află și unele scrisori primite de la persoane care nu aveau preocupări folclorice; în schimb, atente la activitatea lui Codin, căutau să-l încurajeze și ele în vremurile pline de lipsuri materiale și de indiferență. Un avocat din Ploești, Popovici C.D., sublinia în

finalul scrisorii din 12 sept. 1907: «Activitatea ds. extrașcolară este de o așa mare însemnătate, încât nici nu vă imaginați cari îi vor fi roadele în viitor».

În ultimul timp chipul haiducului *Radu Anghel* (1827-1865), rămas în literatura populară în câteva balade și în pictură în două tablouri, a început să fie scos din anonimat, imaginea literară completându-se cu cea plastică. În străinătate, *Antologia della narrativa romena* de Giuseppe Petronio (Guanda, 1956) i-a reprodus portretul, în culori, pe supracopertă – ca un simbol al luptei poporului nostru pentru libertate socială. S-au comis însă în informațiile biografice despre haiduc două importante și grave erori, ceea ce ne dă o imagine deformată a activității și vieții lui. Prima eroare privește anul nașterii. Reapare în articolul lui Dan Simonescu la nota 51 (p. 100). Folosindu-se informațiile lui Rădulescu-Codin din *Din Muscel* (p. 210, nota 1) se afirmă că haiducul s-a născut în 1830, cu 3 ani mai târziu. Pe piatra funerară de lângă muzeul raional din Câmpulung-Muscel stau scriși anii de viață ai haiducului: 1827 – 1865. Anul respectiv al nașterii (1827) este atestat și de cercetătorul muscelean I. Răuțescu în monografia *Câmpulungului Muscel* (p. 55) A doua greșeală se referă la locul și data morții. O găsim în *Maeștrii picturii românești în muzeul de artă al R.P.R.* de I. Jianu și I. Frunzetti (București, 1951) și *Mișu Popp* de I. Frunzetti (București, 1956). În ultima lucrare (p. 22) articolul afirmă că «comandirul» a fost «împușcat de poteră în 1860 în comuna Moșteni-Greci». În realitate a fost împușcat în octombrie 1866, pe dealul Cârstienilor (Muscel). O sumedenie de lucrări o atestă: *Câmpulungul Muscelului* de I. Răuțescu (p.55), *Din Muscel* (p. 210, 229) și *Câmpulungul Muscelului* de C. Rădulescu-Codin (p. 215), piatra funerară și numeroasele balade populare. În plus există în Arhivele Statului din București (ad-ve) *două dosare cu nr. 1037* și *2927* în care se arată că între 1860 și 1865, Radu Anghel a fost urmărit de potere (14. XI.1864) și s-a pus pentru prinderea lui importanta sumă de 1000 lei (30.V.1864). Deci Radu Anghel *a trăit între 1827 și 1865,* și *a fost împușcat pe dealul Cârstienilor.*

C. Rădulescu-Codin n-a avut numai prieteni, ci și destui dușmani, dornici de a-l îndepărta din învățământ și a-i împiedica activitatea. Fiindcă chemase pe copii la școală și luptase prin cuvântări împotriva alcoolismului, Codin a venit chiar de la început în conflict cu moșierimea din Priboieni, reprezentată prin Enache Stancu. Folosindu-se de influența sa și de unele nemulțumiri, acesta determină în 1901 și 1902 pe niște săteni să-l reclame autorităților superioare. Un inspector școlar a anchetat amănunțit cazul, stabilind adevărul faptelor într-un raport. «Am căpătat deplina convingere – constată inspectorul – că acele reclamațiuni sunt opera unui fruntaș din localitate, Enache Stancu, care a pus la cale prin (mituire) bănească, pe câțiva oameni de puțină însemnătate ca să-l reclame autorităților școlare». Sunt enumerate și cauzele reale ale reclamației: «Prima e că învățătorul și-a făcut datoria cerând a se reda școalei un loc răpit de

câțiva ani comunei de către acel Enache Stancu pe când era proprietar în comună... A doua pricină a reclamațiunilor o aflu în faptul că învățătorul ține predici contra beției, ceea ce nu puțin a supărat pe... Enache Stancu care are în localitate două hanuri și se teme că nu-i va merge treburile bine. În sfârșit, o altă pricină mai e că învățătorul a supărat câțiva părinți cărora li s-a aplicat amenzi școlare». În încheiere, solicită pedepsirea lui Enache Stancu, vinovatul[16].

Neaderarea revizorului școlar de Muscel la partidul țărănesc i-a atras aversiuni încă dinaintea Primului Război Mondial. Când membrii comitetului de redacție ai revistei «Vreme nouă» vor să-i transforme în 1914 programul cultural într-unul politic, retrograd, Codin se împotrivește. Sunt aruncate asupra lui săgeți veninoase, fapt care-l face să se retragă din conducerea revistei (martie 1914), după o rodnică activitate de peste 2 ani (1912 – 1914). În urma Primului Război Mondial, adversarii de la «Vreme nouă» răbufnesc împotriva lui Codin, născocind o serie de minciuni condamnate vehement de opinia publică. Ei publică în ziarul «Țara nouă», la 29 iunie 1919, o petiție în care îl acuză că în vremea războiului ar fi pactizat cu ocupanții germani, că ar fi îndemnat pe săteni la nesupunere față de ordinele statului, că ar fi solicitat înființarea de școli germane etc., cerând Ministerului Instrucțiunii destituirea revizorului. Dar învățătorimea care știa prea bine că fratele lui Rădulescu-Codin fusese ucis de germani, că fusese suspectat, terorizat și închis timp de 3 luni pentru atitudinea lui curajoasă față de ocupanți, redactează o întâmpinare și condamnă minciunile născocite, menționând că folcloristul le-a fost un «model de cinste și corectitudine atât în viața publică cât și în cea privată[17]». Ministerul a trebuit să țină seama de opinia învățătorimii muscelene, iar adversarii politici nu și-au adus omul lor de încredere la conducerea învățământului din județ.

Gesturi de ostilitate față de Rădulescu-Codin apar și din partea conducerii administrative a județului, a prefectului. Următoarea mărturie a lui I. Răuțescu despre comportarea prefectului Nicolau e elocventă: «Prefect era Nicolau, tipul adevărat al ciocoiului. El înțelege ca revizorul să-l asculte orbește și să nu iasă din ordinele lui. De multe ori, în nervii de care era stăpânit prefectul Nicolau, îl apostrofa, teroriza și disprețuia nu numai între patru ochi ci chiar în public. Caz concret. N-am putut afla cu ce l-a nemulțumit pe prefect, dar în plin bulevard vociferând și făcându-i numeroase imputări, bietul Codin n-a putut face altceva decât să zică: «potolește-l, Maica Domnului». Acest lucru mi l-a comunicat cineva, care a auzit cu urechea lui și discuția aprinsă avută, precum și acest naiv răspuns al bietului Codin»[18].

---

16 Arhiva C. Rădulescu-Codin . Cf. copiei raportului.

17 *Învățătorii din Muscel către d-nul Ministru al Instrucțiunii Publice*. Câmpulung 1919, p. 10.

18 Fragment din scrisoarea lui I. Răuțescu către subsemnatul, din 22 oct. 1956.

Bibliografia lucrărilor principale ale lui C. Rădulescu-Codin este departe de a fi completă. În ea trebuie inserată *Muscelul nostru,* monografie în posesia Muzeului județean Argeș și *Monografia mănăstirii Argeșului,* redactată cu înv. D. Udrescu. Era bine să fi fost incluse și următoarele pagini de antologie: *Din literatura folclorului nostru.* Culegere de texte și melodii populare. Buc. ESPLA, 1953, p. 125-135 («Biblioteca pentru toți»); *Basme,* Buc. ESPLA, p. 142-177 («Biblioteca pentru toți»); *Antologie de literatură populară.* Buc., Ed. Acad. R.P.R., vol. I; *Poezia,* 1954, p. 459-471; vol. II, *Basmul,* 1956, p. 43-47; 162-201; 255-269; *Balade populare.* Buc., ESPLA, 1954, p. 339-355 («Biblioteca pentru toți»). *Doine, cântece, strigături.* Buc., ESPLA, 1955, p. 52, 79, 157, 281, 307, 313, («Biblioteca pentru toți»); *Basme.* Buc., ESPLA, 1956, p. 351–387 («Biblioteca țăranului muncitor»); *Basme.* Ed.îngrijită de M. Bucur, Buc., Ed. Tineretului, 1957, p. 188-233 («Biblioteca școlarului»); *Satire populare.* Buc. ESPLA, 1957, p. 33, 88, 194–198 («Biblioteca pentru toți») etc.

C. RĂDULESCU-CODIN – PEDAGOGUL

I

C. Rădulescu-Codin, cunoscut îndeosebi ca folclorist, a dezvoltat concomitent cu preocupările folclorice o interesantă activitate pedagogică. Activitatea aceasta se circumscrie în limitele perioadei 1896-1926.

În primul pătrar al veacului nostru, Muscelul, trecut la județul Argeș, a cunoscut, ca și alte județe ale țării, un vădit progres pe orbita capitalismului. S-au dezvoltat ramurile agriculturii, s-a intensificat exploatarea cărbunelui (Schitu Golești, Godeni) și s-au înființat câteva mari întreprinderi industriale (Câmpulung, Clucereasa) și au crescut schimburile comerciale cu celelalte așezări românești. În pofida progreselor economice vădite, de care beneficiau în primul rând elementele burgheze și moșierești, țărănimea săracă și muncitorimea continuau să ducă o viață mizeră. Germanul Alfred Knor, oaspetele lui Rădulescu-Codin la Priboeni, a rămas uimit, în 1904, de „traiul prost și sărăcia" țărănimii[1].

Dezvoltarea forțelor de producție locale a solicitat existența unor muncitori cu oarecare cunoștințe. Răspunzând tocmai înaltelor comandamente ale istoriei, învățământul din Muscel a înregistrat în primul pătrar al veacului nostru o nemaiîntâlnită dezvoltare. Progresul a atins cel mai înalt grad în perioada anilor 1914 – 1926, adică în perioada revizoratului lui C. Rădulescu-Codin.

[1] C. Rădulescu-Codin, *Cuvântări populare,* ed. III, București, 1927, p. 16.

Numai în acești ani, numărul localurilor de școală a sporit cu 32 la sută, al învățătorilor cu 61 la sută și al copiilor școlarizați cu 24 la sută[2].

La obținerea atâtor succese, Rădulescu-Codin a adus o contribuție substanțială, acțiunile lui pedagogice fiind sprijinite cu entuziasm de învățătorimea progresistă, de masele populare și, în scopul dezvoltării forțelor de producție, de o parte a burgheziei liberale.

II

C. Rădulescu-Codin s-a născut la 1 noiembrie 1875, în satul Zgripcești – Argeș[3], în casa țăranilor săraci Stana și Radu Uța. Școala primară a început-o în satul natal, la vârsta de 5 ani, și a terminat-o, cu unele intermitențe, la Pitești. O vreme a fost băiat de prăvălie și muncitor agricol. Învingând o serie de obstacole materiale, a reușit să-și continue studiile medii la o școală normală din București și Câmpulung (1891–1996). Aici, dându-și seama de aptitudinile pentru științele sociale, a pus un deosebit accent pe studiul literaturii române, istoriei și pedagogiei, clasificându-se printre primii elevi. În această orientare, doi profesori – eruditul G. Șapcaliu și patriotul D. Scurei – au exercitat asupra tânărului normalist o influență rodnică. La sfârșitul studiilor, normalistul poseda temeinice cunoștințe de pedagogie și de literatură. Cunoștințele de pedagogie au fost continuu îmbogățite și sincronizate la frământările cotidiene prin studiul individual și cursuri de specializare. Absolvind școala normală, tânărul C. Rădulescu-Codin a fost numit, la 1 septembrie 1896, învățător la școala primară din comuna Priboeni – Argeș, vecină cu Zgripceștii. Prin merite proprii, urcă în cursul anilor aproape toate treptele învățământului primar: învățător definitiv (1904); institutor (1908); revizor școlar clasa a II-a (1914), clasa I-a (1919) și inamovibil (1924). Moare fulgerător, în urma unei grave afecțiuni contractate într-o inspecție, la 29 martie 1926.

C. Rădulescu-Codin și-a desfășurat activitatea de-a lungul unei perioade de 30 de ani. În calitate de învățător și de revizor școlar, el a ridicat intuitiv și a soluționat prompt multiple probleme instructiv-educative și cultural-artistice în lumea obidită a satelor. Ecoul unora s-a imortalizat în cerneala de tipar a volumelor: *Cuvântări populare* (1906), cu sfaturi utile pentru populație; *Chemarea noastră* (1916), cu îndemnuri generoase adresate învățătorilor și „fruntașilor satelor”; *Școalele din județul Muscel în timpul războiului și*

2Arh. Stat., Buc., Fond. Min. Instr. Publ., dos. 1/1924.

3Cf. M. Robea, *Date noi despre folcloristul C. Rădulescu-Codin*, în „Revista de folclor”, III (1958), nr. 4, p. 140-145 și Arhiva personală a lui C. Rădulescu-Codin din Priboeni – Argeș. Date biografice și în : Dan Simonescu, *Folcloristul C. Rădulescu-Codin*, în „Revista de folclor”, II (1957), nr. 4, p. 91-120.

ocupațiunii (1918), cu un rechizitoriu asupra atrocităților ocupanților germani și pasivității autorităților române față de școală. Activitatea pedagogică febrilă s-a dublat cu pasionanta activitate folclorică. Ambele activități s-au îngemănat pe toată traiectoria lor. În calitate de slujitor al școlii, Codin a putut stabili o legătură profundă cu masele populare și le-a putut culege cu ușurință „comorile" spirituale. Rodul colaborării dintre pedagogul patriot și folcloristul harnic îi concretizează cele peste 20 de culegeri și studii de folclor: *Din Muscel* (1896), *Comorile poporului* (1906), *Legende, tradiții și amintiri istorice* (1910), *Îngerul românului* (1913), *Muscelul nostru* (1922) etc. Contribuția folclorică îl situează în galeria marilor folcloriști (Simion Fl. Marian. I. Pop Reteganul).

*

Activitatea pedagogică a lui C. Rădulescu-Codin constituie una din cele două activități principale ale sale. A considerat, în mod just, *activitatea școlară,* inclusiv pe cea *extrașcolară* un factor esențial în opera de luminare și de ridicare a maselor populare. De aceea, laturile *activității lui școlare și extrașcolare* sunt numeroase, cuprinzând opinii și acțiuni.

Numeroase idei și fapte privesc direct *școala.* Astfel, pedagogul C. Rădulescu-Codin, în diferite circumstanțe, a subliniat rolul școlii în luminarea și ridicarea maselor populare. Cuvântarea *Foloasele școalei*[4] sintetizează tocmai ideile esențiale despre utilitatea școlii în viață. Aici arată, printre altele, că „școala sădește în om toate calitățile bune care să-i slujească ca arme în lupta pentru trai"[5]. În continuare, accentuând foloasele multiple ale școlii primare, relevă că ea învață pe oameni cititul, scrisul, socotitul și le comunică cunoștințe științifice despre istoria și natura patriei.

Rolul hotărâtor în transmiterea acestor cunoștințe în rândul tineretului și în luminarea poporului l-a rezervat în mod judicios învățătorului. „Țin să arăt că eu socotesc pe învățător – preciza Codin într-un raport – ca elementul cel mai de seamă pentru trezirea unui sat la o viață mai nouă"[6]. Considerentul l-a îndemnat pe revizorul școlar la mărirea numărului cadrelor didactice cu peste 135 de persoane[7] și la formularea unor idei valoroase despre învățători.

Convingându-se din practică de importanța compoziției sociale în atașamentul învățătorilor față de popor, revizorul școlar a propus ca aceștia să fie recrutați îndeosebi din „copiii sătenilor..., foarte mulți de o inteligență uimi-

---

4 C. Rădulescu-Codin, *Cuvântări populare,* ed. III, p. 86-108.
5 *Ibidem,* p. 95.
6 Arh. Stat., Buc., Fond. Min. Instr. Publ., dos 22/1915, f. 215.
7 *Ibidem,* dos. 1/1924.

toare"[8]. El însuși a sprijinit practic îmbunătățirea compoziției sociale a cadrelor didactice cu un mare număr de elemente inteligente și devotate satului din rândurile poporului, dându-le „un sfat bun, o mână de ajutor la nevoile lor"[9]: Filofteia Popescu (Dobrești), I. Ghileancea (Vrănești), N. Popescu (Priboeni), Gh. Bondoc (Priboeni) etc.

Calitățile unui autentic pedagog, subliniate de Rădulescu–Codin, constau în dragostea față de profesiunea optată, în cultura profesională temeinică, în apropierea sufletească de elevi. Numai înzestrați cu asemenea calități și cu altele pot învățătorii desfășura o utilă activitate pedagogică, o variată activitate extrașcolară și chiar una științifică pasionantă. În activitatea pedagogică, le-a solicitat să devină literalmente „instructori" și „educatori" ai copiilor, iar în cea social-culturală „să fie pildă gospodarului și îndrumătorului lui" permanent[10].

Ca puțini alți pedagogi, revizorul școlar de Muscel a antrenat o serie de învățători dotați cu aptitudini științifice și talent literar în munca de creație. Învățători ca Gh. Breazu, Gh. Bondoc, D. Udrescu, D. Mihalache etc. și-au văzut – datorită lui Codin – scrierile publicate în *Prietenul nostru* și *Vreme nouă*. Apoi, la colecționarea izvoarelor istorice pentru voluminoasa monografie *Muscelul nostru*, au fost antrenați 112 învățători din 100 de sate[11]. Prin aceste acțiuni, relevate succint, viața culturală din Muscel a cunoscut în timpul revizoratului lui C. Rădulescu-Codin o vădită animație și înflorire.

Întocmai ca pedagogii M. Eminescu, I. Pop Reteganul ș.a., Rădulescu-Codin a popularizat – spre a mobiliza cadrele didactice la acțiuni intense – preocupările merituoase ale unor învățători fruntași prin articole, procese verbale și cuvântări: Șt. Minculescu (Corbi), I. Calangiu (Câmpulung), I. G. Vișoiu (Cetățeni)[12], Al. Popescu (Mioveni)[13] și alții. Despre Șt. Minculescu arăta: „Prin conferințe, cercuri culturale, comitete școlare, serbări cu teatrul sătesc, grădină școlară ș.a., d-sa s-a străduit, zi de zi, să ridice poporul ca stare culturală și materială"[14]. Profilurile se compun din linii certe și clare, nedilatate, mobilizatoare.

În unele lucrări, Codin a denunțat situația materială precară a învățătorilor și a stigmatizat insolența „sătenilor necinstiți dar cu greutate electorală" față de aceștia. Despre sărăcia și persecutarea învățătorilor îi

---

8 C. Rădulescu-Codin, *Chemarea noastră*, Câmpulung, 1916, p. 12.
9 I. G. Nicolaescu, *La moartea lui C. Rădulescu-Codin*, Câmpulung, 1926, p. 25.
10 C. Rădulescu-Codin, *Școalele din județul Muscel*, Câmpulung, 1918, p. 15-18.
11 Idem. *Muscelul nostru*. Câmpulung, 1922, p. 11, 134.
12 „Prietenul nostru", IX (1925), nr. 12, p. 39-40.
13 Mihail M. Robea, *Monografia satului Mioveni* – Argeș (ms., 1948), p. 99-100.
14 C. Rădulescu-Codin. *Muscelul nostru, Comuna Corbi și locuitorii săi*, Câmpulung, 1922, p. 126.

mărturisea cu durere lui N. Iorga: „Învățătorii au mare gol în pungă, au mari lipsuri și piedici”[15].

Asigurarea bazei materiale a învățământului, de care depindea buna lui funcționare, a constituit o preocupare capitală a lui Rădulescu-Codin în domeniul școlar. În anul 1914, când el ocupa postul de revizor școlar, în Muscel, localurile și mobilierul școlar erau cu totul insuficiente și necorespunzătoare desfășurării învățământului: 112 clădiri proprii și închiriate în 62 comune[16]. Multe sate nu aveau nici școli. Cataclismul Primului Război Mondial a provocat brusc – după cum se arată în *Școalele din județul Muscel* – uriașe avarii înseși acetor precare clădiri transformate pe atunci în lagăre, magazii și grajduri. Repararea, modernizarea și construirea localurilor de școală devenise, deci, imediat după război, o problemă acută pentru funcționarea optimă a procesului instructiv-educativ[17]. Rădulescu-Codin, înțelegând semnificația sarcinii, a chemat în manifestul *Pentru construirea localurilor de școală*, larg difuzat, pe învățători și săteni la acțiunea de renovare și de construire a localurilor școlare. Au răspuns la chemarea sa mii de țărani și zeci de învățători cu bani, materiale de construcție și zile de muncă patriotică, întrucât fondurile de stat erau infime. Aproape în fiecare sat muscelean se repara sau se construia acum o școală! În anul 1925, de pildă, se construiau „școale” în 73 de sate[18]. În vremea revizoratului lui Rădulescu-Codin, în Muscel au fost mărite și modernizate vechile construcții școlare, au fost ridicate peste 62 de localuri și au fost înființate peste 36 de noi școli[19]. În plus, acordându-i-se importanța cuvenită învățământului preșcolar și profesional, s-au înființat la sate primele 10 grădinițe școlare[20] și s-a înmulțit numărul școlilor profesionale cu încă 4 unități[21].

La toate acestea, revizorul școlar a pus multă pasiune și a adus o vădită contribuție. „A trebuit – relatează el într-o scrisoare – să mă duc, să îndemn, să sfătuiesc, să ajut și, uneroi, să iau parte la punerea pietrei fundamentale”[22]. Meritele excelente i-au adus din partea ministerului distincția „Răsplata muncii pentru construcții școlare, clasa I”.

Școlarizarea tuturor copiilor, o altă problemă de seamă, a socotit-o Rădulescu-Codin, ca și alți pedagogi, drept un factor esențial la ridicarea nive-

---

15 I. E. Toroutiu, *Studii și documente literare*, vol. XII, București, 1908, p. 120.

16 Arh. Stat., Buc., Fond. Min. Instr. Publ., dos. nr. 1/1924.

17 În această privință, vezi și: Mircea Gâlcă, *C. Rădulescu-Codin, inspector școlar de Muscel*, în „Tribuna școlii argeșene”. 1971, p. 69-70.

18 C. Rădulescu-Codin, *Cuvântări populare*, ed. III, p. 319.

19 Arh. Stat., Buc., Fond. Min. Instr. Publ., dos. 38/1914.

20 *Ibidem*, dos. 1/1924.

21 „Prietenul nostru”, IX (1925), nr 7-9, p. 49.

22 Scrisoarea din 18 octombrie 1922 către Pr. I. Răuțescu (Arhiva personală a Pr. I. Răuțescu).

lului cultural al unui popor. Pe măsura creării condițiilor optime, el a căutat ca școala să cuprindă cât mai mulți copii. Însă o mare parte din ei continuau să rămână în afara învățăturii. În lucrările și rapoartele sale, Codin a dezvăluit mobilurile reale ale nefrecventării școlii de către copii: „sărăcia cea mare" a părinților, lipsa de colaborare a unor învățători cu familia, pasivitatea organelor administrative față de școală. Hotărât să extirpeze plaga analfabetismul, el propunea ca măsuri concrete: ajutorarea elevilor săraci cu bani și cu mese la cantine, intensificarea colaborării dintre școală și familie, popularizarea „foloaselor școlii" etc. Asemenea măsuri le-a aplicat cu succes el însuși la școlarizarea copiilor din Priboeni și din alte sate ale județului. Prin măsurile introduse, limitate totuși în contextul epocii, procentul copiilor școlarizați din Muscel s-a ridicat numai în perioada anilor 1914-1923 cu 24 la sută[23].

Acordând un rol deosebit școlii primare în instruirea și educarea copiilor, Rădulescu-Codin s-a oprit deseori asupra diverselor aspecte ale procesului de învățământ. *Rolul de conducător în procesul instructiv-educativ l-a rezervat în mod judicios învățătorului.* Bazându-se pe constatările din teren și din îndelungata sa practică la catedră, el a formulat valoroase indicații metodice despre predarea unor obiecte de învățământ[24]. Concomitent s-a ridicat împotriva „predării seci a subiectelor" și a preconizat legarea multiplă a cunoștințelor de practica vieții.

Multe indicații privesc predarea limbii și lecturii literare române. Se știe că prin predarea acestora se urmărește dezvoltarea gândirii și vorbirii, formarea diferitelor sentimente și însușirea regulilor ortografice și de punctuație. În acest sens, revizorul recomanda citirea expresivă, redactarea de compuneri, explicarea cuvintelor noi și exercițiile „cât mai dese după carte, dictare și aduceri aminte". La istorie indica, pe lângă predarea istoriei patriei, comunicarea cunoștințelor despre trecutul ținuturilor natale ale elevilor. Predarea cunoștințelor de istorie trebuia îmbinată cu cea a informațiilor geografice. La geografie mai solicita învățătorilor întocmirea detaliată a hărții satelor și folosirea ei la lecție. Pentru predarea judicioasă a istoriei și a geografiei locale, Codin îi invita pe pedagogi la aprofundarea, în prealabil, a conținutului lor. Este un alt merit al său că a atras atenția cadrelor didactice – într-o vreme când ele erau ignorate ostentativ – asupra necesității *predării istoriei și geografiei locale,* capabile să sporească sfera cunoștințelor științifice și să accentueze patriotismul elevilor.

Un deosebit accent a pus în predarea aritmeticii, șt. naturale ș.a. pe legarea strânsă a cunoștințelor de viață. În privința primului obiect, în urma

23 Arh. Stat., Buc., Fond. Min. Învăț. Publ., dos. 1/1924.

24 C. Rădulescu-Codin. *Școalele din județul Muscel,* p. 15-18, și Arh. Stat., Buc., Fond Min. Instr. Publ., dos. 22/ 1915; dos. 38/1914; dos. 1393/1916.

numeroaselor constatări, le recomandă învățătorilor accentuarea calculului oral, a exercițiilor de măsurătoare și cântărire și varierea problemelor raportate la practica gospodărească. Interesante și actuale sunt indicațiile lui privind predarea șt. naturale și a geografiei, defectuos predate pe atunci, dar necesare în formarea concepției materialiste despre lume și a unor deprinderi practice la elevi. Ținând seama de specificul obiectului, recomanda insistent predare acestora pe baza materialului didactic, a experiențelor și a excursiilor. Pentru existența unui material didactic bogat în unitățile școlare, sfătuia pe învățători să înființeze „muzee" pe lângă fiecare școală. În continuare, solicita învățătorilor neglijarea predării „dexterităților" – caligrafiei, desenului, gimnasticii.

C. Rădulescu-Codin a susținut cu tărie în activitatea sa și latura pur practică a învățământului primar de atunci – lucrul manual și practica agricolă. Le socotea extrem de utile în educarea prin muncă a elevilor și în formarea viitoarelor lor preocupări agricole. Spre a fi cât mai util elevilor, învățătorilor și muncitorilor agricoli, el a urmat câteva cursuri speciale; de exemplu, cursul de viticultură de la Goleștii – Badii, în octombrie 1899[25].

În mod concret, Rădulescu-Codin a adus contribuții evidente la practicarea lucrului manual și a agriculturii științifice în școlile muscelene. La școala din Priboeni a predat mulți ani lucrul manual, iar soția sa, maestră, a inițiat pe fete în lucrul de mână. A procurat și un lot de pământ pentru școală, de peste 1 ha[26]. Pe el cultiva cu școlarii, după metode moderne, zarzavaturi și cereale; le oferea astfel elevilor și sătenilor exemple concrete de agricultură „rațională". În funcția de revizor a combătut prejudecățile unor cadre didactice despre munca manuală și a sporit sensibil, cu învățători entuziaști, numărul loturilor școlare la 103[27], ceea ce însemna că peste 2/3 din școli posedau asemenea loturi. Considerentele pentru practicarea unei agriculturi înaintate l-au îndemnat, de asemenea, să formuleze populara cuvântare *Cultura rațională, îngrășăminte, schimbarea semănăturilor*[28].

Adept al îmbunătățirii continue a procesului de învățământ, Rădulescu-Codin a fost pentru efectuarea intensă a interasistențelor și a popularizării experienței pozitive în convorbiri, conferințe și lucrări tipărite. Bunăoară, „textele de pregătire" ale învățătorului C. Vasilescu-Văcarea, apreciate în inspecții pentru valențele lor metodice, le-a propus pentru tipărire[29].

În instruirea și educarea elevilor, Rădulescu-Codin *a acordat manualelor școlare* un rol însemnat. A obiectat energic împotriva manualelor pseudo-

25 Arh. personală a lui C. Rădulescu-Codin.
26 C. Rădulescu-Codin, *Monografia comunei Priboeni – Muscel*, p. 40.
27 Arh. Stat., Buc., Fond Min. Instr. Publ., dos. 1/1924.
28 C. Rădulescu-Codin, *Cuvântări populare*, ed. II, p. 160-182.
29 Idem, *Școalele din județul Muscel*, p. 16.

științifice. În spiritul ideilor înaintate, el însuși a încercat, cu alți autori, să pună la dispoziția elevilor manuale utile, tipărind: 3 „cărți de citire", 2 manuale de geografie și 1 manual de aritmetică. Cunoașterea multilaterală a satelor muscelene i-a facilitat întocmirea celui mai bun manual de geografie al județului Muscel.

În calitate de folclorist luminat, el a subliniat nu o dată *valoarea educativă a folclorului pentru copii,* în manualele școlare. Căci folclorul formează trăsăturile de caracter, dezvoltă memoria și perfecționează limbajul elevilor[30]. Contribuția fiecărei specii importante posedă o notă specifică. Poveștile îmbogățesc trăsăturile de caracter ale copiilor[31]. Legendele și tradițiile istorice le formează dragostea puternică față de patrie. Ghicitorile desfată și ascut mintea tinerilor cititori[32]. Într-o vreme în care valoarea educativă a folclorului era subapreciată, Rădulescu-Codin atrăgea atenția pedagogilor – de pe poziții democrate – „ca în toate școlile să se dea o mai mare întâietate producțiilor populare"[33]. Îndemnurile erau urmate de fapte concrete în manualele lui școlare. *Cartea de citire pentru clasa a III-a primară* (1926) reproduce, de exemplu, numai din culegerile proprii următoarele piese: *Romånca și tătarii, Doamna lui Ștefan cel Mare* (col. *Legende, tradiții și amintiri istorice*) și *Ciuhurezul și grangurele* (col. *Îngerul românului*). A acordat folclorului atâta importanță în manuale, încât reproduce câteva strigături până și în *Manualul de geografie al județului Muscel* (1921).

Pornind de la aceeași concepție sănătoasă, Codin a insistat deseori asupra folosirii folclorului la educarea tineretului din afara școlilor. Cu căldură, el a îndemnat pe folcloriștii și pedagogii competenți să alcătuiască „antologii model" din culegeri selecționate, capabile să mobilizeze energia tineretului la „fapte nobile și frumoase". Și aici a oferit el însuși câteva exemple sugestive, deși modeste: *Pentru tinerime. Povești, cântece și sfaturi alese* (1921), *Cântece voinicești și ostășești alese* (1910), *Cojocul lui Sărăcilă. Povești alese din culegerile mele* (1925).

Opera de instruire și de educare a copiilor capătă o reală desăvârșire în cadrul *colaborării dintre școală și familie.* Instruirea și educarea copiilor încep să se producă chiar din familie. La ea trebuie să-și dea concursul orice familie. „Orice părinte – accentuează Codin – trebuie să îngrijească de creșterea trupească, atât a băieților cât și a fetelor, ca să se facă voinici – dar să îngrijească mai mult de luminarea minții și a sufletului ca să facă din ei buni oameni"[34]. Desăvârșirea educației și, mai ales, a instruirii se desfășoară în a doua instituție,

---

33 *Ibidem,* p. 236.

30 Idem, *Îngerul românului,* București, 1913, p. XIX.

31 Idem, *Comorile poporului,* ed. II, p. 227.

32 *Ibidem,* p. 223.

34 Idem, *Cuvântări populare,* ed. III, p. 105.

în școală. De aceea, îl invită pe pedagogi și pe părinți la o strânsă și fructuoasă colaborare. În inspecțiile sale, el controla totdeauna aspectele legăturii dintre școală și familie. În cazurile critice, uneori destul de numeroase, îndruma pe învățători să colaboreze în diverse probleme cu familiile elevilor, precum și cu absolvenții școlilor primare.

În vederea bunei funcționări a școlilor, revizorul Rădulescu-Codin s-a pronunțat pentru *efectuarea în școli a unui control frecvent și a unei îndrumări eficiente*. În ce-l privește, el și-a luat de la început funcția de revizor școlar în serios, întreprinzând anual sute de inspecții la școlile din Muscel. Din procesele-verbale încheiate și din rapoartele periodice rezidă că inspecțiile lui vizau fie activitatea individuală a unui învățător, fie cea globală a unei școli. În primul caz, revizorul urmărea frecvența elevilor, pregătirea pentru lecție a învățătorului, nivelul de cunoștințe și disciplina școlarilor. Accentul inspecțiilor cădea cu preponderență asupra tinerilor învățători și asupra suplinitorilor, care aveau nevoie de mai multă îndrumare. Iar în al doilea caz, el cerceta starea localurilor școlare, a mobilierului, a materialului didactic, a arhivei și preocupările colectivului școlii. Interesat în lichidarea grabnică a lipsurilor, Codin rostea la momentul oportun îndrumările necesare învățătorilor și conducerii școlilor. Un singur exemplu concludent. La inspectarea învățătoarei Maria Negrescu din Țițești, observând la limba română o serie de lipsuri în cunoștințele elevilor, i-a recomandat imediat îmbogățirea vocabularului, dezvoltarea vorbirii și formarea deprinderilor ortografice prin povestiri orale și exerciții la școlari[35].

În urma inspecțiilor întreprinse, revizorul școlar al Muscelului întocmea periodic rapoarte de activitate către forurile superioare, cu relevarea stării învățământului și cu propuneri constructive. Prin organizarea materialului, a preciziei datelor și a stilului cursiv, rapoartele respective, întrecând deseori pe cele ale colegilor săi, erau extrem de apreciate de conducerea învățământului[36].

Dintr-o dragoste sinceră față de școală, C. Rădulescu-Codin a inserat apoi în diversele sale lucrări informații prețioase despre istoria școlilor noastre. Dintre lucrările acestea remarcăm: *Monografia comunei Priboeni–Muscel* (1904). *Școalele din județul Muscel* (1918), *Comuna Corbi și locuitorii săi* (1922), *Muscelul nostru* (1922), *Câmpulungul Muscelului* (1925).

*

Partizan al activității „extrașcolare”, inițiată de mișcarea muncitorească și condusă o vreme – după 1900 – de către Spiru Haret[37], pedagogul

[35] Arh. Stat., Buc., Fond. Min. Instr. Publ., dos. 22/ 1915, f. 206.
[36] *Ibidem*, f. 215.

C. Rădulescu-Codin a desfăşurat, cu scopul ridicării maselor populare, o intensă activitate extraşcolară. În preocupările sale extraşcolare s-au oglindit, în general, aspectele pozitive şi negative ale mişcării haretiste, primele aspecte însă depăşindu-le pe ultimele. Codin şi-a desfăşurat această activitate în Priboieni, ca învăţător şi în Muscel, ca revizor şcolar. În ultima funcţie, cu sprijinul învăţătorilor progresişti, a animat acţiunile de culturalizare a maselor populare, slăbite sensibil în urma măsurilor restrictive adoptate, după 1907, de autorităţile contemporane.

Activitatea social-culturală a lui Rădulescu-Codin cuprinde două laturi: *cultural-artistică* şi *economică*. În cadrul primei laturi, a activat prin conferinţe, serbări, coruri, şezători, biblioteci.

Conferinţele au constituit forma cea mai frecventată de Codin. Orator de mase, el a iniţiat o mulţime de conferinţe în faţa ţăranilor din Priboieni şi din alte sate. Cuvântările semnificative le-a inserat în popularul volum *Cuvântări populare,* apărut în 3 edfiţii (1907, 1925 şi 1927). Cu o tematică bogată şi interesantă, cuprinde relevarea rolului şcolii în societate şi utilitatea susţinerii ei în *Foloasele şcoalei* şi *Pentru construirea localurilor de şcoală*; popularizarea sfaturilor şi cunoştinţelor medicale – *Trebuinţa de a cere ajutorul doctorului în caz de boală, Igiena locuinţei, hrana, îmbrăcămintea* şi *Creşterea copiilor;* îndemnuri pentru practicarea unei agriculturi moderne – *Cultura raţională, îngrăşăminte, schimbarea semănăturilor, Creşterea gândacilor de mătase* şi *Cum să-şi petreacă sătenii timpul liber;* formularea unor precepte morale – *Alcoolismul şi relele izvorăsc din lene, risipă şi minciună.* Conferinţele din această categorie, ţinute de pe o poziţie avansată, au adus o însemnată contribuţie la lupta împotriva superstiţiilor şi la formarea unor deprinderi practice, folositoare. Însă, într-o altă categorie de conferinţe, puţine la număr (*Iubirea de bine, Sentimentul religios*), Rădulescu-Codin, urmând „programa oficială a cercurilor culturale" care promova respectarea legalităţii şi cultivarea sentimentului religios, plăteşte tribut ideologiei burgheze. Pentru aspectele pozitive, *Cuvântările populare* au fost apreciate elogios de D. Onciul. G. Coşbuc, N. Iorga, M. Sadoveanu etc. şi premiate de Academia Română (1925). Poetul ţărănimii scria: „Cuvântările d-lui Codin sunt bine rostite, clar şi ţărăneşte"[38].

În ordinea frecvenţei, urmează *serbările*. În ele, Codin vedea un „îndoit (...) scop: de a moraliza satele şi de a aduce şi foloase materiale"[39]. În primul an

37 Vezi: Const. Dinu, *Spiru Haret*, Bucureşti, 1970.

38 C. Rădulescu-Codin, *Cuvântări populare*, ed. III, p. 12.

39 *Idem*, *Chemarea noastră*, p. 18.

de apostolat, a format o echipă de teatru sătesc și a dat în Priboeni, la 1 ianuarie 1897, prima „serbare cu teatru sătesc” din Muscel. Atunci s-a jucat piesa lui originală *Școala și oștirea*[40]. Exemplul i-a fost urmat de intelectualii din județ, Codin rămânând autorul introducerii „serbărilor cu teatru sătesc” în această parte a țării. Cu scopuri educative, a organizat și a sprijinit apoi înființarea corurilor și prezentarea *șezătorilor* în lumea satelor.

La ridicarea culturală a maselor populare, Rădulescu-Codin a socotit, pe bună dreptate, că „bibliotecile populare înzestrate cu cărți de folos” pot aduce o contribuție eficientă. Tocmai de aceea a propus *organizarea bibliotecilor* în toate instituțiile și întreprinderile. În Priboeni a întemeiat biblioteca populară încă din 1897, care număra, în 1904, 250 de volume[41].

Mai trebuie adăugat aici și activitatea publicistică. În calitate de conducător al periodicelor „Prietenul nostru” (Câmpulung, 1911-1916; 1923-1926) și „Gazeta țăranilor din Muscel” (Priboieni, 1920-1921), a publicat zeci de articole și a încurajat tipărirea lucrărilor pedagogice și de popularizare a științei.

Sporirea manifestărilor cultural-artistice la sate a impus apariția unei noi instituții culturale, complexă – căminul cultural. În articolul *Un nou altar de lumină: căminul cultural*[42], Codin a susținut cu patos ridicarea rapidă a căminelor culturale în mediul rural. Dezideratul său s-a realizat însă practic abia în zilele noastre.

Latura economică a activității social-culturale a lui Rădulescu-Codin privește înființarea „tovărășiilor culturale”, băncilor, cooperativelor. Crezând în mod sincer că acestea ar putea să schimbe starea materială a țărănimii muncitoare în condițiile societății capitaliste, el a militat, ca și alți intelectuali cinstiți, în favoarea înmulțirii lor.

III

Datorită dragostei față de popor, a asimilării ideilor pedagogice înaintate și a receptării învățămintelor trase din practica vieții, pedagogul C. Rădulescu-Codin a desfășurat o fructuoasă și o întinsă activitate școlară și social-culturală, pentru progresul învățământului și pentru culturalizarea maselor populare. La el, ideile, deși nu excelează prin originalitate, se împletesc excelent cu faptele. În domeniul învățământului, atingând aproape toate problemele lui capitale, a subliniat semnificația școlii în viața poporului, a înființat primele grădinițe la sate, a înmulțit considerabil numărul școlilor primare, a ridicat pro-

40 I.C. Nicolaescu, *Op. cit.*, p. 26.
41 C. Rădulescu-Codin. *Monografia comunei Priboeni – Muscel*, p. 40.
42 „Prietenul nostru”, VII (1923), nr. 12, p. 1-3.

centul copiilor școlarizați, a formulat o serie de îndrumări metodice, a remarcat necesitatea colaborării dintre școală și familie, a indicat rolul folclorului în educarea tineretului, a acordat o mare atenție muncii de control și de îndrumare a învățământului ș.a. Iar în domeniul extrașcolar, prin diverse forme (conferințe, serbări, biblioteci), a contribuit, alături de alții, la acțiunea de culturalizare a maselor. În acțiunile sale, a întâmpinat permanent obstacolele ridicate de moșierii obtuzi, de politicienii demagogi și de autorităşile venale, însă nu s-a descurajat. Toate acestea le-a întreprins absolut dezinteresat, în folosul celor obidiți. În numeroasele idei și acțiuni se întâlnește cu alți pedagogi, ca M. Eminescu, I. Pop Reteganul, V. Petri.

Prin activitatea sa pedagogică și social-culturală, generată de condițiile istorice și sprijinită de intelectualitatea avansată. C. Rădulescu-Codin rămâne *un pedagog și un animator cultural prestigios* din primul pătrar al veacului nostru. Multe din ideile și faptele lui, încă actuale, ne pot însufleți azi în acțiunile noastre educative și de culturalizare a poporului.

ANDREI BÂRSEANU – FOLCLORISTUL

Intrarea evidentă a țării noastre pe drumul capitalismului în ultima jumătate a veacului trecut a influențat considerabil dezvoltarea tuturor compartimentelor culturii. Ardealul a cunoscut și el, în condiții specifice, o asemenea dezvoltare.

În această vreme, în imperiul austro-ungar, de care depindea Ardealul, paralel cu dezvoltarea capitalismului și a burgheziilor naționale, a crescut sensibil și lupta națională a popoarelor oprimate împotriva dualismului austro-ungar. La luptă au parcitipa și românii ardeleni, având în frunte burghezia națională care se consolidase economicește și se organizase politicește între timp. În cadrul luptei, numeroși intelectuali au depus mari eforturi pentru crearea unei culturi naționale, capabilă să ajute lupta națională.

În rândurile intelectualilor respectivi se numără și **Andrei Bârseanu,** pedagog progresist, animator cultural pasionat și folclorist harnic.Valorificarea critică a activității și operei acestui cărturar ardelean, – *contribuția folclorică* – se impune.

Andrei Bârseanu s-a născut la 17 octombrie 1858, în Dârstele Brașovului[1] – o veche așezare în partea sudică a orășului Brașov. Prin origine,

[1]George Lăzărescu, *Andrei Bârseanu*, București. Ed. Cartea românească, p. 3.

Bârseanu aparține unei familii cu vechi preocupări revoluționare și culturale. Tatăl său, Toma Bârsan III (1823-1906), a participat activ la revoluția din 1848[2] și a susținut sincer manifestările culturale ale „Astrei”[3].

Bârseanu a început școala elementară în satul natal și a terminat-o în Brașov. A urmat studiile medii în Brașov și pe cele universitare la Viena și München (1878-1881). În anii cursurilor medii și universitare, dându-și seama de aptitudinile pentru studiile sociale, el a pus un deosebit accent pe studiul literaturii și al istoriei și a activat la „Societatea de lectură” din Brașov[4] și la „România Jună” din Viena[5]. La ultima societate a cunoscut pe savantul ceh I. Urban Jarnik (1848-1923), cu care a întocmit cunoscuta culegere *Doine și strigături din Ardeal.*

După întoarcerea în țară, având o profundă dragoste de patrie și o mare putere de muncă, Bârseanu desfășoară în Ardeal, mai întâi la Brașov și apoi la Sibiu, o intensă activitate culturală. Locul, timpul și orientarea ideologică îi împarte activitatea de peste 40 de ani în două părți, inegale, *perioada brașoveană* și *perioada sibiană.*

Perioada brașoveană (1881-1911), de 30 ani, e cea mai lungă și cea mai fecundă în preocupări și opere. Centrul activității rămâne Brașovul. Bârseanu activează aici în patru domenii: învățământ, culturalizarea maselor, literatură și folclor. În această vreme intelectualul ardelean A. Bârseanu folosește toate armele complexe ale culturii pentru luminarea poporului și îmbogățirea patrimoniului cultural.

Revenit în țară, Bârseanu a fost numit profesor de limba română, istorie și geografie la gimnaziul și apoi la liceul comercial din Brașov[6]. În acest post a funcționat între anii 1886-1911, ocupând și funcții în conducerea învățământului mediu din Brașov: corector al școlilor centrale române (1889-1891) și dirigent al Școlii comerciale (1891-1893)[7]. Ca pedagog a publicat câteva articole despre problemele școlii: comunicarea cunoștințelor prin cele mai adecvate metode puterii de înțelegere a elevilor, în *Câteva observațiuni cu privire la*

2 Ioan Broșu, *Amintiri din viața preoțească, adunate și scoase la iveală după o păstorire de peste 50 de ani,* Brașov, 1936, p. 38.

3 „Transilvania”, an. XXVII (1906), nr. 3, p. 56.

4 A . Bârseanu, *Amintiri despre Augustin Bunea,* în „Gazeta Transilvaniei”, an. LXXIII (1910), nr. 69, p. 1-3.

5 I. Grămadă, *Societatea academică socială literară „România Jună” din Viena* (1871-1911 – *Monografie istorică,* Arad, 1912, p. 86 și urm.

6 George Lăzărescu, *Op. cit.,* p. 5.

7 Andrei Bârseanu, în „Calendarul «Asociațiunii» pe anul 1923”, an. XII (1923), nr. 108, p. 99.

predarea științelor istorice[8]; legarea cunoștințelor de viață – *În aer liber*[9]; importanța colaborării dintre școală și familie – *Casa părintească și școala*[10]. Dintr-o sinceră dragoste față de școală a redactat și *Istoria școalelor centrale române greco-ortodoxe din Brașov* (1902).

Profesorul din Brașov și-a desfășurat activitatea extrașcolară, culturală, în jurul Despărțământului I al „Astrei" (Brașov), fiind pe rând conferențiar, director (1898-1908) și vicepreședinte (1905-1911). Articolele prilejuite de ultimele funcții evocă câteva din personalitățile culturale ale Ardealului (*Gh. Barițiu, Mișu Pop* ș.a.) Articolele sale pedagogice și de culturalizare a maselor, fără a aduce idei noi, deosebite reluau o serie de probleme ale vremii.

Continuând preocupările din adolescență, Bârseanu a scris uneori și poezii. A publicat versuri de elogiere a naturii: *Solia*[11], *În miniatură*[12], *Cântec de primvară*[13], *Murișul*[14]; de reflecții sociale: *Voios ieșise*[15], *Pribeagul*[16], *Prăpastia de lâgă tine*[17] și poezii patriotice: *Învățătorilor români*[18],*Salutul Romei*[19], *Cantata*[20], *Moș Vasile*[21], *La peatra Libertății*[22]. Deși avea idei progresiste în legătură cu rolul literaturii în societate, poeziile lui Bârseanu, create sub influența lui Alecsandri și Bolintineanu, nu reușesc să ne prezinte tablouri închegate și expresive ale realității, fiind minore. Apoi a tradus câteva lucrări (*Călătoria lui Stanley în Africa, Insula morților*) și, fiind acadcemician, a întocmit câteva referate despre cărțile prezentate la premiile Academiei.

De la activitatea didactică, întocmai ca I. Pop Rteganul, C. Rădulescu-Codin, Alex. Vasiliu ș.a., Andrei Bârseanu a trecut la preocupări folclorice, meritorii, publicând articole (*Poezia poporală română, Învățătorul ca om de știință*) și culegeri de folclor (*Doine și strigături din Ardeal, Cincizeci de colinde*).

---

8 Idem, *Câteva observațiuni cu privire la predarea științelor istorice,* în „Școala și familia", an. I (1886), nr. 10, p. 3-31.

9 Idem. *În aer liber,* în „Școala și familia", an II (1887), nr. 3, p. 49-53.

10 Idem, *Casa părintească și școala,* în „Școala și familia", an. I. (1886), nr. 3, p. 25-27.

11 Idem, *Solia, în* „Convorbiri literare", an. XVI (1822), nr. 6, p. 343-344.

12 Idem, *În miniatură*, în „Convorbiri literare", an. XVII, nr. 8. (1883), p. 321-322.

13 Idem, *Cântec de primăvară,* în „Familia", an.XXI (1885), nr. 19, p. 219-220.

14 Idem, *Murișul,* în „Familia", an. XVIII (1822), nr. 34, p. 408-409.

15 Idem, *Voios ieșise,* în „Convorbiri literare", an. XVI (1882), nr. 6, p. 344.

16 Idem, *Pribeagul,* în „Școala și familia", an. II (1887), nr. 8, p. 187-188.

17 Idem, *Prăpastia de lângă tine,* în „Convorbiri literare", an. XVII (1883), nr. 10, p. 404.

18 Idem, *Învățătorilor români,* în „Școala și familia, an. II (1887), nr. 1, p. 20.

19 Idem, *Salutul Romei,* în „Gazeta Transilvaniei", an. LVII, (1895), nr. 5, p. 1

20 Idem, *Cantata,* Brașov, Ed. „Fondul Coresi", 1902, an. LX (1892), nr. 37, p.1.

21 Idem, *Moș Vasile,* în „Gazeta Transilvaniei", an. LX (1892), nr. 37 p.1.

22 Idem, *La peatra Libertății,* în „Gazeta Transilvaniei", an. LXXI (1908(, nr. 248, p. 1.

Activitatea multilaterală a cărturarului ardelean a fost urmărită și prețuită de diferiți intelectuali (C. Porumbescu, I. Vulcan, I. L. Caragiale. N. Iorga) și de anumite instituții. Alegerea lui Bârseanu ca membru activ al Academiei Române (1908) și ca președinte al „Astrei" (1911) a confirmat prețuirea de care s-a bucurat el în această epocă.

Perioada sibiană (1911– 1922), de numai 11 ani, se desfășoară în Sibiu, orașul în care „Astra" își avea sediul central. Bârseanu s-a transferat aici în urma alegerii sale ca președinte al Asociației „Astra" (1911). În noua funcție, fiind suferind de ficat și absorbit de numeroasele probleme administrative și organizatorice ale „Astrei", Bârseanu s-a rupt complet de preocupările folclorice și aproape total de cele pedagogice și literare. Lucrările sale au fost acum ocazionale și minore. Comparată cu prima perioadă, perioada sibiană e o perioadă de stagnare, uneori chiar de regres pe drumul desfășurării în ascensiune a activității lui.

Andrei Bârseanu, după o îndelungată suferință, s-a stins din viață la 19 august 1922.

Dintre toate contribuțiile culturale ale lui A. Bârseanu, *activitatea folclorică* e cea mai importantă, cea mai meritorie, demnă de inserat în istoria folcloristicii.

Preocupările folclorice ale lui Bârseanu s-au situat în prima perioadă a activității lui, în perioada brașoveană. Ea a coincis pe plan cultural cu o febrilă activitate de studiere și de culegere a folclorului. În Ardeal, ca și în alte provincii, primele studii și culegeri au apărut sporadic cu mult înainte de anul 1880. Însă după această dată, dintr-un adânc sentiment patriotic, interesul pentru cultura folclorică a poporului a sporit considerabil. Zeci de intelectuali au pornit în rândurile poporului pentru a-i culege creațiile. Bârseanu se încadrează în a doua etapă de studiere și de culegere asiduă a folclorului.

Ideile despre folclor ale lui Bârseanu, elaborate treptat pe baza contactului nemijlocit cu culegerile de pe teren și a acumulării opiniilor înaintate ale vremii, sunt unitare și numeroase. Aproape toate ideile sale se referă la poezia populară. *Poezia poporală română*[23], articol apărut și în limba germană sub titlul *Die rumänische Volksdichtung*[24], cuprinde referințe ample la poezia noastră anonimă. Bârseanu arată aici că ea s-a născut *„în cursul timpului din bucuriile și din durerile poporului"*[25]. Până la apariția literaturii culte, folclorul a fost

23 Idem, *Poezia poporală română*, în „Luceafărul", an. VII (1908), nr. 11-12, p. 243-247 și nr. 13, p. 307-308.

24 Idem, *Die rumänische Volksdichtung*, în „Die Karpathen" , an I (1908), nr. 10, p. 292-297 și nr. 11, p. 340-343.

25 Idem, *Poezia poporală română*, în „Luceafărul", an. VII (1908), nr. 11-12, p. 243.

„singura hrană sufletească a maselor celor mari ale poporului" și l-a însoțit pretutindeni.

Exprimarea bucuriilor și năzuințelor poporului i-a creat poeziei populare o bogată și variată tematică. În același articol, Bârseanu, fără a le indica însă genurile literare, formulează definiția doinelor, strigăturilor, colindelor, baladelor, orațiilor de nuntă etc. Majoritatea definițiilor formulate judicios se apropie de cele de azi. Un singur exemplu, de „horă": *„Horele sunt niște poezioare scurte,* de cuprins vesel, care se rostesc sau se cântă de jucători sau de lăutari... în toiul horei"[26].

La doină relevă diversitatea ei, compusă din doine de iubire, de înstrăinare, de cătănie ș.a. Judicioasă e observația lui Bârseanu, emisă în altă parte, potrivit căreia, din cauza anumitor stări de lucruri, doinele haiducești apar într-un număr restrâns în Ardeal, spre deosebire de cele din Muntenia și Moldova[27]. Greșește însă când afirmă că doina de cătănie e *„o specie de poezie proprie numai ardelenilor, bănățenilor și bucovinenilor"*[28]. Condițiile sociale similate o generase însă peste tot, dar culegerile publicate până în jurul anului 1880 nu înglobaseră în chip masiv asemenea producții anonime. Aceasta e cauza care l-a condus pe Bârseanu la afirmația eronată. Dintre toate creațiile populare, constată acesta, în *Poezia poporală română,* descântecele conservă cel mai îndelung *„expresiuni întunecoase, aluziuni mistice și grele de înțeles", datând „din timpuri foarte vechi"*[29].

Ca și alți folcloriști ai vremii, Bârseanu a subliniat valoarea practică a literaturii populare. Astfel, fiind produsul unei colectivități și datând dintr-o vreme așa de îndepărtată, literatura populară a ajutat extrem de mult la formarea și dezvoltartea literaturii culte. Dar folclorul a sprijinit de-a lungul veacurilor și dezvoltarea științelor sociale. De aceea folcloristul ardelean s-a entuziasmat când a vorbit despre primele noastre culegeri folclorice, semnate de V. Alecsandri, At. Marienescu, M. Pompiliu, I. Pop Reteganul, I. G. Bibicescu etc. În culegerile lor se adunase o parte din creațiile anonime, aflate pe drumul pierzaniei. Remarca potrivit căreia numeroasele culegeri din timp nu se efectuaseră după un „sistem bine precizat"[30] a fost întru totul dreaptă. Deficiența n-a oprit însă înrâurirea pozitivă a folclorului asupra dezvoltării științelor sociale. Efectuarea primelor culegeri folclorice era tare departe de a epuiza tezaurul

---

26 *Ibidem,* p. 241.

27 Ion Urban Jarnik și A. Bârseanu, *Doine și strigături din Ardeal,* București, 1995, ed. I, p. XIII.

28 *Ibidem,* p. XIV.

29 A Bârseanu, *Poezia poporală română,* în „Luceafărul", an. VII (1908), nr. 11-12, p. 247.

30 *Ibidem,* p. 308.

național al creațiilor populare. Redactând articolul *Învățătorul ca om al științei*[31], Bârseanu a semnat un apel călduros către pedagogii satelor, invitându-i la continuarea operei de adunare și de publicare a creațiilor anonime.

Concepția sănătoasă despre întocmirea științifică a colecțiilor de folclor și-a exprimat-o Bârseanu, când era membru al Academiei Române (1908-1922), în rapoartele despre culegerile de folclor. În aceste rapoarte solicită folcloriștilor vremii, lui D. Furtună[32], Tudor Pamfile[33], C. Rădulescu-Codin[34] și altora respectarea riguroasă a transcrierii creațiilor anonime, cu toată „psihologia și particularitățile de limbă" ale omului din popor. Dar raportorul era conștient că indicațiile sale se puteau respecta pe atunci mai mult la poezie și mai puțin la proză. În cazul prozei, se cerea totuși folcloriștilor reproducerea fidelă a conținutului operei și a graiului popular, fără alterările cărturărești. Cuvintele populare, regionale și arhaice, expresiile trebuiau explicate la sfârșitul culegerilor, în glosare speciale. Culegerile puteau reproduce variantele interesante și deosebite ale unor opere cunoscute. În fine, orice piesă trebuia să poarte numele și locul de baștină al povestitorului sau al cântărețului. Foarte multe indicații se potrivesc deci cu cele preconizate în metoda filologică de culegere a folclorului. Metoda culegerii folclorului preconizată de Bârseanu a fost respectată aproape cu strictețe de toți folcloriștii care și-au tipărit culegerile în colecția academică *Din viața poporului român*, între anii 1908 și 1922. În ce-l privește pe Bârseanu în culegerile sale, el s-a conformat, cu aproximație, ideilor enunțate.

*

* *

În Ardeal se publicaseră culegeri de folclor și înainte de apariția primei colecții a lui Bârsanu. Astfel, dintre cele mai însemnate, se publicaseră: *Poezia populară. Colinde* (Pesta, 1859) și *Poezia populară. Balade* (Viena, 1867) de At.

---

31 Idem, Învățătorul ca om de știință, în „Școala și familia", an II, (1887), nr. 8, p. 169-173.

32 *Raportul d-lui A. Bârseanu despre „Cuvinte scumpe, taclale, povestiri și legende românești", cu glosar la sfârșit, culegere de dl. D. Furtună, în „Analele Academiei Române"*, „Dezbaterile", tom. XXXV (1912-1913), p. 226-227.

33 *Raportul d-lui A. Bârseanu despre culegerea „Cântece de țară" a d-lui Tudor Pamfile*, în „Analele Academiei Române", „Dezbaterile", tom. XXXII (1909-1910), pp. 285-293.

34 *Raportul d-lui A. Bârseanu despre „Legendele, tradițiile și amintirile istorice" adunate de dl. C. Rădulescu-Codin*, în „Analele Academiei Române", „Dezbaterile", tom XXXII (1909-1910), pp. 303-305. Vezi și *Raportul d-lui A. Bârseanu despre „Îngerul Românului", Povești și legende din popor, de d-l C. Rădulescu-Codin* în „Analele Academiei Române", „Dezbaterile", tom. XXXIV (1911-1912), p. 180-181.

Marienescu, *Trandafiri și viorele* (1884) de I. Pop Reteganul etc. Colecțiile apărute erau însă tare departe de o culegere reprezentativă a folclorului ardelean, întocmită după taote cerințele științei. Prin publicarea cărți *Doine și strigături din Ardeal*, în 1885, A. Bârseanu și I. U. Jarnik au înlăturat această lacună[35].

Istoria colecției este demnă de reținut pentru înțelegerea conținutului ei. Profesorul ceh Jarnik o relatează în memorialul *Drumul pe care am mers*[36]. Călătorind prin Ardeal, el află la Ion M. Moldoveanu, profesor în Blaj, o masivă colecție de folclor, adunată și scrisă pe caiete școlare, de către elevii săi. Cu intenția publicării, Jarnik primește colecția oferită. Dar, pentru ca munca să dea roade fructuoase, ia în tovărășie pe românul Bârseanu, dotat cu *„simț viu și cu o pricepere cumsecade pentru poezia poporană"*[37]. În câteva luni de muncă încordată, cei doi folcloriști au făcut lectura textelor, au selecționat materialul, au substituit ortografia etimologică a pieselor și le-au organizat după conținut, în capitole și subcapitole. Modificările, nu prea numeroase, au survenit numai acolo unde transcrierea era eronată și se găseau expresii triviale[38]. La selecționarea creațiilor s-a ținut seama de culegerile imprimate până în 1883. Dintre variante au fost reținute numai acelea care interesau tematic și artistic. În plus, Bârseanu a adăugat câteva doine și strigături culese de pe Valea Oltului și o baladă recoltată de pe Valea Prahovei[39].

Prima ediție a colecției fiind destinată, în primul rând, oamenilor de știință, a fost însoțită de o prefață, de numeroase note și de un voluminos glosar al cuvintelor regionale și populare. Prefața și notele aparțin lui Bârseanu, iar glosarul, în limba franceză, lui Jarnik. După multe dificultăți, la propunerea lui V. Alecsandri în ședința Academiei din martie 1883[40], colecția se tipărește sub auspiciile acesteia, între anii 1883-1885[41].

---

35 Autorii colecției mai publicaseră câte ceva, cu mult înainte de apariția ei: *Chiruța* („Gazeta Transilvaniei", an XLV, 1882, nr. 3, p. 2-3); *Răducanu* (*Idem*, nr. 10, p. 1); *Strigături din Ardeal* (Idem, an. XLVIII, 1885, nr. 286, p. 2) etc. Același lucru s-a întâmplat și cu unele colinde din *Cincizeci de colinde*.

36 I.U. Jarnik, *Drumul pe care am mers*, în „Convorbiri literare", an. XLIII (1909), nr. 3, p. 300-312.

37 *Ibidem*, p. 311

38 I. Urban Jarnik și A. Bârsescu, *Doine și strigături din Ardeal*, p. VIII-IX.

39 *Ibidem*, p. x.

40 Cf. „Analele Academiei Române", „Dezbaterile", tom. V, p. 38-40; 45-48.

41 I. Urban Jarnik și A. Bârseanu, *op. cit.*, p. XI-XII. Cu toate că imprimarea a fost supravegheată de G. Sion, în colecție s-au strecurat un număr apreciabil de erori de tipar. Au fost înlăturate abia în a doua ediție, 1895.

Colecția propriu-zisă cuprinde 3 părți: I. *Doine*, II. *Strigături*, III. *Varia*. La rândul lor, fiecare parte înmănunchează numeroase capitole ale speciei. De exemplu, sub titlul de *Doine* se adună capitolele: A. *Dragoste*, B. *Dor și jale*, C. *Mustrări și blăstemuri*, D. *Doine haiducești* și E. *Doine d-ale cătăniei*. Selectarea riguroasă a tematicii a dictat apoi divizarea capitolelor în subcapitole. Capitolul *Dragoste* e format din titlurile: *Puterea dragostei, Lauda ibovnicului și ibovnicei, Dragoste nehotărâtă, Îndemnuri la dragoste, Dragoste cu frică și cu zulie, Dragoste ascunsă și cu piedici, Dragoste pizmuită, Dragoste cu glume* și *Deosebite*. Subcapitolele se deschid cu cele mai reușite creații. Titlurile doinelor și strigăturilor sunt înlocuite cu cifre latine. Numai piesele din *Varia* au titluri.

Fiecare capitol grupează în jurul lui zeci de creații, uneori chiar sute, tratând monografic o temă. Primele trei capitole (*Dragoste, Dor și jale* și *Mustrări și blăstemuri*) înfățișează multilateral tema iubirii, începând cu cunoașterea fericită și sfârșind cu despărțirea dureroasă (prin divorț) a tinerilor.

Puterea dragostei la tineri care se iubesc cu sinceritate e neînchipuit de adâncă, de răscolitoare:

Rele-s, bade, frigurile,
Da-s mai rele dragostele;
Maica din friguri mă scoate,
Dar din dragoste nu poate.[42]

Mai presus de orice, tinerii au pus la baza dragostei lor frumusețea fizică și morala. Cântărețul popular le-a elogiat în zeci de creații. În ochii fetei sincere, flăcăul e tare „mândru și frumos", de neîntâlnit peste „nouă mări și nouă țări" *(XXXVII)*. Cu aceleași însușiri apar și fetele în imaginația băieților. *Doina LIX* prezintă la o înaltă ținută artistică portretul unei fete:

Câte fete ardelene
Toate-s negre la sprâncene;
Numai două din Hârțău
Săruta-le-aș numai eu,
Au sprânceană cam gălbie
Făcută spre lăcomie;
Și la față-s albișoare,
Albișoare, roșioare,
Ca și niște merișoare;
Trupușorul sprintenel
Parcă-i tras printr-un inel.
Mersul lor e legănat,
Legănat și dezmerdat.
Gâtul și mărgelele
Ca cerul cu stelele;
Sânul cu țâțucile
Grădina cu florile.
Și la grai sunt drăgăstoase,
Și la suflet sunt voioase
Și-s cu buze subțirele
Adăpate-n tău cu miere,
Să te săruți cu ele![43]

Inițial o serie de motive, în majoritate psihice, îi rețin pe tineri de la desfășurarea dragostei. Atunci, poetul popular, plin de optimism, în cazul

---

[42] *Ibidem*, p. 7.
[43] *Ibidem*, p. 28.

potrivirii de caracter dintre băieți și fete, îi îndeamnă în numeroase doine la dragoste și la desăvârșirea ei prin actul căsătoriei. Același poet popular, în tot atâtea creații, denunță tăinuirea dragostei sincere dintre tineri, de teama părinților și a rudelor dușmănoase.

Numeroasele evenimente ale despărțirii, cauzate de plecarea în armată, de plecarea la lucru sau de moarte, stârneau jale și dor în inimile celor despărțiți vremelnic sau pentru totdeauna. Faptele au găsit un larg ecou în *Doine și strigături din Ardeal* și „puterea dorului" nelinișteşte pe tineri în permanență ca în mărturisirea din doina *CLXXXV:*

Cine n-are dor pe vale,
Nu ști luna când răsare
Și noaptea câtu-i de mare:

Cine n-are dor pe luncă,
Nu ști luna când se culcă
Și noaptea câtu-i de lungă.[44]

Capitolul *Mustrări și blestemuri* încheie vasta temă a dragostei. Tematica capitolului, de o tonalitate ridicată, e alimentată de mustrările și blestemele dintre băieți și fete sau dintre tineri și bătrâni, care nu se înțeleg și se împotrivesc căsătoriei. În blestemul următor, din doina *DXLIV,* dat ca exemplu, fata îți blestemă flăcăul care a necinstit-o:

Să te ajungă, bade, ajungă
Dorul lung și jalea lungă,
Inimioara să ți-o frângă,
Să ți-o frângă,
Și ți-o frângă!
C-am fost floare desmierdată
Când am fost la maica fată.[45]

Ultimele două capitole tratează teme strict sociale: haiducia și cătănia. În Ardeal, haiducia s-a manifestat rar: creațiile populare au fost și ele mai puține. În colecție se dau 13 piese. Motivele privesc plecarea haiducilor în codru (*DLXXIV*), dorul „voinicilor" de „mândrele" din sate (*DLXXV, DXXVIII*), arestarea și uciderea lor de către potere (*DLXXVII, DLXXX*) etc. Artistic nu prezintă un interes deosebit.

Cu *D-ale cătăniei* se revine la expunerea monografică a temei, părăsită în capitolul precedent. Motivele principale: plecare în cătănie (*DLXXXVII, DXC*), despărțirea dureroasă a tinerilor de „mândre" și de părinți (*DXCV, DC, DCXV, DCXXIII*), mizeria vieții de cătănie (*DCI, DCVII, DCXV*), dezertarea (*DCIX, DCXIV*), pornirea la „foc" (*DCV, DCXVIII*), îndemnuri pentru încetarea războiului (*DCXXXIV, DCXXXV*), întoarcerea din cătănie și război (*DCXII*). Nici doinele de aici nu prezintă un interes prea deosebit. Astfel, ideea perpetuării vieții e comunicată cu mijloace artistice oarecum comune cu cele din alte doine publicate:

44 *Ibidem*, p. 87.
45 *Ibidem*, p. 263.

Și din mine-o răsări,
Din picioare
Mândră floare,
Din păr,
Mândru călepăr,
Din musteață
Mintă creață
Din guriță,
Fântâniță
Și din buze izvorele,
Din ochi negre păhărele,
Ca să bei, maică, cu ele
Și să-ți mai alini din jele
Să bei, să te lecuiești
Pe min' să nu mă jelești.[46]

Partea a II-a a colecției, *Strigături (I-CCCLXI)*, se întinde pe două capitole: A. *Strigături glumețe* și B. *Strigături satirice.* Primele sunt compuse spontan, pentru a crea o atmosferă de voioșie în rândurile jucătorilor și spectatorilor. Unele strigături conțin totuși evidente note satirice:

„Zis-a maica să mă-nsor,
Să-i aduc un ajutor,
S-o mai dea de cel cuptor...
Câte-odată
Și de vatră![47]

sau:

La făgădăul din deal
Mi-o rămas al meu suman
Pentr-o țâr de beutură,
Mânca-o-ar mormântul gura![48]

Strigăturile satirice însumează trei subcapitole. Următoarele motive întrunesc cele mai multe creații: înfierarea leneviei (*CXCV, CCIV, CCX*), critica omului urât (*CCXXIV, CCXXX*), satirizarea fardării fetelor (*CCLV, CCLVI, CCLX*). Dintre clasele și grupările sociale, preoții sunt aici criticați vehement. Li se înfierează lăcomia (*CCCXLIII, CCCLII*), imoralitatea lor (*CCCXLIII, CCCLIV*) și a soțiilor lor corupte (*CCCXLV, CCCXLVIII*). Două exemple de denunțare a lăcomiei și a imoralității preoților:

Tremură popa să moară
Cu prescura subsuoară;
Ar muri și nu să-ndură,
C-ar mai roade la prescură![49]
La școli, popă,

46 *Ibidem*, p. 324.
47 I. Urban Jarnik și A. Bârseanu, *Op. cit.*, p. 372.
48 *Ibidem, p. 386.*
49 *Ibidem*, p. 467-468.

La școli, drace,
Nu la fete
Sub părete![50]

O sumedenie de doine (*CCLVIII, CCCVI, CCCX, DXLVI*) și de strigături (*XCI, CXLIX, CCLXVI*) din culegerea lui Jarnik și Bârseanu conțin date în legătură cu anumite localități într-un mai mare număr decât cele din colecțiile muntene și moldovene. Culese între anii 1863 și 1879, ele aparțin mai mult ținuturilor Mureșului, Târnavelor, Hațegului și Sibiului[51]. De-a lungul anilor, din felurite motive, numeroase doine și strigături din colecția Jarnik-Bârseanu au emigrat în părțile subcarpaticer. Unele colecții din Muntenia și din Moldova, publicate după *Doine și strigături din Ardeal,* le-au înregistrat fidel sau aproximativ[52].

Varia, ultima parte a colecției, înmănunchează 9 balade, 5 colinde și o „închiunare cu paharu”. Parte sunt variante ale unor balade cunoscute, dar autorii culegerii le-au reprodus pentru adăugarea unor noi episoade și pentru inovațiile artistice[53]. Unele (*Marcu, Chiruța, Calul Radului, Osândiții*) au ca temă lupta poporului împotriva asupritorilor străini, iar altele (*Răducanu, Nevasta fugită, Teiul și bradul*) au motive erotice și sociale.

Prima poezie epică e balada *Marcu.* Apare cu titlul *Marcu și turcu* de M. Pompiliu[54]. Diferă prin episoade. În varianta *Marcu,* turcul vine la viteaz în lipsă, omoară pe maică-sa, jefuiește casa și ia în captivitate pe soția frumoasă. Travestindu-se în călugăr, după ce îl ucide pe turc la Țarigrad, Marcu își dobandește averea și soția. Fragmentar, se aseamănă și cu partea a V-a din *Gruia și tatăl său Novac*[55] din colecția At. Marienescu. La G. Dem. Teodorescu, balada ne apare cu numele Marcul Viteazul[56], identică cu a lui M. Pompiliu. Deci *Marcu* e o variantă nouă, interesantă sub raportul tematic și chiar artistic.

---

50 *Ibidem,* p. 471.

51 *Ibidem,* p. VII.

52 E cazul colecției *Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbii Muscelului* (București, 1929) de C. Rădulescu Codin. Populația din Corbi, venind în mare parte din Jina Sibiului, a adus cu ea și creații populare. (Cf. și G. Șandru *Apropieri folclorice între un sat ardelean și unul muntean,* în „Limbă și literatură”, II, 1956, p. 292-312. În colecție, Codin, ignorand *Doine și strigături din Ardeal,* imprimă integral sau în variante apropiate un număr mare de piese. Doinele *DCXXII, DLXXXIX, DCXXXIV, DCXXXV* etc. și strigăturile *CCXL, CCXLVI, CCCVII* etc., din colecția Jarnik și Bârseanu apar cu puține modificări și la Codin.

53 Autorii au consultat la trierea baladelor cărțile: *Poezia populară. Colinde* (Pesta, 1859), și *Poezia populară, Balade,* broșura a II-a (Viena, 1867) de At. Marienescu; Poezii poporale române, tom. I (Cernăuți, 1873) de S. Fl. Marian.

54 M. Pompiliu. *Op. cit.,* p. 21-24.

55 At. Marienescu, *Poezia populară. Balade,* p. 75-95.

56 G. Dem. Teodorescu. *Poezii populare,* București, 1885, p. 663-667.

Chiruța, o altă baladă, apare deosebit de *Ilincuța Sandului* din colecția S. Fl. Marian[57] și G. Dem Teodorescu[58]. În prima variantă vestea despre *„frumusețea Chruței / Sora dulce a popii / De la podul Craiovii"*[59] se lățește în toată lumea. Turcii vin s-o pețească. Fiindcă fata și fratele ei nu-i acceptă pe turci, cu ei se dă o luptă sângeroasă. Moare fratele Chiruței, iar pe ea turcii o iau sălbăticește în captivitate. Dar, la trecerea Dunării, refuzând să fie *„roabă"* turcilor, Chiruța se îneacă. *Calul Radului* e mai degrabă un colind *„lumesc"* decât o baladă. Din dialogul dintre bătrână și un cal aflăm că „voinicul", Radu, a murit într-o luptă cu turcii la Țarigrad. Acolo l-a și îngropat calul lui credincios. *Osândiții* comunică durerea sufletească a doi frați și lipsa de teamă a fratelui mezin în fața morții, la care i-a condamnat un domn tiran. Numărul și atitudinea fraților amintesc de personajele basmelor cu fii de împărat.

Începând cu *Răducanu* se tratează – în *Varia* – teme felurite. Răducanu e unica baladă culeasă de A. Bârseanu din părțile Ploeștiului, deci singura din Muntenia. E inedită. Cuprinde un episod interesant din viața haiducului muscelean Radu Anghel (1827-1865). Fiindcă n-a dat ascultare unui prieten de-al său, de a coborî *„din deal devale"* la cal și la masă, căpitanul Radu e prins și întemnițat de poteră. Deși arestat, în partea finală a baladei, haiducul își mărturisește ura față de stăpânire și gândul continuării luptei sociale:

Bate-n crucea, ciocoi,
De-aș mai scăpa de la voi,
Să mă trag la codru iară
Și să fac dreptate-n țară.
Când oi vedea om sărac,
În chimir mâna s-o bag
Și de chin și vai să-l scap;
Iar de-oi întâlni ciocoi,
De piele să mi-l despoi
Și să fac din ea cimpoi[60].

Nevasta fugită se referă la relațiile dintre soț și soție. Lina Carolina, iubind un flăcău, fără voia părinților, acceptă căsătoria cu el. Fiindcă nu s-a purtat bine cu ea, Carolina se întoarce la părinți, neascultând îndemnul de întoarcere acasă al soțului. Creația are multe contingențe cu *Chiralina* din colecția S. Fl. Marian[61]. La ultimul lipsește episodul cererii în căsătorie de către bărbat și se inserează episodul întoarcerii soției acasă.

57 S. Fl. Marian, *Op. cit.*, vol. I, p. 86-93.
58 G. Dem. Teodorescu, *Op. cit.*, p. 635-639.
59 I. Urban Jarnik și A. Bârseanu, *Op. cit.*, p. 491.
60 *Idem, Op. cit.*, p. 506-507.
61 S. Fl. Marian, *Op. cit.*, p. 23-27.

Teiul și bradul surprinde dialogurile dintre doi copaci care enumeră, pe un ton certăreț foloasele aduse la dezvoltarea societății. Balada, puțin modificată, apare și în colecția S. Fl. Marian[62].

Cântecul ciobanului, lipsit de asemănări, e o minunată descriere a vieții sănătoase a ciobanului *„pe vârful muntelui”.* Piesa, mai mult o poezie lirică decât una epică, trebuia introdusă în prima parte a colecției.

În privința colindelor, *Colinda I, II și V* posedă un substrat religios. În fine, *Închinare cu paharul* conservă formulele populare, protocolare, zise de tineri în anumite circumstanțe ale vieții, îndeosebi la nunți.

După cum s-a văzut, colecția e însoțită de un aparat critic, destinat pătrunderii în imensul laborator al creațiilor populare. În *Note* se formulează definiții, se explică cuvintele rare și se semnalează bogăția de variante ale pieselor. Definiția doinei sună astfel: „Doina este poezia în care românul își dă la iveală simțămintele, tainele inimii sale”[63]. Apar explicate cuvintele: a ținea zilele „a ajuna”, polmod „prispă” etc. Nota 21 de la doina *LXV* arată că în alte variante, după rândul 2, apar în plus 4 versuri[64].

Glosarul colecției e foarte întins (XVI x 324 pagini!) și bine întocmit, răspunzând tuturor exigențelor științifice.

Astfel a apărut, în 1895, a doua ediție din *Doine și strigături din Ardeal, ediție poporală* destinată maselor largi de cititori. La această ediție, ținându-se sama de destinație, s-a substituit prefața, s-a renunțat la glosar și au fost coborâte la subsolul paginilor notele respective. E de remarcat că pregătirea acestei ediții se datorește lui Bârseanu.

Doine și strigături din Ardeal însumează sute de doine și de strigături din Ardeal. Frecvența unor specii lirice, localizarea și anumite particularități de limbă leagă creația de ținuturile Ardealului. Evident, particularitățile de limbă ar fi existat în colecție într-un mai mare număr, dacă se respecta riguros culegerea metodică a materialului și dacă s-ar fi abandonat de la început notarea cu ortografia etimologică. or, după cum s-a relevat cu alt prilej, o serie de particularități de grai au fost reconstruite. Deficiențele nu eclipsează însă valoarea lingvistică a colecției.

Apariția *Doinelor și strigăturilor din Ardeal* a marcat în anul 1885 un moment important în dezvoltarea folcloristicii noaste, fiind prima culegere reprezentativă de folclor din Ardeal întocmită științific. De-a lungul unei perioade de 75 de ani, cât s-a scurs de la alcătuirea ei, colecția a exercitat o influență binefăcătoare asupra dezvoltării literaturii și științei. Astfel, în fol-

62 *Ibidem*, p. 191-193.
63 *Ibidem*, p. 327.
64 *Ibidem*, p. 333.

cloristică, culegerea a servit ca model și ca îndemn la alte colecți[65]; în filozofie, la relevarea trăsăturilor etice ale omului din popor; în educație, la formarea dragostei față de creațiile populare[66]; în lingvistică, la întocmirea dicționarelor și lucrărilor de gramatică[67].

Cincizeci de colinde (1890) e a doua colecție de folclor semnată de A. Bârseanu. Aci sunt adunate un număr apreciabil de colinde selecționate în clasă de profesorul din Brașov cu elevii săi, care le-au cules între anii 1887-1890. În plus, au mai fost adăugate 4 colinde (*IV, XII, I., XX*) culese de Bârseanu și câteva colinde adunate de profesorul I. C. Panțu cu elevii săi. Majoritatea acestora aparțin localităților din jurul Brașovului: Săcele, Tohanu, Zărnești, Bran etc. Textele sunt notate științific, cu respectarea particularităților de grai, explicarea regionalismelor și notarea numelui și locului de baștină ale informatorului. Ca întindere colindele de aci se potrivesc cu colindele culese de At. Marienescu și sunt mai puțin întinse decât acelea publicate de G. Dem. Teodorescu.

Colecția se împarte în două părți, la fel ca cea a lui At. Marienescu: A. *Colinde religioase* și B. *Colinde lumești.* Primele sunt în număr de 23 de bucăți. Obișnuit, ele sunt formate din trei părți distincte: 1. formula introductivă, 2. nararea unui episod biblic și 3. formula de urare. La cele „lumești" episodul este laic. La colindul XIII, formula introductivă sună astfel:

Sus la poarta raiului
În mijlocul cerului
Frumoasă masă e-ntinsă,
Iar la masă cine șade?[68]

Episodul biblic constă aici în relatarea, între Dumnezeu și Sf. Petru, a discuțiilor despre atitudinea lui Iuda. Formula finală, urarea, e complexă, cu imagioni tradiționale și sugestive:

Să fii gazdă sănătoasă
La mulți ani mai veseloasă
Ca și toamna cea bogată
Cu de toate-ndestulată;
Pe noi să ne dăruiți
Cu doi, trei bani de argint;
La Crăciun
Un cojoc bun
Și bani mari
În buzunar.[69]

---

65 În privința organizării materialului în colecții, mulți folcloriști l-au urmat, printre care și Tudor Pamfile în *Cântece de țară* (1910).

66 O serie de poezii au intrat în ultimul timp în diferite antologii populare: *Doine, cântece, strigături,* București, 1955; *Strigături,* București, 1958.

67 Cităm câteva: *Dicționarul limbii literare române,* București, 1913-1934; *Dicționarul limbii române contemporane,* București, 1955-1957; *Gramatica limbii române,* vol. I-II, București, 1954; Studii de gramatică, vol. I-II, București, 1956.

68 A. Bârseanu, *Cincizeci de colinde. Adunate de la școlarii de la școlile medii române din Brașov, sub conducerea lui..., Brașov,* 1890, p. 10.

69 *Idem, Op. cit.,* p.11.

Formulele de introducere se rezumă la descripții biblice. Formulele finale, deosebite oarecum de cele ale colindelor muntene și moldovene, urează gazdelor sănătate și bogăție.

Cu tot conținutul biblic al colindelor din prima categorie, există infiltrate în țesătura lor și elemente laice, pământene, cu aluzii și note caustice. Colindul *XVI* ilustrează din plin afirmația. Dumnezeu în tovărășia lui Sf. Petru colindă, deghizați, fața pământului, călcând prin sate și orașe și încercând bunătatea sufletească a oamenilor bogați și săraci. Ajunși într-un sat, cer demâncare la un boier; sunt însă refuzați:

Gata-i, gata, nu-i de voi, Că-i de boieri ca și noi[70].

În schimb, sunt invitați de un *„sărac mare”*. La urmă Dumnezeu răsplătește felurit pe cei doi oameni din clase sociale diferite: cu focul pe boier și cu bogăția pe sărac.

Colindele lumești, în număr de 27, posedă o tematică laică. Fapele din aceste colinde se desfășoară pe un spațiu geografic bine definit, în regiune de munte, relfectând cu preponderență preocupările păstorului și evenimentul căsătoriei tinerilor. Primele 5 colinde se referă direct la preocupările păstorului. Apar aici tineri păstori care au străbătut *„munți înalți”* și *„văi adânci”* și care cântă oilor cântece de le fac să plângă. Colindul *V*, foarte vechi, reeditează – cu sensibile modificări – cunoscutul motiv al *Mioriței.* Însă în colind apar *„opt păcurarei”*, bogați în oi, unul fiind străin. Ultimul e trimis să *„bată oile-n jos”* în timp ce restul *„păcurăreilor”* se hotărăsc să-l omoare și să-i ia oile. Hotărârea criminală e aflată de păcurărelul străin. Atunci lasă un testament verbal despre ceremonialul înmormântării sale, parțial deosebit de cel din *Miorița*:

Pe mine nu mă-mpușcați
Numai capul mi-l luați.
Și pe mine mă-ngropați
În strunguța oilor
Și-n jocul mieilor.
Pe mine lut nu puneți,
Numai dragă sluga mea
Puie drag fluierul meu
Și când vântul va sufla
Fluerul că m-a cânta
Câte oi mândre, bălăi
Toate m-or cânta pe văi!
Câte oi mândre, senine
Toate m-or cânta pe mine;
Câte oi mândre, cornute
Când a sufla vânt-ncet
Când a sufla vânt lin
M-or cânta ca pe-un străin.[71]

Motivele din balade au inspirat și Colindul *XXVII* care nu e altceva decât un fragment din balada *Iencea Săbiencea*, din colecția lui G. Dem. Teodorescu[72].

---

70 *Idem, Op. cit.*, p. 12.

71 *Idem, Op. cit.*, p. 21.

72 G. Dem. Teodorescu, *Op. cit.*, p. 639-642.

Majoritatea colindelor cu tema căsătoriei pun accentul pe parvenirea tinerilor din mijlocul căsătoriei. Colindele *VI-X* sunt ilustrative. Părinții sunt totdeauna aceia care solicită zestre mare, bogată, nețînând seama de sentimentele și de ideile tinerilor. În Colindul *VIII* niște boieri pețesc fata frumoasă a unui țăran cu o stare materială mijlocie. Valoarea zestrei cerută săteanului se ridică în chip fabulos în timpul discuțiilor. Mai întâi îi solicită *„sute de mioare”*, apoi, pe rând, *„mia de mioare”*, *„pe murgu din grajd”*. Speriat, părintele fetei *„iese afară lăcrămând”*. Se potolește numai când fata îi făgăduiește că îi va face pe boieri să renunțe la zestrea solicitată.

În colecție s-au strecurat două colinde foarte vechi, Colindul VIII și Colindul *XXV*. În ultimul, cel mai important, e vorba de comportarea lui *Ștefan, bun bărbat* într-un episod particular, la vânătoare. La un *„Mijloc de pădure,/ Unde apa cură/ Câte o picătură”*[73] întâmpină un cerb pe care-l săgetează mortal. Ca să nu-l atingă blestemul groaznic al cerbului, domnitorul îi făgăduiește că-i va asigura utilitatea tuturor părților corpului în societate.

Cincizeci de colinde rămâne – prin arta literară și prin prezența notelor de critică socială – o contribuție interesantă la cunoașterea colindelor noastre populare.

Din traista lui Moș Stoica. O sută și una din minciuni poporale din Țara Ardealului, semnată cu pseudonimul „Sandu Pungă-Goală, dascăl și fecior de popă”, e unica colecție de proză populară a lui Andrei Bârseanu. Cele *„O sută de minciuni poporale”* mai văzuseră lumina tiparului în paginile „Gazetei Transilvaniei” pe anii 1889 și 1890, la rubrica *Din traista cu minciuni,* semnate cu *Sandu.* Aici, folcloristul Bârseanu la vârsta de 31 de ani, repovestește în spiritul popular o parte din episoadele hazlii auzite în copilărie de la bătrânul Stoica. Deci nu este o culegere directă, ci o repovestire târzie, fenomen întâlnit și la alți folcloriști contemporani. Limba și stilul poartă însă un puternic caracter popular: *„Era odată un om grozav de ursuz și de cicălitor. Nu-i puteai intra-n voie, doamne ferește, și umbla tot bombănind și tot năcăjit, de parcă toată lumea i-ar fi fost dușmană. Și așa, cum era, îl puse păcatele de se mai și însurase. Vai de biata nevastă-sa”...*[74]

Piesele sunt scurte episoade puse pe seama țiganilor, urmărindu-se efectul unui umor ieftin. Publicând această colecție, Bârseanu a răspuns gustului limitat al unui public restrâns, ceea ce, de data aceasta, n-a contribuit la îmbogățirea literaturii noastre populare. Problemele esențiale din viața perso-

---

73A. Bârseanu, *Op. cit.*, p. 36.

74Sandu Pungă-Goală, *Din traista lui Moș Stoica. O sută și una de minciuni poporale din Țara Ardealului*, Ed. V, Sibiu, 1930, p. 129.

najelor apar rar și tangențial: sărăcia (*Dă-te după mine, Blăstămul dadei*), exploatarea brutală (*Țiganul și gaița*), brutalizarea (*Nici prin gând nu mi-a trecut*). Unele personaje sunt totuși istețe, curajoase, perseverente și optimiste.

Cartea *Snoave, chiuituri, povestiri* (1925), o culegere din lucrările folcloristului[75], e un omagiu postum adus lui Bârseanu de către un grup de vechi prieteni. Ea se compune dintr-o introducere cu referiri biografice asupra lui Bârseanu, *14 snoave Din Traista lui Moș Stoica,* 42 de chiuituri, o colindă, o închinare cu paharul și fragmente din traducerea *Călătoria lui Stanley prin Africa centrală.*

*

Activitatea folcloristică, ca și cea literară, se întregește cu activitatea de cercetare a culegerilor de folclor, dusă în perioada când, în calitate de membru al Academiei Române (1908-1922) întocmea rapoarte asupra culegerilor de folclor prezentate pentru tipărire în colecția: *Din viața poporului român.*

În cercetarea sa, la baza căreia stătea o concepție înaintată despre folclor, Bârseanu verifica respectarea metodei științifice de culegere a folclorului, semnala originalitatea pieselor sau valoarea variantelor. Majoritatea observațiilor privea însă limba folclorului, criteriu important în aprecierea caracterului popular al creațiilor populare. În acest sens le solicita folcloriștilor respectarea riguroasă a graiului popular, fără alterările cărturărești. Aproape toți autorii de colecții de folclor în proză (D. Furtună, Tudor Pamfile, C. Rădulescu-Codin) au primit, prin rapoartele întocmite de Bârseanu, caracterizări judicioase despre limba culegerilor lor.

În cercetarea limbii, accentul cădea pe lexic și pe expresiile populare. Raportorul socotea că lexicul adevăratelor creații populare se compune în majoritate din cuvintele populare și regionalisme. Pentru înțelegerea textelor și pentru sprijinirea muncii lexicografilor, Bârseanu propune acolo unde ele nu existau, întocmirea glosarelor și explicarea cuvintelor rare, neînțelese. D. Furtună, de pildă, e îndemnat ca la colecția *Cuvinte scumpe* să completeze glosarul și să explice unele regionalisme ca: *hlobe, hat, polmicei, tănău*[76].

Pornind de la ideea nealterării limbii folclorului de către elemente străine, Bârseanu s-a ridicat împotriva pătrunderii neologismelor în textele

---

75 Unii o socotesc greșit o colecție nouă (C. Ciuchindel – *Strigături,* București, 1958, p. 341).

76 *Raportul d-lui A. Bârseanu despre Cuvinte scumpe, taclale, povestiri și legende românești, cu glosar la sfârșit, culese de d-l D. Furtună,* în „Analele Academiei Române". „Dezbaterile", tom. XXXII, (1909-1910), p. 227.

culese, fie că proveneau din influență cărturărească, fie că se infiltrau în vorbirea țăranilor în urma apariției realităților capitaliste la sate. Astfel, C. Rădulescu-Codin e sfătuit să înlocuiască cuvinte ca: *vapor, grade, ordine, a observa, a stabili* ș.a. din *Legende, tradiții și amintiri istorice*[77]. Prin îndepărtarea în masă a neologismelor fără să țină seama de realitatea lingivistică din vorbirea țăranilor, Bârseanu n-a adus un serviciu folcloristicii noastre. Căci o serie de texte folclorice au fost lipsite de autenticitate lingvistică.

Abia în urma îndepărtărilor tuturor deficiențelor de conținut și de limbă, culegerile de folclor se tipăreau în colecția *Din viața poporului român.* Dintre acestea citām: *Cântece de țară* de Tudor Pamfile, *Legende, tradiții și amintiri istorice, Îngerul românului* de C. Rădulescu-Codin, *Colinde* de A. Viciu etc.

Cu toată rigurozitatea metodei aplicate, Bârseanu a lăsat în unele colecții anumite piese lipsite de importanță artistică și străine de spiritul poporului nostru. E cazul unor bucăți din colecția *Colinde* de A. Viciu, *Cântece de țară* de Tudor Pamfile etc. Dar acestea nu-i eclipsează contribuția folclorică.

Născut într-o familie de intelectuali cu vechi preocupări cărturărești și revoluționare, Andrei Bârseanu și-a legat aproape toată activitatea și opera de năzuințele poporului. Activitatea și opera folclorică, după cum s-a remarcat, formează principala sa contribuție la dezvoltarea culturii noastre. Departe de a fi un teoretician de talia lui B.P. Hasdeu, Bârseanu a subliniat totuși semnificația poeziei populare pentru literatură și știință, a îndemnat pe folcloriștii vremii la culegerea științifică a folclorului și a sprijinit o serie de culegeri pentru publicarea în colecția *Din viața poporului român.* Prin cele două culegeri valoroase (*Doine și strigături din Ardeal, Cincizeci de colinde*), el a îmbogățit tezaurul folclorului cules. Împreună cu I. U. Jarnik a publicat prima culegere serioasă, reprezentativă, de doine și de strigături din Transilvania și una din cele mai bune colecții de folclor din țara noastră. Activând în cea de-a doua etapă de dezvoltare a folcloristicii noastre (după 1880), Bârseanu, prin concepția și aplicarea ei, aparține școlii folclorice a lui B. P. Hasdeu.

77C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiții și amintiri istorice*, București, 1910, p. IV-V.

140 de ani de la nașterea haiducului RADU ANGHEL

S-au împlinit de curând 140 de ani de la nașterea „căpitanului" muscelean de haiduci **Radu Anghel**. Documentele contemporane, inedite din arhiva Institutului de Etnografie și Folclor din București recompun cu fidelitate unele momente semnificative din viața atât de agitată a acestuia.

Radu Anghel s-a născut în anul 1827, în familia de țărani Despa și Anghel Gheorghe din Greci, raionul Găești, sat populat cu țărani moșneni și clăcași. Sărăcia țărănimii, rapacitatea boierilor și abuzurile autorităților l-au impresionat încă din fragedă copilărie. Treptat, în inima sa încolțeau ura și dorința răzbunării țărănimii. Primele acțiuni de răzbunare le-a întreprins chiar la vârsta de 15 ani. Ajuns la majorat, se căsătorește cu Rada. Soții, țărani obidiți, posedau împreună 38 de stînjeni de pământ (Rada: 8 stânjeni; Radu – 30 de stânjeni). Au avut mai multe fete. Una dintre ele, *Oprica*, semăna, prin fermitate și perseverență, tatălui. Datorită tocmai acestor trăsături de caracter, ea s-a bucurat de simpatia părintelui, care a utilizat-o în unele acțiuni, și a bunicului, care i-a lăsat prin testament aproape întreaga avere (1866). În memoria populară a rămas cu numele de *Prica* („Prica Radului").

Majoritatea anilor de viață, Radu Anghel i-a petrecut în haiducie, prin codrii Muscelului, Dâmboviței și Argeșului, forțat de sărăcie și mânat de dorința răzbunării. Din adâncul codrilor, el, împreună cu „voinicii aleși", ataca și ridica bani de la ciocoii hrăpăreți, popii mincinoși, administratorii lași. Unele „călcări" – ale haiducului și tovarășilor lui, la conacele boierilor Elena Constantineasca, Dumitrache Gungunoi și alții – au surprins pe contemporani prin amploarea și reușita lor. Bunurile de valoare și banii erau împărțiți țăranilor săraci și necăjiți. Printre cei care s-au bucurat de acest ajutor, fiind amintiți de documente, se numără Oprea, Preda, Spilea, Căprar.

Boierimea și administrația erau îngrozite de „activitatea comandirului". S-au gândit atunci să-l pedepsească exemplar. Astfel, în 1860, printr-un proces răsunătdor înscenat de Elena Constantineasca, „cea care a suferit călcarea și jefuirea de dânsul", Radu Anghel a fost condamnat la o despăgubire de 800 galbeni și la muncă silnică pe termen de 6 ani. Pentru despăgubiri i s-a scos „averea" la licitație.

În pofida avertismentelor juridice, drastice, „căpitanul", dimpotrivă, și-a intensificat acțiunile, împreună cu tovarășii lui: Ioniță (Conțești), Soare (Hulubești), Udrea (Furești), Teodor (Frunzești). Moșierimea și administrația au adoptat atunci toate măsurile pentru arestarea și pieirea „căpitanului". Au mobilizat autoritățile la diligență, au format o poteră specială (condusă de ofițerul Negoescu) și au oferit recompense bănești pentru prinderea lui (1000 lei în mai 1864). Sărăcimea satelor refuză însă ispita banilor și continuă să-l ascundă.

O poteră a reușit totuși, în octombrie 1865, să-l găsească pe Radu Anghel în comuna Râncăciov, lângă Pitești. Surprins, haiducul nu s-a lăsat arestat. În lupta armată și inegală, cade împușcat pe dealul Cârstienilor. Moartea „comandantului" a provocat o profundă durere în inimile tuturor obidiților argeșeni. Rapsozii populari l-au trecut în rândul eroilor de baladă – *Radu Anghel, Radu* etc. În trecut baladele dedicate lui Radu Anghel, alături de altele, au constituit adevărate strigăte de revoltă și îndemnuri la luptă socială.

GEORGE CĂLINESCU ȘI FOLCLORUL

În vastitatea operei literare a lui George Călinescu (1899 – 1965), contribuțiile folclorice, de ordin teoretic, ocupă un loc important și original. Evoluția preocupărilor sale folclorice, dictată de multitudinea factorilor culturali și politici, corespunde a două perioade distincte: *perioada interbelică* și *perioada postbelică.*

În perioada interbelică, preocupările folclorice ale lui G. Călinescu sunt sporadice și restrânse. Ele derivă din raporturile nemijlocite ale literaturii culte cu cea populară: *integrarea mediului folcloric în formația social-artistică a scriitorilor și valorificarea folclorului de către aceștia.* Preocupările apar în monografiile *Viața lui M. Eminescu* (1932) și *Viața lui Ion Creangă* (1938) și în *exegezele Opera lui Mihai Eminescu* (1934-1936) și *Istoria literaturii române* (1941).

Încă din prima perioadă, Călinescu socotea că folclorul posedă „individualitatea lui inefabilă și conține momente de mare poezie" (*Istoria literaturii române,* p. 61). Marii scriitori legați puternic de popor s-au născut în așezări cu „o tradiție veche" și cu „o specie de erudiție". În *Istoria literaturii române,* autorul le evocă acestor scriitori ambianța etnografică și folclorică a așezărilor în care ei s-au născut și s-au format: V. Alecsandri, M. Eminescu, I. Creangă, G. Coșbuc, O. Goga. Instructivă este, de pildă, descrierea acestei atmosfere a

Humuleștilor lui Creangă și a satelor vecine. Evocarea mediului folcloric, amplificată în cele două monografii despre Eminescu și Creangă, urmărea să explice predilecția scriitorilor pentru anumite teme și profunzimea tratării lor.

Valorificarea folclorului de către scriitori în operele lor e urmărită cu mai multă perseverență. În a sa *Istorie a literaturii române*, Călinescu enumeră patru mituri din care s-au inspirat permanent scriitorii noștri: *Traian și Dochia, Miorița, Meșterul Manole* și *Zburătorul*, cu următoarele simboluri: *„nașterea poporului român, situația cosmică a omului, problema creației..."* (p. 65). În analizele sale, el detectează însă multe alte izvoare folclorice. În paginile *Istoriei*, Călinescu găsește un număr impresionant de scriitori care au opere în „manieră folclorică": Dosoftei, A. Pann. D. Bolintineanu, V. Alecsandri, M. Eminescu, I. Creangă, G. Coșbuc, Șt. O. Iosif, O. Goga, M. Sadoveanu, Victor Eftimiu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, M. Lungianu etc. Prof. univ. I. C. Chițimia relevă că în această istorie literară e pentru prima dată când se consideră că trebuie studiate „concomitent atât literatura cultă cât și cea anonimă" (V*iziunea asupra literaturii române vechi*, p. 8).

În perioada postbelică, G. Călinescu și-a intensificat preocupările folclorice. Aceasta datorită activității de coordonare și îndrumare a cercetărilor folclorice din cadrul Institutului de istorie literară și folclor și contactului cu terenul folcloric. Recunoaște interesul contemporan sporit pentru creațiile anonime: „O adevărată valorificare științifică a folclorului nostru a întreprins-o însă numai clasa muncitoare" (*Antologie de literatură populară*, I, 1953, p. 6). Nu există folclor „pur", cum eronat susțineau unii, întrucât acesta apare din frământările sociale (ib.).

Preocupările folclorice ale lui Călinescu cuprind acum aspecte variate. Îndeosebi bogăția și diversitatea artei folclorului. *Arta literară în folclor* (1962), o strălucită lucrare de sinteză, stabilește specificul speciilor folclorice și relevă procedeele artistice fundamentale utilizate în poezie și proză. Cu minime deosebiri, aplică aici aceeași estetică a literaturii culte, pe care o consideră comună ambelor categorii de literatură. Poeziei anonime cântate îi relevă „complementul melodic", fără de care cântecul pălește. Arta poetică atinge aici un înalt rafinament. „Toate mijloacele specifice poeziei (rima, metafora, descripția fantastică a realului, culoarea, muzica poetică) – accentuează Călinescu – sunt duse în poezia populară la o maximă finețe" (p. 2). Numeroase considerații estetice, originale, privesc basmul popular. De pe poăiții estetice avansate, exegetul indică specificul basmului, stabilește tematologia, relevă amplu caracterologia și studiază structura lui artistică.

Specificul speciei este sintetizat în definiția: „Basmul este operă de creație literară, cu o geneză specială, oglindire în orice caz a vieții în moduri fabuloase” (p. 25). De altfel, acest ultim capitol din *Arta literară în folclor* e o strălucită sinteză a studiului său *Estetica basmului* (1957), cu o complexă și o subtilă analiză a speciei. Ultimul studiu consacrat exclusiv folclorului, apărut postum, se intitulează *Folclorul în „Convorbiri literare”* (1967). Aici, Călinescu analizează producțiile populare publicate – sub îndrumarea lui Titu Maiorescu – în paginile prestigioasei reviste.

Concomitent, în lumina noilor concepții estetice, Călinescu și-a reluat vechile preocupări din perioada interbelică. Contribuția mediului folcloric la formarea măiestriei artistice și a viziunii artiștilor cuvântului e accentuată evident în monografiile „revăzute” și noi. În privința valorificării creatoare a folclorului, relevă: „Totdeauna marii scriitori au apreciat meșteșugul literaturii populare și au învățat de la ei” (*Antologie de literatură populară*, p. 6). În acest sens, îndeamnă insistent pe creatorii contemporani: „Poeții noștri pot învăța de la popor măiestria oglindirii vieții și a exprimării sentimentelor și împreună cu aceasta chipul de a se feri de formalism” (ib.). Pentru ca scriitorii să aibă modele sugestive de literatură populară, inițiază, sub conducerea sa directă, publicarea unor antologii de versuri și de proză.

În edițiile „revăzute” ale monografiilor despre Eminescu și Creangă, în noile monografii *N. Filimon* (1955) și *Gr. Alexandrescu*(1955), în micromonografiile *Iordache Golescu* (1966), *I. Eliade Rădulescu* (1966), *I.C. Fundescu* (1966) ș.a., Călinescu detectează filoanele folclorice și eficacitatea lor în țesătura creațiilor scrise. Ceva mai mult, în această perioadă, ca în cazurile lui Filimon și Alexandrescu, el urmărește detaliat preocupările folclorice (articole, culegeri, traduceri) ale scriitorilor.

Călinescu însuși a valorificat cu succes „comorile folclorice” în propria sa creație beletristică – poezii (*Apa vie, Doina lui Orfeu*), teatru (*Basmul cu minciunile, Fluturele, Soarele și luna*).

Studiile despre folclor ale lui G. Călinescu, elaborate cu o mare conștiinciozitate, reprezintă contribuții valoroase și originale la cunoașterea măiestriei artistice a creațiilor populare și a legăturilor ei intime cu literatura scrisă.

GHEORGHE FLORESCU – DASCĂL ENTUZIAST ȘI FOLCLORIST PASIONAT

G. Florescu se numără printre învățătorii care au beneficiat în preocupările lor culturale de impulsurile activității culturale și publicistice a lui C. Dobrescu-Argeș. Exceisv de modest, el a trecut neobservat de contemporani și a rămas necunoscut urmașilor.

Gheorghe Florescu s-a născut la 5 ianuarie 1867, în familia lui Florea Popescu din Vâlsănești. Copilăria și-a petrecut-o într-un sat cu o natură variată și atrăgătoare și cu numeroși rapsozi populari talentați și prietenoși. **Florea George** – numele din anii de școală – urmează școala primară în satul natal și apoi, între anii 1883–1887, seminarul gr. I. din Curtea de Argeș.

După absolvirea seminarului, potrivit tradiției familiale și studiilor seminariste, tânărul Florescu urma să intre în rândurile clerului, dar, iubind profund țărănimea și dorind sincer să contribuie la ridicarea ei, se hotărăște să devină învățător, de care era atâta nevoie în satele vâlsănene. Ca învățător, a funcționat 39 de ani: 9 ani la școli diferite și 30 de ani la școala din satul natal.

În Vâlsănești, el se căsătorește, la 17 mai 1897, cu Elena N. Tomescu, cu care are pe fiica Georgeta. La școala din Vâlsănești, a funcționat ca învățător și ca diriginte. În dubla calitate, G. Florescu a dus o pasionată activitate culturală și științifică.

În activitatea culturală, G. Florescu vedea o cale eficientă de ridicare spirituală și economică a maselor populare. Școala ocupa un loc important în instruirea viitorilor cetățeni. De aceea, el s-a străduit să creeze condiții optime pentru funcționarea școlii, să aducă un număr cât mai mare de copii la clasă, să-i înarmeze cu cunoștințe multiple și utile, să-i învețe pe elevi să raporteze cunoștințele teoretice la preocupările practice și să-i stimuleze pe școlarii sârguincioși în urmarea cursurilor liceale. În *Cuvântul* ținut la festivitatea pensionării își afirma satisfacția de a fi avut „până la 300 elevi absolvenți de curs primar”.

O atenție deosebită a acordat, de asemenea, culturalizării adulților. Într-un *Memoriu* adresat forurilor superioare, Florescu, influențat de mișcarea haretistă, enumera mijloacele de culturalizare și accentua semnificația lor: școli de adulți, biblioteci, serbări, teatru popular, șezători. Pentru prosperitatea economică a satului natal și a altor sate, el propune și a contribuit direct la alcătuirea

lor – înfiinţarea unor unităţi economice cooperatiste (cooperative, bănci populare, asociaţii). „În viaţa mea de dascăl – declara în *Cuvântul* citat – am avut de luptat cu multe decepţii, dar am avut şi mulţumiri. Bucuria sufletească a covârşit necazurile".

Activitatea ştiinţifică – cu două componente: *folclor* şi *istorie* – i-a dublat activitatea culturală. Corespondenţa cu marile personalităţi culturale (I. Simionescu, I.Bianu, T. Bălăşel, T. Pamfile etc.) a facilitat realizarea acestei activităţi.

G. Florescu a conceput folclorul drept o creaţie spirituală a maselor populare. Aceasta s-a dezvoltat în cadrul diverselor manifestări, îndeosebi la şezători. Folclorul poate ocupa un rol important în repertoriul manifestărilor artistice contemporane. Spre a nu se pierde, adăuga el, trebuie cules.

G. Florescu a cules numeroase texte folclorice poetice, în special din satul natal. A cules din folclorul obiceiurilor: colinde, sorcove, paparude şi descântece, ultimele de o valoare artistică superioară. A reţinut, de asemenea, balade haiduceşti şi familiale, unele (*Piper, Rădiţa*) dispărute azi în Valea Vâlsanului. Culegerile cele mai numeroase aparţin însă cântecelor lirice. A transcris cântece de sărăcie, de haiducie, de ciobănie, de cătănie, de natură şi dragoste. Multe din aceste cântece lirice lipsesc din repertoriul actual. Este un merit al său de a fi înregistrat creaţii vechi, dispărute azi.

G. Florescu a publicat textele folclorice în revista „Ion Creangă" (1915) şi în colecţiile Bălăşel – *Versuri populare române*. (Vol. I – III. 1919), *Cântece populare olteneşti* (1967) etc. G. Florescu a fost apoi un consultant valoros al unor folclorişti în probleme de etnografie argeşeană. Lui Tudor Pamfile, de pildă, i-a furnizat informaţii preţioase despre concepţia oamenilor şi economia satelor de pe Valea Vâlsanului la întocmirea unor studii: *Mitologia românească* (I, 1916).

Culegerea textelor folclorice şi a informaţiilor etnografice a făcut-o în spiritul metodei folcloriştilor de la revista *Ion Creangă*, al cărei colaborator era.

Preocuparea istorică consta în adunarea, transcrierea şi valorificarea documentelor locale. Zecile de documente din secolele XVIII – XIX privesc administraţia, economia, structura socială şi cultura satelor argeşene. Le-a publicat în mare parte în revista de istorie *Miron Costin* (1913 – 1916). Unele acte le-a expediat Academiei Române. În alcătuirea monografiilor săteşti vâlsănene, consultarea acestor documente e absolut indispensabilă.

Contribuţiile acestea ale lui G. Florescu au fost apreciate de forurile superioare prin conferirea unor distincţii. A murit la 29 octombrie 1947. În acelaşi an, un foc năprasnic, care a ars o mare parte din Vâlsăneşti, i-a distrus casa şi arhiva. Preocupările sale culturale şi ştiinţifice îl situează în rândurile intelectualilor progresişti notabili ai judeţului Argeş.

GEORGE FLORESCU – FOLCLORISTUL

George Florescu aparține acelei generații de intelectuali sătești de la începutul secolului nostru care, urmând îndemnurile lui Spiru Haret și C. Dobrescu-Argeș, și-au consacrat cu pasiune forțele ridicării țărănimii și tezaurizării creașiei populare. Excesiv de modest, el a trecut neobservat printre contemporani și a rămas necunoscut urmașilor.

G. Florescu s-a născut la 5 ianuarie 1867 în familia pr. Florea Popescu din Vâlsănești-Argeș, o așezare pitorească și bogată în folclor. Tatăl său era un mare admirator al creației populare. Încă, pentru trebuințele sale obștești, preotul și-a notat în chirilică în 1828, într-un carnet, mai multe texte folclorice (colinde ș.a.), printre care și cele două orații importante de nuntă (*Orațiile cele de afară* și *Orație din casă*), devenind astfel, deși modest, primul culegător de folclor din zonă[1]. Tânărul Florea Gheorghe – numele său din anii de școală – a urmat școala primară în satul natal și apoi seminarul gr. I (1883-1887) din Curtea de Argeș[2].

Absolvind seminarul, Florescu nu s-a integrat în rândurile clerului, așa cum îi cereau tradiția familială și stuiile, ci, dorind sincer să contribuie la ridicarea țărănimii s-a hotărât să devină învățător. Ca învățător a funcționat 39 de ani: nouă ani la diferite școli și 30 de ani la școala din satul natal. La ultima școală a funcționat atât ca învățător cât și ca diriginte. În acești ani, el a desfășurat o pasionantă activitate culturală și științifică[3].

Activitatea culturală o socotea un mijloc eficient de luminare și de ridicare materială a țărănimii. De aceea, el s-a străduit să înalțe prestigiul școlii în colectivitatea sătească și să școlarizeze un număr cât mai mare de copii, să lărgească orizontul spiritual al țărănimii, prin acțiuni cultural-artistice (biblioteci de lectură, serbări etc.) și să-i amelioreze starea economică precară prin forme cooperatiste adecvate (bancă, cooperativă etc.). Într-un *Memoriu*[4] concis, adresat forurilor superioare, el le cere sprijinul eficient al acestora pentru culturalizarea prin diferite forme a țărănimii.

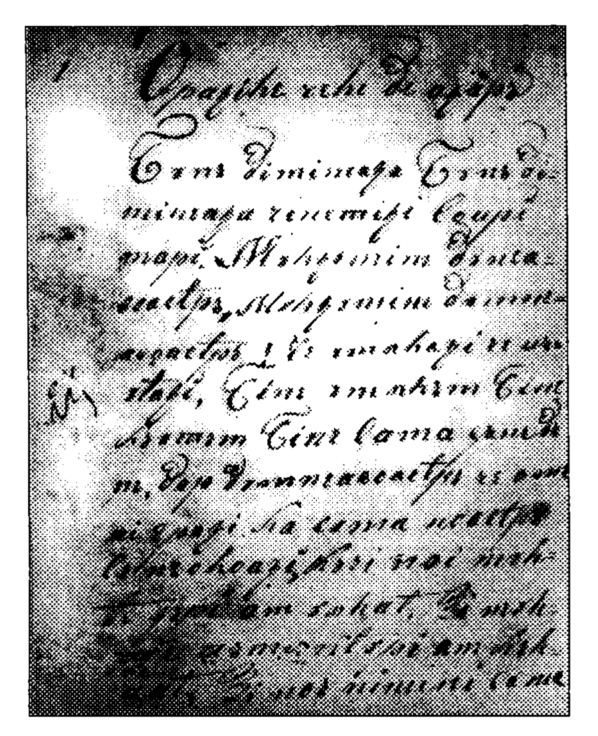
---

[1] Mihail M. Robea, *Vechi texte folclorice în manuscrisele din nord-vestul Munteniei*, în „Memoriile Comisiei de Folclor”, tom. II, p. 50-55.

[2] Gh. C. Marinescu, *Seminarul din Curtea de Argeș*, 1836-1936, București, 1937, p. 82.

[3] Mihail M. Robea, *Gheorghe Florescu, dascăl entuziast și folclorist pasionat*, în „Școala Argeșului”, II, 1973, p. 102-103

[4] Arhiva Școlii Generale din Vâlsănești - Argeș.

Pagină din „Orațiile cele de afară.

Preocupările științifice ale lui G. Florescu, la nivelul de învățător sătesc, s-au desfășurat în domeniile *folclorului* și *istoriei*. Ultimele preocupări, paralele cu celelalte, le-a inițiat în primele două decenii ale secolului nostru, sub imboldul general al noii mișcări folcloristice din țara noastră și a legăturilor sale corespondențiale fructuoase cu unele personalități culturale ale vremii (I. Simionescu, T. Bălășel, I. Bianu, T. Pamfile ș.a.). Ambele preocupări, dezvoltate în perioada dificilă a acumulării argumentelor pentru marile sinteze, cu obiective identice au constat în identificarea surselor certe, adunarea materialelor autentice, ordonarea lor științifică și tezaurizarea acestora.

G. Florescu a conceput folclorul drept o creație spirituală majoră a maselor populare. În mod concret, el și-a început preocupările de folclorist în anul 1902. Răspunzand apelurilor publice și repetate ale lui Teodor Bălășel din anii 1901-1902, care dorea să alcătuiască o colecție reprezentativă de poezie populară pentru concursul iubitorilor de folclor, el inițiază o culegere de texte poetice. Piesele reținute din Argeș, satele Trepteni și Vâlsănești, au

fost trimise, încă din 1902, lui T. Bălășel și, ceva mai târziu, revistei „Ion Creangă” (Bârlad). Textele au fost culese în spiritul metodologiei tradiționale. A fost preocupat, chiar dacă nu indica informații, de păstrarea autenticității lor populare, operând infime modificări numai la unele descântece.

Culegerea de folclor a lui Florescu, atât cât a fost publicată, se află risipită mai întâi în publicația „Ion Creangă” (Bârlad, 1915-1916) și apoi, apărute cu întârziere față de revistă, în două colecții imprimate ale lui T. Bălășel – *Versuri populare române,* vol. I-III (Craiova, 1919-1921) și *Cântece populare oltenești* (București, 1967). Ca întindere, ea este relativ modestă, însă valoroasă documentar și estetic. Fiind printre primele culegeri din microzonele Valea Vâlsanului și Cotmeana, aceasta aruncă o lumină asupra stadiului de evoluție a creației populare locale.

Colecția lui G. Florescu e formată din aproape toate categoriile folclorului versificat. Poezia obiceiurilor o formează patru colinde: *A pierdut Mița cununța,* în Teodor Bălășel, *Versuri populare române,* 1919, cărticica I, p. 48; *La vadu Vlădeștilor, Ibidem,* p. 49; *Zor, zor de-a ghioceii, Ibidem,* p. 54-56; *Peste gârla în cea grădină, Ibidem,* p. 55-56; 1 sorcovă: *Sorcova vesela, Ibidem,* p. 75-76 și 1 paparudă: *Paparudă,* în „Ion Creangă”, VIII, 1915, nr. 8, T. Bălășel, *Ibidem,* p. 95. Colindele, culese din satul natal, Vâlsănești, structurate pe cicluri tematice și aflate în repertoriul activ la jumătatea secolului al XIX-lea, au dispărut complet între timp. În acest sens, Florescu îi preciza lui Bălășel într-o scrisoare din iunie 1902: „Baba care ni le-a spus zice că se cântau de băieți (flăcăi) acum vreo 40-50 de ani pe la ferestrele oamenilor, în seara de Sf.Vasile”[5]. Judecându-le după funcții, ele relevă varietatea și unitatea repertoriului lor comparativ cu colindele din celelalte zone folcloristice.

Categoria *descântecelor,* însoțite de descrierea succintă a practicii, este cu mult mai întinsă, însumând 17 piese de o rară expresivitate artistică: 1 *De pârleală,* în „Ion Creangă”, VIII, 1915, nr. 7, p. 211: Trepteni (T. Bălășel, *Ibidem,* p. 84-85); 1 *De friguri:* „Ion Creangă”, *Ibidem,* p. 210: Trepteni (T. Bălășel, *Ibidem.* p. 85-86); *De ăi răi:,* „Ion Creangă”, *Ibidem,* p. 209: Trepteni-Argeș (T. Bălășel, *Ibidem,* p. 108-109); 1 *De iele:,* „Ion Creangă”, *Ibidem,* p. 210-211: Trepteni; 2 *De deochi:,* „Ion Creangă”, VIII, 1915, nr. 12, p. 325-326 (T. Bălășel, *Versuri populare românești,* I, p. 11-13); 1 *De brâncă:,* T. Bălășel, *Ibidem,* p. 39-40; 2 *De luat cuțitele,* în Ion Creangă”, VIII, 1915, nr. 8, p. 241 (T. Bălășel, *Ibidem,* p. 51-52); 2 *De soare sec:,* „Ion Creangă”, *Ibidem* (T. Bălășel, *Ibidem, p.* 71-72; 74-76); 1 *De mușcătura*

[5]Teodor Bălășel. *Cântece populare oltenești.* București, 1967, p. XX.

șarpelui: T. Bălășel, *Ibidem,* p. 66; 1 *De gâlci:,* T. Bălășel, *Ibidem,* p. 80-84; 1 *De bube dulci:* T. Bălășel, *Ibidem,* p. 133-134; 1 *De stea:* T. Bălășel, *Ibidem,* p. 135-136; 1 *Pentru sporul laptelui la vite:* T. Bălășel, *Ibidem,* p. 136-137; *De-ntors urâtul:* T. Pamfile, *Dragostea în datină...,* p. 184.

Cu excepția unor descântece (*de pârleală, de friguri, de ăi răi*) reținute în satul Trepteni, unde Florescu a funcționat o perioadă ca învățător (5 ani), toate celelalte descântece au fost transcrise de la consătenii săi din Vâlsănești. Prin întindere (până la 130 de versuri), structură compozițională și artă literară, descântecele acestea au o valoare antologică. Culegerea speciei este printre primele în Argeș.

O altă categorie folclorică reprezentativă o constiuie *baladele* din această fază a colaborării la periodicul „Ion Creangă" și a reproducerii textelor respective de către T. Bălășel în colecția sa antumă, cu trei cântece bătrânești: *De mic sărăcuț de mine,* în „Ion Creangă", VIII, 1915, nr. 1, p. 86-87, p.184 (T. Bălășel, *Ibidem,* c. II, p. 85-86); *Matei:* „Ion Creangă", IX, 1916, nr. 2, p. 43-44, omisă de Bălășel; *La casa din trestioare:* T. Bălășel, *Ibidem,* c. III, p. 40. Nu lipsește nici seria poeziei lirice, figurată prin șapte *cântece* diferite: *Ce păcat d-acest băiat,* în „Ion Creangă", VIII, 1915, nr. 1, p. 86 (T. Bălășel, *Ibidem,* c. II, p. 8); *Soarele-ntr-un vârf de munte:* „Ion Creangă", *Ibidem* (T. Bălășel, *Ibidem,* p. 399); *Cântă cuculețu-n vie:* „Ion Creangă", *Ibidem* (T. Bălășel, *Ibidem,* p. 399); *Cântă cucu să mă duc,* „Ion Creangă", *Ibidem; Vine cucul de trei zile:* „Ion Creangă", VIII, 1915, nr. 4, p. 122, (T. Bălășel, *Cântece populare oltenești,* p. 626); *Foaie verde mere, pere:* „Ion Creangă", *Ibidem,* (T. Bălășel, *Versuri populare române,* vol. III, c. 2, p. 28-29); *Când era Oltu turcesc,* „Ion Creangă", *Ibidem.* În mod eronat, balada familială *La casa din trestioare* (tip. 262) este socotită drept cântec liric.

În cea de-a două culegere folclorică a lui Teodor Bălășel, *Cântece popularea oltenești,* apărută postum în 1967, în colecția *Folclor din Oltenia și Muntenia. Texte alese din colecții inedite,* vol. II (p. 731), a Editurii pentru Literatură, ediție îngrijită de Gh. Alexe și V. D. Nicolescu, i-au fost reproduse numai textele a două specii, și anume: patru balade, *Piper, Ibidem,* nr. 37, p. 220-221; *Radu Anghel, Ibidem,* nr. 45, p. 249-253; *Rădița, Ibidem,* nr. 65, p. 317-319; *La moară la Barlaboi, Ibidem,* nr. 85, p. 361 și 12 *cântece lirice*; *Colea-n vale-n făgețel, Ibidem,* nr. 103, p. 373; *Plânge-mi codru și iarba, Ibidem,* nr. 185, p. 221; *În luna lui mai întâi, Ibidem,* nr. 186, p. 422; *Doda mea de peste Olt, Ibidem,* nr. 353, p. 503-504; *Mândră, mândi-m-aș cu tine, Ibidem,* nr. 364, p. 509; *Marinică de la Greci, Ibidem,* nr. 389, p. 521-522; *Ce*

rea e inima mea, Ibidem, nr. 450, p. 552; *La lacu cu liliacu, Ibidem,* nr. 500, p. 577; *Jelui-m-aș, jelui, Ibidem,* nr. 508, p. 582-583; *Bate vântu sălciile, Ibidem,* nr. 519, p. 584; *Luai borcanul cu mănușă, Ibidem,* nr. 544, p. 604; *Vine cucul de trei zile, Ibidem,* nr. 591, p. 628.

Baladele și cântecele acestea ilustrează aproape toate subspeciile celor două categorii. Și ultimul text epic (tip 96), adică *La moară la Barlaboi,* este confundat cu unul liric. Balada *Radu Anghel,* notată în anul 1902, se numără printre primele culegeri ale tipului în zonă. Restul textelor narative sunt balade rarisime în Argeș. La producțiile lirice domină cântecele de revoltă și de dragoste. Toate cântecele lirice se circumscriu într-un vechi și activ repertoriu de la începutul secolului trecut. Puține mai supraviețuiesc astăzi.

Cu **aspectele etnografice** s-a ocupat tangențial. În câteva articole a relevat utilizarea „rânzei în tăbăcării": *Întrebuințarea rânzei în tăbăcării* (în „Ion Creangă", nov.-dec. 1914, p. 296-297), semnificația „pietrelor de praștie": *Pietre de praștie (Ibidem,* nov.-dec. 1915, p. 299) ș.a.

În cadrul **precupărilor istorice,** G. Florescu a colecționat de la consătenii săi documente din secolele XVIII-XIX-lea. Unele le-a expediat Bibliotecii Academiei Române, altele – destul de numeroase – le-a publicat transcrise din chirilică în revista „Miron Costin" (Bârlad), în anii 1913-1916. Pe lângă valoarea lor istorică, aceste acte (hotărnicii, plangeri, foi de zestre, adiate) aduc un plus de informații etnografice privind ocupațiile, meșteșugurile, portul popular din sate. La redactarea unor monografii argeșene, documentele respective devin absolut necesare.

Toate aceste documente se găsesc tipărite în următoarele numere și pagini ale publicației „Miron Costin", I, 1913, nr. 5, p. 75-76; II, 1914, nr. 1, p. 5-8; nr. 2, p. 31; nr. 3, p. 44-45; nr. 4, p. 60-62; nr. 5, p. 67-68; nr. 6, p. 87-88; nr. 7, p. 100-102; nr. 12, p. 157; III, 1915, nr. 1, p. 9-10; nr. 2, p. 29; nr. 3, p. 41; nr. 3, p. 45; nr. 4, p. 5, 57; nr. 5, p. 73-74; nr. 6, p. 90; nr. 7, p. 105; nr. 8-9, p. 135; nr. 10, p. 143, 152; nr. 11, p. 168-169; IV, 1916, nr. 1, p. 203; nr. 4, p. 249; nr. 5, p. 264-265; nr. 6, p. 281; nr. 7, p. 294-295; nr. 8, p. 312-313.

G. Florescu devine astfel, prin preocupările sale arhivistice, primul colecționar de documente din microzona Văii Vâlsanului – Argeș.

În perioada intebelică, G. Florescu a desfășurat foarte sporadic acțiuni științifice. A murit la 29 octombrie 1947 în Vâlsănești. Contribuțiile sale culturale și științifice îl situează în rândurile intelectualilor progresiști notabili ai județului Argeș.

OVID DENSUSIANU, CREATORUL MODELULUI DE MONOGRAFIE FOLCLORICĂ ZONALĂ

Folclorul a constituit o preocupare capitală a savantului Ov. Densusianu. În acest complex domeniu, el a adus, indiscutabil, importante contribuții teoretice și practice la progresul folcloristicii și la înlăturarea diletantismului. Densusianu a oferit cu *Graiul din Țara Hațegului* (1915) – după publicarea antologiei dialectale *Graiul nostru* (în colaborare), în care și-a experimentat metoda filologică – un sugestiv *model de monografie folclorică* a unei zone. Aici a aplicat și a îmbinat el magistral principiile teoretice cu constatările sale de pe teren.

Cartea *Graiul din Țara Hațegului,* masivă, se deschidea cu o *Introducere* în care se analizează, sintetic, cadrul geografic al zonei, condițiile social-politice ale comunităților sociale, aspectul portului și locuințelor sătenilor, orizontul lor cultural, atitudinea față de problemele sociale contemporane, particularitățile graiului și diferite influențe interzonale. Astfel elaborat, capitolul facilitează înțelegerea folclorului zonei.

În continuare, Ov. Densusianu inserează *Textele* din zonă, mai întâi din culegerea proprie și apoi din aceea a lui I. Pop Reteganul. Textele folclorice culese de el însuși sunt repartizate pe informatori, ceea ce facilitează cunoașterea repertoriului lor și stabilirea unor caracteristici stilistice ale povestirilor și cântăreților populari. Textele aparțin unui larg evantai de specii folclorice (colinde, cântece de nuntă, bocete, descântece, basme, legende, tradiții, amintiri, povestiri, balade, cântece ș.a.). Prin introducerea poveștilor contemporane, relatări documentare și narațiuni folclorice, repertoriul speciilor e astfel mult lărgit de Ov. Densusianu.

Volumul se încheie cu un *glosar* și cu *indicii de nume* și *de lucruri,* instrumente auxiliare și eficiente în înțelegererea universului folcloric din Țara Hațegului.

Concepută și structurată astfel, cartea inaugurează seria monografiilor folclorice zonale din țara noastră, sub egida *Institutului de filologie și folclor,* condus de Ov. Densusianu, având și semnificația unui îndrumător științific pentru colaboratori. Într-adevăr, metodologia formulată aici a fost aplicată cu însemnate rezultate – în perioada interbelică – de aproape toți folcloriștii din școala lui Densusianu, în monografiile lor folclorice zonale: Tache Papahagi (*Graiul și folclorul Maramureșului*), I. Diaconu (*Ținutul Vrancei, Folclor din Râmnicu-*

Sărat), Al. Istrătescu-Tzurea (*Texte populare din jud. Prahova*), M. Gregorian (*Graiul din Clopotiva*) etc. În practica culegerilor s-a verificat eficiența metodologiei și a fost îmbogățită cu noi elemente. Completată apoi cu principii sociologice, care au consolidat-o și i-au amplificat eficiența pentru rezolvarea diverselor probleme, aceasta a devenit, în perioada postbelică, principala metodologie a alcătuirii monografiilor folclorice zonale.

Ea s-a aplicat cu rezultate științifice, la culegerea folclorului dintr-o anumită zonă și, parțial, la redactarea monografiei folclorice. La alcătuirea monografiei *Folclorul din Valea Vâlsanului* – Argeș, eu însumi am beneficiat de indicațiile metodologice ale lui Ov. Densusianu – de metoda filologică în culegerea textelor populare, de schița istorică a zonei la evocarea trecutului istoric al văii ș.a.

ALEXANDRU DIMA, EXEGET AL ARTEI POPULARE DIN DRĂGUȘ – JUD. BRAȘOV

0. În multitudinea preocupărilor de literatură și artă ale lui Al. Dima, studiul *artei populare* ocupă un loc important. Încă într-o anumită perioadă a activității sale (1938-1945), aceasta domina restul preocupărilor. Interesându-se atât de mult de arta populară, el se preocupă în studiile sale, în mare parte incluse în culegerea *Arta populară și relațiile ei* (1971), de o gamă largă de concepte și de fenomene fundamentale ale acesteia, privite fenomenologic, psihologic și sociologic, ca: conceptul de artă populară, particularitățile fenomenului artistic, procesul creației populare, circulația bunurilor artistice populare etc.

1. Înarmat cu solide cunoștințe teoretice, Al. Dima participă la cunoscuta campanie monografică sociologică din Drăguș, Țara Oltului, condusă de D. Gusti, în vara anului 1945. Acolo, cu o echipă de cercetare sociologică, compusă încă din două persoane, investighează unele fenomene ale artei populare, *împodobirea porților și interioarelor caselor* și consemnează *opiniile despre frumos* ale drăgușenilor. Rezultatele anchetelor, extrem de interesante, sunt consemnate în lucrarea sa *Drăguș, un sat din Țara Oltului (Făgăraș). Impodobirea porților, interioarelor caselor, opinii despre frumos* (43 p. + 14 planșe), apărută în 1945 și reeditată cu titlul *Aspecte ale artei populare sătești* în menționtul volum *Arta populară și relațiile ei*. În cercetarea sa, Al. Dima, după cum el însuși lămurește pe cititori într-o amplă *Notă* de subsol, a aplicat metoda sociologică, cu descrierea, aprecierea estetică și relevarea funcției

elementelor artistice. Cele două componente ale artei populare sunt surprinse amplu, pe viu, în contextul social.

2. Poarta gospodăriei și interiorul locuințelor constituie două elemente semnificative în universul sătenilor. Prin poartă, ei își concretizează raporturile cu semenii lor, iar în interiorul caselor se odihnesc după munca trudinică. Spre a le fi cât mai utile, cât mai plăcute și cât mai deosebite, sătenii caută să le împodobească cât mai atrăgător.

3. Exegetul Al. Dima se oprește mai întâi și îndelung asupra *împodobirii porților*. În introducere formulează o constatare generală, antologică, pentru toate porțile românești: „Porțile înfățișează, în schimb (cu casele – M.R.)., prilejul comunicării permanente cu ulița satului, drumul prin care viața familială își depășește propriile ei limite și-și mărturisește legătura necesară și statornică de ordin economic, dar și spiritual, cu totalitatea celorlalte gospodării" *(Drăguș, un sat din Țara Oltului (Făgăraș). Împodobirea porților, interioarelor caselor, opinii despre frumos,* 1945, p. 9). Ele indică „fața socială a gospodarului" și solicită „atenția" tuturor oamenilor. Din aceste motive, în unele provincii ale țării, „mărimea și împodobirea porții preocupă pe țărani mai mult decât casa însăși (*ibidem*, p. 10). Într-o atare circumstanță, casa săteanului apare uneori „umilită".

Referindu-se la Drăguș, cercetătorul constată un mare echilibru între dimensiunile porților și ale caselor. Ca aproape toate porțile românești tradiționale, porțile din Drăguș sunt alcătuite din 3 stâlpi de lemn paralelipipedici introduși în sol, formând „poarta mare" și „porțile". Doi dintre stâlpi, mai depărtați, leagă cele două laturi ale porții mari, pe unde circulă vitele și carele. Cel de-al treilea stâlp, cel mai apropiat, leagă cu celălalt stâlp din interior portița, pe unde pătrund sătenii. Porțile sunt construite atât de săteni cât și de meșteri populari. În majoritatea covârșitoare a porților, numai portița este ornamentată. Ornamentele incifrează sensuri simbolice și semnificații magice, dispărute în epoca contemporană, cu rosturi de fertilizare.

În cercetarea sa din teren asupra construcției și împodobirii porților, Al. Dima găsește 310 exemplare. Le clasifică în *7 tirpuri,* pe care le reproduce în 6 planșe. Primele 5 tipuri de portițe (85%), formate din 2 stâlpi de stejar îngropați la bază peste care se suprapune o bârnă cu sau fără acoperiș, legată cu cei doi stâlpi prin două speteze transversale" (*ibidem,* p. 10), sunt frecvente în așezările românești. Ultimele două tipuri (15%), unul (tip IV) – o „portiță mică, simplă în gard", altul (tip VII) – „ușă în cadrul unei porți de formă săsească", sunt portițe slab reprezentate și lipsite de ornamente. Întrucât la ultimele două tipuri le lipseau ornamentele, îl interesează numai primele 5 tipuri (I-V). Stabilește apoi 4 motive fundamentale de concretizare a împodobirii porților:

1. mici scobituri în formă de semicerc („scobitori”); 2. semnul crucii; 3. stele-rozete, deseori încercuite; 4. vasul cu flori (pomul vieții).

Frecvența motivelor într-un anume sistem a determinat tocmai clasificarea porților în tipuri – *tipul I*: cu absența podoabelor; *tipul II*: 1. dăltuiri, executate de-a lungul stâlpilor laterali; *tipul III*: 1. dăltuiri + 2. cruce; *tipul IV*: 1. dăltuiri + 2. cruce + 3. stele-rozete; *tipul V*: 1. dăltuiri + 2. cruce + 3. stele-rozete + 4. vasul cu flori. Evident, clasificarea se desfășoară progresiv. Absența podoabelor de la tipurile I, VI și VII (26,50%) se explică prin introducerea unor motive străine și prin economisirea de timp și de muncă. Tipul IV (37,4%) este cel mai frecvent în Drăguș. Tipul V, deși cu o frecvență relativ scăzută, reține toate cele patru motive fundamentale. Grija drăgușenilor pentru ornamentarea porților e destul de mare, căci din 310 de porți se împodobesc 228 de porți.

Repartizarea numărului mare de porți împodobite de 4 tipuri indică „o mare uniformitate a motivelor drăgușene”, ceea ce exprimă „un conformism social de o deosebită eficacitate”. Uniformitatea creează sentimentul monotoniei, care este însă combătută „prin procedeul variantelor”. Adâncind procesul complicat al formării variantelor, Al. Dima stabilește că acestea „sunt rezultatul felului construcției, al culorii, al relațiilor dintre motive sau tratării lor deosebite” (*ibidem, p. 13*). În privința construcțiilor se remarcă la ele o uniformitate surprinzătoare, căci au numai o singură variantă, cea a portițelor fără acoperișuri (3%). În schimb, tipurile de portițe diferă prin variantele motivelor produse de tratarea lor foarte variată în formă, dimensiuni, distanță, așezare. Într-adevăr, factorul creator individual, prin imaginația surprinzătoare, își concretizează contribuția. În acest context, exegetul, sistematizând cu scrupulozitate faptele, clasifică motivele în tipuri și le indică variantele. Tabloul cu tipurile celor 4 motive e insturctiv – *tipul I* (scorbura): 4 variante; *tipul II* (crucea): 31 de variante; *tipul III* (steaua-rozeta): 7 vaiante; *tipul IV* („Vasul cu flori”): 12 variante. Alături de aceste tipuri de motive, mai coexistă altele, însă puține și cu frecvență foarte slabă (barda, potcoava). Evident, tabloul motivelor și al variantelor indică concludent gradul înalt al preocupărilor drăgușenilor pentru împodobirea porților lor.

În categoria porților împodobite din țara noastră, Al. Dima socotește porțile similare din Drăguș echilibrate și variate în tipologia motivelor. Referindu-se succint la originea porților și a motivelor, el o consideră în mod judicios ancestrală. Preocuparea drăgușenilor pentru împodobirea porților lor e dictată de sentimentul social, de imperativul distincției.

4. *Împodobirea interiorului caselor* din Drăguș formează tema următoarei secvențe din exegeza lui Al. Dima. „Impodobirea interioarelor – sub-

liniază el – e o trăsătură cu totul generală a caselor drăgușene. Fără de ea, nici nu ne putem reprezenta încăperile locuinței". Și aici, Al. Dima se dovedește un cercetător laborios și un observator subtil. Împodobirea interioarelor locuințelor o făceau aproape numai femeile. Tocmai, pe baza observațiilor din teren, el formulează trăsăturile caracteristice ale „împodobirii drăgușene": „generalitatea ei absolută, periodicitatea ei cu prilejul marilor sărbători creștine sau familiale, structura ei uniformă în tot satul, utilizarea acelorași elemente decorative, funcția ei socială, în sfârști" (*ibidem*, p. 20). În mod concret, cercetătorul găsește toate interioarele caselor împodobite. În zilele de sărbători, podoabele, înmulțite prin expunerea lăzilor de zestre și a altor lucruri, străluceau uimitor. Se acoperă toți pereții cu ornamente extrem de diferite, dar comune tuturor caselor: cuiere, blide, oale, căni, icoane, oglinzi, tipsii, șervete, tablouri, poze, perdele de pânză, covoare etc., și se pun pe marginea patului cu țoale și cu perne. Funcția socială a împodobirii constă în crearea unui interior plăcut și în relevarea personalității familiei și, în unele cazuri, în cunoașterea zestrei și a hărniciei fetelor.

Afirmațiile le ilustrează cu exemple palpitante din teren. Astfel, prezintă trei interioare obișnuite de case: de țăran sărac (casa cu nr. 84), sătean mijlocaș (casa cu nr. 32) și țăran înstărit (casa cu nr. 213). Descriindu-le, le întocmește un autentic inventar, atât de departe merge cu scrupulozitatea. Pereții apar încărcați cu felurite obiecte, însă există o anumită ordine și simetrie în plasarea lor. Decorarea interiorului vădește, sub alt aspect, gustul estetic al drăgușenilor. Fără a fi deloc uniform interiorul împodobit, el este variat prin forma obiectelor și prin dispunerea lor în spațiu. Variantele interioarelor decorate constituie astfel creații ale fanteziei individuale a sătencelor.

Din inventarul întins al podoabelor, Al. Dima analizează cu scrupulozitatea cunoscută câteva elemente importante, indicându-le frecvența, volumul și funcția. Iată „podoabele" decupate și cercetate: ceramica, foarte frecventă și diversă; pozele, cu reprezentările cele mai surprinzătoare; icoanele.

5. În fine, în ultima secvență, *Opinii despre frumos* prezintă atitudinea direactă a sătenilor față de obiecte, față de frumos, fără de care cercetarea contemporană n-ar fi completă în cadrul metodologiei sociologice. Obținând un mare număr de păreri, le clasifică în categorii ale frumosului și le glosează semnificațiile. Constată că preocuparea pentru „frumos" e condiționată de sexul, vârsta și starea civilă a sătenilor. În comunitatea sătească, indiferentismul estetic coexistă cu interesul estetic, variind după orizontul cultural. Conceptul „frumosul popular" trebuie să posede, potrivit gândirii sătenilor, una sau mai multe note caracteristice: „a) stringentă legătură cu viața; b) integritatea materialului și abundența cantitativă pentru obiectul «frumos»; c) scumpetea obiectului ca

expresie a prețuirii lui sociale; d) acceptarea lui unanimă de către comunitate, generalitatea și normalitatea; e) asocierea lui cu utilitatea" (*ibidem,* p. 43). Conceptul de „frumos" se concretizează prin „frumosul natural" și prin „frumosul uman". Ultimul se armonizează prin elementele fizice și morale. Partea aceasta a lucrării se armonizează intim cu studiul *Conceptul de artă populară.*

6. În cercetarea sa, Al. Dima reușește să ne prezinte convingător câteva elemente și fenomene importante de artă populară, sub multiple aspecte caracteristice, în stadiul lor contemporan din satul Drăguș – jud. Brașov. Exegeza se impune nemijlocit prin bogăția informațiilor, prin rigoarea clasificării obiectelor și fenomenelor, prin luciditatea concluziilor, prin modernitatea metodologiei și prin acuratețea stilului. Datorită tocmai valențelor ei intrinseci, lucrarea e întotdeauna inclusă cu câștig în bibliografia studiilor despre arta noastră populară.

DUMITRU MIHALACHE (1885-1916)

Dumitru Mihalache se numără printre învățătorii noștri culegători de folclor de la începutul acestui secol (C. Rădulescu-Codin, Al. Vasiliu, Șt. St. Tuțescu etc.). S-a născut într-o familie de țărani la 18 februarie 1885 în satul Goleștii-Badii, județul Argeș. A urmat Școala Primară din satul natal și Școala Normală din Câmpulung Muscel (1896-1904). Numit învățător, el a funcționat succesiv (1905-1916) la câteva școli primare din Muscel (Priboeni, Goleștii Badii și Leordeni) La școala din Priboieni s-a împrietenit cu eminentul învățător și folclorist C. Rădulescu-Codin, care îi va stimula interesul pentru valorile culturii populare.

Învățător devotat țărănimii, al cărei fiu era, D. Mihalache a desfășurat, în scurta sa existență, o pasionantă activitate de școlarizare și de educare patriotică a copiilor, de culturalizare prin variate forme, între care atragerea sătenilor în cooperație, militand pentru drepturi și libertăți democratice ale cadrelor didactice.

Paralel cu preocupările pedagogice și social-culturale, D. Mihalache a desfășurat, timp de un deceniu (1906-1916), și o fecundă *activitate de etnograf și de folclorist,* debutând la „Sămănătorul", în iulie 1907 cu basmul *Ciobanul și fata de împărat.* În spiritul metodologiei tradiționale, el a reținut sute de informații etnografice interesante și a cules zeci de texte folclorice valoroase, degradate între timp, din sudul Muscelului, Dâmboviței și Transil-

vaniei, pe care le-a valorificat în calendare și reviste de cultură populară, unele având-ul ca „membru fondator" („Ion Creangă – Bârlad", „Vremea nouă" – Rm. Vâlcea) și „membru în comitetul de redacție" („Prietenul nostru" – Câmpulung),

În domeniul *etnografiei*, preocupările lui Mihalache au constat în adunarea selectivă de informații despre ocupațiile tradiționale ale sătenilor (agricultură, creșterea vitelor, sericicultură etc.), despre obiectele casnice, despre portul popular etc. și în prezentarea datelor respective în articole în „Ion Creangă" (1909-1916). A redactat două manuale de sericicultură și agricultură, premiate de Ministerul Instrucțiunii Publice, și a început alcătuirea unei *Cromatici populare românești,* în colaborare cu C. R. Codin.

Preocupările folclorice ale lui D. Mihalache, cu mult mai întinse decât cele etnografice, îmbrățișează aproape toate genurile folclorice. În primul rând, obiceiurile și credințele populare. În mai multe articole apărute în revistele „Ion Creangă" (1909–1913) și „Muscelul nostru" (1933), prezintă obiceiuri și credințe privind anul calendaristic, comportamentul oamenilor, medicina populară și jocurile copiilor. Culegerea e lărgită și întregită cu monografia *Sărbătorile poporului, cu obiceiurile, credințele și unele tradiții legate de ele.* Culegere din părțile Muscelului (1909, 122 p.), publicată în colaborare cu C. R. Codin. Tot în colaborare cu acesta a redactat studiul *Rolul animalelor în basmele românești* (1908).

Ghicitorile constituie alt capitol semnificativ al culegerilor lui D. Mihalache. A publicat o colecție interesantă de 114 ghicitori în *Cimilituri românești.* Anexă la *Despre cimilituri* (1911) de G. Pascu și în revista „Ion Creangă" (1909-1911).

Atenție constantă a acordat folcloristul *prozei populare,* una din cele mai rezistente culegeri ale sale. Colecția sa numără 45 de narațiuni apărute în „Sămănătorul" (București), „Ramuri" (Craiova), „Muscelul" (Câmpulung) etc. Ea însumează aproape toate speciile: 19 basme, 22 snoave, piesele cele mai numeroase și mai variate, și 8 legende, cu o puternică notă personală. La această colecție se mai adaugă o serie de legende, tradiții și povestiri. Un proiectat volum de proză al lui Mihalache a apărut postum (1928), cu titlul *Basme românești.* Povești (București, Ed. libr. „Universală", f.a., VI+158 p.). Culegerile folclorice se întregesc cu colecția de poezie, tipărită în „Ion Creangă" și „Prietenul nostru".

Ca și alți folcloriști contemporani, D. Mihalache a fost preocupat și de creația literară (8 schițe și nuvele, o piesă de teatru) inspirate din existența dramatică a țăranilor din Valea Cârcinovului-Muscel.

Preocupările pasionante și generoase ale lui D. Mihalache au fost brutal curmate prin moartea sa, la 20 noiembrie 1916, într-una din „luptele din retragere” de pe Argeș, în satul Gorneni (Bălării), județul Giurgiu. Contribuțiile lui la tezaurul etnografic și folcloric al Munteniei rămân notabile.

CONSTANTIN N. MATEESCU

Al doilea folclorist argeșean notoriu, după I.C. Fundescu, a rămas cunoscut în memoria urmașilor numai prin colecția *Balade* (1909). Împlinirea a 140 de ani de la nașterea profesorului și folcloristului C.N. Mateescu prilejuiește evocarea, chiar succintă, a activității sale folcloristice, pulverizată în publicațiile vremii.

Constantin N. Mateescu s-a născut la 1 martie 1864, în „Curtea de Argeș, într-o familie de moșneni” cu rude apropiate în Muscel. A urmat școala primară, Seminarul Central și Universitatea din București. Devenind profesor, a funcționat în această calitate decenii de-a rândul la seminariile din Buzău. Curtea de Argeș și Rm. Vâlcea. În ultimul oraș, pe care l-a îndrăgit cel mai mult, a funcționat o vreme ca director al Liceului „Al. Lahovari”. Ca profesor și director a dezvoltat o interesantă activitate didactică și social-artistică.

Paralel cu această activitate, C. N. Mateescu, având o solidă pregătire teoretică și un larg orizont de cunoștințe, desfășoară, animat de înalte sentimente patriotice, o fecundă activitate științifică în domeniile *culturii populare* și *istoriei.* Nefiind un cercetător de cabinet, el se deplasează în sate și notează texte folclorice, cercetează arhive prăfuite și transcrie texte de literatură populară și documente din chirilica de tranziție. Spre a-și atinge mai direct obiectivele, participă la fondarea unor societăți (Societatea „Ion Creangă”, Societatea de Folclor) și a unor reviste cu profil specializat („Miron Costin”). Rezultatele fecunde ale acțiunilor sale le-a valorificat în zeci de publicații naționale și locale, ultimele editate îndeosebi la Rm. Vâlcea.

C. N. Mateescu s-a stins din viață aum 45 de ani, la 16 martie 1939, în Rm. Vâlcea.

Moștenirea sa spirituală este întinsă și valoroasă. Corespunzătoare preocupărilor sale științifice, aceasta încorporează culegerile și microstudiile

aparținând creației populare și istoriei. În primul domeniu, având contribuții majore, s-a manifestat deopotrivă în culegerea creației folclorice și în cercetarea literaturii populare scrise.

Creația populară orală pe care o consideră o coordonată esențială a spiritualității românești, l-a absorbit, în mod constant, cel mai mult. Spre deosebire de alți folcloriști, l-a interesat în egală măsură atât culegerea folclorului viu, cât și descoperirea de texte folclorice vechi în manuscrise. El a cules direct și prin elevi, indirect. În culegerea sa, a apelat, ca și alți folcloriști, la metoda tradițională. Informațiile despre obiceiuri și credințe le-a condensat în structuri descriptive. Narațiunile în proză, în marea lor majoritate, le-a repovestit într-un stil cărturăresc apropiat vădit de cel popular. Numai textele versificate le-a transcris nemijlocit – grație formei lor – de la informatori. Cu puține excepții, folcloristul indica numai satele informatorilor. Aria culegerilor sale se întinde în 9 zone etnofolclorice din Muntenia și Oltenia: Argeș, Vâlcea, Muscel,Olt, Buzău, Rm. Sărat, Prahova, Dâmbovița și Teleorman. Primelor două zone le-a acordat o importanță majoră.

Masiva culegere de folclor a lui Mateescu însumează aproape toate genurile și speciile folclorice. În primul rând, *obiceiurile și credințele*. Principalele *obiceiuri calendaristice,* în special din nordul Munteniei, apar aici prin repertoriul lor: colinde, irozii, plugușoare, vasilci, paparude. Amplu și fructuos reprezentată e specia colindelor: cu un extraordinar florilegiu compus din 16 texte imprimate în revista „Convorbiri Literarae" (1891-1892) și din 14 piese tipărite la „Ion Creangă" (1910-1914). În mare parte dispărute acum, colindele respective ilustrează expres bogăția și unitatea vechiului lor repertoriu din nordul Munteniei. În cadrul dramei mitologice „Irozii", prezintă și reproduce un vechi text din 1827 („Calendarul rev. Ion Creangă", 1911). Din repertoriul *obiceiurilor ciclului familial* transcrie câteva orații de nuntă („Ion Creangă", 1912-1913). Nu omite nici credințele și nici practicile ancestrale privind personajele mitologice („Șezătoarea, 1913). Aspectele empirice și magice ale *medicinei populare* au revenit frecvent în culegerile sale. În direcția primului aspect, publică lungi liste cu zeci de „leacuri" din manuscrisele secolelor XVIII–XIX în „Șezătoarea" (1907), „Cuvântul Adevărului" (1909), „Ion Creangă (1909). În direcția ultimului aspect tipărește *credințe, practici* și *descântece* din culegerea proprie. Dintre descântece a publicat, de pildă, două ample și interesante culegeri: una de 31 de piese (zonele Buzău și Rm. Sărat) la „Convorbiri Literare" (1894) și alta mai restrânsă la „Șezătoarea" (1908, 1910, 1914). În fine, ultima categorie a

acestui gen de creație: *cântecele de copii.* O bogată și variată colecție de *cântece de copii,* cu 135 de piese a dat-o la iveală în revista „Ion Creangă" (1911-1912).

Culegeri serioase a întreprins Mateescu din folclorul propriu-zis. Din speciile paremiologiei, a reținut copios *ghicitorile,* inspirate dintr-un larg evantai tematic, o colecție de 108 piese tipărind-o în „Ion Creangă" (1912-1913).

Un spațiu întins ocupă *proza* în preocupările lui C. N. Mateescu, întrucât a publicat *basme, snoave și legende* în „Albina", „Ion Creangă" (1910-1914), „Ghilușul" (1914) etc. Dominante prin număr sunt legendele, structurate în două mari serii: *legende etiologice* și *legende istorice.* În mod surprinzător, majoritatea ultimelor legende se polarizează în jurul marii personalități a lui Alexandru Machedon. În general, narațiunile în proză, deși omogene, apar restrânse și sporadic dramatizate.

Colecția de *balade,* aparținând aproximativ tuturor ciclurilor, este favorizată prin tipărirea ei atât în periodice cât și în volum. O serie de 13 balade s-au publicat în „Convorbiri Literare" (1896-1898). O culegere de 20 de piese, dintre care 14 din Argeș, s-a imprimat cu titlul generic *Balade,* cu o prefață de N. Iorga (Văleni de Munte, 1909). Colecția tipărită separat, de o certă valoare științifică, este singura carte a folcloristului argeșean.

În fine, ultima specie folclorică din masiva culegere de creație populară a lui Mateescu, *cântecele,* cuprinzând toate subspeciile lor – de la cântecele de haiducie la cele satirice. O colecție de 43 de doine și cântece din Argeș și Vâlcea a văzut lumina tiparului prin „Ion Creangă (1911-1913). În seria acestor producții s-au conservat vechi texte poetice.

În cadrul *literaturii populare scrise,* C. N. Mateescu, urmând exemplul marelui său contemporan N. Iorga, cercetează vechi manuscrise din ultimele două secole și transcrie din acestea, cu probitate științifică, variante inedite ale multor cărți populare ce au circulat altădată în nordul Munteniei și Olteniei. Dintre textele respective relevăm: *Istoria Poamelor* („Ion Creangă", 1912), *Fisiologul (Ibidem,* 1914), *Sentința lui Pilat (Ibidem,* 1916), *Melhisedec* („Șezătoarea", 1913), *Esopia* („Cuvântul Românesc", 1921) etc. În alte împrejurări, reproduce și comentează piese din iconografia locală a cărților populare. Nu este neglijată aici activitatea laborioasă a unor traducători și copiști: *Ghenadie Cozianul* („Calendarul rev. Ion Creangă", 1913), *N. Duma* („Cuvântul Românesc", 1921). Contribuția lui Mateescu la descoperirea și transcrierea unor noi variante de cărți populare, atât cât a putut s-o cunoască din revistele centrale, a fost subliniată de N. Cartojan în exegeza sa *Cărțile populare în literatura românească,* vol. I-II (1974).

În domeniul *istoriei*, în special în ultimii 15 ani ai vieții, Mateescu a fost preocupat de descoperirea și publicarea documentelor privind istoria județelor Vâlcea și Argeș și biografia unor personalități culturale (Anton Pann, Sofronie Ardeleanul ș.a.) în „Luminătorul", „Analele Olteniei" etc. Redactând *Monografia județului Vâlcea*, a publicat unele fragmente din textul ei în gazeta „Naționalul Vâlcii",

Contribuțiile lui C.N. Mateescu din cultura populară sunt deci întinse, variate și valoroase. În domeniul folclorului este – chiar pentru mai multe zone – primul culegător al unor categorii (colinde, descântece, cântece de copii, ghicitori, balade) intrate în procesul degradării. Contribuțiile acestea și altele îi asigură un loc prestigios printre folcloriștii din primele decenii ale veacului nostru.

DUMITRU I. MIHALACHE – ETNOGRAF ȘI FOLCLORIST

I. INTRODUCERE

Momentul febrilei activități folclorice a lui Dumitru Mihalache a corespuns istoric cu perioada accentuării interesului pentru ridicarea țărănimii prin mijloace economice și culturale, stârnit îndeosebi de poporanism, de mișcarea haretistă și de intensificarea culegerilor de folclor din sate la începutul secolului al XX-lea. Învățătorul Dumitru Mihalache este unul din pleiada de folcloriști harnici și entuziaști (C. Rădulescu-Codin, Teodor Bălășel, C. N. Mateescu, Gh. F. Ceaușescu etc.) din Muntenia și Oltenia care dezinteresați, în primele două decenii ale secolului nostru, și-au mobilizat întreaga energie și și-au epuizat însemnate resurse materiale, în vederea întreprinderii, în spiritul unei metodologii parțial științifice, a unor valoroase culegeri de folclor din satele noastre și alcătuirii unor interesante studii despre creația populară.

Dumitru Mihalache, în scurta sa viață, mobilizându-și resursele și capacitatea intelectuală, a desfășurat o intensă și fecundă activitate de *etnograf* și de *folclorist*, acumulând multe date privind obiceiurile tradiționale și credințele ancestrale și culegând valoroae texte folclorice în versuri și în proză, pe care le-a publicat în periodicele literare și folclorice prestigioase, rămânând acum îngropate în paginile lor și necunoscute și în cărțile *Basme românești – Povești* (1928), apărută postum și dispărută din biblioteci, și în colaborare cu C. Rădulescu-Codin, *Rolul animalelor în basmele românilor* (1908) și *Sărbătorile poporului* (1909) – și acestea – prima inexistentă în biblioteci, iar ultima un volum rarisim. În mod imperios, se impunea deci alcătuirea unei ediții științifice cu lucrările și culegerile sale. Însă acțiunea n-a fost agreată în perioa-

da postbelică, în timpul regimului trecut, întrucât etnologul era fratele marelui politician Ion Mihalache și niciun redactor de editură pe care i-am contactat din 1985 n-a dorit absolut să se implice și, eventual, să riște în acțiunea de publicare a operei sale. Deși, în realitate, fratele mai mic al politicianului a trăit puțin (1885-1916), murind eroic în Primul Război Mondial, și nu s-a amestecat în politica acestuia. Totuși, cu mult risc, am publicat în presă trei lucrări despre el.

II. ASPECTE BIOGRAFICE ȘI ACTIVITATEA ȘCOLARĂ ȘI CULTURALĂ

Dumitru Mihalache a văzut lumina zilei la 18 februarie 1885, într-o familie de țărani din satul muscelean Golești–Badii, o veche așezare colinară bogată în producții folclorice, ca „fiu legitim al d-lui Iancu Mihalache, în etate de ani douăzeci și opt și al Anicăi în etate de ani treizeci, ambii de profesie muncitori.[1]

La școala din satul natal, el urmează cursurile primare cu distinsul și energicul învățător N. Cristescu, de la care a asimilat valoroase cunoștințe și s-a inițiat în descifrarea tainelor cărții. Dorind să devină învățător, figură centrală a satului contemporan, părinții îl ajută să urmeze Școala Normală din Câmpulung-Muscel, pe care o absolvă în anul 1904[2]. Aici, cu profesori eminenți, tânărul Mihalache își lărgește considerabil orizontul de cunoștințe și inițiere în prețuirea tezaurului nostru folcloric. În continuare, efectuează stagiul militar de un an la Regimentul 30 Infanterie Muscel[3].

Numit învățător în județul Muscel, Dumitru Mihalache ocupă postul III de la Școala primară din Priboeni, o veche așezare și o bogată vatră folclorică. Aici are norocul să-l cunoască mai profund și să funcționeze la aceeași școală cu învățătorul și folcloristul C. Rădulescu-Codin (1875-1926), cu 10 ani mai în vârstă decât el, care va exercita o influență hotărâtoare asupra tânărului învățător. Apropiindu-se și având preocupări științifice comune, ei vor elabora chiar împreună unele lucrări etnofolclorice. După câțiva ani, învățătorul D. Mihalache se transferă – fapt normal pentru un intelectual legat structural de satul său natal – la Școala primară din Goleștii-Badii. Între timp, se căsătorește cu Gheorghița I. Alexiu din Leordeni – Muscel, învățătoare la școala din această comună. Printr-un consimțământ reciproc, probabil din motive de îngrijire a noii gos-

[1] Arh. Naț., Fil. Argeș, starea civilă Golești – Badii, dos. 4/1885, f. 3.
Data exactă a nașterii: *18 februarie 1885*. Nașterea a fost înregistrată la *20 februarie 1885*, însă copilul s-a născut „alaltăieri, în casa părinților săi" (*ibid.*).

[2] Ioan Gh. Marinescu, *Școala Normală „Carol I"*, București, tip. „Bucovina", 1943, p. 867.

[3] Ioan Gh. Nicolaescu, *Biografiile învățătorilor din Muscel. Morți în războiul pentru întregirea neamului*. Câmpulung, Tip. și libr. Gh. N. Vlădescu și fiul, 1929, p. 32.

podării, cei doi soți se transferă unul în locul celuilalt: învățătorul la școala din Leordeni și învățătoarea la cea din Golești-Badii. La Leordeni, Mitică Mihalache, cum îi spuneau colegii apropiați, va funcționa până la sfârșitul scurtei sale vieți. În această perioadă, în perspectiva declanșării Primului Război Mondial, își desăvârșește pregătirea militară în anul 1914, la Școala de ofițeri de rezervă, la absolvirea căreia obține gradul de sublocotenent.[4]

Intrând în învățământ, tânărul Dumitru Mihalache a avut încă de la început revelația importanței deosebite a *școlii* în complexul proces de culturalizare și de educare a comunităților sătești. Învățător temeinic pregătit, cu un orizont umanistic larg, strâns legat de năzuințele țărănimii și receptiv la deziderątele mișcării haretiste care intrase în faza ei de apogeu, D. Mihalache desfășoară, în cadrul celor trei școli la care a funcționat, o intensă și amplă *activitate școlară* și *cultural-artistică*. El a subliniat rolul școlii în viață, s-a preocupat de crearea unor condiții mai bune de funcționare a acesteia, a ridicat evident numărul copiilor școlarizați, s-a străduit permanent să predea cunoștințe cu procedee și metode cât mai accesibile înțelegerii copiilor aduși direct la școală, a căutat să le formeze într-o viziune modernă deprinderi de muncă în spațiul agrar și a insistat prin toate mijloacele să le dezvolte sentimentele patriotice.

Preocupat de problemele metodicii predării cunoștințelor, el și-a exprimat frecvent și deschis opiniile sale în ședințe restrânse și lărgite cu învățătorii, în ședințele cercurilor culturale și ale conferințelor generale ale corpului didactic din Muscel și în articole. Astfel, gândindu-se în primul rand la educarea școlarilor mai mici, D. Mihalache subliniază, în amplul articol *Jocul și jucăriile în educație*[5], rolul semnificativ al jocurilor organizate rațional și al jucăriilor bine selecționate în lărgirea cunoașterii lumii, în evoluția fizică, în formarea spiritului colectiv, în dezvoltarea inteligenței și în formarea unor deprinderi. Plecând tot de la practica predării, critică aspru manualele școlare pseudoștiințifice. Într-un întins studiu asupra unei noi gramatici introduse în școală, cu titlul *Anomaliile gramaticii de azi*[6], el relevă „încurcăturile" produse, în procesul de învățământ, de definițiile nebuloase și aproximative ale unor categorii gramaticale (pronumele, complementul, felul propozițiilor subordonate) și de omiterea altora (adverbul), se ridică „împotriva mecanizării analizei gramaticale", „cu care chinuim creierul copilului patru ani de-a rândul"[7] și critică „mania" unor dascăli

[4] *Conferințele generale ale membrilor corpului didactic din județul Muscel în 1914*, în „Prietenul nostru", III (1914), nr. 9, p. 285.

[5] *Jocurile și jucăriile în educație*, în „Vremea nouă", I. (1911), nr. 6, p. 5-10; nr. 8, p. 6-10.

[6] Dumitru Mihalache, *Anomaliile gramaticii de azi*, în „Vremea nouă", (1914), nr. 4, p. 121-127.

[7] *Ibidem*, p. 124.

și revizori școlari care, la examenele cu elevii și la inspectiile cu învățătorii, cultivau „analiza mecanică". În partea finală a articolului formulează o serie de propuneri într-o viziune pedagogică modernă: reformularea definițiilor categoriilor gramaticale, clasificarea științifică a propozițiilor subordonate, substituirea analizei gramaticale pure cu una creativă, îmbunătățirea ortografiei; în caz contrar orele de gramatică să fie substituite cu ore de compuneri și de ortografie. În privința ultimei propuneri era atât de convins de eficacitatea ei în formarea unor deprinderi practice, încât se angajează el însuși să facă experimentul la școala sa.

Activitataea *cultural-artistică* a lui D. Mihalache este tot atât de interesantă ca și cea școlară, între ele existând o strânsă interdependență. Dorind să lărgească orizontul și să dezvolte gustul artistic al tinerilor și al adulților, el organizează cu elevii și cu tinerii serbări, șezători, coruri, excursii. Dotat cu talent muzical, organizează și conduce coruri pe plan zonal, chiar cu învățătorii și preoții satelor[8]. În vederea ameliorării condițiilor de existență ale țărănimii, participă la mișcarea cooperatistă, preconizată atât de acut de Haret și de fratele său, Ion Mihalache. Împreună cu sătenii, înființează Banca populară „Muncitorul" și „Cooperativa de brutărie", al cărui contabil a fost un timp[9]. Tot în direcția eficientizării economiei țărănești, stimulează creșterea vitelor și organizează chiar o expoziție la Topoloveni, cu vacile bune de lapte. Tot aici mai inițiază o expoziție cu „portul național" în vederea stimulării lui, cu o largă participare din țară.

Toate aceste activități l-au convins încă o dată mai mult de rolul dominant al învățătorului în luminarea țăranilor și în ridicarea materială a satului. Tocmai de aceea, în cele câteva articole cât a avut răgazul să le scrie, publicate în „Prietenul nostru" și „Vremea nouă", reviste prin excelență ale cadrelor didactice, el propune multiplicarea numărului învățătorilor prin înființarea a noi școli normale[10] și stimularea activității lor prin îmbunătățirea salariului atât de modest și prin acordarea unor drepturi civice și politice, la fel ca ale altor categorii de intelectuali cu studii liceale. În privința acordării unor drepturi civice și politice învățătorilor, de care în mod ciudat erau lipsiți, Mihalache solicită acordarea, în spațiul militar, a „primei de echipare și dreptul învățătorilor de a deveni ofițeri în rezervă"[11] și, în cadrul politic, „eligibilitatea învățătorilor în parlament și în consiliile comunale, județene, fără a demisiona de la catedră"[12]. Critică de-

---

[8] Pr., *Serbarea din Parcul Mihăești*, în „Prietenul nostru", III (1914), nr. 9, p. 283.

[9] I.G. Nicolaescu, *Op. cit.*, p.17.

[10] D. Mihalache, *Însemnări: Nevoia înființării de noi școli normale*, în „Prietenul nostru", III (1914), nr. 5-6, p. 186.

[11] *Idem, Prima de echipare și dreptul învățătorilor de a deveni ofițeri în rezervă, ibidem*, p. 170.

[12] *Idem, Pentru d-l Teodorescu de la Gherăești și „Dreptatea dumnealui"*, în „Vremea nouă", IV (1914), nr. 9-10, p. 381-182.

magogia și parvenitismul unor foști luptători în opoziție, dar care s-au servit de nemulțumirile populației și, luând apărarea sătenilor, denunță cu asprime autoritățile militare care, sub influența elementelor burgheze și moșierești, concentrau, în armată, în preajma intrării noastre în Primul Război Mondial, îndeosebi pe țărani, ocolind premeditat pe bărbații din clasele dominante[13].

Activitatea școlară atât de intensă și luările de atitudine în public îl fac cunoscut colegilor lui și le câștigă încrederea, în primul rând a celor din sud-estul Muscelului. „Învățător bun, cu mult tact pedagogic, bun muzicant, scriitor valoros”[14]. îl caracteriza lapidar și direct un contemporan. Drept consecință, autoritățile școlare îi încredințează diferite responsabilități didactice și culturale semnificative.

*

* *

Paralel cu activitatea didactică și cultural-artistică, D. Mihalache, prețuind creația populară, a desfășurat și una de *etnolog* – adică de *etnograf* și de folclorist. În acest sens, el adună zeci de informații etnografice și reține sute de povești și de cântece din zona natală. Folcloristul debutează, în iulie 1907, cu basmul fantastic *Ciobanul și fata de împărat*, reținut din Goleștii-Badii și repovestit la prestigioasa revistă „Sămănătorul”. În continuare își publică contribuțiile la periodicele: „Muscelul” (Câmpulung-Muscel), „Prietenul nostru” (Câmpulung), „Viața românească” (Iași), „Ion Creangă” (Bârlad), „Calendarul revistei „Ion Creangă” (Bârlad), „Calendarul tovărășiilor sătești” (București), „Ramuri” (Craiova), „Fluierașul” (București), „Vremea nouă” (Rm. Vâlcea, Galați), „Albina” (București), „Flacăra” (București), „Unirea” (Iași), „Credința” (Galați), „Șezătoarea” (Fălticeni), „Sfatul sătenilor”. Anumite culegeri ale lui Mihalache au apărut postum în publicațiile „Muscelul nostru” (Câmpulung), „Țărănismul” (București) ș.a., probabil prin grija fratelui său. Unele din culegerile lui Mihalache, ca *Numărătoarea țiganilor*[15], *Povestea gaiței și turturicii*[16] etc., au fost semnalate elogios de critica folclorică din periodicele de cultură populară ale vremii.

Între timp, D. Mihalache, al cărui prestigiu de folclorist sporise continuu din 1907, anul debutului său folcloric, adâncește prietenia, pe bază de cola-

13 *Idem, Tot talpa țării*, în „Prietenul nostru”, IV (1915), nr. 12, p. 390-391.
14 I. G. Nicolaescu, *op.cit.*, p.15.
15 *Cronica*, în „Ion Creangă”, I (1908), nr. 1, p. 28.
16 *Cronica*, în „Ion Creangă”, III (1910), nr. 8, p. 255.

borare științifică, cu folcloriști deja întâlniți și cunoaște alți noi iubitori ai culturii populare, printre care *Tudor Pamfile* (1883-1921), care l-a vizitat chiar acasă, în Muscel[17]. În acest context folcloristic, Mihalache este solicitat să participe la întemeierea unor noi reviste de tezaurizare a culturii populare, să susțină financiar periodice similare și să facă parte din comitetele lor de redacție. Astfel, în anul 1903, alături de alți folcloriști reputați (Tudor Pamfile, M. Lupescu, G.T. Kirileanu, L. Mrejeriu, C. Rădulescu-Codin și Șt. Tuțescu) participă la publicarea prestigioasei reviste „Ion Creangă" (1908-1921), subintitulată „Revistă de limbă, literatură și artă populară". Periodicul, al doilea ca importanță după „Șezătoarea", își propune, potrivit articolului program, să publice variate creații folclorice și ample informații etnografice precum „povești, cântece, descântece, legende, credințe, ghicitori, strigături de joc, obiceiuri, descrieri de unelte și datini privitoare la gospodăria țăranului, cuvinte localnice din toate părțile românești, vorbe cu tâlc și tot ce-i făurit de popor în limba sa curată și neprefăcută"[18] și a tezaurizat un vast repertoriu de creații populare. D. Mihalache figurează în permanență până la Primul Război Mondial, cu o singură pauză produsă de el însuși, în rândul întemeietorilor menționați pe frontispiciul publicației[19]. În paginile acestea, el a tipărit cele mai numeroase și mai variate contribuții folclorice și etnografice la o singură revistă, numărul lor ridicându-se în mod surprinzător la 63[20] de materiale. Folcloristul este cooptat în comitetul de redacție al „Prietenului nostru" (Câmpulung, 1911-1916; 1923-1926), având subtitlul semnificativ „revistă pentru popor" și fiind condusă de C. Rădulescu-Codin, din septembrie 1912[21], de când publicația apare temporar sub egida Asociației învățătorilor „Muscelul". În fine, figurează ca „membru fondator" și susținător[22] al revistei „Vremea nouă" (Băbeni, Rm. Vâlcea, 1910-1916), o publicație a învățătorilor în special pentru revendicări profesionale.

În plus, Mihalache, răspunzând apelurilor unor folcloriști și etnografi (T. Pamfile, Giorge Pascu), le trimite informații și creații populare, colaborând astfel la mataerializarea unor lucrări de interes național (*Cântece de țară*, 1913; *Agricultura la români*, 1913; *Cimilituri românești, Anexă la Despre Cimilituri*, 1911). Din colaborarea sa cu Rădulescu-Codin au rezultat mai multe lucrări va-

---

17 T. Pamfile, *Trei morți ai noștri: Aurel Negoescu, D. Mihalache, Gh. A Cosmovici*, în „Ion Creangă", XII (1919), nr. 6-10, p. 49.

18 *Ținta noastră*, în „Ion Creangă", I. (1908), nr. 1, p. 2.

19 *Înștiințare*, În „Ion Creangă", II (1909), nr. 8, p. 197.

20 Mircea Fotea, *Folclorul în revista* „Ion Creangă", în „Folclor literar", vol. II, 1968, p. 344.

21 Vezi *Comitetul de redacție* pe pagina anterioară a coperții, în „Prietenul nostru", II (1912), nr. 1.

22 Vezi lista cu membrii fondatori și susținători ai revistei tipărită frecvent pe pagina a III-a a coperții de la „Vremea nouă".

loroase: *Rolul animalelor în basmele românilor*, București, 1908[23]; *Sărbătorile poporului* (1909), *Manual de agricultură* și *Manual de cultură a gândacilor de mătase*, ambele premiate de „minister" și rămase în manuscris.

O mare parte din basmele, snoavele și legendele publicate în diferite reviste au fost adunate sub titlul *D-ale noastre. Povești*. Într-o selecție postumă, numai cu basme, proza respectivă a reapărut în cartea *Basme românești*, în colecția „Biblioteca pentru toți". Întrucât cărțile respective au devenit rarități, sunt foarte greu de găsit chiar în bibliotecile naționale. Întocmai ca alți folcloriști contemporani, își încearcă talentul literar în creații originale, scriind și publicând în cursul anilor câteva schițe, nuvele și o piesă de teatru. Debutul literar și-l face la prestigioasa revistă „Viața românească", în octombrie 1908, cu nuvela *Baba Marga*. Preocupările literare ale lui Mihalache i-au indispus pe unii folcloriști, întrucât acestea îl sustrăgeau de la activitatea de folclorist. Prietenul său Tudor Pamfile declara chiar textual, cu îngrijorare: „În paginile «Vieții românești» din Iași s-au publicat câteva nuvele scrise cu deosebit meșteșug, izbânda aceasta am socotit-o totdeauna ca o piedecă pentru sporul pe care îl așteptam în laturile noastre. I-am spus-o într-o vizită ce-am făcut-o în casa lui"[24].

Avântul atâtor preocupări pasionante și înalte este treptat stins în mod dramatic de spectrul și declanșarea Primului Război Mondial. Prin intrarea țării noastre în război, Dumitru Mihalache este mobilizat la Regimentul 70 Infanterie din Câmpulung și trimis cu unitatea pe frontul din Dobrogea. În năpraznicele lupte de la Cocargea este rănit în abdomen. Vindecat într-o lună, se prezintă la Centrul de recrutare din Găești, care avea misiunea de aprovizionare a frontului din zona Dragoslavelor. La 1 noiembrie 1916, Mihalache e avansat la gradul de locotenent. Repartizat la Regimentul 61 Infanterie, participă activ la luptele de retragere de pe Argeș și, într-una din ele, la Bălării – Mihăești – Vlașca, este a doua oară rănit, acum grav, și moare. Eroul, care fusese avansat la gradul de căpitan[25], e înmormântat, la 20 noiembrie 1916, în cimitirul militar „Belu" din București.

Prin moartea prematură a lui D. Mihalache, școala a pierdut un slujitor devotat al ei, iar folcloristica – un pasionat și harnic culegător în plină ascensiune. Însă personalitatea lui pedagogică și folclorică a continuat mai multe decenii să rămână gravată în memoria contemporanilor din Muscel. În contextul

---

23 *D. Mihalache (1885-1916), în Bibliografia românească modernă (1831-1918)*, vol. III (L-Q), Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 329, Studiul este deci o operă colectivă.

24 T. Pamfile, *op. cit.*, p. 49.

25 *Inaugurarea monumentului din Leordeni*, în „Prietenul nostru", IX (1925), nr. 12, p. 31.

județului, au fost publicate amintiri despre el, i s-a relevat lapidar activitatea[26], a fost evocat la Ziua Eroilor, i s-a gravat chipul și i s-a scris numele pe monumentul eroilor ridicat în 1925 la Leordeni[27], a fost reînhumat în satul său natal, la 26 noiembrie 1936[28]. Tot în perioada interbelică, o serie de reviste ca: *„Isvorașul”* (Bistrița-Mehedinți, 1923), *„Flacăra”* (București), *„Țărănismul”* (București), *„Muscelul nostru”* (Câmpulung) ș.a. au continuat să-i publice obiceiuri, povești și cântece inedite sau să-i reproducă unele texte folclorice mai vechi.

III. UNIVERSUL PREOCUPĂRILOR LUI DIMITRU MIHALACHE

În scurta sa activitate febrilă, Dumitru Mihalache a avut multiple preocupări: *pedagogice, folclorice, etnografice* și *literare.* Evident, sfera lor de tratare este inegală.

1. PREOCUPĂRILE ETNOGRAFICE

1. Concepția și metoda de culegere a folclorului și a datelor etnografice

Dumitru Mihalache este prin excelență un folclorist și un etnograf culegător. Opiniile lui despre folclor și etnografie le putem deduce sintetic îndeosebi din atitudinile lui față de culegerile sale atât de variate ale culturii populare. Urmând studiile normale cu eminenți profesori de literatură română și acumulând o anumită experiență de culegător în teren, el și-a format, în contextul epocii sale, o concepție științifică despre creația populară, pe care a prețuit-o în mod sincer și a socotit-o un document artistic valoros al sentimentelor și atitudinilor colectivității sociale, demnă de a fi tezaurizată. Într-o perioadă de formare a folcloristicii, el face o netă distincție între speciile folcloristice. Din experiența de teren, a observat că numai anumiți oameni pot să povestească. Un povestitor autentic, talentat, trebuie să posede un anume repertoriu de narațiuni și, mai ales, harul de a povesti frumos, între cele două caracteristici existând o strânsă interdependență. În interesantele *Lămuriri pentru cititori,* cu care se deschide unica sa culegere în volum, D. Mihalache sublinia: „Se știe: nu oricine poate spune povești; și nu toți câți știu povești pot să povestească frumos”[29].

---

26 Corneliu Sachelarie, *Monografia comunei Târgu Cârcinov*, în „Muscelul nostru”, II (1930), nr. 5, p. 26-27.

27 *Inaugurarea monumentului din Leordeni,* în „Prietenul nostru”, IX (1925), nr. 12, p. 31.

28 Pr. Ioan Răuțescu, *Topoloveni, Monografie istorică,* București, Bucovina, 1939, p. 169.

29 D. Mihalache, *Basme românești,* Povești, București, Ed. libr. „Universala”, (nr. 1162-1163), p. IV.

Un asemenea povestitor poate fi întâlnit în special în rândurile vârstnicilor[30], care au acumulat un mare repertoriu de povești și au dobândit o întinsă experiență în fața auditoriului lor. Și astfel de povestitori pot povesti frumos, captivant, într-un moment psihologic adecvat, când se află „în toane bune", astfel narează „în silă". În perimetrul restrâns al satelor din care culegea el, întâlnea din ce în ce mai rar povestitori talentați. Se plânge de lipsa lor. Numai parțial are dreptate, întrucât, aflându-se sub influența spiritului academic și a unor folcloriști, el avea pretenții prea mari asupra repertoriului unui povestitor, depășind flagrant limitele realității; căci el dorea povești cu acțiuni lineare, cu fabulație arhaică, cu un limbaj bogat în rgionalisme, dar lipsit de neologisme. Totuși, D. Mihalache, în sincera și profunda lui dragoste față de povestitorii și rapsozii populari, le-a dedicat chiar evocări patetice și autentice (*De vorbă prin pădure*).

Preocupat de tezaurizarea creației populare, a căutat să culeagă cât mai mult folclor din toate genurile și speciile lui – *obiceiuri și credințe, povești și legende, cântece bătrânești și cântece lirice, strigături și cântece de copii.*

Informațiile despre obiceiuri și credințe și plăsmuiri literare le-a cules în majoritatea lor covârșitoare din sudul Muscelului, în special din satele Goleștii-Badii și Leordeni și, parțial, din Transilvania. Informatorii săi, pe care-i menționează sporadic, i-au fost părinții (Iancu Mihalache), rudele apropiate (Andrei Bădulea, văr, Leordeni; Ghiță P. Mihalache, Goleștii-Badii) și diferiți săteni (Maria lui Costache, Goleștii-Badii; Niță Scalei, Podgoria; lăutarul Onțică, Gura Foii – Dâmbovița; Mihai Ciotea, lăutar; I. Trăistaru, Goleștii-Badii etc.).

În privința metodei de culegere, D. Mihalache, fără a fi străin de metodologia vremii, a adoptat atitudini variate, potrivit structurii categoriilor folclorice. Însă în orice împrejurare, la toate categoriile folclorice, a fost preocupat de redarea nealterată a autenticului popular. Textele poetice (colinde, ghicitori, cântece, strigături), care nu prezintă dificultăți la culegere, au fost transcrise întocmai după informatorii săi. Obiceiurile și credințele le prezintă în structuri descriptive dense, uneori punctate cu evocări narative. În schimb, ca și alți culegători contemporani (D. Stăncescu, C. Rădulescu-Codin etc.) de la revista „Ion Creangă" sau de la alte periodice, care nu adoptaseră încă o metodologie modernă de culegere, întrucât nu dispuneau de o aparatură tehnică, poveștile (basmele, snoavele și legendele) le repovestește în spirit popular. Fără a face un secret din procedeu, el dă detalii interesante asupra actului repovestirii în menționatele *Lămuriri pentru cititori:* „În asemenea cazuri (când nu-i păreau frumoase poveștile – M.M.R.), eu nu luam din popor decât motivul anume: în 7-8

[30] *Ibidem.*, p. IV.

fraze îmi notam într-un carnet momentele sau peripețiile prin care treceau eroii basmului, iar după ce veneam acasă mă transformam eu în povestitor și, călăuzit de cele câteva momente, refăceam povestea, dându-i, pe cât mi-era cu putință, un colorit cât mai viu și cât mai popular, presărând-o cu zicători, proverbe, comparații, glume, crâmpeie de poezioare, cuvinte dialectale... întrebuințate cu efect acolo unde trebuie. Ba, ici-colea am întrebuințat chiar unele detalii descriptive și figuri de stil, nepierzând însă din vedere ca cele înflorituri să nu fie mai presus de puterea sufletească a unui meșter povestitor popular, adică citindu-le să crezi de-a binelea că sunt prinse chiar din gura unui povestitor iscusit"[31]. În câteva cazuri de legendă, a pornit chiar „de la un motiv f«oarte» simplu – o scurtă credință"[32]. În spiritul acestei modalități a alcătuit „mai toate basmele volumului de față"[33]. În încheiere, avertizează: „prin urmare, nu trebuiesc socotite ca adevărate culegeri de folclor, ci mai mult ca niște bucăți literare poporane, în care am pus și eu o părticică din sufletul meu"[34]. Într-adevăr, mai toate aceste narațiuni au un fond popular, dar o formă relativă a culegătorului rezultată din combinarea de tipuri și de motive. În privința limbii, pot fi formulate câteva observații deja anticipate, printre care excluderea nejustificată a neologismelor și includerea abuzivă a regionalismelor în texte.

Tot în spiritul metodologiei adoptate, D. Mihalache indică „proveniența informațiilor" despre obiceiuri și despre producțiile folclorice. La obiceiuri și creadințe și la o parte din creațiile poetice și în proză le indică numai localitatea, de unde au fost culese, aproape întotdeauna Goleștii-Badii, Muscel. La un număr restrâns de texte literare le nominalizează informatorii, însă fără vârsta lor, dar cu satul în care locuiesc. La cele câteva texte poetice transilvănene dă vag indicațiile respective: „Auzit de la o ardeleancă".

Dar Mihalache a fost preocupat, în puținul său timp, și de cercetarea unor producții populare – de personajele (animale și oameni) din povești. Studiul *Rolul animalelor în basmele românești*, scris în colaborare cu Codin, este ilustrativ.

Culegerile de folclor ale lui D. Mihalache, întreprinse în concordanță cu metodele relevate, aparțin, după cum s-a observat, multor genuri și specii folclorice.

---

31 *Ibidem*, p. V.
32 *Ibidem*, p. V.
33 *Ibidem*, p. V.
34 *Ibidem*, p. VI.

2. Obiceiuri și credințe

Obiceiurile și credințele formează un sector important în culegerile lui D. Mihalache. Ele au fost cunoscute și culese din satul natal Goleștii-Badii. Prezentate în structuri descriptive, ele au fost publicate constant în paginile revistelor „Ion Creangă" și, postum, „Muscelul nostru". La o analiză atentă, materialele culese se structurează, după conținut, în patru mari grupe: *ciclul anului calendaristic, credințe și obiceiuri, medicină populară și jocuri de copii.*

a. *Ciclul anului calendaristic.* Ciclul anului calendaristic este bine reprezentat în culegerile lui Mihalache. Preocupat de obiceiurile calendaristice din satul natal, el intenționa să publice chiar o lucrare mai întinsă despre ele, a cărei apariție o anunța în anul 1910[35]. Alcătuind singur o primă versiune, care, parțial, a apărut postum, cu titlul semnificativ *Calendaristica populară (urmare). Sărbători păgânești,* în mai multe numere ale revistei „Muscelul nostru"[36].

În deplină concordanță cu titlul lucrării, culegătorul se ocupă aici cu „sărbătorile păgânăști" din „calendaristica populară", adică cu acele „sărbători" din calendar pe care, din motive superstițioase, femeile bătrâne le mai țineau încă la începutul secolului al XX-lea. În lucrarea sa, prezintă condensat un număr de 67 de sărbători[37], aproape deci pe toate, cronologic și cu termenii lor populari. În mod logic, D Mihalache trebuie să prezinte fiecărei sărbători atributele ei mitologice, practicile, credințele și plăsmuirile literare generate. Însă, potrivit materialului adunat, numai dintr-un singur sat și într-un spațiu mai restrâns, el prezintă sărbătorile destul de variat și inegal. La toate „sărbătorile populare" evocă credințele și interdicțiile, în majoritatea cazurilor redate succint: „14 iulie. *Ciurica*". Nu se lucrează. Atunci să te ferești să nu mănânci bătaie, că tot anul te „ciuruie"[38]. Într-un număr restrâns de cazuri, în care nerespectarea credințelor e exemplificată prin întâmplări înfricoșătoare, mai ales din sudul Muscelului. Culegătorul le transcrie, cu talent evocator, astfel de „pățanii". Un singur exemplu cu nerespectarea Ghiormanului, care aduce „vârtejuri, furtuni": „Era un om bogat încoa-spre Vlașca. A băgat în ziua de Ghiorman vreo 20 de oameni la sapa porumbului. Pe seară, vine, nene, o negură, o hulă, de-i făcu aria, tot ce săpase, harcea-parcea. Ce era să mai facă bietul boier? Se uită la el cu mâinile-n sân, cum își râde naiba de munculița lui. Da' el, de colo, își mai făcea din când în când coraj ca țiganul:

– Pe el, Ghiormane,

---

35 „Calendarul revistei de limbă, literatură și artă populară «Ion Creangă»", 1911, p. 110.

36 D. Mihalache, *Calendaristica populară*, în „Muscelul nostru", V (1933), nr. 3-4, p. 46-49; nr. 5-6, p. 46-47; nr. 9-10, p. 46-47.

37 *Ibidem.*

38 D. Mihalache, *Calendaristica populară,* în „Muscelul nostru", V. (1933), nr. 5-6, p. 47.

Că mai am 7 pogoane!

(Atât porumb îi mai rămăsese nesăpat.)[39]

La alte sărbători, destul de multe totuși, se dau credințele și practicile legate de ele: *Joia furnicilor, SânToader, Barbura* etc. La practicarea obiceiului se dau formulele consacrate în versuri, ca în practica alungării furnicilor din Joia furnicilor: „U! furnici, furnici,/ Roșii și negre, mari și mici,/ Aripate și nearipate,/ Fugiți încolo departe!/ Alte frimituri mâncați/ Și vă săturați!"[40]

În altă categorie de „sărbători populare", aflate într-un număr limitat, culegătorul inserează credințele și tradițiile despre ele: *Baba Dochia, Sâmbetele lui Lazăr, Sf. Spiridon.* Tradițiile de largă circulație prezintă interes în varianta musceleană. Bunăoară, narațiunea despre Lazăr, fragmentată în două momente: „E ziua (*Sâmbăta lui Lazăr* – M.M.R), când Lazăr s-a suit într-un copac. A căzut de-acolo și a murit. Vântul a răscolit frunzele copacilor și l-au acoperit, de n-a știut nimeni de urma lui 6 săptămâni. Atât a stat el mort sub frunze"[41]. Și mai departe: „Când s-au împlinit 6 săptămâni, au început mierlele a răscoli (râcâi) prin frunze și au dat de trupul lui Lazăr, așa dar în ziua asta a fost el găsit. Mierlele, râcâind, s-au umplut de sânge pe picioare. Și cică d-atunci au rămas ele cu *picioarele roșii*"[42]. Aici, ca și la povești, se relevă capacitatea lui Mihalache de a sintetiza esențialul și de a evoca plastic faptele. Într-un singur caz, la sărbătoarea *Sava,* se întâlnesc elemente mitologice cu credințe și obiceiuri.

D. Mihalache s-a ocupat, de asemenea, de culegerea credințelor și obiceiurilor raportate *la zilele săptămânii,* însă în altă împrejurare și cu circumscriere numai la două din zilele săptămânii: *marțea* și *sâmbăta*[43].

Preocupat în egală măsură de repertoriul literar-muzical al „ciclului calendaristic", nu numai de credințele și obiceiurile lui, Mihalache culege cu pasiune colinde, cântece ș.a. Publică din satul natal *Colindul de băiat*[44], cântat în seara Anului Nou. În acest colind este evocat „Făt-Frumos/ P-un cal negru, mânios", ce întrece pe alți cai mai buni. Frecvența unui asemenea colind în sudul Muscelului indică unitatea repertoriului special în această zonă până la începutul secolului al XX-lea.

Toate culegerile din această categorie reușesc să compună o imagine sintetică a obiceiurilor și credințelor ancestrale, precum și a principalului lor repertoriu literar, cuprins în ciclul calendaristic, în aria unui sat.

---

39 *Ibidem,* p. 46-47.
40 *Ibidem,* nr. 3-4, p. 47.
41 *Ibidem,* p. 47.
42 *Ibidem,* p. 48.
43 D. Mihalache. *Datine și credințe: marțea, sâmbăta,* în „Ion Creangă", III (1910), nr. 3, p. 83.
44 *Idem, Colind de băiat,* în „Ion Creangă", I (1908), nr. 1, p. 24.

D. Mihalache a ținut să realizeze o culegere mai amplă, cu folclorul ciclului calendaristic din zonă. Dorința și-a concretizat-o în cartea *Sărăbtorile poporului, cu obiceiurile, credințele și unele tradiții legate de ele. Culegere din părțile Muscelului* (1909), publicată în colaborare cu C. Rădulescu-Codin. Nu cunoaștem de nicăieri partea de contribuție a fiecăruia. Posedând mult material despre obiceiurile din ciclul calendaristic este însă de presupus că contribuția cea mai importantă la elaborarea cărții a adus-o Mihalache, iar Rădulescu-Codin a înserat în text unele credințe și practici din Valea Cârcinovului, precum și unele tradiții din Muscel și, cu prestigiul pe care-l avea, a ajutat efectiv la tipărirea cărții. În sensul acesta pledează structura lucrării și comportamentului lui Codin în colaborarea cu tinerii intelectuali (Pr. I. Răuțescu, D. Udrescu, Dan Simonescu).

Titlul cărții exprimă exact conținutul ei, adică prezentarea sărbătorilor calendaristice, relevarea credințelor, obiceiurilor și repertoriului lor literar. Ele au fost culese din sudul Muscelului, unde culegătorii se născuseră și activau ca învățători, spre a nu fi pierdute și spre a se cunoaște mentalitatea comunităților sătești. Culegătorii salută, în *Lămuririle*[45] asupra cărții, dispariția treptată a unor „sărbători", cu tot cortegiul lor de credințe superstițioase și de practici absurde.

Culegerea este structurată în două mari părți: una cu credințele și obiceiurile la „sărbătorile" din cursul anului și alta cu credințele și obiceiurile din zilele săptămânii. Prima parte (p. 5-105), cea mai întinsă, prezintă credințele, obiceiurile și repertoriul lor literar la „sărbătorile" din cursul anului. Această primă parte se bazează pe Calendaristica populară a lui D. Mihalache, care aici e amplificată în majoritatea manifestărilor calendaristice prin completarea cu alte informații ale credințelor, obiceiurilor și textelor literare mai vechi și prin introducerea unor noi „sărbători". Prezentarea Anului Nou, cu peste 20 de obiceiuri și de credințe, la care se adaugă 4 colinde, poate constitui un exemplu elocvent pentru toate cazurile. În prezentarea sărbătorilor, ordinea frecvenței materialelor despre ele este următoarea: credințe, obiceiuri și texte literare. În prima parte din *Sărbătorile poporului,* D. Mihalache a transferat mult material, îndeosebi din *Calendaristica populară*, unele fără vreo modificare, încât pot fi ușor detectabile.

A doua parte a cărții (p.106-116), cu un spațiu destul de restrâns, însumează credințele și obiceiurile din cursul săptămânii. Cartea mai conține melodiile unor colinde și 24 de desene cu „încondeieri de ouă".

Structurată rațional și bogată în credințe, obiceiuri și texte literare dintr-o veche vatră folclorică, cartea s-a bucurat de aprecierea contemporanilor[46] și

---

[45] C. Rădulescu-Codin și D. Mihalache, *Sărbătorile poporului, cu obiceiurile, credințele și unele tradiții legate de ele. Culegere din părțile Muscelului*, Buc., 1909, p. 3.

[46] P(amfile), *Cronica*, în „Ion Creangă", III (1910), nr. 1, p. 27.

a fost valorificată de etnografi și folcloriști reputați în studiile lor[47]. Valoarea ei nu s-a umbrit nici astăzi.

b. *Credințe și obiceiuri* – Sub titlul *Credințe și obiceiuri* se grupează îndeosebi credințele și mai puțin obiceiurile culese de Mihalache din satul natal și care se referă la un larg cerc de elemente din viața omului. Ele au fost publicate în „Ion Creangă", la rubrica cu titlul generic *Datine și credințe.*

Structurată în două grupe, o serie de credințe și practici se referă la două importante păsări din preajma săteanului din zona colinară: *barza*[48] și *rândunica*[49], care în imaginația sa arhaică dobândesc dimensiuni mitice. O altă serie de credințe și obiceiuri, aflate într-un perimetru eterogen, privesc atitudinile oamenilor față de fenomenele vieții și de elementele din universul lor gospodăresc: „legatul ploilor"[50], momentul curățeniei corporale[51], interdicția folosirii anumitor lemne de foc[52], eficacitatea pâinii rupte „în capul miresii"[53], abținerea femeii de la anumite activități după nuntă și moartea unei persoane apropiate[54], renunțarea la anumite deprinderi pentru a nu pierde „norocul"[55]. La fiecare aspect, culegătorul expune simplu credințele și obiceiurile, fără să omită latura literară; de exemplu: un blestem în versuri de la rândunică.

c. *Aspecte de medicină populară* – D. Mihalache a cules cu pasiune, din Goleștii-Badii, un bogat material despre medicina populară, pe care l-a publicat succesiv în rubrica *Boale la oameni, leacuri și descântece* din „Ion Creangă". Textele culegerilor înfățișează 13 boli mai frecvente la oameni, mai ales la copii. În funcție de informațiile dobândite de la oameni, el relevă simptomele de manifestare ale bolilor, relevă cauzele apariției lor (raționale sau superstițioase), evoluția și indică „leacurile" de vindecare. Evident, accentul cade pe descrierea și pe mijloacele (empirice sau magice) de însănătoșire a bolnavului. Examinate cu atenție sub raportul celor două aspecte medicale populare, empiric și magic, se constată prezența a două categorii de boli. O serie de boli sunt descrise rațional și conțin rețete empirice: „buba la inimă"[56], „plescăniți" (coji) pe cap[57],

---

47P(amfile), *Agricultura la români. Studiu etnografic,* Buc. 1913; idem, *Sărbătorile de toamnă și Postul Crăciunului. Studiu etnografic,* Buc., 1913; D.A.Vasiliu, *Focul Viu, În datinile poporului român în legătură cu ale altor popoare. Studii de folclor,* Buc. Casa Școalelor, 1943.

48D. Mihalache, *Barza,* în „Ion Creangă", II (1909), nr. 10, p. 271; VI (1913), nr.12, p. 369-370

49*Idem. Rândunica,* în „Ion Creangă", VI (1913), nr. 13, p. 370.

50*Idem, Legatul ploilor,* în „Ion Creangă", II (1909), nr. 10, p. 271.

51*Idem, Cine se spală seara...,* în „Ion Creangă", III (1910), nr. 3, p. 83.

52*Idem, Să nu pui rugi (mărăcini) pe foc...,* în „Ion Creangă", III (1910), nr. 3, p. 83.

53*Idem, Pâinea...,* în „Ion Creangă", III (1910), nr. 1, p. 16.

54*Idem, Dacă face ițe...,* în „Ion Creangă", II (1909), nr. 10, p. 271.

55*Idem, Să nu te duci la apă...,* în „Ion Creangă", III (1909), nr. 10, p. 271.

56*Idem, Buba la inimă,* în „Ion Creangă", III (1910), nr. 10, p. 312.

„pecingine"[58] și „tuse"[59]. Convins de superioritatea medicinei empirice față de cea magică, Mihalache relevă rolul important al unor plante medicinale, precum „iarba fiarelor"[60] și „unghia găii[61], la însănătoșirea bolnavului. A doua serie de boli, cu mult mai numeroase, cum sunt în termeni populari „frigurile"[62], „jungiul"[63], „buba molcomișă"[64], „deochiul"[65], „ghindurile sau fântânele"[66], „matricea" sau „cuiul la inimă"[67] etc. sunt prezentate ca iraționale și se indică pentru înlăturarea lor atât rețete empirice, cât și „leacuri băbești". În multe categorii de boli, configurate mai amplu, culegătorul insistă asupra preparării rețetelor și administrării medicamentelor. Ca și în alte împrejurări, Mihalache inserează narațiunea în descrierea bolilor. La evidențierea ghindurilor sau fântânelor, el introduce o frumoasă povestire a două femei despre cauzele îmbolnăvirii copiilor lor[68].

La configurarea celor trei categorii de obiceiuri și credințe, destul de numeroase cu aspecte superstițioase, nocive pentru femeile care le mai „țineau", D. Mihalache nu adoptă direct o atitudine critică, ci numai le evidențiază. Aceasta nu înseamnă însă, ca învățător luminat, că nu avea o atitudine critică față de credințele superstițioase și de practicile anacronice.

d. *Jocurile de copii* – Din numeroasele jocuri sociale, D. Mihalache a consemnat din satul său numai jocuri de copii, împreună cu repertoriul lor muzical-literar. În articolul menționat *Jocurile și jucăriile în educație*[69], el subliniază cu convingere rolul deosebit al jocurilor în formarea personalității viitorilor cetățeni.

Dintre jocurile de copii, unul singur îl descrie detaliat, cu momentele succesive: *Popa Ghinea*[70]. Jocul e interesant. Se strâng mai mulți copii într-un grup. Unul din ei, „cel căzut în laț, în urma surchidării cu vorbe" (*Ala bala, portocala; Ana, mija, polca* sau *Unica dodica* ș.a.) se preface mort. Ceilalți copii se

---

57 *De plescăniți* (coji), în „Ion Creangă", III (1910), nr. 5, p. 142.
58 *Idem, De pecingine,* în „Ion Creangă", V (1912), nr. 6, p. 177.
59 *Idem, De tuse,* în „Ion Creangă", III (1910), nr. 5, p. 143.
60 *Idem, Iarba fiarelor,* în „Ion Creangă", II (1909), nr. 9 p. 239-240.
61 *Idem, Unghia găii,* în „Ion Creangă", VI (1913), nr. 6, p. 148.
62 *Idem, De friguri,* în „Ion Creangă", V (1912), nr. 6, p. 177.
63 *Idem, Pentru junghiu,* în „Ion Creangă", III (1910), nr. 8, p. 246.
64 *Idem, Buba molcomișă,* în „Ion Creangă", V (1912), nr. 6, p. 177.
65 *Idem, Pentru deochi,* în „Ion Creangă", III (1910), nr. 6, p. 180.
66 *Idem, Ghindurile sau Fântânele,* în „Ion Creangă", VI (1913), nr. 6, p. 148.
67 *Idem, Matricea sau cuiul la inimă,* în „Ion Creangă", VI (1913), nr. 8, p. 244.
68 *Idem, Ghindurile sau Fântânele,* în „Ion Creangă", VI (1913), nr. 6, p. 148.
69 *Idem, Jocurile și jucăriile în educație,* în „Vremea nouă", I (1911), nr. 6, p. 5-10; nr. 8, p. 6-10.
70 *Idem, Popa Ghinea,* în „Ion Creangă", VII (1914), nr. 3, p. 78-79.

fac roată în jurul lui. Unii îl iau pe brațe și ceilalți îl bocesc, ducându-l împreună să-l îngroape. Îl lasă într-un loc ascuns, iar ei se dosesc pe unde pot mai bine. Apoi unul strigă „cucu!” Popa Ghinea se ridică și-i caută. Cel găsit primul îi ia locul. Jocul, care dezvoltă însușirile atletice, capacitatea de memorizare și agerimea, prezintă o anumită complexitate. Posedă un repertoriu deschis multor cântece. Însă Mihalache culege mai mult cântece de copii, având teme și funcții variate.

O primă categorie de texte aparține cântecelor satirice îndreptate împotriva unui burticos[71], a unui copil oacheș[72], a unui popă[73]. Toate cele trei cântece conțin aspecte sociale expresive. Burticosul e înțepat cu versurile: „Burtă goală,/ Bagă-n oală!/ Și dumică,/ și mănâncă,/ și lui cuțu nu-i aruncă”[74].

A doua serie de cântece, cu 6 piese, sunt cântece de joc: *Unica*[75]; *Ana, mija, polca*[76]; *Ala, bala*[77], *Dă-mi, leliță, cheile*[78]; *Oaie, oaie, oacănă*[79] și *Trece dracu pe la cruce*[80]. Textele se cântă sau se recită la începutul sau în timpul jocului de copii. Printre trei cântece apar în repertoriul jocului *Popa Ghinea. Trece dracu pe la cruce* este spus în timpul jocului, cu funcția de a urgenta schimbarea unui jucător cu altul. Nici cântecele din această ultimă categorie nu sunt lipsite de imagini poetice sugestive și chiar inedite.

Culegerile de jocuri și cântece de copii, deși modeste, sunt totuși printre culegeri de acest fel din Muscel.

2. PREOCUPĂRILE FOLCLORICE

Și folclorului i s-a acordat o atenție superioară, dacă nu chiar mai mult decât aspectelor etnografice, culegându-se din aprape toate compartimentele lui.

A. Ghicitorile

Ghicitorile, cunoscute în zonă cu termenul gâcitori, formează un alt capitol semnificativ din culegerile lui D. Mihalache. Stimulat, în primul rând, de

71 *Idem, Unui burticos i se zice,* în „Ion Creangă”, VI (1913), nr. 10, p. 295.
72 *Idem. Când un copil e oacheș,* în „Ion Creangă”, VII (1914), nr. 3, p. 79.
73 *Idem, Are popa 2 fete,* în „Ion Creangă”, VII (1914), nr. 3, p. 7.
74 *Idem, Unui burticos i se zice,* în „Ion Creangă”, VI (1913, nr. 10, p. 295.
75 *Idem, Unica,* în „Ion Creangă”, VI (1913), nr. 10, p. 260.
76 *Idem, Ana, mija, polca,* în „Ion Creangă”, VII (1913), nr. 10, p. 295.
77 *Idem, Ala, bala,* în „Ion Creangă”, VI (1913), nr. 10, p. 295.
78 *Idem, Dă-mi, leliță, cheile,* în „Ion Creangă”, VI (1913), nr. 10, p. 285.
79 *Idem, Oaie, oaie, oacănă,* în „Ion Creangă”, VI (1913), nr. 5, p. 17.
80 *Idem, Trece dracu pe la cruce,* în „Ion Creangă”, VII (1914), nr. 3, p. 79.

interesul manifestat pentru ghicitori de G. Pascu, prin apelul său din „Viața românească" (ianuarie 1907) și de conducerea revistei „Ion Creangă", care publica cu consecvență astfel de creații, D. Mihalache culege ghicitori pe care le expediază solicitatorului și publicației. I se publică 160 de ghicitori: 105 ghicitori în *Cimilituri românești. Anexă la „Despre cimilituri"* de G. Pascu (1911)[81] și 55 de ghicitori în „Ion Creangă" (1909-1911)[82], din care 46 de ghicitori reprezintă reproduceri din colecția menționată. În realitate, ghicitorile culese de D. Mihalache numără 114 piese. Reproducând cele 45 de piese din colecția trimisă lui G. Pascu (care pare anterioară publicării lor parțiale în „Ion Creangă"), culegătorul manifestă o grijă deosebită față de piesele ce apar în periodic, prin reașezarea stilistică a unor termeni și prin fixarea unor titluri cât mai adecvate conținutului. Cele două modificări, care nu afectează ghicitoarea, se concretizează astfel la precizarea termenilor în text: „Ța-n sus, ța-n jos"[83] devine „Țanc sus/, Țanc! jos"[84] în *Cântarul*; „Ce-i pe tine și nu-l simți?"[85] se modifică în „Ce nu simți pe tine?"[86] la *Numele;* în fixarea titlurilor mai potrivite: *Bostanul*[87], cu sinonimul *Dovleacul*[88], *Miezul de nucă*[89] – *Nuca*[90] etc. În cele 45 de ghicitori imprimate în „Ion Creangă", culegătorul a operat 23 de asemenea modificări.

Cele 114 ghicitori privesc zeci de subiecte, destul de multe și variate, din 11 domenii, cât au putut fi stabilite: 1. *Omul:* 20 de ghicitori; 2. Casa: 12; 3. *Aspecte ale satului:* 5; 4. *Articole și obiecte de uz casnic:* 8; 5. *Fibre textile și unelte casnice:* 10; 6. *Căi și mijloace de transport:* 6; 7. *Grădina și ogorul:* 15; 8. *Animale și păsări domescite:* 6; 9. *Animale și păsări sălbatice, insecte:* 15; 10. *Pădurea și câmpul:* 5 și 11. *Elemente și fenomene naturale:* 9. Fiecare temă e bine reprezentată. În tematica ghicitorilor, omul ocupă, prin cele 20 de piese, locul cardinal. Ele se referă la membrele și organele lui, la obiectele și instru-

---

81 G. Pascu, *Cimilituri românești. Anexă la „Despre cimilituri"*, București, 1911, p. 3-14, 16-33.

82 D. Mihalache, *Gâcitori* (nr. 36-45), în „Ion Creangă", II (1909), nr. 11, p. 295; idem, *Gâcitori* (nr. 61-70), în „Ion Creangă", III (1910), nr. 3, p. 78; *idem, Câcitori* (nr. 80-86), în „Ion Creangă", III (1910), nr. 7, p. 210; *idem, Gâcitori* (nr. 128-136), în „Ion Creangă" III (1910), nr. 11, p. 336; *idem, Gâcitori* (nr. 188-206), în „Ion Creangă", IV (1911), nr. 6, p. 178-179.

83 G. Pascu, *Op. cit., p. 9.*

84 D. Mihalache, *Cântarul*, în „Ion Creangă", III (1910), nr. 3, p. 78.

85 G. Pascu, *Op. cit.*, p. 23.

86 D. Mihalache, *Numele,* în „Ion Creangă", VI (1916), nr. 6, p. 178.

87 G. Pascu, *Op. cit.*, p. 4.

88 D. Mihalache, *Dovleacul,* în „Ion Creangă", IV (1911), nr. 6, p. 178.

89 G. Pascu, *Op. cit.*, p. 21.

90 D. Mihalache, *Nuca,* în „Ion Creangă", IV (1911), nr. 6, p. 178.

mentele sale: *Limba și dinții*[91], *Urechile*[92], *Inelul în deget*[93], *Briciul*[94], *Pieptenele și barba*[95] etc. Spațiul în care omul colinar își desfășoară cea mai mare parte a activității sale, adică grădina și ogorul, este pregnant în această specie literară, cu uneltele utilizate și produsele muncii lui: *Plugul*[96], *Secara*[97], *Porumbul*[98], *Fasolea*[99], *Castravetele*[100] etc. Pentru aceste elemente, care au incitat mai mult imaginația populară, există chiar 2-3 tipuri de ghicitori cu totul diferite ca să nu mai adăugăm variantele. Astfel, se rețin 2 ghicitori pentru lună (*Luna și Luna*)[101], 3 ghicitori pentru dovleac (*Dovleacul, Dovleacul* și *Dovleacul*)[102].

Ghicitorile reținute de D. Mihalache stârnesc interesul prin valențele lor artistice. În pofida numărului lor relativ restrâns, în schema compozițională și în fabulația lor se utilizează aproape toate mijloacele clasice ale speciei. Astfel, se valorifică toate modurile de comunicare specifice speciei – interogația: „Ce e mic și mititel/ Și-ngrădește frumușel?“ (*Acul*)[103]; constatarea:„Oastea lui Mihai,/ Într-un vârf de pai” (*Macul*)[104]; mărturisirea: „Am zece oi:/ Cinci sub șopron și le plouă,/ Cinci afară și nu le plouă” (*Mâinile torcând*)[105]; minipovestirea: „Țapu mamei, țap,/ Sare pe copac,/ Toată noaptea lemn uscat” (*Ghionoaia*)[106] și dialogul (*Donița și căldarea*)[107]. La realizarea acurateții și sugerării stilistice a ghicitorii, concurează în primul rând metafora, o figură de stil specifică acestei specii: „Am un râu/ Cu malurile verzi,/ Cu apa roșie/ Și cu prundu negru’ (*Pepenele*)[108], „Ochii Doamnii/-N fundul oalii” (*Oglinda*)[109]. O altă serie de ghicitori, limitate ca număr, se constituiesc cu un „tipar eufonic”[110] și cu elemente

---

91 D. Mihalache, *Gâcitori: Limba și dinții,* în „Ion Creangă”, IV (1911), nr. 6, p. 178.
92 G. Pascu, *Op. cit.* p.187.
93 *Ibidem,* p.18.
94 *Ibidem,* p .5.
95 *Ibidem,* p. 25.
96 *Ibidem,* p. 1295.
97 D. Mihalache, *Secara,* în „Ion Creangă”, II (1909), nr. 11, p. 295.
98 Ibidem, III, (1910), nr. 11, p. 336.
99 G. Pascu, op. cit., p.13.
100 D. Mihalache, *Castravetele,* în „Ion Creangă”, IV (1911), nr. 6, p. 179.
101 G. Pascu, *Op. cit.,* p.32.
102 D. Mihalache, *Dovleacul,* în „Ion Creangă”, III (1910), nr. 7, p. 178; *Ibidem,* IV (1911), nr. 6, p. 178.
103 G. Pascu, *Op. cit.*, p. 3.
104 D. Mihalache, *Macul,* în „Ion Creangă”, III (1910), nr. 7, p. 210.
105 *Idem, Mâinile torcând,* în „Ion Creangă”, III (1910), nr. 11, p. 3.
106 *Idem, Ghionoaia,* în „Ion Creangă”, IV (1911), nr. 6, p. 178.
107 G. Pascu, *Op. cit.,* 13.
108 D. Mihalache, *Pepenele,* în „Ion Creangă”, IV (1911), nr. 6, p. 17.
109 G. Pascu, *Op. cit.,* p. 23.
110 Ov. Bârlea, *Poetica folclorică,* București, Ed. „Univers”, 1979, p. 321.

onomatopeice: „Hurduc, burduc,/ De vorbă-i duc,/ De barbă-i aduc" (*Feleleșul*)[111], „Buturugă bulbură/ Șade-n jos și tulbură" (*Putineiul*)[112]; „În pădure: cioca-boca!/ În târg: treapa-leapa!/ Acas': mi-ho-ho! (*Calul*)[113] etc.

În privința ghicitorilor, D. Mihalache este primul culegător serios de ghicitori din Muscel.

B. Proza populară

Numărul pieselor culese de D. Mihalache se ridică la cifra 47, pe specii: 16 basme, 23 de snoave și 84 legende, toate acestea fiind cunoscute cu termenul generic de *poveste*. Ele sunt culese din Goleștii-Badii și Leordeni.

În privința relevării provenienței lor, aceste narațiuni prezintă trei situații: cu indicarea informatorilor la un număr restrâns de texte, cu menționarea numai a localității din care au fost auzite și fără indicarea vreunui reper.

În complicatul proces de repovestire, Mihalache s-a străduit ca povestirile să se încadreze în limitele speciilor, să cuprindă întru totul adevărul popular și să fie narate în graiul limpede și patetic muntenesc. Introducând detalii din zonă în text, povestirile capătă o puternică culoare locală. Pecetea personalității folcloristului este evidentă în fabulație și în limbă și se accentuează pe măsură ce el câștigă experiență în actul repovestirii. Așa se face că în multe narațiuni îi egalează și deseori îi întrece pe mari culegători contemporani (D. Stăncescu, I. Pop Reteganu, C. Rădulescu-Codin etc.).

a. **Basmele** ocupă, prin cele 16 texte, un loc central în colecția de proză populară a lui Mihalache. Acestea reprezintă narațiuni: povestite în prealabil de consătenii folcloristului și de rudele sale apropiate. Ele aparțin, disproporționat însă, aproape tuturor categoriilor de basme. Un basm, atât de frumos și de armonios ca *Mătușa și gaia cea hoață* (tip. 2034+103 DX) se încadrează în subspecia *Basmul cu animale.* O serie de basme, destul de întinsă, aparțin *Basmului fantastic.* Majoritatea lor sunt tipuri românești, cu o largă circulație în provinciile istorice și posedă o structură și o fabulație clasice. Basmele precum tipurile despre tânărul vânător care înzestrat cu o sabie miraculoasă îi pedepsește aspru pe dușmanii săi în *Busuioc cel Frumos* (tip. rom. 302B); despre tânărul cioban care ucide succesiv pe Muma Pădurii și pe Jumătate-de-Om și își eliberează frații captivi – *Vorba nemaiauzită, nemaipomenită* (Tip. rom. 302 B), despre fata harnică și modestă a moșului care se mărită cu un fiu de împărat – *Fata babei și fata moșului* (Tip. rom. 480), despre copilul urât de cei doi frați mai mari și el se

111 G. Pascu, *Op. cit.*, p. 14.
112 D. Mihalache, *Putineiul*, în „Ion Creangă", IV (1911), nr. 6, p. 179.
113 *Idem*, *Calul*, în „Ion Creangă", II (1909), nr. 11, p. 295.

căsătorește cu fata unui împărat – *Dan Dănăilă* (Tip. rom. 530+300A) fac parte din categoria respectivă. Alte câteva povești fantastice cu o arie de circulație mai restrânsă s-au realizat tot prin combinație de tipuri și contaminări pe motive. Un singur exemplu: *Povestea fetei lui Felisandru-împărat*[114], cel mai întins basm, se realizează prin combinarea tipurilor românești 425 și 407, configurându-se într-o frumoasă și captivantă poveste.

Evident, cele mai interesante producții, sub toate aspectele, sunt basmele fantastice, acestea fiind și cele mai multe. Eroii lor sunt în majoritatea cazurilor oameni din adâncul poporului: ciobani isteți și curajoși, văcari modești și receptivi, bătrâni scrupuloși și înțelepți, dar și fiii de împărați viguroși și inventivi, care întotdeauna acționează pentru atingerea unor înalte precepte morale. În privința narațiunii, aceasta se desfășoară pe spații largi, în episoade solid sudate, într-un ritm relativ lent, atingând totuși, deseori, cote dramatice în motivele cu confruntarea directă dintre personaje. Ca exemple nemijlocite putem cita, pe lângă altele, narațiunile din poveștile *Mihu Voinicul, Petruș-frumosul* și *Ruja-Rujalina, zâna florilor.* Acțiunea nu evoluează numai pe un plan fantascic, ci deseori și în spațiul real: călătoria lui Rogoz-împărat cu fiica lui într-o trăură prin „Pădurea împărătească" *(Voinicu-înflorit și fata lui Rogos-împărat)* sau scena cu hora satului *(Fata babei și fata moșului)*.

Majoritatea narațiunilor acestea sunt puternic dramatizate prin dialog, având o structură, de cele mai multe ori reală, ca între doi protagoniști din lumea satului. Dialogul dintre Mihu Voinicul și „fata a mică a împăratului" de pe tărâmul de jos din basmul omonim Mihu Voinicu', privind aducerea „păsării de aur, cu ciocul de diamante" pentru însănătoșirea tatălui său, este concludent:

„Ajungând la palatul de aur, fata a mică întreabă:

– Ai luat-o?

– Am luat-o!

– Și-acu te duci?

– Păi ce să fac?! M-așteaptă bietul tata cu păsărica cum așteaptă mortul colacul.

– Mihule Voinicule, de dorul tău simt că mă topesc ca lumânarea la para focului. Ia-mă și pe mine cu tine, ori... dă-mi cu un par în cap, că n-am la ce mai trăi. Viața fără tine mi-ar fi o povară!"[115]

Acțiunea tuturor basmelor fantastice este înrămată cu formulele inițiale și finale menite să-i introducă pe ascultători ori pe cititori în lumea fantastică și

---

[114] Idem, *Povestea fetei lui Felișandru-împărat,* în „Calendarul rev. «Ion Creangă»", 1911, p.85-111.

[115] *Idem, Mihu Voinicu (Poveste),* în „Calendarul tovărășiilor sătești", vol. III, 1919, p. 87-101.

să-i readucă la realitatea nemijlocită. Aproape toate formulele au o structură clasică, dar și o tentă particulară, având atunci o mai mare întindere decât cele obișnuite. Un singur exemplu ilustrativ: „A fost odată/ Ca niciodată,/ Când se potcovea puricele/ Cu 99 oca de fier/ Iar la un picior,/ Nu i-s-ajunse un cuișor;/ Și puse unul de mărăcine,/ Să țină de azi până mâine!" (*Busuioc cel Frumos*)[116]. A folosit și formule rarisime precum: „A fost odată mai demult,/ Pe când trăgea musca la plug,/ Puricele la tăvălug,/ Iar țânțarul punea porumb" (*Visul meu nu e de nasul tău*)[117].Formulele finale sunt de obicei, succinte, umoristice, cu un anume aspect inovator:,,Am cărat apă cu ciuru,/ Lemne în frigare/ Și minciuni în căldare,/ Să am de unde vă spune dumneavoastră/ Una mare-mare" (*Murguleț–Bou bun*)[118]. Și în textul narațiunilor întâlnim destul de frecvent formule, însă formule mediane, menite să defineasacă o situație sau să portretizeze un personaj. În acest sens basme ca *Vorbă nemaiauzită, nemaipomenită, Petruș frumosul* și *Ruja-Rujialina, zâna zorilor* ș.a. pot fi invocate ca exemple edificatoare. Cu acest ultim tip de formule coexistă cântecele populare, de esență socială, în fragmente, având aceleași rosturi în mai multe texte (*Busuioc cel Frumos, Mihu Voinicu*). Ultimele două seturi de basme din colecția lui Mihalache, reduse ca număr, se încadrează în *Basmele morale cu personaje mitologice*, precum: *Bărbatu, femeia și dracul* (Tip. rom. 810A), și *Iov bogatul* și în *Basmele nuvelistice*, ca *Unchiașul cel mintos*. Și aceste basme posedă, la niveluri variate, caracteristice plăsmuirilor anterioare, desfășurându-se în acțiuni omogene, dramatizate și, în mare parte, cu formulele proprii deja discutate.

b. **Snoavele** – Un loc atât de semnificativ ca basmele îl ocupă colecția de snoave. Aparțin tuturor ariilor de circulație, adică internațională, națională și locală. Cele mai numeroase piese circulau în spațiul nostru național.

Destinația certă a acestor producții populare o constituie satirizarea defectelor oamenilor de către povestitorii talentați, ca expresii ale colectivității sociale. Direcțiile satirizării sunt multiple încât ele au generat o mulțime de producții ce pot fi clasificate în diferite categorii tematice.

O primă categorie de producții în care sunt incluse snoavele respective o formează:

1. *Relațiile de familie*, având următoarele narațiuni: *Primarul, popa și pârcălabul* (Tip. rom. 3469), *Bărbatul fermecat de nevastă, Colonelul și mama lui Mihai;* urmată de altele:

---

116 *Idem, Busuioc cel Frumos*, în „Calendarul rev. «Ion Creangă», IV (1914), p. 122-140.

117 *Idem, Visul meu nu e de nasul tău. Poveste*, în „Calendarul rev. «Ion Creangă», III (1913), p. 130-139.

118 *Idem, Murguleț-Bou bun*, în „Ramuri", IV (1909), nr. 8, p. 346-353.

2. *Trăsăturile psihologice,* cu *prostia: Ţiganul şi măgarul* (Tip rom. 3846), *Numărătoarea ţiganilor* (Tip rom. 3854), *Carne de căprioară* (Tip rom. 3933), *Stea coaptă* (Tip rom. 3933), *Din viaţa ţiganilor, Ţiganul la berărie, Rugăciunea ţiganului, Ţiganul şi maiul* (Tip rom. 4318), *Cât trăieşte ţiganul? Ţiganul şi Sf. Ilie, Ciobanul la biserică* şi *Ţiganul şi boierul; Înţelepciune-isteţime: Ţiganul şi berbecul împărătesc; Ghiduşie-şiretenie: Meşteşugul ţiganului* (Tip rom. 4836); *Lauda-îngâmfarea: Puii ţiganului; Lenea: După vrednicia ei* (Tip rom. 5154), *Tocheşa leneşă* (Tip rom. 5155); *Beţie-hoţia: Ţiganul Sandu şi păţania cu gardul.*

Scrutând acest tablou, care generează unele comentarii, se observă că mai multor snoave le lipseşte sigma tipului, întrucât autoarea tipologiei, Sabina C. Stroescu, a omis anumite piese ale lui Mihalache din revistele cercetate („Ion Creangă") şi a neglijat apoi parcurgerea unor *publicaţii populare* cu astfel de texte, precum: „Muscelul", cu 6 snoave; „Credinţa": 1, „Sfatul sătenilor": 1. Însă lacuna, luând în consideraţie principiile tipologizării, a fost înlăturată parţial prin introducerea textelor respective în categoriile menţionate ale speciei.

Snoavele lui Mihalache satirizează, sintetizându-le tematica, două mari categorii de aspecte privind relaţiile de familie (4 texte) şi însuşirile şi deficienţele psihologice (17 texte): cu lenea, hoţia, şiretenia. Eroii snoavelor sunt îndeosebi membrii colectivităţii rurale: primari, preoţi, ţărani, ţigani, ciobani, meşteşugari. Li se satirizează o anumită latură a caracterului în acţiuni bine sudate, dense, evoluate într-un episode (*Stea coaptă, Carne de căprioară*) sau în două-trei (*Tocheşa leneşă, Primarul, popa şi pârcălabul*). Pentru atingerea ţelului său, povestitorul popular apelează la toate tipurile de comic, mai puţin la cel de limbaj.

c. **Legendele** constituie ultima specie a colecţiei de proză a lui D. Mihalache. Prin cele 8 legende, specia ocupa un loc secundar în ierarhia prozei lui populare. Naraţiunile de acest tip se înscriu în marea categorie a legendelor etiologice. În interiorul categoriei, ele se polarizează în două mari cicluri sau diviziuni. În diviziunea *Vieţuitoarele,* cu diverse animale şi păsări, se încadrează legendele: *Povestea nevăstuicii* (Tip 10974), *Povestea gaiţei şi turturicii* (Tip 11261 + 11372) şi *Legenda năpârcii* (Tip. 11464). În cealaltă diviziune, *Organizarea vieţii omului*, se înscriu 5 producţii legate intim de Dumnezeu şi drac: (*Fârtate şi Nefârtate,* Tip 11802), (*Dumnezeu însufleţeşte lupul făcut de drac din lut,* Tip 11013A), (*Dumnezeu scoate carul din casă,* Tip 11821A), (*Dumnezeu dă moara pe maciniş,* Tip. 11831) şi (*Zapisul dintre Dumnezeu şi drac,* Tip 11948A). Lipseşte legenda *Povestea ţapului.* Cu excepţia textului (*Legenda năpârcii*), toate celelalte legende sunt incluse în *Tipologia legendei populare româneşti* de către Tony Brill, dar care, din raţiuni politice evocate, nu-i menţionează numele culegătorului.

Prin legende, povestitorii căutau, în spiritul mentalității populare, să explice originea unor ființe și obiecte. Narațiunea lor, deseori cu un ritm lent, se dezvolta tot printr-un episod și, mai rar, prin mai multe episoade. Sub raport artistic, producțiile acestea nu produc multe surprize.

C. **Poezia**

Din bogăția și diversitatea cântecelor muscelene, D. Mihalache a cules atât *cântece bătrânești,* cât și *cântece lirice.* Aria de culegere a lor e aceeași ca și la proză. Valoarea acestor creații crește prin tematică și prin valențele artistice.

a. **Baladele populare.** – Culegerea de balade populare a lui Mihalache numără trei producții. Cunoscute în Muscel cu termenul de cântece bătrânești, ele aparțin *baladelor vitejești* (*Lina-crâșmărița*) și *baladelor familiale* (*Lia-ciocârlia și Gheorghe Ardeleanu*). Tipurile baladelor fiind destul de răspândite în principalele zone folclorice, textele muscelene apar ca variante cu o puternică culoare locală.

Lina-crâșmărița (Tip. 38) este o baladă despre „trei voinici în chivărați" care poposesc la „Lina-crâșmărița", cerându-i vin să bea. Înspăimântată, Lina fuge la stăpânul vinului să-i ceară o povață. Însă el, aflând că printre voinici se află și Baba Novac, o îndeamnă să-i servească. În Argeș, tipul e atestat în special în nordul județului. Varianta lui Mihalache are o acțiune unitară, fluentă, lipsindu-i însă motivul deznodământului. Portretul fizic al lui Baba Novac este concretizat prin detalii caricaturale: „Unul dintre ei s-a sculat,/ Unu-nalt și cocoșat/ și de piept cam găvănat,/ De genunchi apropiat,/ De călcâie depărtat"[119]. Limbajul este colorat de arhaisme și regionalisme. *Lie-ciocârlie* (Tip 7) e o baladă familială mai rară, prezentă în zona subcarpatică cuprinsă între Pitești și Târgoviște[120]. În varianta din sudul Muscelului, o ciocârlie cântă cu jale, pretutindeni, că plugarii i-au stricat cu plugul cuibul și i-au zdrobit ouăle. Îndemnată să se întoarcă în sat, la grădini și văi încărcate de roade, ea refuză. Textul are acțiune lineară, cursivă, succintă. Raportată la colectivitatea socială, piesa pare o creație ușor decodificată. *Gheorghe Ardeleanu* (Tip 245) este un alt tip atestat în Muscel și Argeș în câtva variante foarte apropiate. Varianta din Goleștii-Badii, de la Ion Trăistaru, este evident deosebită de aceasta, întrucât, fiind culeasă într-un moment de înflorire a tipului, conține toate motivele ei clasice, detaliate. O fată frumoasă „Albă la pieliță,/ Neagră la hăinuță" îl roagă pe Gheorghe Ardeleanu s-o ia cu dânsul pe cal. Flăcăul o refuză categoric,

[119] *Idem, Lina-crâșmărița,* Cântec bătrânesc, în „Ion Creangă", III (1910), nr. 2, p. 33-35.

[120] Al. I. Amzulescu, *Balada populară în Muscel, în Studii de folclor și literatură,* București, EPL, 1967, p. 309.

motivând cu puterea scăzută a calului și cu greutatea deja dusă de el. Atunci fata îl blestemă amarnic și blestemul se împlinește. Textul conține o narațiune restrânsă, lineară și de o mare acuratețe. Portretul fetei se identifică cu cel din basme. Blestemul întins constituie o valoroasă realizare artistică. Următorul aspect social din motiv indică circulația baladei încă din vremea epocii medievale: „Tu, înainte să te duci,/ Și să-mi ajungi rob la turci!/ Rob la turci pe Marea Neagră/ Să tragi ziua la catargă;/ Sara s-o tragi la uscat,/ Iar noaptea – cu fier legat!”[121]. Limba renunță la regionalisme.

b. **Cântecele lirice.** – Cântecele lirice alcătuiesc, prin numărul lor, o specie folclorică mult mai bine reprezentată în culegerile lui D. Mihalache. În majoritatea lor covârșitoare, ele au apărut în publicațiile „Muscelul” și „Ion Creangă”.

Colecția lui Mihalache numără 63 de cântece lirice. Unele din cântecele respective au fost reproduse parțial în culegeri și în publicații. Structurate pe categorii, ele acoperă un larg evantai de subspecii: – *cântece de haiducie* (2 cântece), *cântece de jale* (5), *doine și cântece de înstrăinare* (7), *cântece de natură* (6), *doine și cântece de dragoste* (29), *doine și cântece de dor* (5), *cântece de lume și satirice* (9). Cântecele acestea, reținute direct de culegător din circulația orală, erau integrate în repertoriul viu al speciei din Muscel, în primele două decenii ale secolului trecut. El reflectă cu pregnanță o stare de spirit specifică respectivei perioade istorice. Însă o seamă de piese supraviețuiesc prin motive recreate, intrate în combinație cu altele și prin variante în repertoriul lor contemporan.

Cântecele lirice din colecția lui D. Mihalache exprimă o gamă largă de sentimente. La componența lor, creatorii populari apelează la aproape toate mijloacele artistice din arsenalul artei poetice populare. În această direcție, sunt concludente primele două categorii de cântece deja marcate.

În primul rând, *cântecele haiducești* sunt reprezentate prin două texte, unul destul de întins (*Toată lumea m-a urât*), deși repertoriul lor era încă bogat la începutul secolului al XX-lea. În cântecul respectiv, haiducul caută să-și definească condiția lui socială în mediile uman și natural. În acest sens, el mărturisește: „Adevăr că sunt haiduc,/ De unde iau nu mai duc;/ Unde duc, nu mai aduc;/ Pe unde mi-apuc mănânc,/ Pe unde-nsărez mă culc”. În pădure își face frați și surori din animale: „Ici în codru m-aș abate,/ Să fac pe ursu d-un frate,/ Pe vidra d-o verișoară,/ Pe vulpe d-o surioară”[122]. Interesante sunt aceste ultime imagini arhaice frecvente și în cântecul zorilor, și în balade.

[121] D. Mihalache, *Gheorghe Ardeleanu*, în „Ion Creangă”, II (1909), nr. 8, p. 290.
[122] *Idem*, *Cântece populare*, în „Muscelul”, I (1908), nr. 16, p. 246.

În fine, cântecele de jale reconstituie prin cele 5 tipuri condiția socială grea, dezolantă, din trecut a celor mai mulți săteni. Imprevizibilul, cu toate consecințele dezastruoase asupra existenței omului, l-ar tulbura profund pe om. Cunoașterea lui dinainte – meditează un cântăreț popular în *De-ar ști omul de ce-ar da* – i-ar dezechilibra dimensiunile unei vieți obișnuite: „De-ar ști omul de ce-ar da,/ N-ar mai bea, n-ar mai mânca,/ Numai ar sta de-ar ofta!/ Inima și-ar ustura” [123]. Cântecul *De șapte ani de când zac* definește pregnant condiția dezolantă a omului bolnav și însingurat, neajutorat, printr-un paralelism adecvat mesajului: „De șapte ani de când zac,/ Mi-au crescut buruieni la cap;/ Mă mir singur ce să fac!/ N-am tată să le cosească,/ Nici mamă să le prășească,/ Frățiori ca să le smulgă,/ Surioare să le strângă/ Și mândra ca să mă plângă.[124] Bătrânețea, care nu mai poate fi înlocuită cu tinerețea, constituie – se relevă în *Mi-aduc aminte și plâng*[125], un grav motiv de îngrijorare, de apăsare pentru omul vârstnic lipsit de căldura și sprijinul familiei. În astfel de momente critice, oftatul, consideră cântărețul popular în *Iertă-i Dumnezeu păcatu*”, îi mai ușurează gândurile și îi mai oprește degradarea fizică: „Ierte-i Dumnezeu păcatu,/ Cine a mai lăsat oftatu;/ Că omul de n-ar ofta/ Trupul i s-ar umfla!/ Iar omul dacă oftează,/ Trupușoru i se ușurează!”[126]. Însă, când omul dezolat și istovit de jale nu-și găsește un punct de sprijin social și se dezechilibrează, preferă atunci moartea drept ultimă soluție, ca în cântecul *Sunt pe lume singur cuc:* „Sunt pe lume singur cuc,/ Ia-mă, Doamne, să mă duc,/ Să mă duc de pe pământ/ C-am trăit tot urgisit,/ De toată lumea urât/ Și de nimenea iubit![127]

Imaginii țăranului deznădăjduit i se opune imaginea severă a omului care încearcă totuși să lupte din răsputeri cu asperitățile vieții cotidiene, aceasta însă numai într-un singur cântec – *Acela-i copil de samă*[128].

În cântecele acestea lirice din culegerea lui D. Mihalache, ideile, de o mare adâncime socială, sunt exprimate simplu, fără obișnuitele procedee stilistice, dar convingător. Creatorii populari își construiesc mesajul lor printr-o mare varietate de paralelisme (enunțiativ, analogic, explicativ, sinonimic). Ca și în alte zone folclorice ale țării, cântăreții populari din Muscel operează în accentuarea și sincronizarea mesajului lor, potrivit funcțiilor lor multiple în textul folcloric poetic[129], cu o neobișnuită bogăție de rime.

---

123 *Idem, De-ar ști omul de ce-ar da,* în „Ion Creangă”, III (1910), nr. 22, p. 375.

124 *Idem, De șapte ani de când zac,* în „Muscelul”, I (1907), nr. 16, p. 246.

125 *Idem, Mi-aduc aminte și plâng,* în „Ion Creangă”, VIII (1915), nr. 2, p. 58.

126 *Idem, Iertă-i Dumnezeu păcatu,* în „Ion Creangă”, III (1910), nr. 12, p. 375.

127 *Idem, Sunt pe lume singur cuc,* în „Muscelul”, I (1907), nr. 9-10, p. 145-146.

128 *Idem, Acela-i copil de samă,* în „Muscelul nostru”, IV (1932), nr. 1-2, p. 48.

129 N. Constantinescu, *Rima în poezia populară românească,* București, Minerva, 1973, p. 62-140.

c. **Strigăturile** – Din lirica reținută de etnolog nu lipsesc nici strigăturile, într-un număr de 21 de texte, relativ puține, însă aparținând tuturor subspeciilor categoriei de strigături – adică satirizării defectelor oamenilor, îndemnului la joc etc., etc. Arta lor literară nu diferă mult de cea a producțiilor precedente. Compozițional, apelează aproape exclusiv la nararea lapidară și la dialogul vioi, abrupt, ca în: *Drag mi-a fost noaptea de vară*[130], *Sărută-mă, preoteasă!*[131]

3. CONTRIBUȚIA LITERARĂ

D. Mihalache a avut, sporadic, și preocupări literare. A scris și a publicat la diferite reviste, uneori chiar la prestigioasa revistă „Viața românească", un număr de 8 schițe și nuvele și 1 piesă de teatru – deci 9 scrieri. După capacitatea de transfigurare a realității, ele ne apar ca niște creații literare autentice, omogene.

Cum în perioada activității sale simpatia pentru țărănime era puternic accentuată și câștigase scriitori reputați, D. Mihalache caută și el, atras fiind de literatură, să se inspire din existența dură a țărănimii muscelene sărace din Valea Cârcinovului, pe care o cunoștea atât de profund. Și scrierile sale literare conțin – nu numai culegerile de folclor – o accentuată notă locală în toate compartimentele lor. Cu toată existența a unor scăderi artistice ale creațiilor sale, D. Mihalache reușește să creioneze pregnant câteva tipuri sociale caracteristice spațiului din care el se inspiră. Scrierile acestea apar cu o temă unică sau cu una comună pentru două narațiuni. Cunoscând condiția copiilor, Mihalache prezintă un caz mai rar din rândul școlarilor, pe elevul indisciplinat, *Savu Tudor*, exagerat de zburdalnic, din nuvela cu titlul omonim[132], pe care însă nu-l cumințesc ușor nici învățătorul, nici părinții și nici sătenii. În *De vorbă prin pădure*[133] se evocă cu căldură personalitatea artistică a vestitului cântăreț din caval Ștefan Buturică, dispărut printr-o moarte violentă – călcat de caii și căruța sa pe o coastă abruptă.

În a doua serie de schițe și nuvele, și cele mai reușite, își face loc exploatarea destul de sângeroasă a țărănimii. În schița *Nu mă lasă legea*[134], popa Soare, pentru a-i înmormânta copilul, îl stoarce de o mare parte din banii împru-

130 D. Mihalache, *Drag mi-a fost noaptea de vară*, în „Ion Creangă", III (1910), nr. 12, p. 375.
131 *Idem*, *Sărută-mă, preoteasă!*, în „Ion Creangă", III (1910), nr. 12, p. 375.
132 *Idem*, *Savu Tudor*, în „Vremea nouă", VI (1916), nr. 9-10, p. 18-26.
133 *Idem*, *De vorbă prin pădure*, în „Muscelul", I (1908), nr. 19-20, p.290-295.
134 *Idem*, *Nu mă lasă legea!*, în „Muscelul", I (1908), nr. 23-24, p. 360-364.

mutați de la naș, pe Ghiță Trăcan, „un biet rudar, sărac topit" din Negrești și-l obligă să-i mai facă și trei zile de lucru pe vară. O schiță creată pe canavaua snoavei populare despre popa cel lacom. Nuvela *Boierul Dincă Năstăsoiu*[135] îl evocă pe Dincă Năstăsoiu, boier dur și arivist, urmărindu-l îndeaproape, nelăsându-l să se odihnească, pe grupul de țărani extenuați la săpatul porumbului lui. Alte două narațiuni relevă destinul dramatic a două femei sărace și văduve: Marga, colportoarea satului, care își duce existența din tors și din „aranjarea" de căsătorii, în nuvela *Baba Marga*[136]; Zamfira, dominată de viciul beției, care se mișcă între mesele cârciumii și ale pomenilor, în schița *Mama Zamfira*[137]. Inspirându-se din viața animalelor și păsărilor din *curtea gospodarului* în ultimele două schițe, Mihalache surprinde cu căldură și înțelegere, ca și Emil Gârleanu și I. Al. Brătescu-Voinești, „dragostea de mamă" a acestora în *O mamă*[138] și *Durere de mamă*[139]. Piesa de teatru e o ușoară comedie într-un act, intitulată *Leneșul*[140], și publicată postum. În piesa respectivă se dramatizează amplu o variantă musceleană inedită (în plus cu motivele exasperării soției din cauza soțului leneș și a hotărârii ei de a cere sprijinul sătenilor) pe care autorul a cunoscut-o probabil din circulația orală a celebrei snoave despre omul leneș dus la spânzurătoare (Tip 5093). Însă acțiunea, ca și în *Țiganiada* lui I. Budai-Deleanu, se petrece în vremea domniei lui Vlad Țepeș, la Bărbătești, și leneșul este tras în țeapă.

4. PREOCUPĂRILE PUBLICISTICE

În fine, ultima serie de lucrări originale semnată de D. Mihalache o constituie articolele, grupate tematic în câteva direcții. O categorie de articole, care completează benefic sectorul etnografic discutat anterior, se ocupă de anumite obiecte etnografice frecvente în satul românesc în trecut, și anume: *pistornicul*[141] – un obiect îndeosebi din lemn, în formă de cruce care se fixa cu sau fără icoană pe perete; *căușul de băut apă*[142], întâlnit în special la fântâni și cu care călătorii beau apă. Alte două articole din acest spațiu etnografic se ocupă de două pre-

[135] *Idem, Boierul Dincă Năstăsoiu,* în „Viața românească", IV (1909), nr. 5, p. 184-189.
[136] *Idem, Baba Marga.* Nuvelă, în „Viața românească", III (1908), nr. 10, p. 323-333.
[137] *Idem, Mama Zamfira* (Schiță), în „Unirea", I (1912), nr. 27, p.2 , nr. 28, p.2-3.
[138] *Idem, O mama...* (Schiță), în „Credința", I (1913), nr. 26, p.2-3.
[139] *Idem, Durere de mamă,* în „Vremea nouă", I (1911), nr. 9, p. 23-27; nr. 10, p. 25-29.
[140] *Idem, Leneșul,* Piesă de teatru într-un act, în „Muscelul nostru", IV (1932), nr. 1-2, p. 17-19, nr. 3-4, p. 26-28; nr. 5-6, p.31-34; nr.7-8, p.11-13; nr. 9-10, p. 37-38.
[141] *Idem, Pistornicul,* în „Ion Creahgă", VI (1913), nr. 11, p. 321-322.
[142] *Idem, Căușul de băut apă,* în „Ion Creahgă", VI (1913), nr. 10, p. 305.

miere pe plan local (Topoloveni), cu ecouri și îndemnuri naționale – adică de organizarea reușită a unei expoziții de costume populare în *Premiere de costume naționale la Topoloveni*[143] și alta de vite bune pentru lapte – *Expoziția și premierea vitelor de lapte*[144].

Urmează trei grupuri de articole ce au fost deja discutate anterior la activitățile școlară și cultural-artistică ale învățătorului. Însă le amintim acum spre a avea un tablou rotunjit și direct al publisticii lui D. Mihalache, care s-a mai preocupat de îmbunătățirea procesului de învățământ în: *Jocurile și jucăriile în educație, Anomaliile gramaticii de azi;* de revendicări profesionale: *Nevoia înființării de noi școli normale, Mărirea salariului învățătorilor, Prima de echipare și dreptul învățătorilor de a deveni ofițeri de rezervă* și de criticare acerbă a demagogiei deșențate: *Pentru dl. Teodorescu de la Gherăiești* și *„Dreptatea" dumnealui, Tot talpa țării.*

Articolelele sunt la obiect, documentate și dețin un stil direct, cu reflexe satirice la aspectele politice.

IV. CONCLUZII

Dumitru Mihalache, crescut într-un profund spirit patriotic, a devenit învățător în urma unor studii strălucite într-o școală de prestigiu din Câmpulung și a cunoscut mișcările sociale și științifice ale vremii, care i-au influențat profund cariera sa. El s-a implicat în multe acțiuni, poate prea multe pentru un singur om, dar nu le-a evitat și a căutat să le rezolve cu orice sacrificiu. Numit învățător în satele din sudul Muscelului, el desfășoară în timpul scurtei sale vieți o notabilă și o impresionantă activitate în domeniile învățământului, cultural-artistic, etnografiei, folclorului, literaturii scries și publicisticii.

În spațiul școlar, instruiește și educă sute de copii și, prin articolele sale, aduce corecturi semnificative la îmbunătățirea metodelor de predare. Dorind să contribuie efectiv la culturalizarea țărănimii și la îmbunătățirea situației ei economice, Mihalache desfășoară o intensă și amplă activitate cultural-educataivă, cu unele aspecte inovatoare.

Pasionat și atras de semnificația valorilor culturii populare, intrată într-un lent proces de degradare, el, ca și alți contemporani (C. Rădulescu-Codin, Tudor Pamfile ș.a.), înțelege imperativul conservării și valorificării ei, într-un

---

143 *Idem, Premierea de costume naționale în Topoloveni* , în „Prietenul nostru". II (1913), nr. 9, p. 283-288.

144 *Idem, Expoziția de premiere a vitelor de lapte,* în „Sfatul sătenilor", II (1914), nr. 15, p. 2.

timp cât mai scurt, spre a nu fi prea târziu. În acest sens, el adună date etnografice, îndeosebi despre manifestări populare ancestrale din anul calendaristic, despre credințele și obiceiurile populare, despre „medicina populară" ș.a., pe care le-a publicat în periodicele de specialitate. Din colaborarea rodnică a colectării unor astfel de date, a rezultat cartea *Sărbătorile poporului* (1909), precum și alte lucrări rămase în manuscris.

Față de folclor, altă componentă distinsă a culturii populare, a avut o pasiune tot atât de puternică. El a cules, tot din sudul Muscelului, mai puțin din altă parte, diferite basme, snoave și legende, ghicitori, cântece de copii, balade, cântece lirice, strigături ș.a., tipărite în presa vremii. Numai o parte infimă (8 texte) din proză i s-a reprodus în volumul *Basme românești. Povești* (1928), absent astăzi, cu o excepție, din bibliotecile publice.

Tabloul etnografic din Muntenia, având multe minusuri, în special la ocupații și meșteșuguri, la începutul secolului trecut, cei doi etnologi musceleni, D. Mihalache și C. Rădulescu-Codin, s-au gândit să-l completeze, în urma cercetărilor din teren, cu lucrările respective. Astfel au scris și au finalizat lucrările: *Manual de agricultură* și *Manual de cultură a gândacilor de mătase*[145], premiate de minister, dar nu și tipărite. Codin ne mai informează despre alte lucrări ale proiectului lor, aflate în fazele de adunare a datelor și de redactare a textelor; *Cromatica poporului român, Aria jocurilor și strigăturilor, Obiceiuri și credințe în viața românilor*[146] (reeditarea lucrării precedente mult amplificată cu informații noi din diferite zone ale țării). Dar din cauza izbucnirii Primului Război Mondial și a morții lui D. Mihalache în timpul lui, proiectul acesta atât de interesant și de util n-a mai fost realizat.

Preocupările de etnolog le-a rotunjit cu cele de scriitor și de publicist. Ca scriitor, primul din zona sa, a evocat în imagini dure existența plină de frământări și de lipsuri a țărănimii sărace. Ca publicist, sporadic, a intervenit prin câteva articole în problemele social-profesionale și de etnografie.

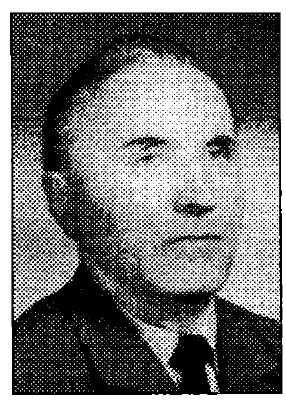
Dumitru Mihalache rămâne în istoria etnologiei românești drept un reprezentant important al acesteia, care a adus o contribuție valoroasă, încă nevalorificată, la tezaurizarea culturii noastre populare.

---

145 I.G. Nicolaescu, *Op. cit.*, p. 321-32.

146 C.Rădulescu-Codin, D. Mihalache, *Op. cit.*, p.29, 49,115; *idem, Muscelul nostru, Comuna Corbi și locuitorii săi.* (Câmpulung, tip și Leg. Gh. N. Viădescu, 1922, p. LXVIII.

ION CHELCEA (n. 1902)

Etnograful și folcloristul **Ion Chelcea** a împlinit vârsta de 85 de ani, din care 55, consacrați cercetării culturii populare.

S-a născut la 5 februarie 1902, în comuna Boteni – Argeș, într-o familie de moșneni. A urmat școala primară în comuna natală, liceul la Roman, Cluj și Brașov și Universitatea din Cluj (1928-1932), student al reputatului etnograf și folclorist Romulus Vuia, a activat intens în Cercul de studii etnografice și folclorice. S-a specializat apoi în etnografie și antropologie fizică la Viena (1934-1935)

Ion Chelcea a funcționat ca preparator, asistent, șef de lucrări la Muzeul Etnografic al Transilvaniei (1928-1939) din Cluj. Aici, a deținut, de asemenea, postul de „conducătorul Arhivei de folclor de la Muzeul Etnografic". În cadrul Muzeului a întreprins cercetări în diferite zone folclorice din Transilvania. În anul 1939 a obținut doctoratul cu teza *Tovărășiile de feciori și fete în viața poporului român,* la *Facultatea de Litere și Filologie* din Cluj, având-l conducător științific pe R. Vuia. A intrat prin concurs în învățământul superior – conferențiar la Universitatea din Iași (1942-1951). Aici înființează Muzeul de Etnografie al Moldovei, devenind primul director (1951-1957). Între anii 1957 și 1969 este muzeograf principal la Muzeul Satului.

Paralel cu aceste preocupări, Ion Chelcea a desfșurat o multiplă și intensă activitate de cercetare a creației populare materiale și spirituale. Colaborează la publicațiile: *Satul și școala, Gazeta ilustrată, Muscelul nostru, Societatea de mâine, Revista de etnografie și folclor* ș.a. În concepția sa, creațiile materiale și producțiile folclorice formează un întreg unitar și armonios.

În domeniul etnografiei, a cercetat și a publicat în domeniile tipurilor de sate (*Asupra formelor de sat din Ardeal și Banat,* 1937); categoriilor de locuințe (*Asupra surlei ca adăpost omenesc elementar,* 1970); *Casele din Dumbravă,* 1966 etc.); ocupațiilor tradiționale, ca: agricultura (*Aspecte ale agriculturii tradiționale,* 1985), păstoritul (*Păstoritul în nord-estul regiunii Iași,* 1966), albinăritul (*Albinăritul în Moldova,* 1971) etc.; meșteșugurilor, ca: prelucrarea lemnului (*Meșteri anonimi din Moldova în arta prelucrării lemnului,* 1960; *Meșteșugul rotăritului în unele sate de pe Valea Dunării,* 1969), prelucrarea pietrei (*Prelucrarea pietrei de Albești–Muscel în scopuri practice și artistice,* 1966) etc.

Ion Chelcea a semnat studii și monografii privind satele noastre și anumite categorii ale populației. *Literatura monografică a satelor noastre și problemele în legătură cu studiul satului românesc* (1934), *Schiță monografică asupra Lejerdiului – Someș* (1932), *Geneza unui sat de munte: Săticul de sub Piatra Craiului* (1974), *Botenii Muscelului, Rudarii* (1944) etc.

În ceea ce privește folclorul, I. Chelcea a adresat învățătorilor și profesorilor îndemnuri în presa vremii (*Culegătorul, Foaia noastră, Lumea și Țara*) pentru culegerea producțiilor populare. A cules informații și texte privind unele obiceiuri ;mai rare (*Obiceiuri, credințe, colinde din satul Mada, județul Hunedoara,* 1933); *Asupra unui obicei ciudat de la noi, Urme de totemism în Dobrogea,* 1935; *Faptul tradițional românesc,* 1935; *Obiceiuri în legătură cu viața omului în Pătaș* și *Borlovenii Vechi-Caraș,* 1958; *Läturenii,* 1967 ș.a.). În studiile bazate pe valorificarea textelor folclorice, se ocupă de reflexul activității negustorilor greci la noi (*Grecii în colindele noastre,* 1931), de condamnarea asupririi străine (*Literatura populară românească contra dominațiunii maghiare în Ardeal, 1935*) etc. A pus în evidență virtuți artistice ale creditelor literare ale unor poeți populari (*O „carte de scris multe și de toate"*, 1934).

La cei 85 de ani, Ion Chelcea se prezintă cu o bogată activitate didactică și muzeistică, cu numeroase culegeri și studii privind valoarea creației populare. Îi dorim ani mulți, sănătate și multă putere de muncă.

ION CHELCEA

Decanul de vârstă al etnografilor și folcloriștilor români, argeșeanul Ion Chelcea, care a împlinit recent 85 de ani, a desfășurat, timp de aproape șase decenii, o intensă și variată activitate *didactică, muzeistică* și *științifică*, încă nevalorificată.

S-a născut în comuna Boteni-Argeș, la 5 februarie 1902, într-o familie de moșneni dârji. A urmat școala primară în comuna natală. Declanșarea Primului Război Mondial i-a marcat adânc tinerețea, modificandu-i ritmul vieții și amânându-i formarea spirituală. Căci, din fața armatelor invadatoare din toamna lui 1916, s-a refugiat cu armata noastră la Nicorești, în Moldova, unde a lucrat ca argat pe moșia unei cucoane. Aici a cunoscut un colonel generos care l-a luat în Regimentul 24 Artilerie și l-a ajutat să înceapă liceul la Roman și să-l continue la Cluj. Dominat la vârsta de 16 ani de demonul cunoașterii directe, a întrprins o călătorie în țara lui Dante, unde a rămas fascinat de măreția civilizației italiene. Întors în țară, și-a efectuat stagiul militar și și-a încheiat studiile liceale

la Liceul „Andrei Șaguna" din Brașov. Din acești ultimi ani, sub influența unui complex de factori, a început să fie stăpânit de dorința mistuitore a cunoașterii trecutului etnoistoric al satului natal. Concomitent, a început să colecteze date și să se informeze asupra metodologiei alcătuirii monografiilor sătești. În cele din urmă, va ajunge de la pasiunea cunoașterii locului natal la pasiunea cunoașterii întregii țări.

În acest sens, s-a înscris și a urmat Facultatea de Istorie-Geografie din Cluj (1928-1932). Aici e student al reputatului etnograf și folclorist Romulus Vuia, care i-a accentuat pasiunea pentru creația populară, a contribuit la formarea sa spirituală și l-a stimulat în cercetarea științifică. La universitatea clujeană a activat intens în Cercul de studii etnografice și folclorice, condus de același profesor. După încheierea studiilor universitare, s-a specializat în etnografie și antropologie fizică la Viena (1934-1935).

La Cluj, remarcat de R. Vuia, care l-a sprijinit încă din primul an de studenție, a funcționat succesiv ca preparator, asistent, șef de lucrări la Muzeul Etnografic al Transilvaniei (1928-1939). Acolo, după transferarea lui I. Mușlea, a deținut, de asemenea, postul de „conducătorul Arhivei de folclor". În funcțiile deținute, I. Chelcea, singur sau în grup, va întreprinde investigații etnografice și folclorice asupra satului natal și asupra unor zone interesante din Transilvania, va lansa prin publicații adresate intelectualității satelor și țărănimii („Foaia noasatră", „Lumea și țara", „Satul și școala") câteva apeluri insistente pentru culegerea și trimiterea de folclor către Arhivă. A cunoscut astfel în profunzime satele transilvănene și bănățene din care a recoltat bogate producții populare și le-a făcut cunoscute prin periodicele: „Gazeta ilustrată", „Muscelul nostru", „Societatea de mâine" ș.a.

Spre deosebire de alți etnografi, Chelcea concepe creațiile materiale și producțiile folclorice drept părți inseparabile ale aceluiași întreg unitar, armonios. Consecvent concepției sale, el acordă, pe cât posibil, o atenție egală ambelor lui componente în culegeri și în studii. Aflat sub influența unor direcții sociologice contemporane, concepe colectarea și valorificarea datelor din teren în perspectiva monografică. Încă de când era student, încearcă să schițeze aspectele metodologice esențiale ale compunerii monografiei satului în articolul *Puncte de orientare în alcătuirea de monografii sătești* (1931), scris *în amintirea lui C. Rădulescu-Codin*, care i-a înrâurit primii pași în preocupările etnografice. Puțin mai târziu, revine asupra subiectului, cu valoroase indicații metodologice, prin lucrarea *Literatura monografică a satelor noastre și problemele în legătură cu studiul satului românesc* (1934). El însuși

s-a străduit, timp de decenii, să alcătuiască monografia satului natal, publicând din ea mai multe secvențe: *Trei stadii de civilizație în legătură cu comuna Boteni-Muscel* (1932), *Botenii Muscelului* (1934), *Pomicultura la Boteni-Argeș* (1978) etc. Alte monografii și micromonografii privesc sate din Transilvania și Banat, cărora le-a consacrat fie câte un studiu amplu (*Leujerdiu-Someș*), fie câte un ciclu de lucrări (*Pătaș, Borlovenii Vechi*). Alteori, s-a oprit asupra unor zone etnografico-folclorice din Munții Apuseni: *Localități cu însemnătate politico-populară în mișcarea revoluționară din '48* (1934-1935), *Câteva considerații asupra caracterului psihologic al moților* (1932) ș.a. În sfera folclorului, Ion Chelcea a colectat informații solide și texte autentice ale unor obiceiuri interesante și rarisime din ciclul calendaristic: *Faptul tradițional românesc* (1935), *Asupra unui obicei ciudat de la noi. Urme de totemism în Dobrogea* (1935), *Obiceiuri, credințe, colinde din satul Mada, jud. Hunedoara* (1939) etc. A studiat, printre altele, reflexul folcloric al condamnării asupririi străine (*Literatura populară românească contra dominației maghiare în Ardeal* (1933) și a relevat virtuțile artistice ale poeților populari (*O carte de scris multe și de toate*, 1934). În această fază, a dat, de asemenea, două studii de sinteză: *Tipuri de cranii românești din Ardeal* (1935) și *Asupra formelor de sat din Ardeal și Banat* (1937). Ca un corolar al unei activități științifice atât de multiple și de intense, I. Chelcea a obținut, în 1939, titlul de doctor în etnografie și sociologie al Universității din Cluj, având-ul conducător științific pe R. Vuia, cu teza *Tovărășiile de feciori și fete în viața poporului român*, din care va publica unele capitole: *Organizarea tinerilor în antichitate* (1942). *Dragomanul ca dregătorie populară* (1946) etc.

În dorința extinderii și adâncirii cercetărilor sale, el va funcționa la prestigiosul Institut de Cercetări Sociale al României (1940-1941) din București, condus de D. Gusti. În calitate de șef de echipă, întreprinde cercetări etnografice în Țara Oltului și în alte zone. Când institutul cunoaște criza financiară, trece un timp, ca șef de serviciu, la Institutul Central de Statistică București (1941-1942). Apoi, prin concurs, intră în învățământul superior – conferențiar de etnografie la Universitatea din Iași (1942 - 1951), unde pune bazele unei tradiții etnografice și muzeistice. Ca și R. Vuia la Cluj, el înființează Muzeul de Etnografie al Moldovei, la Iași. Devine primul lui director (1951-1957). În *Menirea Muzeului Etnografic al Moldovei* (1943) îi va indica obiectivele fundamentale: tezaurizarea creațiilor materiale, cercetarea vieții poporului și educara patriotică a oamenilor. Rezultatele investi-

gațiilor sale adânci din satul moldovean sunt bogate, ele cuprinzând diverse aspecte: ocupațiile – *Păstoritul în nord-estul regiunii Iași* (1966), *Albinăritul în Moldova* (1971); meșteșugurile – *Meșteri anonimi din Moldova în arta prelucrării lemnului* (1960), *Prelucrarea artistică a pietrei în satul Scheia, județul Vaslui* (1968); așezările și zonele – *Pe urmele Iașului de odinioară* (1968), *Vrancea ca „țară" între celelalte* (1978).

În același timp, fapt interesant, Chelcea se ocupă cu aspectele de viață și cu producțiile spirituale ale unor categorii ale populației din țara noastră: activitatea negustorilor greci în folclor – *Grecii în colindele noastre* (1931); extragerea aurului de țigani – *Țiganii aurari* (1942); existența și ocupațiile rudarilor – *Rudarii. Contribuții la o „enigmă" etnografică* (1944) etc.

Ion Chelcea a revenit, în 1957, în București și a funcționat ca muzeograf principal la Muzeul Satului (1957-1969). Aici și-a continuat cu multă intensitate activitatea de cercetare, dând la lumină studii substanțiale despre ocupațiile (*Cercetări etnografice în bazinul Zlatnei și Valea Ampoiului, Mocanii* (1965), meșteșugurile (*Meșteșugul rotăritului în unele sate de pe Valea Dunării. Între cursul inferior al Oltului și Mostiștea*, 1969) și tipurile de locuință ale oamenilor (*Casele din Dumbravă*, 1966; *Asupra șurei ca adăpost omenesc elementar, la români și la alte popoare*, 1970) etc.

În cercetările sale, I. Chelcea n-a omis nici frumusețile și bogățiile creațiilor materiale și spirituale ale oamenilor din zona natală, Muscelul, întrucât le-a pus în evidență în articole și studii: *Din Muscel. Motiv etnografic* (1931), *Hobștiile de tors în Muscel* (1936), *Prelucrarea pietrei de Albești-Muscel în scopuri practice și artistice* (1966), *Pomicultura în zona Muscel-Argeș* (1980) etc. I-a consacrat apoi un masiv studiu, gata de tipar, *Muscelu– idividualitatea sa etnografică* (400 pag.).

În ultimii 17 ani de viață, Ion Chelcea, care nu-și găsește liniștea spirituală nici acum, a continuat cu o forță neistovită să se documenteze pe teren și în arhive, să redacteze studii și să participe cu comunicări la multe sesiuni științifice din orașele țării, nelipsind nici de la cele din Golești și Câmpulung. Studiile din acești ani rotunjesc investigațiile mai vechi ori luminează aspecte și fenomene noi: *Crama: structură și funcție. Contribuție la cunoașterea culturii noastre agrare* (1972), *Cu privire la hrana de bază a poporului român* (1981), *Noi contribuții privind studiul cetelor de feciori din țara noastră: vălari, ciurezi-iordănitori* (1981), *Aspecte ale agriculturii tradiționale...* (1985) etc.

In memoriam

DIMITRIE AL. NANU

Din generația vârstnică de dascăli erudiți și entuziaști s-a mai stins un profesor valoros – Dimitrie Al. Nanu, la 6 ianuarie 1988, în București.

Dimitrie Al. Nanu s-a născut la 19 februarie 1906, în Pitești, în familia unui profesor de limba franceză. A urmat școala primară în orașul natal (1912-1916) și liceul la Huși (1916-1918) și Pitești (1918-1924). După bacalaureat, înscriindu-se la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din București, a urmat cursurile de litere (1924-1927) și de filozofie (1927-1930), ultimele neîncheiate. Și-a adâncit cunoștințele de limbă și literatură în 1927, ca bursier, la cursurile de vare ale Facultății de Litere din Dijon. Integrându-se în învățământul liceal, a funcționat ca profesor suplinitor de limba și literatura română și franceză în București (1927-1930) și ca profesor definitiv la Pitești (1930 - 1970). În continuare, a mai funcționat ca lector de limba franceză la Institutul Pedagogic (1970-1972) și din nou ca profesor la Școala Sanitară Postliceală (1972-1973) din Pitești.

În cei 46 de ani ai carierei sale profesorale, Dimitrie Al. Nanu, bun pedagog și pasionat animator cultural, a desfășurat o intensă și susținută activitate didactică și cultural-artistică, căci a educat și a instruit mai multe generații de tineri absolvenți. Numeroșilor săi elevi le-a lărgit orizontul de cunoștințe artistice, le-a accentuat gustul pentru frumos și le-a insuflat dragostea față de comorile populare prin antrenarea acestora în echipe de teatru și prin îndemnarea supravegheată de a descoperi valorile folclorului nostru în satele lor natale. Profesor înzestrat cu talent și pasiune, Nanu a împletit activitatea didactică și cultural-artistică cu interesante preocupări literare și de cercetare filologică. A căutat și a găsit un mediu elevat pentru verificarea propriilor idei și cunoașterea opiniilor altora în cadrul Ligii culturale – Pitești, al cărei președinte a fost (1931-1940), Cenaclului literar „Liviu Rebreanu", Asociației Folcloriștilor Argeșeni „C. Rădulescu-Codin" și „Filialei Pitești a Societății de Științe Filologice". Ca urmare a acestor preocupări, a redactat și a publicat lucrări și articole. Debutul editorial și l-a făcut cu un valoros eseu despre *Eminesco et la poésie lyrique française* (Paris, Ed. J. Gamber, 1930, 153 p.). A urmat volumul *Pe șoseaua Mălurenilor. Schițe și povestiri* (Pitești, Tip. Artistica, 1942, 260 p.), în care evoca tipuri de truditori ai pământului.

În același timp, la îndemnul lui Ov. Densusianu, el adună, prin elevii săi, folclor poetic, încât, la trei ani după prima carte, poate să tipărească *Poezia milităriei și a Crăciunului de pe Valea Argeșului. Studiu estetic de folclor inedit.* (Pitești, Tip. Artistica, 1933), distins de Academia Română cu premiul „C. Rădulescu-Codin". În evidențierea specificului celor două categorii folclorice, el valorifică din propria culegere 67 de texte din 26 de sate muntene și oltene. Un nou volum, *Din literatura populară argeșeană* (Pitești, CICPMAM – Argeș, 1973), care reprezintă o culegere de folclor efectuată tot cu colaborarea elevilor în anii 1930-1969 și care e compusă din 468 de piese (385 de texte poetice și 83 de texte în proză) de la 123 de informatori din 67 de sate din Argeș, Muscel și Vâlcea, îi amplifică activitatea de folclorist. Texte poetice mai publică, de asemenea, în antologiile *Bulgăre de aur în piele de taur, Ghicitori* (București, Ed. Minerva, 1973), cu 15 piese din 5 localități, și *Folclor poetic din Argeș* (Pitești, CICPMAM – Argeș, 1979), cu 31 de piese poetice de la 19 informatori din 17 sate, precum și în ziarul „Secera și ciocanul" (Pitești). Majoritatea acestor texte, împreună cu altele inedite, formează conținutul colecției antologice *Basme, snoave și cântece,* apărută recent la Editura Minerva din București. Cunoscând valoarea educativă a folclorului, Dimitrie Al. Nanu scrie o interesantă piesă de teataru inspirată din obiceiurile și cântecele populare, care s-a bucurat de un real succes, apărând în două ediții – *Plecarea recruților.* Comedie muzicală în 2 acte (Pitești, Tip. Artistica, 1933; București, Ed. libr. Principele Mircea, 1940). Culegerile de folclor le întregește cu o serie de articole despre unele specii folclorice și despre specificul creației populare zonale, publicate în *Cuget clar, Viața românească, Tribuna școlii, Argeș* etc.

Nici în ultimii ani de viață, el n-a părăsit preocupările folclorice, pregătind o nouă culegere (*Istorisiri, uneori comice*) și definitivând un studiu despre creația populară. Contribuțiile lui se înscriu în istoria culturii noastre.

In memoriam

CONSTANTIN C. NEGREANU

(6.I.1942 – 27.I.1991)

Decesul lui Constantin Negreanu, produs de o boală vicleană și incurabilă la 27 ianuarie 1991, ne-a surprins pe toți prietenii și cunoscuții săi. Cu puțin timp înainte, îl văzuserăm sănătos, energic și optimist.

Constantin Negreanu s-a născut în orașul Turnu Severin, la 6 ianuarie 1942, în familia lui Constantin Negreanu, contabil, și a Mariei Negreanu, cas-

nică. Anii copilăriei i-a petrecut în orașul natal. În Turnu Severin a urmat cursurile școlii primare (1949-1953) la Liceul nr. 2 (clasa I-a) și Școala Elementară nr. 3 (clasele II - IV) și studiile gimnaziale (1953-1957) și liceele (1957-1960), secția reală, la Liceul nr. 2. În urma trecerii examenului de admitere, în vara anului 1960, a devenit student al Facultății de Filologie (1960-1965) a Universității din Timișoara. Pasionat de problemele complexe ale limbii și culturii populare, ia în serios pregătirea universitară, participă cu diferite comunicări la sesiunile științifice ale cercurilor studențești și își expune opiniile și formulează propuneri chiar în presă. Pe când era student în anul III publică în cotidianul timișorean *Drapelul roșu,* la rubrica *Cum vorbim, cum scriem,* în 1964, un adevărat ciclu de articole despre anumite aspecte contemporane ale limbii vorbite. Debutul publicistic l-a făcut cu articolul *Câteva tendințe noi în limba actuală* la același cotidian din 25 aprilie 1963. La formarea filologică și la stimularea activității științifice a tânărului student au contribuit în mod pregnant profesorii erudiți Gheorghe Ivănescu și Ștefan Munteanu.

Spirit curios și laborios, el nu va rămâne plafonat la nivelul studiilor universitare. Dimpotrivă, își va continua pregătirea postuniversitară, își va pregăti doctoratul cu o teză interdisciplinară. Și într-adevăr, având conducător științific pe prof. dr. Șt. Munteanu, reușește, după o asiduă pregătire științifică, să obțină în mai 1979 titlul de doctor în filologie, cu teza *Proverbele românilor. Considerații asupra structurii lor lingvistice și stilistice.*

Absolvind studiile universitare, tânărul C. Negreanu a fost numit în toamna lui 1965, prin repartiție guvernamentală, profesor de limbă și literatură română la Școala Generală din comuna Cerneți, județul Mehedinți, la numai 4 km de capitala lui. A funcționat aici un timp relativ scurt (1965-1967), căci apoi i s-a încredințat postul de director la Școala Generală nr. 9 din Turnu Severin (1967-1968). A revenit la catedră la unul din cele mai cunoscute licee din Turnu Severin, la Liceul „Traian", în anii 1968-1973. Ca profesor și director, el a căutat prin multiple mijloace didactice, să lărgească orizontul de cunoștințe al elevilor, să formeze deprinderi de muncă, să-i educe în spiritul patriotismului și să-i antreneze în activități cultural-artistice. În domeniul științific, și-a continuat preocupările în special în cadrul Filialei Mehedinți a Societății de Științe Filologice, al cărui memtru și apoi secretar a devenit timp de mai mulți ani.

Bucurându-se de un prestigiu în creștere, C. Negreanu a fost numit, în decembrie 1973, director al Casei Corpului Didactic – Mehedinți, post pe care l-a deținut până la desființarea lui abuzivă, în octombrie 1986. În cei 13 ani de directorat, găsindu-și ambianța necesară și valorificându-și constant resursele intelectuale, Negreanu a desfășurat aici una dintre cele mai strălucite acti-

vităţi didactice şi ştiinţifice, în multiple direcţii. Ca director al unei importante instituţii şcolare, s-a simţit obligat să stimuleze prin forme variate acţiunile de perfecţionre a cadrelor didactice şi preocupările lor ştiinţifice când acestea s-au ivit.

Membru activ, încă de la înfiinţarea lor, în colectivele de redacţie ale unor prestigioase publicaţii mehedinţene, „Şcoala Mehedinţiului" (1976-1983) şi *Caiet metodico-ştiinţific* (1982-1985), editat sub egida Inspectoratului Şcolar şi a Casei Corpului Didactic, el s-a străduit, împreună cu alţi profesori competenţi, îndeosebi cu D. Şonea, să facă din fiecare volum al publicaţiilor, printr-o atentă selecţie calitativă a lucrărilor, un adevărat eveniment editorial, ceea ce aproape întotdeauna a reuşit. El însuşi a publicat aici mai multe articole şi studii cu o tematică didactică şi folclorică, cu accentul pe aspectele teoretice ale componentelor lor lingvistice şi stilistice, ca: *Conceptele „adevăr", „bunătate" şi „cinste" în proverbele româneşti* (1976), *Valenţele educative şi stilistice ale expresiilor şi proverbelor în limba literaturii artistice* (1978), *Câteva observaţii asupra simetriei în proverbe* (1981) etc. în „Şcoala Mehedinţiului"; *Câteva consideraţii de ordin ştiinţific asupra lexicului poeziei lui D. Anghel* (1983), *Forme verbale în proverbe* (1983) etc. în „Caiet metodico-ştiinţific". Lucrări cu conţinut similar a mai tipărit, de asemenea, în periodicele „Mehedinţi". „Cultură şi civilizaţie", „Mehedinţiul literar", „Limba şi literatura română", „Limbă şi literatură". În majoritatea lor covârşitoare, ele erau inspirate din diversitatea genului paremiologiei, unele constituind componente teoretice dezvoltate ale tezei sale de doctorat. Tot în paginile publicaţiilor respective şi în cele ale altora, Negreanu s-a implicat frecvent şi cu fervoare, prin numeroase recenzii şi note, în dezbaterea problematicii unor cărţi de folclor şi de metodică a predării limbii şi literaturii române. Cele mai multe articole din ultima serie le-a destinat totuşi periodicului *Danubius* (1984-1986), supliment lunar al timişoreanului *Orizont*, în al cărui colectiv redacţional era inclus.

La începutul deceniului al 9-lea, C. Negreanu a fost profund sensibilizat de destinul tragic, dar şi luminos, al conjudeţeanului său Ştefan Odobleja, savant de reputaţie mondială, încât, bazându-se pe informaţii de arhivă, s-a ocupat pentru prima dată singur şi uneori în colaborare cu Ştefan Şt. Odobleja de unele momente biografice (copilăria, anii de studii) şi de anumite laturi (aforisme, limbaj, însemnări medicale, filosofice etc. şi încercări literare) ale operei sale. Majoritatea acestor articole şi amintiri au fost imprimate în „Danubius", supliment în „Orizont". Concomitent, a ţinut câteva comunicări şi a participat la „mese rotunde" despre savant. Preocupările sale constante şi interesante privi-

toare la Șt. Odobleja din cursul a mai multor ani și-au găsit în cele din urmă o autentică încununare în alcătuirea, îngrijirea și prefațarea cărții *Pagini inedite* (1986), care prin dezvăluirea scrierilor aforistice și literare ale savantului a produs o adevărată surpriză. Grație acestor inițiative încheiate cu succes, el va fi cooptat membru în Biroul executiv al Academiei de Cibernetică „Odobleja".

Între timp, Negreanu publică la Editura Științifică și Enciclopedică cartea *Structura proverbelor românești* (1983), inițial teza sa de doctorat. Bazându-se pe o bogată bibliografie românească și străină, autorul analizează competent și complex, în cele patru capitole dense ale studiului, eforturile anterioare ale unor cărturari pentru tezaurizarea și explicarea proverbelor, specificul național și conceptele esențiale ale poporului nostru reflectate în acestea, componentele structurii lingvistice și modalitățile artistice de realizare a structurii stilistice a parimiilor. Marcând un moment important în analiza proverbelor românești, cartea s-a bucurat de o bună primire în rândul cititorilor, fiind recenzată de un număr de peste 20 de autori, ceea ce i-a sporit evident prestigiul paremiologului.

Spre sfârșitul acestei perioade a directoratului, C. Negreanu, deși se îmbolnăvise grav și suportase o grea operație pe creier, în anul 1983, și-a intensificat activitatea de folclorist. În acești ani, el reușise să identifice și să formeze dintre cadrele didactice mehedințene pasionate de cercetări științifice umaniste, care îndeosebi frecventau manifestările de la Casa Corpului Didactic, un grup de profesori cu preocupări folclorice, accentul căzând pe paremiologie. Grupul, formând un autentic nucleu, se va lărgi considerabil, în primul simpozion de paremiologie, cu folcloriști din diferite centre culturale ale țării, încât va deveni literalmente un colectiv. Acesta, atent organizat, se va numi de la al doilea simpozion (iunie 1986) *Colectivul pentru Cercetarea Proverbului Românesc*, cu sediul în Drobeta-Turnu Severin și va constitui, cu sprijinul conducerii acesteia (Zoe Dumitrescu-Bușulenga, președinte, și Al. Dobre, secretar științific), o componentă a Comisiei de Folclor a Academiei Române. Președintele Colectivului a fost ales prof. dr. doc. I. C. Chițimia, iar secretar științific – prof. dr. C. Negreanu. Animatorul colectivului a rămas în continuare C. Negreanu, care, sprijinit îndeaproape de președinte, a organizat manifestările publice și editoriale ale colectivului.

Inițial, în 1984, căutând să se manifeste pe plan național și să strângă relațiile cu paremiologi din alte zone ale țării, animatorul grupului folcloric mehedințean a reușitr să organizeze la 18 iunie 1983, în orașul natal, cu ajutorul îndeosebi al conducerii Societății de Științe Filologice, primul simpozion de paremiologie românească, întrunind participarea unor reputați folcloriști (I. C.

Chițimia, N. Constantinescu, Pavel Ruxăndoiu, Cezat Tabarcea, D. Stanciu etc.). Conducerea colectivului, de acum „oficializat", va mai organiza în anii 1986-1987 și 1988 încă trei simpozioane similare, cu ecouri adânci. Sub egida Colectivului pentru Cercetarea Proverbului Românesc, Negreanu s-a „îngrijit" din anul 1983 de editarea publicației *Proverbium Dacoromaniae* după fiecare simpozion. Publicația însuma comunicările expuse la simpozioane și a apărut până acum în 4 volume: I (1984; cu 77 p.), cu 13 lucrări; II (1987; 60p.) – 13; III (1988; cu 46 p.); IV (1989; 63 p.) – 19. „Îngrijitorul" publicației e prezent în fiecare volum cu comunicările susținute la simpozioane: *Din istoricul paremiologiei românești: I.C. Hințescu (1983), Contribuția colecției „Cogito" la cunoașterea tezaurului paremiologic și aforistic românesc* (1986) ș.a. Prin organizarea simpozioanelor și a editării unei prime publicații de specialitate, mișcarea științifică a Colectivului, centrată în Drobeta-Turnu Severin, se va impune în anii următori în folcloristica românească și va deveni cunoscută pe plan mondial. La reușita succeselor paremiologiei românești din deceniul al 9-lea, contribuția lui C. Negreanu este, indubitabil, relevantă.

În același timp, el aduce în actualitate colecțiile clasice de proverbe prin reeditarea științifică, în colaborare cu I. Bratu, a primei lor culegeri valoroase, *Proverbele Românilor* (1985), de I.C. Hințescu, cu un „Cuvânt înainte" de I. C. Chițimia.

În urma desființării abuzive a caselor corpului didactic, Negreanu a revenit la catedră la Liceul „Traian" din orașul natal, unde a mai funcționat ca profesor timp de peste 4 ani (octombrie 1986 – 31 ianuarie 1990). Acesta întrucât, bucurându-se de un uriaș prestigiu în rândurile cadrelor didactice, ele l-au ales prin vot secret, la începutul anului 1990, spre surprinderea lui, inspector general școlar al Mehedințiului, în locul celui demis.

În acești ultimi ani ai activității sale, C. Negreanu și-a continuat cu tenacitatea cunoscută, la cote superioare, vechile lui acțiuni didactice și, în special, cele folclorice. La catedră, apeland la metodele pedagogice moderne, s-a străduit să valorifice creațiile literare și folclorice în procesele de formare a personalității și a deprinderilor civice ale tinerilor liceeni și să-i stimuleze în manifestările cultural-artistice. Spre a realiza tocmai unele obiective educative prin operele clasicilor, el însuși a reeditat în 1989, însoțit de un aparat critic adecvat percepției elevilor, romanul *Pădurea Spânzuraților* de Liviu Rebreanu.

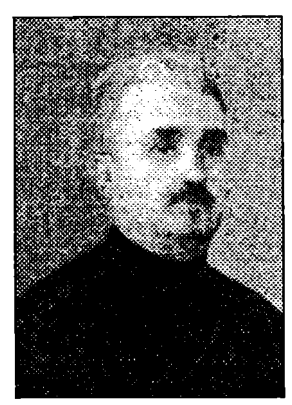
În domeniul folcloristicii, el a participat cu comunicări științifice la numeroase simpozioane inițiate de Inspectoratul Județean de Cultură –

Mehedinți, Societatea de Științe Filologice, Comisia de Folclor a Academiei Române ș.a., a continuat să se ocupe cu manifestările Colectivului pentru Cercetarea Proverbului Românesc și a redactat noi studii de paremiologie. În privința ultimului aspect, se observă o schimbare esențială în tematica studiilor sale, căci trece de la abordarea laturilor teoretice ale proverbelor la analiza dimensiunilor și a funcțiilor lor în proza unor scriitori notorii (Nicolae Filimon, Petre Ispirescu, Ion Creangă etc.) și la relevarea contribuțiilor folclorice ale anumitor cărturari (Iordache Golescu, C. Negruzzi, Șt. Odobleja). Într-o altă serie de lucrări (*Some Aspects of Comparative Paremiological research, 1988;' Romanian Contributions to the Structuralist Reserch of Proverbs,* 1989 etc.), imprimate în prestigioase reviste din alte țări, ca *Proverbium* (Vermont – S.U.A), *Revista de lingvistică și știință literară* (Chișinău – R. Moldova) s.a., a remarcat succesele vădite ale mișcării paremiologice românești din ultimul deceniu. În același timp, printr-o serie de recenzii și de note inserate în *Revista de etnografie și folclor, Limbă și literatură* etc., a popularizat în rândul cititorilor români valoroase lucrări privind proverbele unor popoare. Apoi, în cadrul schimbului de informații științifice, s-a aflat în relații epistolare cu specialiști din aproape 20 de universități din diferite țări (S.U.A., Anglia Franța, Germania, Italia ș.a.)

Succint, C. Negreanu dorea renașterea paremiologiei românești într-un context modern și înscrierea ei în circuitul de valori universale. Numeroși cercetători și savanți din străinătate, ca prof. Dr. Wolfgang Mieder (Vermont – S.U.A.), Dr. Otto Holzapfel (Freiburg – Germania), prof. Dr. Antonio Sorrentino (Napoli – Italia), Dr. Paul Hidiroglu (Atena – Grecia), Dr. Pavao Mikié (Zadu – Iugoslavia) ș.a., au apreciat în termeni călduroși, în scrisorile lor, progresele paremiologiei românești și activitatea lui Negreanu într-o „Românie democratică".

Prin coborârea prematură a lui Constantin Negreanu în lumea umbrelor, școala pierde un dascăl ilustru, iar folcloristica – un cercetător pasionat și un organizator excepțional, încât cu greu se va mai găsi un altul într-un centru cultural al țării care să se dăruiască și să impulsioneze ca el paremiologia românească spre orizonturile universalității. Imaginea sa pilduitoare, ridicată trudnic într-un oraș cu condiții științifice modeste, va rămâne adânc gravată în memoria noastră.

Pr. IOAN I. RAUȚESCU
LA CENTENARUL NAȘTERII SALE

Cărturarul umanist Ioan I. Răuțescu aparține pleiadei argeșene de intelectuali reprezentativi din primele 8 decenii ale secolului nostru.

Pr.Ioan I. Răuțescu s-a născut la 1 octombrie 1892 în Dragoslavele – Muscel, o așezare pitorească și cu o creație populară încă vie, într-o familie de țărani moșneni. A urmat studiile de toate gradele: Școala primară în satul natal, Seminarul Central din București (1905-1913) și Facultatea de Teologie din Capitală (1927-1931), la care obține licența cu ampla monografie *Mânăstirea Aninoasa din jud. Muscel* (1933; 258 p.). După încheierea studiilor seminariste, la 1 februarie 1914 a fost numit preot la una din bisericile din Dragoslavele, unde a rămas până la sfârșitul vieții. Un răstimp (1 septembrie 1913 – 1 septembrie 1921), în paralel, a funcționat ca învățător suplinitor la Școala primară din Dragoslavele.

Intelectual umanist, temeinic pregătit și cunoscător al mai multor limbi (latină, slavă, germană), I. Răuțescu a căutat prin mai multe tipuri de activități paralele și pe măsura puterilor sale, să-i facă pe oameni mai fericiți, să le lumineze trecutul de luptă și să le releve creațiile lor materiale și spirituale. În adunările sale periodice cu consătenii și în zecile de articole (peste 50), scrise în spiritul moalei creștine și publicate în revistele „Piatra Craiului", „Duminica poporului", „Duminica ortodoxă" etc., îi îndemna pe oameni la respectarea semenilor, la toleranță, la buna conviețuire ș.a. Cu același rost a tradus, uneori prelucrând subiectele, și a publicat diferite povestiri moralizatoare din scriitorii germani și scandinavi în periodicele „Prietenul Nostru", „Muscelul nostru" ș.a. Chiar debutul literar l-a făcut cu o traducere – *Iacob cel sărac,* la „Prietenul nostru", în 1913. Însă opera de traducător și de prelucrător se va desăvârși prin cărțile *Luptele din regiunea Bran și Dragoslavele* (1933, 211 p.) de Fritz Ortepp și, respectiv, *Oaia pierdută* (1927, 20 p.).

În spațiul cunoașterii trecutului istoric, al zonei natale îndeosebi, el s-a străduit să identifice și să transcrie inscripții de pe pisaniile bisericilor și de pe crucile din diferite sate, documente și catagrafii, pe unele traducându-le din limba slavonă, conservate în lăzile sătenilor, arhiva Protoieriei de Muscel și Arhivele Statului din București. Majoritatea lor au fost publicate în periodicele

„Glasul țării", „Prietenul poporului", „Revista istorică", „Raze de lumină", „Cultura poporului" ș.a.

În privința relevării culturii populare, I. Răuțescu a fost preocupat de descoperirea, tezaurizarea și valorificarea ei multiplă. A descoperit și publicat documente semnificative privind cultura materială (așezarea satelor, locuința, ocupațiile și meșteșugurile, instalațiile tradiționale și portul popular al sătenilor) și cultura spirituală (obiceiuri calendaristice și familiale; producții poetice, precum colinde, orații de nuntă, balade, cântece etc.). Încă din primul deceniu al activității sale științifice a tipărit colecția *Colinde* (1919, 48 p.).

Dar toate aceste preocupări umaniste se întrunesc în forme ample și profunde, interdisciplinare și sintetizate în paginile micromonografiilor dedicate unor așezăminte monahale și monografiilor despre așezări sociale importante, precum: *Dragoslavele* (ed. I, 1923, VI + 432 p., cu C. Rădulescu Codin; ed. II, 1937, VIII + 426 p.). Toate cărțile au fost premiate succesiv de Academia Română. În aceste monografii, concepute după un plan adecvat, autorul lor evocă, documentar, trecutul istoric al localităților, descrie așezămintele culturale ce au propagat umanismul și prezintă creația etnofolclorică tezaurizată a colectivităților respective.

Pr. Ioan I. Răuțescu, activ și în anii senectuției, a murit la 19 mai 1974. Acțiunile și lucrările sale, înscrise în patrimoniul spiritual, aruncă punți luminoase între oameni și îi ajută să înțeleagă mai bine evoluția civilizației sătești.

DAN SIMONESCU – NONAGENAR

Cărturarul Dan Simonescu este una din marile personalități ilustre ale Argeșului care au îmbogățit literatura și cultura noastră cu numeroase opere durabile.

S-a născut în Suslănești – Muscel, la 11 decembrie 1902, într-o familie modestă. Copil fiind, a cunoscut prin refugiul precipitat în Mioveni aspectele dramatice ale Primului Război Mondial. A frecventat cursurile școlare de toate gradele – școala primară în capitala județului, liceul în Câmpulung și Pitești și Facultatea de Litere și Filosofie din București. Pasionat de literatură, a căutat în acești ani să-și formeze un larg și solid orizont cultural-

științific. Din anii studenției, și-a început, cu studii și culegeri de folclor muscelean, cariera științifică, care va deveni o coordonată spectaculoasă a multiplei sale activități de dascăl eminent.

Absolvind facultatea, Dan Simonescu a fost numit profesor în Câmpulung (1925-1928) și apoi asistent universitar la Universitatea din București, lucrând cu N. Cartojan și I. Bianu. Încă de acum a împletit laborios activitatea didactică cu cea științifică, două importante preocupări pe care le-a dezvoltat. În Capitală, în special la Biblioteca Academiei Române, s-a adâncit în cercetarea atentă a manuscriselor și literaturii vechi, după care publică, printre alte lucrări, *Volumul III* (1936) din *Bibliografia românească veche.* Și-a luat doctoratul cu teza *Literatura românească de ceremonial* (1938), completată mai târziu cu *Orații domnești la sărbători și nunți* (1941). Rezultatele deosebite ale acestor preocupări asidue l-au impus drept un reputat specialist în literatura noastră veche.

Aflat în plină ascensiune profesională, în 1942 a devenit profesor la Universitatea din Iași, unde a ținut cursuri de literatură veche și de folclor, rămase, împreună cu studiile publicate, puncte de referință în domeniile respective. A revenit în București în 1952 și a funcționat succesiv, ca cercetător la Institutul de Istorie „N. Iorga" și ca profesor de biblioteconomie la Institutul Pedagogic de trei ani. În acest răstimp, destul de fecund, a editat însoțite de studii introductive și de note, diferite cronici vechi, dintre care *Cronici și Povestiri românești versificate,* cărți populare, inclusiv *Alexandria* și a căutat să organizeze învățământul bibliologic și de biblioteconomie în țara noastră. În continuare, a fost numit profesor la Facultatea de Filologie (1969-1972), secția biblioteconomie. Lista lucrărilor sale număra 583 de titluri în anul 1972. În anii următori, ea s-a îmbogățit continuu cu alte zeci de articole și studii, cu cronici editate, cu opere îngrijite, ca cea a lui M. Kogălniceanu etc. Pentru pregătirea modernă a unor noi activiști culturali în liceele de specialitate, a conceput și publicat două interesante manuale de biblioteconomie (clasele XI și XII). Multe din lucrările sale de istoria literaturii și a culturii valorifică informații documentare zonale și sunt dedicate Argeșului și Muscelului.

În pofida poverii anilor adunați, savantul Dan Simonescu are multe proiecte științifice și pe masa sa de lucru se găsesc în faza de finisare alte studii valoroase.

La împlinirea frumoasei vârste de 90 de ani, îi aducem omagiul nostru, dorindu-i multă sănătate și putere de muncă.

FOLCLORISTUL ION CRUCEANĂ LA 81 DE ANI

În peisajul culturii argeșene contemporane, numele lui *Ion Cruceană* este bine cunoscut. Născut la 11 noiembrie 1911, în Mozăceni – Argeș, într-o familie modestă, face școala primară în satul natal, Liceul Teoretic la Găești și începe Facultatea de Litere și Filosofie din București. Din anii studenției a fost atras de frumusețea creației populare. În anii 1933 - 1936 a răspuns la chestionarele Arhivei de Folclor din Cluj cu informații etnografice și texte folclorice interesante.

I. Cruceană a preferat să devină salariat la Administrația financiară a județului Argeș (1933-1973), continuând totuși să culeagă și să rețină texte folclorice. În ultimul deceniu al activității sale profesionale este preocupat de cercetarea trecutului cultural și culegerea folclorului. Rezultatele cercetărilor sunt concretizate prin articole și culegeri apărute în „Albina", „Îndrumătorul cultural", „Argeș", „Revista de Etnografie și Folclor", „Calende".

I. Cruceană, pasionat de cunoașterea trecutului cultural-literar al Argeșului, publică o serie de articole mai ample, cu date inedite despre personalități ca I. L. Caragiale, G. Topârceanu, Armand Călinescu etc. O altă serie de articole scurte reîmprospătează în memoria cititorilor evenimente și oameni de seamă din istoria Argeșului. Evocările din prima serie și-au găsit loc și în lucrarea *Momente și figuri argeșene* (1980), unde remarcăm numele unor mari creatori: C.D. Aricescu, I. Barbu, C. Dobrescu-Argeș, I. Nanu, I. Negulici, Costin Petrescu, I. Trivale, Urmuz.

Activitatea de folclorist a lui I. Cruceană este cea mai valoroasă și se concentrează în articole și culegeri. În articole prezintă meșteri populari talentați (Remus Macarie, Ion S. Ivașcu, Stelian Ogrăzeanu ș.a.) și pe folcloriști (C. Rădulescu-Codin, I. Răuțescu, Gh. Bobei).

Culegerea folclorului o întreprinde în zonele Argeș, Muscel și Teleorman, în spriitul metodei tradiționale, fiind preocupat de păstrarea autenticității producțiilor populare. Îndeosebi în anii pensionării, reia activitatea de folclorist prin noi culegeri. Cu producții poetice colaborează la alcătuirea – pe plan local și național – a unor culegeri colective de folclor, *Folclor poetic din Argeș* (1979) sau a unor volume personale, ca: *Pe Argeș în jos, pe un mal frumos* (1981), 192 p. și *Pe Argeș în jos* (1990), 123 p.

Ion Cruceană și-a constituit astfel o operă de cercetător al trecutului cultural și de culegător de folclor. Pentru contribuția sa spirituală el a fost ales vicepreședinte al Asociației folcloriștilor argeșeni „C. Rădulescu-Codin" și a primit mai multe distincții.

IOAN I. GAROFOIU – FOLCLORISTUL

Mulți folcloriști, cu interesante preocupări etnologice, aparținând perioadelor interbelică și postbelică, au rămas, din cauza lipsei de cercetare a activității lor, în umbră. Omiterea cercetării preocupărilor și absența culegerilor lor din marile biblioteci publice au condus firesc la ignorarea acestora de către autorii de istorii și dicționare folclorice. Radiografierea activității lor, legitimă, va arăta natura și dimensiunile contribuțiilor acestora la îmbogățirea tezaurului popular. Profesorul *Ioan I. Garofoiu* este unul dintre folcloriștii respectivi, cu contribuții valoroase, dar necunoscute.

Ioan I. Garofoiu s-a născut în orașul Câmpulung-Muscel, la 18 aprilie 1897[1], într-o familie modestă. Anii copilăriei și-i va petrece într-un oraș montan ce are încă o puternică și persistentă atmosferă folclorică tradițională la începutul secolului nostru, cu povestitori și cântăreți talentați. Părinții și vecinii săi i-au fost primii dascăli ce i-au dezvăluit tainele cântecelor și poveștilor populare și l-au inițiat în practicatea ciclurilor de obiceiuri, mai ales mama sa, ea însăși o adâncă cunoscătoare a creațiilor populare. „Eu am învățat – va recunoaște el mai târziu – să cânt și să iubesc muzica de la mama mea, care nu era o femeie cu carte. Primele cântece pe care le-am auzit și pe care mai târziu le-am învățat au fost cântecele populare și probabil acestui fapt se datorește deosebita mea înclinare către muzica populară, pe care eu o socot ca o necesitate sufletească”[2].

Începând cursurile școlare, el a urmat cu perseverență școlile de toate gradele: școala primară în orașul natal (1906-1910), gimnaziul în Câmpulung și liceul în București (1911-1919). Conservatorul, numai 2 ani (1919-1921), și Facultatea de Litere și Filosofie (1919-1923) din capitală[3]. În anii studiilor liceale și universitare l-a cunoscut și s-a împrietenit cu George Călinescu, despre care păstra multe amintiri interesante. Spre a-și completa bugetul studențesc precar, amândoi au cântat mai mult timp în corul bisericii Zlătari, la partea a doua, participând cu acesta la nunți și la înmormântări, pentru care erau remunerați[4].

În ultimii doi ani ai studiilor universitare, I. Garofoiu, sensibilizat de corupția și instabilitatea social-politică din primii ani ai perioadei interbelice, își

---

[1] Ioan I. Garofoiu, *Fișă de folclorist*, p. 1, alcătuită la cererea noastră, la 27 martie 1981. Inadvertențele biografice structurate în *Fișă* au fost eliminate în urma colaționării ei cu anuarele și monografiile școlilor la care profesorul a funcționat.

[2] Idem. *Cântece populare de Crăciun*. Cântece din toate provinciile și aranjate pentru cor. Pitești, Tip. „Progresul”, 1936, p. 3.

[3] Idem, *Fișă de folclorist*, p. 1.

[4] *Ibidem*, p. 3.

începe, cu un talent viguros, activitatea publicistică și literară. Debutul și-l face cu articolul incendiar *Două focare*[5], publicat, la 19 septembrie 1920, în prestigiosul ziar „Neamul românesc". Aici denunță procesul complex al îmbogățirii unora, de pe urma războiului, și a pauperizării altora. Articolul, împreună cu altele, tot atât de corosive, se constituie într-un adevărat ciclu tematic în care se stigmatizează: incapacitatea guvernului Aversescu de a pune capăt speculei și corupției – *Ne trebuie o mână de fier*[6], suspectarea și arestarea samavolnică a autorului de un agent beat al Siguranței – *Poliția secretă*[7], indiferența autorităților față de asigurarea vieții oamenilor, care mureau în accidente, erau jefuiți și torturați – *Stână fără câini*[8]. Cu experiența câștigată din publicistică, tânărul student încearcă să scrie schițe și reușește să dea câteva producții bune, inspirate din temele: corupția din școlile militare în *Să facem raport!*[9], frământările persistente ale militarilor în termen – *După raport*[10], efectele dezastruoase ale alcoolului asupra oamenilor care aici duc la moartea a doi bărbați ce făcuseră o prinsoare funestă – *O prinsoare*[11], înfiriparea dragostei dintre doi parteneri deosebiți ca vârstă – *Un sărut cu semne*[12].

În același timp, scrie și publică prelucrări de fabule în proză, cu adânci semnificații social-meditative, în reviste muscelene: *Cei doi iepuri*[13], *Poveste scurtă*[14], *Vulturul și vrabia*[15].

Devenit profesor în anul 1923, I. Garofoiu a funcționat în această calitate și în cea de conducător la mai multe școli și inspectorate școlare din diferite orașe ale țării: profesor la gimnaziul din Alexandria (1923)[16], profesor de limba română, drept și muzică, singura dată când a predat ultimele două discipline, și director (1923-1926) la gimnaziul din Zimnicea[17]; director (1926-1927) și pro-

---

5 I. Garofoiu, *Două focuri*, în „Neamul românesc", an. XV, nr. 205, 19 septembrie 1920, p. 2.

6 „Neamul românesc", nr. 207, 23 septembrie 1920, p. 2.

7 *Ibidem*, nr. 239, 2 noiembrie 1920, p. 2.

8 *Ibidem*, nr. 247, 12 noiembrie 1920, p. 2.

9 *Ibidem*, nr. 255, 21 noiembrie 1920, p. 1-2. Reprodus cu titlul identic în „Adevărul literar și artistic", an. I, nr. 14, 27 februarie 1921, p. 2.

10 *Schiță din viața militară*, în „Neamul românesc", an. XVI, nr. 60, 17 martie 1921, p. 2.

11 În „Adevărul literar și artistic", an. II, nr. 24, 8 mai 1921, p. 4.

12 În „Glasul țării", an. I, nr. 9-10, august 1921, p. 6-7.

13 Prelucrare după La Fontaine, în „Glasul țării", an. I, nr. 5-6, iunie 1921, p. 9-10.

14 *Ibidem*, nr. 7-8, iulie 1921, p. 4.

15 În „Zori de ziuă", an. I, nr. 1, 1 octombrie 1921, p. 4-5

16 Ioan I. Garofoiu, *Fișă de folclorist*, p. 11

17 Idem, *Anuarul gimnasiului de băieți din Zimnicea pe anii 1921/1922, 1922/1923 și 1923/1924*, Publicat de..., Câmpulung-Muscel, Tip. Gh. N. Vlădescu, 1924, p. 37, 41; *ibidem, 1924/1925*, Câmpulung-Muscel, Tip. Gh. N. Vlădescu, 1926, p. 6, 9, 12.

fesor (1928-1931) la Școala Normală de Băieți „Al. Odobescu" – Pitești[18], inspector general șef la Inspectoratul Școlar al Regiunii a VII-a Pitești (1 oct. 1929 - 15 ian. 1930)[19], profesor (1931-1932, 1933-1943) și director (1 sept.-22 nov. 1940, 1943-1945) al Liceului Teoretic „I. C. Brătianu"[20] – Pitești, inspector general în Ministerul Învățământului (1932-1933, 1945-1948)[21], director la Școala Elementară nr. 46 –București (1948-1950), profesor la Liceul „Gh. Lazăr" și Școala Elementară nr. 72 – București (1950-1957)[22]. Promovat în funcții superioare datorită unor merite pedagogice incontestabile, el devine atât înaintea cât și după ultimul război mondial, în răstimpuri mai scurte ori mai lungi, inspector-șef la Inspectoratul Școlar Argeș și inspector general în Ministerul Învățământului. A funcționat în cei mai mulți ani la Pitești și București.

Ca profesor de limba și literatura română, Ioan Garofoiu desfășoară o intensă activitate de educare patriotică, de prețuire a valorilor perene și de îmbogățire a cunoștințelor elevilor, precum și de antrenare a lor în ample manifestări cultural-artistice în orașele Zimnicea și Pitești și în împrejurimile acestora[23]. Ca director și inspector școlar, el caută să lărgească baza materială a unităților școlare, să asigure în acestea componentele materialului didactic, să îndrume cadrele didactice în vederea modernizării predării cunoștințelor și a raportării lor la viață, să stimuleze preocupările extrașcolare ale învățătorilor și profesorilor [24] și, în puținul timp liber, să descopere valori ale creației populare.

Această întinsă activitate didactică a dublat-o Garofoiu cu *preocupările literare și științifice,* cu care deseori s-a interferat în chip fericit. Însă, din nefericire, ultimele preocupări au avut un caracter sporadic. În spațiul creației literare,

---

18 *Anuarul Școalei Normale de Băieți „Al. Odobescu" – Pitești. Anul 1927,* Pitești, Tip. „Artistica", 1926, p. 12, 18; *ibidem,* 1928-1929, Pitești, Tip. „Artistica", 1930, p. 18, 34; *ibidem,* 1929-1930, Pitești, Tip. „Artistica", 1931, p. 7, 30.

19 *Anuarul Școalei Normale de Băieți „Al. Odobescu" – Pitești pe anii 1929-1930,* p. 7.

20 *Anuarul Liceului „I. L. Brătianu" din Pitești pe anul școlar 1931-1932.* Pitești, Tip. „Transilvania", 1932, p. 11, ibidem, pe anul școlar 1932-1933, Pitești, Tip. „Transilvania", 1933; *ibidem, 1933-1934,* p. 2; *ibidem, 1934-1935 și 1935-1936,* Pitești, Tip. „Liga Poporului", 1937, nepaginat; *ibidem, 1940-1941,* p. 12; *ibidem, 1941-1942,* p. 11; *ibidem, 1942-1943,* p. 7. Vezi și: N. Vlad, *Monografia Liceului „N. Bălcescu" din Pitești.* 100 de ani de la înființare. Pitești, Lic. „N. Bălcescu", 1966, p. 99, 105.

21 *Anuarul Liceului „I. C. Brătianu" din Pitești pe anul școlar 1932-1933,* p. 6; I. Garofoiu, *Fișă de folclorist,* p. 1.

22 I. Garofoiu, *Fișă de folclorist,* p. 1.

23 I. M. Dinu, *Monografia Școlii Normale și a Liceului „Al. Odobescu" – Pitești,* 119-1969, p. 78, 88 ș.a. Vezi și anuarele, îndeosebi cele privind gimnaziul din Zimnicea, pe care el însuși le-a întocmit cu o rară conștiinciozitate și perseverență.

24 *Ibidem.*

după un început spectaculos și promițător în ultimii ani de studenție, se produce o lungă întrerupere, care va înceta abia din anul 1943. În ultima fază, marcată la intervale mari de timp prin câte o creație, Garofoiu scrie 5 piese de teatru, dintre care numai una vede lumina tiparului. Cele patru piese în manuscris, inedite, tratează – tot de pe o poziție democratică – o arie largă de probleme social-politice și aparțin, ca specie, dramei: *A fost odată un împărat* (1943), „dramă muzicală în versuri", *Greșelile se plătesc scump* (1944), piesă inspirată din convulsiile sociale postbelice; *Anii însângerați ai revoluției* (1946), o evocare dramatică a luptei acerbe a țărănimii pentru pământ; *Să fii om!*, dramă politică[25]. Piesa publicată, singura comedie, se numește *Să mărităm fata* (1946)[26], fiind inspirată dintr-o temă de stringentă actualitate: căsătoria fetei bogate de către părinții ei prin mijloace instituționalizate (societăți matrimoniale și mica publicitate din presă). Căci soții Amelia și Ghiță Birlic, „propiretar și antreprenor", doresc fiecare să-și căsătorească fata, din considerente de comoditate personală, pe căi tainice. În timp ce Amelia, vrând să scape de fata vitregă din casă, cerea concursul Casei Matrimoniale „Căminul fericit", Ghiță, dorind să-și mărite fiica cu un tânăr „cu situație", apelează și el, tot tainic, la „mica publicitate" a unui cotidian. Intrarea în funcțiune a celor două mijloace adună diferiți pretendenți suspecți, încurcă lucrurile și compromite succesul căsătoriei într-o serie de momente. Dintre toți acești pretendenți care-și încercau norocul, antreprenorul îl va alege pe inginerul Stănescu. O comedie destul de amplă, cu situații complexe și cu prea multe chesituni aduse dintr-o dată în dezbatere. Inconsecvența în arta selecționării faptelor de viață și în rotunjirea compoziției a condus la dilatarea ilogică a episoadelor, la nebulozitatea situațiilor și la forțarea parțială a comicului. În schimb, resursele graiului popular din Muscel și Argeș, prin termeni colorați, prin valențele textelor paremiologice și prin plasticitatea expresiilor, sunt valorificate chiar exemplar. Protagoniștii piesei persistă totuși multă vreme în memoria cititorilor.

Ultima lucrare literară încheiată a lui Garofoiu o reprezintă *Amintirile mele* (ms., 1980)[27].

Interesante îi sunt însă *preocupările folclorice* – de *culegător* și de *popularizator*. Acestea se situează în special în a doua etapă a activității sale didactice, care corespunde cu cel de al 4-lea deceniu din secolul nostru. Profesorul, care se născuse într-un mediu folcloric distins – „leagănul românismului, al muzicii și literaturii populare"[28], cum îi plăcea să caracterizeze Câmpulungul-

---

25 I. Garofoiu, *Fișă de folclorist*, p. 2.

26 Comedie originală în 3 acte, Pitești, Tip. „Progresul", 1946, 118 p.

27 I. Garofoiu, *Fișă de folclorist*, p. 2.

28 Idem, *Cântece populare de Crăciun*, p. 3.

Muscel – și care era la curent cu mișcarea folclorică, avea în structura sa morală dragostea și pasiunea putrnică față de creația populară. Dar declanșarea acțiunilor lui directe i-a fost stimulată de contactul nemijlocit și amplu cu diferite colectivități de tineri și profesori din țară în timpul inspecțiilor întreprinse la școli normale și licee. „Serviciul de inspector școlar pe care l-am îndeplinit de două ori – va recunoaște el – mi-a înlesnit primul contact, la fața locului, cu muzica populară a diferitelor provincii ale țării, fapt care mi-a sugerat ideea notării câtorva bucăți muzicale socotite de mine interesante”[29]. L-au interesat aproape exclusiv textele literar-muzicale din repertoriul obiceiurilor tradiționale, îndeosebi cele legate de ciclul Anului Nou. Deținând un material bogat și având și darul oratoric, inspectorul școlar Garofoiu, preferat desigur altora, a ținut la radio, „în anii 1934, 1936, 1938”[30], mai multe „conferințe și demonstrații muzicale privitoare la datinile noastre”[31] de Anul nou. La cererea insistentă a ascultătorilor din țară și străinătate, conferențiarul și-a publicat o parte din culegeri în două volume. Însă, în afara satisfacerii solicitărilor ascultătorilor săi, el a mai dorit realizarea a două obiective practice: tezaurizarea unor frumoase colinde și, prin notarea muzicală exactă, valorificarea lor în programele manifestărilor muzical-artistice.

I. Garofoiu este un *culegător* și un *popularizator* de folclor cu solide cunoștințe teoretice, inclusiv de muzică, și stăpân pe metodologia culegerii. În privința culegerii, el transcrie direct textele, în marea lor majoritate, de la informatori, „după auz”, le pune – după ce le mai verifică acasă cu „pianul sau vioara” – pe portative muzicale, le păstrează unele principale particularități de grai și le alătură caseta cu datele biografice esențiale ale cântăreților.

Prima colecție a lui I. Garofoiu este cea cu titlul *Cântece populare de Crăciun*. Culese din toate provinciile și aranjate pentru cor. Pitești, Tipografia „Progresul”, 1936, 47 p. + 1 foto a autorului[32]. Colecția, care se deschide cu suc-

---

29 *Ibidem*.

30 I. Garofoiu, *Datinile noastre de Crăciun*, Pitești, Tip. „Progresul”, 1939, p. 3.

31 *Ibidem*.

32 Cu următorul sumar: *În loc de prefață*, p. 3; *Bună dimineața la Moș-Ajun*, p. 4; *Colinde din Bucovina: Steaua*, p. 5, *Steaua*, p. 6, *Bună sara, gospodari*, p. 7, *Trei cocoși negri-au cântat*, p. 8, *Sculați, boieri mari*, p. 9, *Colea, colea după deal...*, p. 10, *Noi umblăm și colindăm*, p. 11, *Anul bun*, p. 12; *Colinde din Basarabia: Bună vreme la boieri*, p. 13, *Chichiuță de bumbac*, p. 14, *Cei boieri bogați*, p. 14, *Sculați, boieri mari*, p. 15, *Mergeau pe-un drum doi jidani*, p. 16, *Căpitanul Bădița Gheorghiță*, p. 17, *Leu cu leu s-au lăudat*, p. 18, *Leul când s-a lăudat*, p. 18, *Jos, pe malul Dunării*, p. 20, *Măturând...*, p. 21, *Jâdozii*, p. 22, *Malanca*, p 23, *Mălăncuța*, p. 24, *Trei crai*, p. 25; *Colinde din Transilvania: În orașul Vitleem*, p. 26 *Cântecul judelui* p. 26, *Colo sus și mai în sus*, p. 27, *Plecă Lina...*, p. 28, *La luncile soarelui*, p. 29; *Colinde din vechiul regat: În orașul Vitleem...*, p. 30, *Seara d-astă seară*, p. 30, *Sus, boieri*, p. 31, *Trei crai*, p. 32, *Doarme, doarme doi boieri...*, p. 33, *Doarme trei hoți de jandarmi...*, p. 33, *În poartă la Ștefan Vodă*, p. 34, *De la sfânta Joi*

cinte și interesante mărturisiri ale culegătoului (*În loc de prefață*), conține 50 de colinde, aparținând tuturor provinciilor istorice – Bucovina: 8 colinde, Basarabia: 14, Transilvania: 5 și „vechiul regat": 22. Aceasta este prima culegere a unui folclorist din Muscel care însumează, sub același titlu, texte populare din toate provinciile țării – de la 45 de informatori din 38 de localități diferite.

Tematic, aproximativ două treimi din colinde sunt texte laice, iar restul – mitologice. Colindele acestea aparțin repertoriului a trei importante obiceiuri din ciclul „Anul Nou". În primul rând, repertoriul colindatului de Moș-Ajun, care numără 37 de texte, acestea fiind deci cele mai numeroase. Deși relativ puține, colindele marchează pregnant cele trei momente principale ale colindatului tradițional al unei gospodării: anunțarea obiceiului, felicitarea gospodarilor și urările adresate lor și mulțumirea pentru darurile primite. Domină primele două categorii de piese. Colindele de anunțare a obiceiului la gospodari se însciru fie în seria cu o largă circulație, fie în cea cu o circulație restrânsă, locală: *Bună seara, gospodari, Sculați, boieri mari, Seara d-astă seară, Chichiuță de bumbac* ș.a. Următoarea categorie de colinde elogiază frumusețea și hărnicia gospodarilor și formulează direct, în prag de An Nou, urări, îndeosebi prin colindele de tineri: *Ale cui sunt ceste case?, Când fu joi de dimineață, Cântecul cerbului, Pleacă una* etc., și prin altele, de vânătoare: *La poartă la Ștefan Vodă, Prin cel cer, De la casă pân' la casă, Cetinule, Leul când s-a lăudat* etc. Un set de 6 colinde, mitologice și cu o largă arie de difuziune, aparține repertoriului colindatului cu steaua. Ultima categorie de colinde, cu 2 piese (Malanca, Mălăncuța), se înscrie în repertoriul obiceiului malancăi, obicei specific Moldovei. Cu câteva excepții, toate colindele au un caracter antologic, distingându-se printr-o construcție geometrică, printr-o narațiune cursivă, când o au, și printr-un limbaj ușor arhaizat.

Cea de-a doua carte de folclor a lui I. Garofoiu o constituie *Datinile noastre de Crăciun*, Pitești, Tipografia „Progresul", 1939, 87 p.[33]. Cartea nu este

---

la vale, p. 35, *Ale cui sunt ceste case?*, p. 35, *Când fu joi de dimineață*, p. 36, *Ce mi-e sus pe lângă cer...*, p. 38, *Cântecul cerbului*, p. 39, *Noi umblăm și colindăm*, p. 39, *Dumnezeu și soțul său*, p. 40, *Velerim și Veler, Doamne*, p. 41, *Prin cel cer*, p. 42, *La leaz, la pârleaz*, p. 43, *De la casă pân' la casă*, p. 43, *Cetinule*, p. 44, *Maria se preumbla*, p. 45, *Umblă Maica după Fiu*, p. 45, *Rătăcind într-o grădină*, p. 46.

[33] Iată sumarul: *Prefață*, p. 3, *Datinile noastre de Crăciun*, p. 5, cu: *Bună dimineața la Moș Ajun*, p. 6, *Crăciunul*, p. 7, *Colindele*, p. 12; *Colinde religioase*, p. 16, cu: *În grădina lui Ion*, p. 16, *Colindul Crăciunului*, p. 17, *Astă seară-i seară mare...*, p. 18, *Mi-arde două lumânări*, p. 19, *Colindul lui Dumnezeu*, p. 20, *Sus, în poarta Cerului*, p. 23, *Sus, în poarta Raiului*, p. 24; *Colinde sociale*, p. 25, cu: *Sculați, sculați, boieri mari...*, p. 25, *Scoală, scoală, fată mare*, p. 25, *Icea, Doamne,-n ceste curți*, p. 26, *Colind de om însurat*, p. 27, *Crescut-ai neam de doi metri*, p. 28, *Florile dalbe*, p. 29; *Cântecele de stea*, p. 30, cu: *Steaua sus răsare*, p. 33, *Trei crai de la Răsărit*, p. 34,

o culegere propriu-zisă, ci una complexă, mixtă. Căci în cele aproape 100 de pagini sunt adunate selectiv, între *Prefață* și *Încheiere,* principalele sale conferințe și ilustrările lor literar-muzicale privind datinile noastre de Anul Nou. În mod expres, în *Prefață* se accentuează caracterul utilitar al volumului, el fiind destinat „nespecialiștilor doritori de a avea la îndemână un document, aproape complet, în chestiunea datinilor noastre, în împrejurarea că ar fi nevoiți să organizeze serbări”[34] la Crăciun și Anul Nou.

Conferințele, bazate pe o bibliografie contemporană selectivă (Tache Papahagi, Moses Gaster, G. Dem. Teodorescu, Al. Rosetti), concepute din punct de vedere științific, aproape corect și redactate la un nivel accesibil tuturor ascultătorilor, prezintă principalele obiceiuri tradiționale ale Crăciunului și Anului Nou în secvențe separate sau comune: colindatul la Moș-Ajun, cu steaua, vicleimul, plugușorul, buhaiul, capra, vasilca, sorcova, malanca. Numărul colindelor ilustrative se ridică la 35 de texte, dintre care 28 de piese din culegere proprie, de la 28 de informatori din 15 localități, și 7 piese împrumutate din colecțiile lui G. Dem. Teodorescu[35] și Al. Podoleanu. Evident, culegerea lui Garofoiu reprezintă partea cea mai consistentă a cărții și contribuția sa cea mai semnificativă de aici.

Și colindele din această ultimă culegere provin tot din diferite provincii ale țării – Muntenia: 23, Moldova: 1, Basarabia: 3 și Bucovina:1. Spre deosebire de situația din prima colecție, colindele de aici, deși în număr mai restrâns, se înscriu într-un evantai de repertorii ale obiceiurilor incomparabil mai larg – 8 repertorii în loc de 3, ceea ce reprezintă un câștig în diversitate. Însă, pe repertorii, repartiția numerică a colindelor din propria colecție e relativ restrânsă: *Moș-Ajunul:* 9 colinde, *colindatul cu steaua:* 7, *vicleimul:* 1, *Anul Nou:* 4, *sorcova:* 1, *capra:* 1, *malanca:* 3, *vasilca:* 1, *colindatul onomastic:* 1. Repertoriile acestor obiceiuri și ale altora noi mai sunt ilustrate prin 1-4 texte din culegeri străine (G. Dem. Teodorescu și Al. Podoleanu) – *Moș-Ajunul:* 4 colinde, *Anul Nou:* 1, *plugușorul:* 1 și *buhaiul:* 1.

În orașul Vitleem, p. 35, *La nunta din Cana Galileei,* p. 35, *Abia ani patrusprezece,* p. 36, *O, pricină minunată!,* p. 37, *O! amar și grea durere...,* p. 38, *Anul Nou,* p. 39; *Colinde de Anul Nou,* p. 42, cu: *Mâine anul se-nnoiește,* p. 42, *Cetilună, cetioară,* p. 42, *Prin cel cer...,* p. 43, *Leagănul,* p. 44, *Florile dalbe,* p. 45, *Capra,* p. 46, *Malanca,* p. 48, (*Malanca*), p. 48. *Bună seara, gospodari,* p. 49, *Vasilca,* p. 49, *Plugușorul,* p. 51, (Buhaiul), p. 57, *Sorcova,* p. 59, *Irozii (Vicleimul),* p. 61, cu: *Vicleimul,* p. 64; *Încheierea,* p. 86.

[34] I. Garofoiu, *Datinile noastre de Crăciun,* p. 3.

[35] Vezi G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române.* Ediție critică, note, glosar, bibliografie și indice de George Antofi. *Prefață* de Ovidiu Papadima. București, Ed. Minerva, 1982, p. 17: *Colindul Crăciunului;* p. 37: *Colindul lui Dumnezeu;* p. 87: *Colind de om însurat,* p. 93: *Leagănul:* p. 166: *Plugușorul;* p. 163: *Buhaiul.*

În mod special ne interesează colindele din culegerea lui Garofoiu. Textele din colecția sa aparțin repertoriului a 8 obiceiuri principale. Cele mai multe colinde, laice și mitologice, se cântă la colindatul de Moș-Ajun. În majoritatea lor, ele sunt colinde de anunțare a obiceiului și au o largă arie de circulație: *Astă-seară-i seară mare, Sculați, sculați, boieri mari, Florile dalbe* etc. Cântecele de stea, memorizate de culegător încă din anii copilăriei, sunt texte mitologice bine cunoscute: *Steaua sus răsare, Trei crai de la răsărit* etc. Drama *Vicleimul* reprezintă un text din colecția lui G. Dem Teodorescu, cu „completările și retușurile" lui Garofoiu, spre a da „mai multă viață scenelor"[36]. Interesante, de asemenea, ne apar cele trei colinde de Anul Nou din Muscel și Argeș: *Mâine anul se-nnoiește, Cetilună, cetioară* și *Prin cel cer*... De-o valoare antologică e ultimul colind, din care transcriem o secvență inspirată nemijlocit din viață: „Ea nu coase ca să tacă,/ *Oi, leroi, roi, Doamne!*/ Și mai cântă-un cântecel? Nu e cântec mojicesc,/ *Oi, leroi, roi, Doamne!*/ Ci cântec împărătesc. / Împăratu auzia,/ *Oi, leroi, roi, Doamne!*/ Doi argați îmi trimetea./ – Du' de-i spune Leanii-așa/ *Oi, leroi, roi, Doamne!*/ Să cânte pe voia mea./ Și să-mi facă-atâta bine/ *Oi, leroi, roi, Doamne!*/ Cât îi cer eu pentru mine./ – Spuneți, argați, la-mpăratul,/ *Oi, leroi, roi, Doamne!*/ Că nu-i cânt eu lui, săracu./ Și-mi cânt că-mi pare bine/ *Oi, leroi, roi, Doamne!*/ Pe azi-mâine nuntă-mi vine". Cu excepția repertoriului malancăi, care deține aici 3 texte interesante, celelalte două repertorii ale caprei și vasilcăi posedă câte un colind semnificativ, cu o largă serie de difuzare. Tuturor acestor colinde nu le lipsesc valențele artistice: structura geometrică, acțiunea cursivă, fabulația adecvată special și o limbă artistică arhaică. Și piesele împrumutate din alte colecții prezintă valori artistice.

Cele două culegeri literar-muzicale ale lui I. Garofoiu, realizate într-un spirit științific, constituie contribuții intesante la tezaurizarea și valorificarea creației folclorice.

În ultimii ani ai vieții sale, Ioan Garofoiu și-a reluat preocupările folclorice, ca și pe cele literare. În cele două vizite făcute acasă, în cartierul Drumul Taberei din București, l-am găsit aplecat alternativ, la masa de lucru, asupra manuscrisului unei piese de teatru și asupra unor foi volante cu transcrieri de texte folclorice, care, împreună cu altele, formau un capitol la o nouă colecție. A murit la 26 octombrie 1982, în București[37]. Prin contribuțiile lui literar-muzicale, relativ modeste, Ioan I. Garofoiu e primul folclorist muzical din Muscel și Argeș.

---

[36] I. Garofoiu, *Datinile noastre de Crăciun*, p. 63

[37] (*Ioan Garofoiu*), în „România liberă", an. XL, nr. 11818, 29 octombrie 1982, p. 4. (Înmormântat în cimitirul „Reînvierea" – Lizeanu din București).

UN FOLCLORIST: GHEORGHE I. PÂRNUȚĂ

Profesorul Gheorghe I. Pârnuță este un alt folclorist din acest secol ale cărui preocupări spirituale, ocolite de cercetarea științifică, au rămas ignorate.

Gheorghe I. Pârnuță a văzut lumina zilei la 31 mai 1915, într-o modestă familie de țărani moșneni din pitoreasca așezare Rucăr-Muscel[1]. Rămânând orfan de tată, care a căzut eroic în Primul Război Mondial, chiar în năprasnicile lupte de pe Mateiaș-Muscel, el cunoaște încă din fragedă copilărie duritățile vieții. Educat în spiritul cultului muncii, tenace și cutezător, el va reuși să învingă obstacolele și să urce serpentinele atât de abrupte ale afirmării și definirii personalității sale la nivelul omului de știință modern. În anii copilăriei, cunoaște și el, mai întâi prin mamă, bogăția și înțelepciunea creației populare. Intrând în perioada pregătirii școlare, urmează succesiv școala primară în satul natal și, la îndemnul învățătorului său, ca bursier, Școala Normală „Carol I" din Câmpulung-Muscel, pe care o absolvă în 1934[2].

Numit în învățământul primar, Gh. Pârnuță funcționează ca învățător timp de 14 ani la școli din județele Muscel și Ciuc. Însă, interesat să-și lărgească orizontul spiritual și să-și completeze studiile, absolvă ca „elev pregătit particular" Liceul „Dinicu Golescu" din Câmpulung și apoi Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București[3]. În continuare, printr-un nou efort, obține, în anul 1961, cu teza *Istoria învățământului și gândirii pedagogice din Țara Românească – secolele XVII-XIX*, titlul de doctor în pedagogie al aceleeași universități[4]. Devenit profesor de pedagogie, funcționează în această calitate la Liceul Pedagogic din Câmpulung (1948-1950), unde anterior fusese pedagog (1943-1948)[5], la Școala de Bibliotecari din București și apoi la Institutul Pedagogic și Universitatea din Capitală[6]. Într-un timp, în paralel, funcționează și ca cercetător științific principal[7].

---

[1] Anghel Manolache, *Activitate pedagogică bogată și valoroasă*, în „Revista de pedagogie", an. XXXIV, nr. 5, mai 1985, p. 61; *Enciclopedia istoriografiei românești*, București, Ed. științifică și enciclopedică, 1978, p. 257.

[2] N. Nicolescu, Al. Bunescu, Gh. Pârnuță, *Monografia Liceului pedagogic Câmpulung-Muscel, 1867-1968*. București, 1967, p. 220.

[3] Anghel Manolache, *Op. cit.*, p. 61.

[4] *Ibidem.*

[5] N. Nicolescu, Al. Bunescu, Gh. Pârnuță, *Op. cit.*, p. 168.

[6] Anghel Manolache, *Op. cit.*, p. 61.

[7] *Ibidem.*

În cei 43 de ani ai întinsei sale cariere didactice în toate treptele de învățământ (14 ani în învățământul primar, 13 ani în cel secundar și 16 ani în cel universitar)[8], Gh. Pârnuță a desfășurat o amplă și susținută activitate de educare și de instruire a mai multor generații de elevi și de studenți. Toată această activitate a fost dublată de o alta, științifică, nu mai puțin întinsă și importantă. Desfășurată în două etape distincte, ea s-a concretizat în *preocupările folclorice și în cercetările de istoria culturii și a învățământului.*

În principiu, *activitatea folcloristică* a lui Gh. Pârnuță s-a configurat în anii 1933-1960. Ea constă îndeosebi din culegerea de texte folclorice și de informații etnografice. Unele din ideile sale despre folclor le întâlnim sintetizate în prefețele colecțiilor. Fiu al unei străvechi așezări românești, deținătoare a unui bogat tezaur folcloric, el prețuiește valorile populare, le socotește documente artistice majore ale existenței sociale și le consideră elemente apte în educarea tinerelor generații. „Prin aceată literatură – comoara cea mai de preț a poporului nostru – cunoaștem – sublinia el într-o prefață – tot zbuciumul, toată suferința, toată amărăciunea, dar și toată veselia acestui popor, viața lui însuși, simțirea și ființa lui"[9]. Ceva mai mult, concepea folclorul ca un element major în definirea identității unui popor și a culturii lui. „Specificul națiunii noastre românești – releva el cu alt prilej – aici îl găsim, în știința poporului ei, în folclor"[10]. Tocmai din aceste considerente, prefața uneia dintre culegeri se deschide cu un patetic îndemn adresat colegilor și altor intelectuali de a culege „floare de floare" și a le strânge în „buchete" mai mari, relevând rezumativ: „Această creație a lui, de mare mândrie a neamului nostru, suntem datori s-o cunoaștem și s-o dăm la iveală"[11]. El însuși, la îndemnurile și încurajările prof. univ. P. Cancel și a consăteanului erudit Tache Băjan, a cules piese folclorice. Receptând exact semnificația multiplă a creațiilor populare, a căutat să le rețină într-un spirit modern, după o metodă științifică, identificând informatori talentați și transcriindu-le textele cu principalele lor particularități de grai, urmate de casetele cu datele biografice esențiale ale cântăreților și povestitorilor. Proza, încă nepublicată, a reținut-o, din cauza lipsei mijloacelor tehnice moderne de înregistrare, în spiritul metodei tradiționale – repovestirea narațiunii într-o formă lingvistică cât mai

[8] Șt. Trâmbaciu, *Contribuții bibliografice la scrierile lui Gh. Pârnuță,* în „Studii și comunicări", Muzeul Câmpulung Muscel, vol. IV, p. 263.

[9] Gh. Pârnuță, *Flori de peste munți.* Poezii populare culese din Rucăr-Muscel, de... București, Editura Noastră, iunie 1939, p. 3.

[10] Idem, *De la frații noștri din Secuime.* Poezii populare și strigături culese din Făgețel - Ciuc. București, Editura Noastră, iunie 1939, p. 4-5.

[11] *Ibidem,* p. 4.

apropiată de exprimarea povestitorilor. Debutul său de culegător se produce în anul 1938, cu *Colindul de Crăciun*, publicat în revista „Izvorașul"[12].

Ca un tânăr intelectual puternic legat de satul natal și pasionat de trecutul lui istoric și de valorile sale culturale, Gh. Pârnuță a intenționat și a realizat două mari monografii despre Rucăr, una *folclorică* și alta *sociologică*, care reușesc să prezinte o imagine complexă și adâncă a așezării. Ambele lucrări erau aproape încheiate în anul 1939, într-o primă variantă. Pentru monografia folclorică, a cules intens producții populare, în special în perioada anilor 1924-1937, deseori de la oameni vârstnici, născuți în cursul secolului al XIX-lea. Din decembrie 1938, începe să publice câteva texte selecționate (1 cântec, 1 colind, 1 descântec)[13] din culegerea sa pe care mereu o va amplifica cu noi piese reținute.

În anul următor, 1939, publică succesiv, la Editura Noastră din București, două colecții selecționate, relativ modeste ca întindere, dar artistic interesante.

Prima colecție de folclor, apărută în luna martie 1939, se numește *De la noi din Rucăr.* București, Editura Noastră, martie 1939. („Biblioteca Folclorului Român", 7)[14]. Cartea conține 22 de texte (7 colinde, 7 cântece și 8 descântece)[15], culese de la peste 10 informatori. Colindele sunt texte vechi, valoroase, din repertoriile colindatului de Moș Ajun, ca: *În poartă la Șerban Vodă, Ale cui-s aceste case?* etc.; cu brezaia (în noaptea Crăciunului), precum: *Colind cu brezaia, În grajdul de piatră* ș.a.; în seara Anului Nou: *Colind de Sf. Vasile, Colind de fete la Sf. Vasile* ș.a. Aceste frumoase colinde, unele locale, altele variante ale unor tipuri clasice, sunt constituite în compuneri geometrice, cu adânci rezonanțe sociale, spre a adresa indirect gospodarilor – de Anul Nou – urări de sănătate și de prosperitate. Cele 7 cântece lirice (2 cântece de jale, 3 cântece de

---

[12] Gh. Pârnuță, *Colind de Crăciun,* în „Izvorașul", an. XVII (1938), nr. 11-12, p. 411-412.

[13] Idem, (*La Sfânta Maria-Mare*), în „Izvorașul", an. XVIII, nr. 2, februarie, 1939, p. 70; *idem, De apucătură, ibidem,* p. 72.

[14] Vezi și *Cărți apărute în 1939,* în „Luceafărul literar", an. XII, nr. 5, mai 1939, p. 63.

[15] Căutând cartea în marile biblioteci din Capitală și din unele orașe universitare, n-am găsit-o decât recent (nov. 1990) la Biblioteca Academiei Române, fiind introdusă în circuit abia în 1990. Are următorul cuprins: *Colinde:* 1. *Sub poale de măgurele,* p. 3, 2. *În grajdul de piatră,* p. 4, 3. *Ale cui-s aceste case,* p. 6, 4. *Colind de Sf. Vasile,* p. 8, 5. *Colind cu brezaia,* p. 9, 6. *În poartă la Șerban Vodă,* p. 11, 7. *Colind de fete la Sf. Vasile,* p. 13; *(Cântece:)* 1. *Cântecul Răducului,* p. 15, 2. (Săraca inima mea), p. 16,3. (De-ai ști, maică, dorul meu), p. 17. 4. *(Pe coasta cu florile),* p. 17, 5. *Moise al Popinițului,* p. 18, 6. *(La Sfânta Mărie Mare),* p. 20, 7. *(Munte, munte, brad frumos),* p. 20; *Descântece din Rucăr-Muscel:* 1. *Descântece de apucătură,* p. 22, 2. *Descântec de șarpe,* p. 23, 3. *Descântec de mâncătură,* p. 26, 4. *Descântec de brâncă,* p. 28, 5. *De deochi,* p. 29, 6. *De obrinteală,* p. 30, 7. *De gâlci,* p. 31, 8. *De dalac,* p. 31.

ciobănie și 2 cântece de dor) se inspiră, evident, dintr-o tematică variată. Interesant e *Cântecul Răducului,* o variantă mai complexă a *Ciobănașului de la miori.* Descântecele, a treia specie din colecție, bine realizate artistic, sunt destinate vindecării unor boli atât ale oamenilor cât și ale animalelor. Se impun prin atmosfera arhaică și prin virtuțile estetice.

A doua colecție de folclor, publicată în același an cu precedenta, este cunoscută cu titlul *Flori de peste munți. Poezii populare culese din Rucăr – Muscel,* de..., București, Editura Noastră, iunie 1939, 33 p. („Biblioteca Folclorului Român", 8). Această colecție[16], precedată de un interesant *Cuvânt înainte,* este compusă din 44 de piese (4 cântece bătrânești și 40 de cântece lirice de la 2 cântăreți). Ciclul baladelor îl alcătuiesc 1 baladă haiducească *(Cântecul lui Radu),* o variantă bine receptată în zonă, și 3 balade familiale *(Cântecul lui Volonaș, Pă sub poale de pădure* și *Cântecul Anei lui Chiran),* tot variante locale ale unor tipuri clasice. Dintre baladele familiale, *Cântecul Anei lui Chiran,* o variantă interesantă a tipului baladic despre Ghiță Cătănuță, se detașează ideatic și artistic de toate celelalte.

Cântecele lirice, cu mult mai numeroase decât baladele, aparțin, cu 2 excepții, tuturor subspeciilor lor, în mod inegal – cântece de haiducie: 1 cântec, cântece de cătănie: 3, cântece de război: 3, cântece de instrăinare: 1, cântec de jale: 1, cântece de noroc: 1, cântece de ciobănie 1, cântece de codru: 1, cântece de dragoste: 21 și cântece de dor: 7. Cântecul de haiducie *Căprioară surioară,* o versiune mult extinsă cu motivele viselor rău prevestitoare, se constituie de fapt, într-un cântec liric-epic antologic. Într-un număr egal se găsesc cântecele de

---

[16] Iată *Sumarul* cărții, cu titlurile date de noi la cântecele lirice prin primul vers, potrivit uzanței: *Cuvânt înainte,* p. 3, 1. *Cântecul lui Volonaș,* p. 5, 2. *Du-mă, Doamne, du-mă iară,* p. 3, 3. *Pădure, pădure,* p. 7, 4. *Pădure, pădure,* p. 8, 5. *Pă sub poale de pădure,* p. 8, 6. *Cântecul lui Radu,* p. 10, 7. *Și mai lin, dorule, lin,* p. 12, 8. *Trage boii și ghicește,* p. 12, 9. *Și-am să las la moartea mea,* p. 13, 10. *Du-te, dor, pe sub pământ,* p. 13, 11. *Ah, noroc, noroc, noroc,* p. 14, 12. *Amar, peline, amar,* p. 14, 13. *Mă căznesc mai mult d-un an,* p. 15, 14. *Săracu bietu copil,* p. 15, 15. *Cântecul Anei lui Chiran,* p. 16, 16. *Ieși, mândruțo, la portiță,* p. 18, 17. *Te-am iubit, mândro, pe tine, p.* 18, 18. *Plânge țara și Ardealul,* p. 19, 19. *Pământule blestemat,* p. 20, 20. *A trime regele carte,* p. 22, 21. *Fir-ai, maică, blestemată,* p. 21, 22. *I-auzi, Leano, vine trenu,* p. 22, 23. *Cei care nu fac armată,* p. 22, 24. *Cărărușe după munte,* p. 23, 25. *Vai, săracă primăvară,* p. 23, 26. *Căprioară, surioară,* p. 24, 27. *La fântână-n făget,* p. 26, 28. *Într-o zi de primăvară,* p. 27, 29. *Patru boi cu lanțu-n coarne,* p. 27, 30. *Desfă, mândro, ce-ai făcut,* p. 28, 31. *Și-am avut un pui pă lume,* p. 28, 32. *Mândro, gura ta-i izvor,* p. 28, 33. *Toată lumea are dori,* p. 29, 34. *Nici o boală nu e grea,* p. 29, 35. *Du-te, neică, duce-te-ai,* p. 29, 36. *Te-am iubit, dragă, cu foc,* p. 30, 37. *Lunca-i luncă, iarba-i verde* p. 20, 38. *Du-te, bade, du cu doru,* p. 31, 39. *Vine neica pe arșiță,* p. 31, 40. *Eram tânăr ca frăguța,* p. 31, 41. *Răsai, lună, răsai sus,* p. 32, 42. *Tot Rucăru mă-ntreabă,* p. 32, 43. *Toată lumea mă-ntreabă de dor,* p. 32, 44. *Iubește-mă, puică dragă,* p. 32.

cătănie și de război. Ultimele, numai câteva din mulțimea lor, evocă luptele sângeroase desfășurate zile și nopți chiar în împrejurimile Rucărului, în timpul Primului Război Mondial. Un număr de cinci cântece se găsesc reprezentate numai prin câte un text, dar valoros. În schimb, cântecele de dragoste, prin numărul lor superior, domină toate celelalte categorii ale cântecelor lirice, ceea ce pot compune o micromonografie a dragostei – de la primele manifestări ale sentimentelor și până la blestemele obsedante ale tinerelor seduse. Cântecele de dor, produse de dorul copleșitor față de părinți ori față de soție, ocupă al doilea loc în ierarhia speciei. Toate aceste cântece epice și lirice sunt investite de cântăreții populari cu valențe artistice. Ambele colecții s-au bucurat de o apreciere călduroasă din partea unor publicații de specialitate[17].

Însă o monografie amplă a folclorului din Rucăr o realizează Gh. Pârnuță tocmai în anul 1952, după îndelungi investigații, prin definitivarea colecției *Folclor rucărean*, cu 402 file, în manuscris. Monografia încorporează piesele poetice din volumele anterioare și multe alte texte noi, reținute „mai ales în perioada anilor 1932-1938, când am locuit mai mult în Rucăr”[18]. În general, inserarea producțiilor folclorice în colecție, după genuri și specii[19], urmează o succesiune coerentă, științifică.

Lucrarea se deschide cu *Prefață*, urmată de *Câteva păreri* de prof. dr. I. Chelcea. Colecția propriu-zisă începe cu intinsul capitol *Obiceiuri tradiționale rucărene*, secționate în cele două mari categorii ale lor, în care ele se descriu detaliat. Mai întâi, obiceiurile *Din cursul anului*. Aici, culegătorul prezintă detaliat 14 obiceiuri calendaristice importante din Rucăr-Muscel: colindatul la Moș Ajun, brezaia, sorcovitul, răscovăitul, plugușorul, ciurlezitul, strigarea peste sat, măcinicii, armindenul, dulapul, moșii, „vizita” lăutarilor, paparuda, răvășitul, Focul lui Sumedru, focurile, barbura. Continuă cu descrierea amănunțită a obi-

---

17 N. Graur, *De la noi din Rucăr, de Gheorghe Pârnuță*, în „Luceafărul literar”, an XII, nr. 4, aprilie 1939, p. 54-55; *Gheorghe Pârnuță, Flori de peste munți*, în „Izvorașul”. an. XVIII, nr. 3, martie 1939, p. 112. N. Graur, *Flori de peste munți, de Gheorghe Pârnuță*, în „Luceafărul literar”, an. XII, nr. 5, mai 1939, p. 53-54.

18 Gh. Pârnuță, *Folclor rucărean*, p. 1.

19 Sumarul manuscrisului (la 1 oct. 1989): *Prefața, Câteva păreri*, de prof. dr. I. Chelcea, I. *Obiceiuri tradiționale rucărene:* 1. *Din cursul anului*, 2. *Din viața oamenilor. II. Texte folclorice:* 1. *Obiceiuri tradiționale:* a) Colinde (40 de colinde), b) Plugușorul (1), c) Sorcova (2) d) Paparuda (1), 2. *Proza populară:* a) Legende (10), b)Povestiri (11), c) Basme (10), 3. *Poezia epică:* a) Balade și cântece haiducești (18), b) Balade pastorale (5), c) Balade familiale (4), 4. *Poezia lirică:* a) Doine și cântece de război (16), b) Doine și cântece de haiducie (1), c) Cântece de înstrăinare și jale (23), d) Cântece de ciobănie și de natură (17), e) Cântece de dragoste și dor (65), f) Strigături (28), g) Cântece de copii și pentru copii (6), 6. *Proverbe, zicători, ghicitori:* a) Pilde, proverbe, zicători (301), b) Ghicitori (49), 6. *Descântece* (40), 7. *Orație de nuntă* (1).

ceiurilor tradiționale familiale, *Din viața oamenilor,* strâns legate de naștere și botez, de căsătorie și moartea omului. Uneori, evocarea diverselor credințe și obiceiuri o însoțește cu texte rituale, unele vechi din secolul al XIX-lea, precum o *Iertăciune* din 17 august 1839, la nuntă, și o *Foiță de cele ce s-au cheltuit la boala cumnatului Ion sin Radu Lupu i la moarte din 5 iunie 1829*, un document etnofolcloric foarte interesant, căci consemnează rituri străvechi înainte și după moartea omului. Descrierea obiceiurilor este urmată de colecția textelor literare specifice. Capitolul *Obiceiuri tradiționale* reține colinde la Moș Ajun, brezaie și răscovit, cele mai numeroase și felurite pentru vârsta și ocupația gazdelor, plugușoare, sorcove și paparude, aceste ultime manifestări fiind ilustrate prin câte 1-2 piese, variante interesante ale unor tipuri bine cunoscute.

Capitolul *Proza populară,* ilustrată prin 10 „legende", 11 povestiri și 10 „basme", încorporează, de fapt, toate speciile folclorice ale prozei. Legendele se referă la originea rucărenilor și dragoslăvenilor, la luptele lor cu tătarii, la personalitatea lui Negru Vodă. „Povestirile" însumează aici atât povestiri propriu-zise cât și amintiri istorice și snoave. Interesant este setul cu basme, compus din basme fantastice, basme nuvelistice etc., cu tablouri existențiale locale.

Bine reprezentată este, de asemenea, *Poezia epică,* cu 27 de balade, dintre care 18 balade haiducești, 5 păstorești și 4 familiale. Baladele haiducești sunt dedicate unor haiduci de notorietate națională: Radu Anghel, Ghiță Cătănuță, Ivanciu. Un număr de 6 texte îi sunt închinate haiducului rucărean *Stanciu Bratu.* Surprinzător e faptul că un alt haiduc, Ghiță Cătănuță, e receptat în Rucăr printr-un număr sensibil de variante, numele eroului fiind însă deosebit în fiecare piesă. Dintre baladele păstorești, se relevă două texte de *Miorița.* Baladele familiale conțin în mod surprinzător un cântec mai puțin executat acum în nordul Munteniei – *Chira Chiralina.*

Și *Poezia lirică* (150 de texte), prin cele două specii ale ei, *cântecul* și *strigătura,* ocupă un loc privilegiat în colecție. *Doinele și cântecele* (122 de piese), aici triplate, se concretizează aproape prin toate speciile lor, lipsind numai doinele și cântecele de sărăcie, istorice, satirice și de lume. Prin cele 65 de cântece de dragoste și dor, monografia dragostei e mult extinsă acum. Strigăturile (28 de texte) au un caracter satiric și de îndemn la horă. Nu absentează nici *Cântecele de copii și pentru copii* (6 piese), deși prefigurate mai mult simbolic.

Următorul capitol al culegerii îl constituie cel cu *Proverbe, zicători, ghicitori,* disociate în secvențele: *Pilde, proverbe, zicători* (301 de texte), cele mai numeroase producții folclorice, unele locale, altele naționale, și *Ghicitori* (49 de piese), cu anumite compuneri locale de-o mare subtilitate. Monografia aceasta folclorică a Rucărului se încheie cu specia *Descântece* (40 de piese),

specie cu versuri arhaice și ridicate într-o mare diversitate de tipuri compoziționale.

Folclor rucărean este astfel o amplă colecție de folclor cu o structură monografică, învestită de creatorii anonimi cu virtuți ideatice și estetice.

A doua monografie despre Rucăr a lui Gh. Pârnuță poartă titlul *Rucăr, monografie sociologică*. București, Comitetul pentru Cultură și Educație Socialistă – Argeș, Societatea Culturală „Ion Barbu" din Rucăr, 1972, 364 p. În fapt, lucrarea e o variantă revizuită și adăugită a *Monografiei satului Rucăr*, anunțată să apară la Editura Noastră din București în cursul anului 1939[20]. În monografie, o lucrare amplă, se prezintă, pe lângă istoricul așezării și dinamica demografică, și aspecte etnofolclorice ale colectivității sociale.

Astfel consemnează principalele *ocupații tradiționale:* păstoritul, agricultura, pomicultura, lucrul la pădure și cărăușia și *meșteșugurile* locuitorilor: cojocăritul, prelucrarea lânei, prelucrarea lemnului, torsul etc. Așezarea dispunea de o sumedenie de instalații tehnice: mori, dârste, pive, cășării, ferăstraie. Într-un capitol special, *Locuința*, configurează evolutiv locuința sătenilor în ultimele trei sute de ani – de la bordeie și case cu odaia de dormit, tindă și celar și până la vilele somptuoase cu un plan modern. Interiorul, în care se păstrau lada cu țesături și lenjerie și tronul cu mălai, avea pereții decorați cu șervete și tablouri. Citează câteva monumente de arhitectură populară, capabile să inspire pe oricare din arhitecții contemporani. *Portul popular*, atât de frumos încât l-au imortalizat artiști plastici prestigioși (N. Grigorescu, Carol Popp de Szathmary ș.a.), pe pânzele lor, a generat capitolul respectiv. Autorul îl descrie detaliat, pe parcursul a două secole, la bărbați și femei, în zile de lucru și de sărbătoare. Bărbații, de pildă, purtau în vechime cămașă albă, cioareci, zeghie, opinci și căciulă rotundă. Portul femeilor, grație varietății pieselor și ornamentației lor, este mai strălucitor decât al bărbaților.

Într-un ultim capitol dedicat culturii populare, *Aspecte din cultura și arta locală*, el prezintă sintetic, reluând anumite secvențe din monografia *Folclor rucărean*, principalele obiceiuri tradiționale calendaristice (colindatul de Moș Ajun, de Anul Nou, cu brezaia etc.) și familiale (la naștere, căsătorie etc.), ilustrându-le apoi repertoriul cu texte poetice adecvate. Mai sunt relevate alte producții populare în proză (legende, tradiții ș.a.), și în versuri (balade, cântece lirice, strigături). În mod deosebit, aici, evocă acțiunile justițiare ale haiducului rucărean Stanciu al Bratului, atestat documentar în ultima jumătate a secolului al XVIII-lea, și a cetei sale cutezătoare. Îi reproduce chiar *Cântecul lui Stanciu Bratu*, foarte apropiat de documentele biografice. Autorul observă pe bună drep-

---

20) Editura Noastră, *Cărți ce vor apare în 1939*, în „Luceafărul literar", an. XII, nr. 5, mai 1939, p. 61.

tate bogăția și varietatea folclorului rucărean și valoarea sa de document artistic al realității sociale. „Vechii locuitori ai Rucărului – conchidea el – au păstrat și au transmis generațiilor următoare, în legende, balade și colinde, multe amintiri legate de frământările sociale locale”[21].

Neîndoielnic, această ultimă carte lărgește și adâncește, alături de cealaltă monografie, imaginea complexă a Rucărului.

În afara colecției Rucărului, Gh. Pârnuță a mai alcătuit, de asemenea, o culegere de folclor din satul Făgețel-Ciuc, unde a funcționat o vreme ca învățător. Titlul colecției: *De la frații noștri din Secuime.* Poezii populare și strigături culese din Făgețel-Ciuc, București, Editura Noastră, iunie 1939, 36 p. („Biblioteca Folclorului Român”, 11). Dându-și seama de semnificația culegerii producțiilor populare din astfel de sate românești, izolate pe atunci, el a căutat să rețină texte poetice, cântece și strigături, de la bătrâni și tineri, chiar până la epuizarea repertoriului unui cântăreț, un procedeu metodologic mai puțin cultivat în perioada interbelică. Culegând într-un spirit științific novator, el adâncește „anchetarea” informatorului prin cunoașterea nivelului cultural al acestuia și prin depistarea circulației producției, ca în acest exemplu: „De la Iosețina Pora, de 20 ani; le știe de la mama ei de 80 de ani, din Făgețel. Nu știe carte”.

Această ultimă colecție de folclor[22], în care sunt incluse textele din Făgețel-Ciuc, numără 57 de piese, adică 2 cântece de nuntă, 1 baladă, 12 cântece

---

21 Gh. Pârnuță, *Rucăr, monografie sociologică*, p. 276.

22 *Sumarul* colecției: *Stimați colegi*, p. 2; (*Cântece:*) 1. *Piste deal, piste ocină*, p. 7, 2. *Frunză verdi di guiniță*, p. 8, 3. *Foaie verdi di săcară*, p. 8, 4. *Dincoace di Baia-Mare*, p. 10, 5. *Cântec de iertăciune*, p. 11: 6. *Cântecul miresei*, p. 12, 7. *Cântecul lui Vălean*, p. 14, 8. *Frunză verdi di lemn scris*, p. 16, 9. *Mult m-am rugat, maică, ție*, p. 17, 10. *Maică, urâtu(l) mă cere*, p. 18, 11. *Săraci cărările mele*, p. 19, 12. *Auzi, mândro, cucu(l) cântă*, p. 20, 13. *Plânge-mă, maică, cu dor*, p. 21, 14. *Mână, bade, boii ghine*, p. 21, 15. *Măi bădiță bădișor*, p. 22; *Strigături de la horă:* 1. *Pi sub nori și pi sub zbali*, p. 23, 2. *Fost-am tânăr și frumos*, p. 23, 3. *Dragostea di om bătrân*, p. 23, 4. *Leliță cu fodori mari*, p. 24, 5. *O, săracul cel sărac*, p. 24, 6. *Pi la noi pân merișori*, p. 24, 7. *Haide, bade, că eu giu (viu)*, p. 25, 8. *Măi bădiță, tu erai*, p. 25, 9. *Nu te uita, bade, mândru*, p. 25, 10. *N-am știut ce-mi place mie*, p. 26, 11. *De la vali di grădiniță*, p. 26, 12. *Iaca badea trece dealu(l)*, p. 26, 13. *Vai di mini ce să fac*, p. 27, 14. *Astă-vară la săpat*, p. 27, 15. *Așa zice mândra mea*, p. 28, 16. *Nevestuța omului*, p. 28, 17. *Pi la noi pin grădiniță*, p. 28, 18. *Mărită-te, horhălină*, p. 29, 19. *Tu, Ileano, di la țară*, p. 29, 20. *Uiu-iu pi dealu(l) gol*, p. 29, 21. *Pi la noi pin alte sate*, p. 29, 22. *U-iu-iu, chicior di rac*, p. 30, 23. *Frunză verdi măr mustos*, p. 30, 24. *Sub călcâiu(l) cismei mele*, p. 31, 25. *Cine bea și mâncă ghine*, p. 31, 26. *Măi Ghiorghiță, Ghiorghieș*, p. 31, 27. *Bădiță, te-am întrebat*, p. 32, 28. *Rău m-ai blestemat, maică*, p. 32, 29. *Măi bădiță, rău di câne*, p. 32, 30. *Moartea mă cată p-acasă*, p. 33, 31. *Doru(l) badii mă tochiește*, p. 33, 32. *Măi drăguță di bădiță*, p. 33, 33. *Peană-n car, peană-n căruță*, p. 33, 34. *Colea-n vale sub răzoare*, p. 34, 35. *Supărat îi omu(l), Doamne*, 34, 36. *Draga mni-i fata săracă*, p. 35, 37. *Ieși afară , soacră mare*, p. 35, 38. *Drag mni-a fost omu(l) frumos*, p. 35, 39. *Nevasta care-i frumoasă*, p. 35, 40. *Du-te, mândră, di la mine*, p. 36, 41. *Di când s-a dus bădița*, p. 36, 42. *Câți fete-s cu mărgele.* (Titlurile cântecelor sunt date de culegător, iar cele ale strigăturilor de noi, potrivit uzanței).

lirice și 42 strigături, culese de la 10 informatori. Raportată la numărul modest al paginilor, colecția deține o paletă variată de piese. Cântecele de nuntă sunt cântece legate de momentele despărțirii miresei de părinții ei *(Cântec de iertăciune)* și sosirii la socrii acesteia *(Cântecul miresei)*. Balada este reprezentată prin *Cântecul lui Vălean*, o baladă familială cu o largă arie de circulație. Cântecele lirice, restrânse, aparțin la trei subspecii: cântece de cătănie și război; 3, cântece de instrăinare: 1, cântece de dragoste: 8. Strigăturile, cele mai numeroase, au o tematică și o structură variată. Majoritatea covârșitoare a strigăturilor, întinse pe 3-26 versuri, conțin elogieri – pe un ton umoristic – ale tinerilor, bărbaților și femeilor ș.a. Restul acestora satirizează defectele morale ale unor oameni. Interesantă e legătura dintre cântecele lirice și strigături, căci unele din ultimele provin din primele *(Drag mi-a fost omul frumos. Fost-am tânăr și frumos etc.)*.

Colecția este prima lucrare mai interesantă cu folclor poetic dintr-un sat românesc situat în Secuime.

În concluzie, Gheorghe I. Pârnuță a adus, prin cele două monografii dedicate Rucărului, una de folclor, din care a publicat o parte din ea în două plachete, și alta sociologică, cu valoroase informații etnografice și sinteze folclorice, precum și prin colecția din Făgețel-Ciuc, o merituoasă contribuție la cunoașterea și tezaurizarea creației noastre populare. În privința creației etnofolclorice din Rucăr, el a alcătuit – comparativ cu C. Rădulescu-Codin, ale cărui culegeri similare apar pulverizate în cărțile sale, și cu Virginia Șerboiu, care a dat o monografie solidă (ms., 1942)[23] despre această așezare – cea mai amplă și mai completă lucrare.

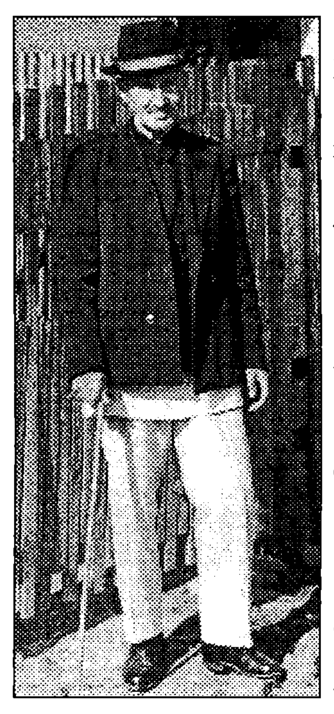
În a doua fază a activității sale științifice de după anul 1960, Gh. Pârnuță, care are o solidă pregătire pedagogică, s-a ocupat constant cu cercetarea istoriei învățământului și a culturii noastre, dându-ne un număr impresionant de studii de referință[24]. Neomițând folclorul, el menționează în unele studii de-ale sale anumite lucrări de cultură populară ale unor personalități, precum în *Istoria învățământului din România* (1983), I.

---

[23]Inv. Virginia Șerboiu, *Monografia comunei Rucăr*, de..., în dos. 671/1942, f. 30-136. Fond. Minist. Înv., Arh. St., Buc. Vezi și: Mihail M. Robea, *Monografiile sătești muscelene ale învățătorilordin perioada 1940-1948. Valențelor etnografice și folclorice*, în „Studii și comunicări", vol. 4, Câmpulung Muscel, Muzeul Câmpulung Muscel, 1989, p. 221-229.

[24]Șt. Trâmbaciu, *Op. cit.*, p. 267-271.

ION I. POPESCU – PREOCUPĂRI ETNOLOGICE

Învățătorul Ion I. Popescu este unul din galeria acelor intelectuali patrioți și entuziaști de la începutul secolului nostru care au contribuit considerabil la culturalizarea țărănimii și la tezaurizarea din producțiile ei spirituale. El s-a născut la 23 ianuarie 1891, în comuna Brătieni (Brăduleţu), jud. Argeș, ca unicul copil al soților Ileana și Ion Popescu, „muncitori de pământuri"[1]. A urmat școala primară, timp de 5 ani (1899-1904), cu distinsul învățător Nicolae Minculescu, în satul natal, o veche așezare subcarpatică de păstori, situată într-o depresiune argeșeană. Copil inteligent și sensibil, Ion I. Popescu, dorind să contribuie la ridicarea țărănimii și la schimbarea propriei sale condiții sociale, a urmat – spre a deveni învățător – cursurile școlii normale, vreme de 6 ani (1904-1910), câte se făceau pe atunci, un an școlar (1904-1905) la Școala Normală din Craiova și restul de 5 ani (1905-1910) la Școala Normală „Carol I" din Câmpulung Muscel. În cadrul ultimelor studii i s-a accentuat treptat dragostea puternică față de valorile producțiilor populare. La acest proces au contribuit în mod deosebit lecțiile însuflețite ale profesorului de limba română și îndemnurile lui insistente, în preajma vacanțelor, de a culege texte folclorice. Din asemenea îndemnuri și din altele interioare a reținut el în vacanța anului 1905 un florilegiu de cântece.

Absolvind școala normală în anul 1910[2], tânărul învățător a ocupat postul de învățător tocmai de la 1 ianuarie 1912 la școala primară, cu un singur post, din comuna Gliganu, județul Argeș. În urma participării țării noastre la Primul Război Mondial, el este mobilizat și participă, având gradul de sergent, la operațiunile lui militare. La demobilizare, era sublocotenent în rezervă. La începutul perioadei interbelice, în 1919, i s-a relizat un vechi ideal: transferarea

[1] Datele biografice sunt extrase din *Autobiografie*, redactată, la cererea noastră, la 21 iunie 1969.

[2] I. Gh. Marinescu, *Trei pătrimi de veac de activitate*, București, 1943, p. 972.

ca învățător în satul natal, după mai multe peripeții și schimbări de școli argeșene (Valea Danului, Galeșu)[3].

Ca învățător și director al școlii din așezarea natală, Ion I. Popescu, intelectual legat puternic de destinele țărănimii, a asigurat baza materială modernă a funcționării instituției (construirea localului de școală), a pregătit temeinic pentri viață, prin școală, mai multe serii de absolvenți, a contribuit efectiv la culturalizarea consătenilor și a participat intens la rezolvarea multor probleme economice și sociale stringente ale obștii prin constituirea unor unități economice (cooperativă, bancă). În categoria ultimelor acțiuni se înscrie, de asemenea, rezolvarea definitivă printr-o acțiune trudnică, în cursul anului 1920, a complexei chestiuni a stabilii și legiferării drepturilor de proprietate a numeroșilor membri ai obștii sătești locale. Acțiunea sa epuizantă a constat în elaborarea lucrării *Așezământul Obștei moșnenilor Brătieni - Argeș*, o carte care prezentată ca „lucrare personală" la examenul de grad, îi va aduce, la 1 septembrie 1942, gradul I didactic[4]. Pentru unele rezultate valoroase obținute în viața culturală și social-obștească a satului, i s-au conferit două distincții importante („Coroana României, în gradul de cavaler", 1924; „Răsplata muncii pentru construcții școlare", cl. II, 1936)[5].

În anul 1947, după o intensă activitate didactică și social-culturală în cursul unei perioade de 38 de ani, Ion I. Popescu se pensionează pentru limită de vârstă. Însă în primăvara anului 1969, când am discutat cu dânsul despre anumite preocupări folclorice din tinerețe și ne-a redactat o autobiografie, omul, înalt, uscățiv și cu privirea visătoare, era încă destul de lucid și interesat de noutăție culturale. A murit în satul său, la 11 noiembrie 1980.

În cadrul preocupărilor sale culturale, Ion I. Popescu ne-a lăsat două lucrări interesante, deși modeste ca întindere, una publicată și alta inedită, în manuscris.

Prima lucrare este *Așezământul moșnenilor Brătieni - Argeș cu sediul în comuna Nucșoara, județul Muscel*, Câmpulung, Tip. Ghoerghe N. Vlădescu, 1940, cu 96 de pagini. În cartea sa, compusă din două părți („Prefață" și tabloul genealogic), autorul, bazat pe numeroase documente în limbile slavonă și română, stabilește cu fermitate genealogiile, de la origine și până astăzi a actualilor moșneni, lucrare foarte grea, dar care, a dat apoi putința misiunii silvice să lucreze pentru stabilirea în mod precis a drepturilor ce se cuveneau fiecărui moșnean în această proprietate[6], ceea ce a condus implacabil la stingerea proceselor dintre consăteni. Cartea are o valoare istorico-sociologică.

[3] Arhivele Naționale – București, Ministerul Învățământului Public, dos. 475/1942, f. 72.
[4] *Ibidem*, f. 259.
[5] *Ibidem*, f. 159, 161.
[6] Ion I. Popescu, *Op. cit.*, p. 1.

A doua lucrare o constituie o colecție inedită de folclor notată într-un carnet cu formatul 10,50 x 17 mm, cu foaie velină, într-o scurtă perioadă 5 ianuarie - iunie 1905. Manuscrisul s-a conservat o vreme în arhiva posesorului și apoi în cea a ginerelui său pr. I. Bărbulescu, dirijorul corului local, care i-a împrumutat texte poetice pentru repertoriul acestuia. De altfel, carnetul l-am descoperit la ultimul. Răsfoit și utilizat des manuscrisul, redactat cu cerneală albastră, s-a deteriorat evident și unele foi chiar i-au dispărut.

În general, colecția e transcrisă cu oarecare neglujență, textele sunt inserate nesistematic și cu omisiunea titlurilor, dar numerotate în manuscris. La cântece li se indică sporadic numele informatorilor și data culegerii. Evident, elevul „normalist" din clasa a IX-a a notat textele poetice la îndemnul autoritar al profesorului său de limbă și literatură română, ale cărui sfaturi metodologice le-a reținut și aplicat parțial.

În forma consultată de noi, carnetul numără 63 de texte (nr. 2-9, 12-66), plus alte 5 piese (nr. 5-6, 11, 13-14) pe voi volante, ultimele transcrise cu creionul, care par însă a aparține unui al doilea manuscris, cu o nouă numerotație a cântecelor. Textele provin de la informatori din Muntenia și Oltenia, în special din județele Dolj și Argeș. Informatorii îi sunt – cu puține excepții – colegi de școală din aceste părți de țară: Deca Ilie, Diaconu S. Ion din Vasilați (Ilfov), Diaconescu Constantin – Dealul Bradului (Argeș), Enache I. Marin – Sel. Cruci (Dolj), Florescu Octavian, Rădulescu Aurel - Risipiți (Dolj), Tomescu Nicolae (Olt) și alții pe care-i omite. Numai unui singur text i se indică sursa din „carte". În contextul absenței indicării sursei tuturor pieselor e extrem de greu de stabilit dacă Popescu a cules un anume ciclu de cântece din satul natal. Cum tânărul culegător nu disociază cântecele propriu-zise în unitățile lor ideatice și arhitectonice din textele mai întinse, multe dintre ele, uneori chiar în număr de 2-3 (nr. 13: 13^a și 13^b; nr. 28^a, 28^b și 28^c etc.), se află înlănțuite în interiorul aceluiași text.

Cântecele, în ordinea transcrisă de culegător în manuscris, dar cu titlurile date de noi în spiritul uzanței, se configurează în următorul sumar:

1. În carnet: 2 *Mută-ți, neică, poteca* – I.I. Popescu, Brătieni, 23 mai 1905; 3. *La cruciulița de piatră*; 4. *Of, of, of, țață Ileană!*; 5. *Plânge codru după mine;* 6. *Toată lumea că mă-ntreabă;* 7. *Pentru mândra care-mi place* - 1905, mai 20; 8. *Mă urcai-n deal la vie;* 9. *Ia vezi doru ca un câine* - 1905, martie 20; 12. *Colea-n vale-n pdure* - Florescu Iulian; 13. *Tinerel sânt, vai de mine* – Diaconescu Constantin, Dealul Bradului - Argeș, 20 mai 1905; 14. *Aș vrea, puică, ca să fiu* - Diaconescu Constantin, Popescu I. Ion, 1905, mai 22; 15. *Mândro, cum să facem noi* – Rădulescu Aurel, Risipiți – Dolj; 16. *Cucule pană tăciune;* 17. *Și-mi pleci, mândră, de la mine* – Enache I. Marin, Sel Cruci – Dolj; 18. *Marițo cu ochii verzi* – Diancou S. Ion, Vasilați – Ilfov; 19. *Plină-i casa de voini-*

ci; 20. *Pune, Doamne, lume nouă;* 21. *Cântă cucu să mă duc;* 22. *Luncă, luncă lunculiță;* 23. *Toate trec, toate se duc;* 24. *Frumos cântă cucu-n deal* - 1905, iunie 6; 25. *Păsărică după lac;* 26. *Afară plouă de varsă* - 1905, iunie 6; 27. *Vii tu, puică, vii ori nu vii* - Tomescu N. (Olt); 28. *Pe deal pe la Cornețel;* 29. *De ce n-a lăsat Hristos* – 1905, iunie 9; 30. *Aș muri da' nu acum* – 1905, iunie 9; 31. *Lina neică-i cea dorită* - 1905, iunie 9; 32. *Vâlvâie lunca de dor* - 1905, iunie 9; 33. *De-ai fi neicii drăguliță;* 34. *Puică cum să facem noi* - Aureliu Rădulescu, Risipiți - Dolj; 35. *Venii seara de la sapă* - 9 iunie; 36. *Ochii noștri, topiți de plâns;* 37. *La balta cu liliacu;* 38. *Și când zic mă duc, mă duc;* 39. *De trei zile n-am mâncat* - 1905 iunie 9; 40. *Cine te-a făcut pe tine;* 41. *Sărmana inima mea;* 42. *Pe deal pe la Vișoianu* – 9 iunie 1905 – scrise de Deca Ilie, cl. II normală, Craiova; 43. *Trecui aseară călare;* 44. *Mult mi-e drag;* 45. *La fântâna din plai* - 9 iunie 1905, Craiova; 46. *Lighioană mititică;* 47. *Cine n-are ibovnică;* 48. *Ibovnică de demult* - 9 iunie 1905; 49. *Când oi zice bobuleț;* 50. *Leliță, leliță* - 10 iunie 1905; 51. *Bine e cu nevestică;* 52. *Că n-a lăsat Dumnezeu;* 53. *Mițo, nu te mărita;* 54. *Neică, cât trăiești pe lume* - 10 iunie 1905; 55. *Ce fel de dragoste aveam;* 56. *Di, di, di, murgule, di!;* 57. *La casa cu trestioară;* 58. *Pe marginea drumului* - scris până la 9 iunie (1905); 59. *Du-te, române, la moară;* 60. *Puică, sprâncenele tale;* 61. *Să le fac, să nu le fac* - 10 iunie 1905; 62. *Ioana neicii din Ionele;* 63. *Arză-te focu ca para;* 64. *Mângâie-mă, puică, bine;* 65. *Marioară, păru creț* - „poezie în carte".

II. Pe foile volante: 5. *De-ar fi mândra-n deal la cruce;* 6. *Eu copil și tu copilă;* 11. *La fereastra din obor; 13. Of, of, fată de cantaragiu;* 14. *Aoleo, frate peline!*

Spre a nu se pierde cu totul și a fi tezaurizată, colecția aceasta se relevă acum pentru prima dată. Dar pentru a fi publicată și receptată, ea a trecut – în spiritul științific al valorificării moștenirii folclorice – prin severe și trudnice operații de individualizare, de clasificare și de ortografiere a cântecelor, fără însă a le altera cu ceva structura și forma. În primul rând, cum tânărul culegător începător păstrase – în majoritatea cazurilor – mai multe cântece într-un singur text, s-a efectuat, după o analiză atentă a conținutului textelor, separarea lor în producții independente. Au fost astfel afectate un număr de 50 de texte dintr-un total de 68, obținându-se câte 2 cântece dintr-un text amplu, la 25 de piese[7] (nr. 5^{a}, 5^{b}; 15^{a}, 15^{b}; 18^{a}, 18^{b}; 19^{a}, 19^{b}; 20^{a}, 20^{b}; 22^{a}, 22^{b}; 24^{a}, 24^{b}; 30^{a}, 30^{b}; 31^{a}, 31^{b}; 32^{a}, 32^{b}; 33^{a}, 33^{b}; 31^{a}, 31^{b}; 38^{a}, 38^{b}; 39^{a}, 39^{b}; 40^{a}, 40^{b}; 42^{a}, 42^{b}; 48^{a}, 48^{b}; 49^{a}, 49^{b}; 51^{a}, 51^{b}; 53^{a}, 53^{b}; 55^{a}, 55^{b}; 56^{a}, 55^{b}; 61^{a}, 61^{b}; 64^{a}, 64^{b}; 5^{a},

[7] Între paranteze, fenomenul individualizării producțiilor e marcat prin cifre, care indică nr. textului cu diferite cântece înlănțuite din sumarul prim al colecției, și prin litere, ce relevă producțiile separate.

5^b; 14^a, 14^b); câte 3 cântece la 3 texte (nr. 17^a, 17^b, 17^c; 28^a, 28^b, 28^c; 37^a, 37^b, 37^c); câte 4 cântece la 2 piese (nr. 7^a, 7^b, 7^c, 7^d; 58^a, 58^b, 58^c, 58^d); câte 5 cântece la text (nr. 13^a, 13^b, 13^c, 13^d, 13^e); și câte 6 cântece la 1 text (nr. 34^a, 34^b, 34^c, 34^d, 34^e, 34^f). Un număr de 18 texte, constituind producții poetice independente, au rămas neschimbate. Cântecele desprinse au o independență ideatică și o structură compozițională adecvată, clară, desfășurată pe 4-15 versuri. Nebulozitatea tematică le-a dispărut. Spre a fi mai ușor identificate, toate cântecele au primit un titlu - primul ori, dacă posedă o formulă inițială, al doilea vers. Textele cântecelor au fost transcrise potrivit ortografiei și punctuației actuale. În al doilea rând, toate cântecele au fost clasificate într-un spirit modern, obținându-se 8 subspecii lirice. În concordanță cu apartenența producțiilor la speciile folclorice și cu aria lor de circulație, colecției i s-a dat titlul *Cântece populare din Muntenia și Oltenia*. În noua sa structură, accesibilă cititorului contemporan, colecția arată astfel:

Cântece populare din Muntenia și Oltenia

I. Cântece sociale și de revoltă:

1. *Cântă cucu să mă duc* (21), 2. *Du-te, române, la moară* (59), 3. *Și-am să las cu jurământ* (13^d), 4. *M-a făcut mama voinic* (62^b).

II. Cântece de cătănie și război:

5. *Mă urcai în deal la vie* (8), 6. *Aoleo, frate peline* (14 f, v.), 7. *Fire-ai al naibii de trin* (14^b f.v.), 8. *La cruciulița de piatră* (3), 9. *Marițo, cu ochii verzi* (18^a), 10. *Maică, măiculița mea* (18^b).

III. Cântece de înstrăinare:

11. *Fie pâinea cât de bună* (17^b).

IV. Cântece de codru:

12. *Cuculeț de primăvară* (64^b), 13. *Lighioană mititică* (46), 14. *Se ceartă cucu cu corbu* (32^b), 15. *Și când zic; mă duc, mă duc* (22^b).

V. Doine și cântece de dragoste:

16. *Am fost mică, n-am știut* (53^b), 17. *Busuioace, nu te-ai coace* (58^c), 18. *Dragostele din ce se-ncepe?* (58^b), 19. *Să le fac, să nu le fac* (61^a), 20. *Neică, cât trăiești pe lume* (54), 21. *Că n-a lăsat Dumnezeu* (52), 22. *Plină-i casa de voinici* (19^a), 23. *Puică, sprâncenile tele* (60), 24. *Lina neicăi cea dorită* (31^a), 25. *Trecui aseară călare* (43), 26. *Când oi zice bobuleț* (49^a), 27. *Of, of! Fată de cantaragiu* (23, f. v.), 28. *Fă-mă, Doamne, o cărăbușe* (58^b), 29. *Fă-mă, Doamne, un porumbel* (24^b); 30. *Aș da tot ce e pe mine* (19^b), 31. *Aș muri, dar nu cumva* (30^a), 32. *De-ai fi neicii drăguliță* (33^a), 33. *Am auzit c-o să mori* (13^e), 34. *Cine te-a făcut* pe tine (40^a), 35. *Aș vrea, puică, ca să fiu* (14), 36. *Am un dor la inimioară* (39), 37. *Pe deal pe la Vișoianu* (42a), 38. *Vino, puico, colea-n vale* (40^b), 39. *Pe marginea drumului* (58^a), 40. *Vii tu, puică, vii ori nu vii* (27), 41. *Mândro, cum să facem noi?* (15^a), 42. *Puico, cum să facem noi* (34^a), 43. *Să vii,*

măi băiete, sâmbătă (15[b]), 44. *Marioară, părul creț* (65), 45. Frumos cântă cucu-n deal (24[a]), 46. Am ibovnică isteață (34[e]), 47. *La balta cu liliacu* (37[a]), 48. *Di, di, di, murgule, di!* (56[a]), 49. *Leliță, leliță,* (50) 50. Pe deal, pe la Cornețel (28[b], 46, 47), 51. Sus, pe malu Oltului (61), 52. Luncă, luncă, lunculiță (28[a]), 53. *Luncă, luncă lunculiță* (28[a]), 54. *Păsărică după lac* (25), 55. *Mângâie-mă, puică, bine* (64[a]), 56. *Pentru mândra care-mi place* (7[a]), 57. *Nu e deal, nu e șosea* (7[b]), 58. *A cui ești tu, puiculiță* (28[c]), 59. *Vâlvâie lumea de noi* (32[a]), 60. *Mult mi-e drag* (44), 61. *Spune, puică, adevărat* (38[b]), 62. *Ioana neicii din Ionele* (62[a]), 63. *Pune, Doamne, lună nouă* (20[a]), 64. *Lina mea cea mult dorită* (31[b]), 65. *Doamne, să nu mă omori* (20[b]), 66. *Se ceartă Ioana cu Dina* (30[b]), 67. *Fir-ar ceasu afurisit* (7[c]), 68. *Afară plouă de varsă* (26), 69. *Bine e cu nevestică* (51[a]), 70. *Colea-n vale-n pădurice* (12), 71. *Nici noaptea nu pot să dorm* (34[f]), 72. *Nu ți-e, stăpâne, păcat?* (56[b]), 73. *Când oi zice mărgărit* (49[b]), 74. *Și când zic „ mă duc, mă duc”* (38[a]), 75. *Tinerel sunt, vai de mine* (13[a]), 76. *Păstrează-mă, puică, bine* (34[d]), 77. *Fir-ar al naibii de amant* (34[b]), 78. *Mițo, nu te mărita* (53[a]), 79. *Mută-ți, neică, poteca* (2), *80. Ochi negri, topiți de plâns* (36), 81. *Plânge codru după mine* (5[a]), 82. *Arză-te focu ca para* (63), 83. *Toată lumea că mă-ntreabă* (6), 84. *Toate trec, toate se duc* (23), 85. *Bate, Doamne, doi părinți* (34[c]), 86. *Fir-ar, că n-ar fi să zic* (7[d]), 87. *Și-mi pleci, mândră, de la mine* (17[a]), 88. *Du-te, neică, ducu-ți doru* (17[c]), 89. *De ce n-a lăsat Hsistos* (29), 90. *Cine n-are ibovnică* (47), 91. *Of! of! of! țațo Ileană* (4), 92. *Sărmană inima mea* (41), 93. *Ce fel de dragoste aveam* (55[a]), 94. *Cucule, pană - tăciune (16), 95. Ibovnică de demult* (48[a]), 96. *De trei zile n-am mâncat* (39[a]), 97. *Prea am fost un om frumos* (61[b]), 98. *Părinte, sfinția ta* (33[b]), 99. De-*ar fi moartea ca mândra* (5[b], f.v.), 100. *Cum ne iubeam noi amândoi* (37[b]), 101. *Ș-am să las la moartea mea* (13[c]), 102. *Ș-am să las cu jurământ* (13[d]), 103. *Eu aș vrea să mor de az'* (13[b]), 104. *La casa cu trestioară* (57), 105. *Și-am lăsat cu jurământ* (48[b]).

VI. Cântece de dor:

106. *Cine n-are dor în trup* (37[c]), 107. *Și-mi veni un dor de-acasă* (42[b]), 108. *La fântâna din plai* (45), 109. *De oftatul meu și-al tău* (55[b]), 110. *Eu de dor sunt prididit* (51[b]), 111. *La fereastra din obor* (11, f.v.), 112. *Dorul de la mândra mea* (5[b]), 113. De-ar fi mândra-n deal la cruce (5[a], f.v.).

VII. Cântece satirice:

114. *Venii sara de la sapă* (35), 115. *Ia vezi doru ca un câine* (9).

VIII. Romanțe populare:

116. *Eu copil și tu copilă* (6, f.v.)

Cele opt categorii lirice dețin fiecare câte un număr inegal de piese. Astfel, cântecele sociale și de revoltă, care rețin unele aspecte sociale nemijlocite din existeța trudnică a țăranilor de la începutul secolului XX-lea, dar și accente directe de revoltă, numără 4 piese. Cu 2 piese în plus, urmează cântecele de

cătănie și război, care evocă câteva momente din vechea cătănie și din eroismul ostașilor noștri pe liniile frontului. Numai la cântecele de înstrăinare s-a reținut un singur cântec, destul de percutant prin vibrația sentimentelor. La cântecele de codru se întâlnesc patru piese, care au o largă difuzare. Într-o compoziție puternic geometrizată se află cântecul *Se ceartă cucu cu corbu.*

Însă într-un număr impresionant de ridicat, cu cele mai numeroase piese dintre toate subspeciile, cu 60 de texte, se află doinele și cântecele de dragoste. Fiind atât de numeroase, ele compun literalmente o monografie artistică amplă, într-o viziune net populară, a dragostei. Și această complexă monografie debutează cu definirea poetică a dragostei: „Iubitul e lucru mare,/ Nu-ți dă stare la mâncare/ Și odihnă la culcare" *(Am fost, maică, n-am știut).* Se continuă cu relevarea primilor ei fiori *(Plină-i casa de voinici, (Puică, sprâncenele tale),* cu dorința tainică și reciprocă a întâlnirii *(Pe deal, pe la Vișoianu, (Vii tu, puică, vii ori nu vii?; Să vii, măi băiete, sâmbătă),* cu scenele duioase ale dragostei *(Di, di, di, murgule di, Sus, e malu Oltului, Mângâie-mă, puică, bine),* cu episoadele dramatice ale despărțirii, dar și cu intenția iertării și împăcării *(Tinerel sunt, vai de mine, Mițo, nu te mărita, Ce fel de dragoste aveam)* și se încheie cu dorințe testamentare *(Și-am să las la moartea mea, Ș-am să las cu jurământ).* Cum aceste cântece reflectă nemijlocit sentimentele și atitudinile tinerilor îndrăgostiți de la începutul secolului trecut, ele au cunoscut, în cursul timpului, o longevitate variată. O primă categorie de doine și cântece *(Di, di, di, murgule, di!, Fir-ai al naibii de amant),* care nu mai corespundea gustului și sensibilității noilor generații de flăcăi și fete, s-a stins. În schimb, o altă categorie de doine și cântece *(Cine te-a făcut pe tine, Trecui aseară călare, Pe marginea drumului* etc.), care s-a potrivit vădit sensibilității lor prin motivații durabile, au ajuns integral sau fragmentar în repertoriul contemporan al acestora. Astfel, cântecul *Cine te-a făcut pe tine* - cu textul: „Foaie verde trei măsline,/ Cine te-a făcut pe tine/ Așa-naltă și subțire,/ Parcă m-a întrebat pe mine./ Frumoasă ești tu la stat/ Și dulce la sărutat,/ Și la stat și la privit,/ Cum e bine la iubit", apare astăzi în arhicunoscuta sa variantă *Cine te-a făcut pe tine, Tudoriţo nene?* Și mai multe cântece și motive din această categorie le identificăm ușor în țesătura repertoriului contemporan al speciei din Valea Vâlsanului - Argeș. În fine, ultima categorie de doine și cântece de dragoste *(Aș vrea, puică, ca să fiu, Toată lumea că mă-ntreabă)* conțin în textul lor anumite intervenții, de altfel infime din partea informatorilor. Ele se concretizează printr-o infinită gamă de procedee artistice.

Subspecia este urmată de *cântecele de dor*, cu care au numeroase și intime legături. Cele 8 cântece rețin pregnant manifestările esențiale percutate ale dorului față de ceilalți membrii ai familiei și față de tinerii îndrăgostiți. În mai multe texte, omul ne apare copleșit de intensitatea dorului, oricare ar fi geneza lui: „Și iar verde bob năut,/ Cine n-are dor în trup/ Vie la neica să-i vândă,/ Că

la neica e dor mult,/ Izvorât ca din pământ", *(Cine n-are dor în trup).* Unirea dorurilor celor doi tineri ar putea secționa piatra munților înalți, atâta e de uriașă forța lor pe plan estetic: „Mândro, dorul meu și-al tău/ Face-s-ar d-un ferăstrău,/ Ferăstrău cu pânza nouă,/ Să reteze munți-n două,/ Ferăstrău are pânză lată/ Să reteze munți de piatră" *(De-ar fi mândra-n deal la cruce).* Detaliindu-se în alte piese, dorul îi copleșește pe oamenii îndepărtați vremelnic de familiile lor și de tinerii îndrăgostiți. Multe cântece de dor din colecția aceasta supraviețuiesc în repertoriul contemporan, cel puțin în cel din Valea Vâlsanului.

Ultima subspecie de cântece din culegerea lui Ion I. Popescu o constituie cântecele satirice. În cele două creații ample se satirizează pe de-o parte lenea și indolența femeii *(Venii sara de la sapă),* iar pe de altă parte - imoralitatea unor fete *(Ia vezi doru ca un câine).* Din *romanțele populare* s-a cules una singură.

Colecția de cântece populare a lui Ion I. Popescu reține - fapt de altfel anticipat - producții de factură autentică. Ea nu este absolut lipsită de virtuți artistice. Cu câteva excepții, cântecele se desfășoară pe spațiul a 4-10 versuri, o caracteristică cunoscută a liricii muntene. Un număr infim atinge 18-22 de versuri *(Mă urcai în deal la vie, Puică, cum să facem noi?, Mărioară părul creț).*

Aproape întotdeauna doinele și cântecele acestea debutează cu formula inițială *(Foaie verde, foi de nuc, Foaie verde de negară, Foaie verde lin pelin* etc.), care, în majoritatea covârșitoare a cazurilor, concordă cu mesajul lor. Ele cunosc în construcția lor, în chip variat, toate tipurile compoziționale specifice speciei. O primă serie de producții, cea mai numeroasă, exact o treime prin numărul de 38 de piese din totalul lor, se ridică compozițional prin tipul confesional, potrivit exprimării directe și spontane, precum în *Am un dor la inimioară: „Foaie verde sălcioară,/ Am un dor la inimioară,/ Căci iubesc o fetișoară./ E frumoasă ca o floare/ Și cu privire visătoare./ Foare verde de bujor,/ Ia mă face ca să mor".* Într-o altă serie de producții, foarte apropiată statistic de cea precedentă, având 36 de cântece, ele se constituie în compuneri după tipul pseudodialog, în care cântărețul se adresează unui interlocutor imaginar: *„Și iar verde mărăcine,/ Mângâie-mă, puică, bine,/ Până stau pe lângă tine,/ Că mâine ordin vine/ Și mă ia de lângă tine,/ Rămâi, puică, fără mine" (Mângăie-mă, puică bine).* La aceste două tipuri compoziționale apelează cel mai frecvent cântăreții populari ai colecției lui Popescu. La celelalte tipuri se apelează mai rar, fiecare dintre ele aflându-se la câte o jumătate din primele, căci 13 cântece *(Du-te, române, la moară, Cuculeț de primăvară, Leliță, leliță* ș.a.) se ridică prin tipul dialogat, alte 13 texte *(La baltă la liliacu, Se ceartă Ioana cu Diana, Cine n-are ibovnică* ș.a.) - prin tipul obiectiv și în fine, alte 14 cântece *(Mă duc în deal, la vie, Sus pe malu Oltului, De-ar fi mândra-n deal la cruce* ș.a.), prin cel mixt. Fiind mai complexe și mai puțin la îndemâna cântăreților populari, se recurge mai rar la aceste trei

modalități compoziționale. Oricum, prezența tuturor tipurilor compoziționale la compunerea cântecelor relevă varietatea modalităților de exprimate corespunzător sensului mesajului lor.

În funcție de ideea exprimată și de tipul compozițional preferat, este selectată modalitatea de exprimare - expunere, dialog. Artistic, ele pot căpăta forme complexe întrucât modurile de comunicare pot deveni enunțiative, paralelistice ș.a., precum în cântecele *Fie pâinea cât de bună, Nici noaptea nu pot să dorm, Și-am lăsat cu jurământ*. Pentru sublinierea caracteristicilor componentelor universului țărănesc se valorifică procedeele stilistice cunoscute (epitete, metafore, repetiție ș.a.) din arsenalul folcloric în ipostazele locale.

Colecția *Cântece populare din Muntenia și Oltenia* a lui Ion I. Popescu se prefigurează astfel ca o culegere autentică și înzestrată cu virtuți ideatice și estetice. Alături de alte culegeri de folclor ale vremii, ea lărgește considerabil orizontul de cunoaștere a epocii și tezaurizează motive poetice vechi de la sfârșitul secolului al XIX-lea. În zonă, aceasta se numără printre primele culegeri de folclor poetic, ceea ce îi urcă valoarea.

CONSTANTIN STANCU

Constantin Stancu s-a născut la 6 mai 1933 într-o familie de țărani din comuna Mârghia, județul Argeș. Urmează școala elementară în așezarea natală (1941-1948) și cursurile gimnaziale la Pitești (1948-1952). Mârghia e o așezare situată în zona efervescentă a călușarilor. Trăind în atmosfera acestui obicei complex și pasionându-l jocurile populare, începe să danseze de foarte tânzăr. Dansează în echipe artistice, se specializează în arta coregrafică, urmând cursuri de specialitate (1 an) la Cluj și devine instructor coregraf și muzical la anumite formații argeșene. Cunoaște problemele teoretice fundamentale ale folcloristiii și metodologiei transpunerii bunurilor spirituale către public prin eforturi autodidctice. Eforturile și rezultatele scenice excepționale îi vor fi răsplătite de oficiali cu acordarea „Meritului cultural”, clasa a III-a.

Atras de frumusețea producțiilor populare și impulsionat de dorința valorificării lor practice. C. Stancu inițiază mai multe acțiuni cultural-științifice care îi dublează activitatea profesională. Pentru lărgirea repertoriilor coregrafice cu jocuri locale și însușirea lor de către artiștii amatori și cadrele didactice, el reține o serie de asemenea jocuri din teren și le prezintă în cartea *Jocuri populare argeșene*, Pitești, C.C.P.I.A., 1970, 216 p. Apelând la un „sistem de notare elaborat de Casa Centrală a Creației Populare în paralel cu sistemul narativ”, dar cu multe inovații din partea sa, el expune un număr de 21 de jocuri populare interesante (*Mocăneasca, Rumegușul, Sălcioara, Șuiul ca la munte, Trandafirul*

etc.) de la tot atâția informatori (Ion și Maria Ciubuc, Șt. Petrescu, I. Ciobanu ș.a.) din diferite sate argeșene. (Aref, Bradu, Mareș, Pătulești, Fâlfani, Valea lui Enache). Cu câteva omisiuni, culegătorul prefigurează complet caseta informatorilor, cu numele lor,vârsta, localitatea și data culegerii.

În anii următori, continuă să descopere și să rețină alte noi jocuri. La nici un deceniu, el elaborează și publică lucrarea *Jocuri populare din Argeș, Cuvânt înainte* de Augustin Z. N. Pop, Pitești, C.Î.C.P.M.A., ed. a II-a, 1979, 317 p. O culegere masivă ce completează pe prima, fiind ajutat la transcrierea și armonizarea melodiilor și la cartografierea dansurilor și melodiilor, de un adevărat colectiv de folcloriști specializați. Cartea expune 75 de jocuri (70 de tipuri + 5 variante), din 18 sate (Albești de Argeș, Aluniș, Băiculești, Dobrogostea, Lipia, Lunca Corbului, Pădureți, Săpata, Vâlcele ș.a.) de la 54 de informatori. Acum descoperă un număr impresionant de jocuri în câte o așezare, precum nouă în Pădureți, opt în Mârghia și Pătuleni etc. Evident, cele două culegeri au îmbunătățit substanțial repertoriul și calitatea manifestărilor echipelor coregrafice argeșene.

În același timp cu colecționarea jocurilor, C. Stancu, fără a se limita numai la primele manifestări, culege, de asemenea, producții literare epice și lirice. Tipărește pe cont propriu la Editura Litera, făcând deci sacrificii financiare personale, două cărți, cu o întindere modestă. O primă culegere: *Soarele și luna. Balade și cântece de dragoste și dor, Cuvânt înainte* de Gh. Vrabie, București, Editura Litera, 1978, 70 p. Cartea deține 38 de texte (10 balade și 28 de cântece de dragoste și dor) de la 24 de cântăreți (15 femei și 9 bărbați) din 17 sate argeșene (Broșteni, Curtea de Argeș, Cepari, Ianculești, Jupânești, Oești, Pitești, Valea Danului etc.). Repertoriul e concretizat de trei specii. Baladele, dominate de cele familiale, sunt coborâte într-un accentuat proces de restrângere. Cântecele, cu unele înnoiri stilistice și ideatice, rămân în tiparele lor clasice.[1]

La numai 5 ani distanță în timp publică a doua culegere intitulată *Dorna dorului*. Culegere de folclor din microzona Vatra Dornei (Balade, cântece de jale, de dragoste și dor, Orații de nuntă și strigături), *Cuvânt înainte* de George Muntean, București, Editura Litera, 1983, 79 p.). În mod surprinzător, aria investigațiilor etnologului argeșean, care activase numai în Argeș, s-a extins tocmai în microzona Vetrei Dorna, departe de ținutul său natal[2]. Un caz mai rar în

---

[1]Mihail M. Robea, *Constantin Stancu, Soarele și luna. Balade și cântece de dragoste și dor*, București, Editura Litera, 1978, în „Interferențe" (București), vol. I, 1978, p. 346-347.

[2]Dumitru Anghel, *O culegere de folclor*, în „Secera și ciocanul", an XXXIV, nr. 6799, 13 ianuarie 1984, p. 2.

folcloristica Argeșului. Colecția respectivă reține 5 balade, 31 de cântece lirice (de jale, dragoste și dor) și 34 de orații și strigături de nuntă de la 17 cântăreți amatori (Floarea Elena, Gavrilă Văluț, Ursu Vibuț ș.a.) din 13 sate (Poiana, Șaru Dornei, Cârlibaba, Ciocănești ș.a.). Spre deosebire de culegerea precedentă, paleta speciilor respective este deschisă mai larg, căci, în afara baladelor și cântecelor lirice, categorii preferate de culegător, apar adăugate alte două categorii: orațiile și strigăturile de nuntă, destinate să ridice veselia nuntașilor. Textele, fără a excela prin aspecte inedite, se configurează drept variante ale unor tipuri cunoscute și aflate într-o stare de restrângere compozițională. Indiscutabil culegerea marchează stadiul actual al producțiilor noastre folcloric dintr-o microzonă a țării.

Într-o etapă următoare, Constantin Stancu se orientează spre elaborarea unor lucrări cu profil științific și de utilitate nemijlocită. Constatând, bunăoară, absența unor lucrări de sinteză despre cântăreții populari, el colecționează multiple date despre ei, prin diferite căi, și redactează un dicționar despre aceștia: *Dicționar. Interpreți îndrăgiți ai muzicii populare românești,* Pitești, Editura Tip-Naste, 1995, 144 p. Dicționarul înfățișează 104 interpreți mai cunoscuți din Argeș și din alte zone, precum: Bălășoiu Dumitru, Busuioc Alexandru, Ciobanu Maria, Dinicu Grigoraș, Dolănescu Ion, Farcaș Dumitru, Lătărețu Maria, Loghin Irina, Luican Ion, Mica Alexandru etc., etc. Îi expune, în ordinea alfabetică, cu o fotografie-bust, succint, dar dens, pe 1-2 pagini, cu anumite date biografice, caracterizarea stilului cântării, apartenența la formațiunile artistice și cu participarea la marile evenimente artistice din țară și din străinătate. Nu le omite, la încheiere, nici discografia lor. Prin dicționar, publicul are un prim insturment de cunoaștere a interpreților de muzică populară.

În aceeași direcție se înscrie antologia *Călușul.* Antologie de studii, prefață de Mihai Pop. Pitești, Editura Tiparg, 1997, 200 p. Lucrarea încorporează între coperțile ei un florilegiu de studii despre călușari, semnate de mari și numeroși cărturari, peste 40, de-a lungul timpului, precum: Tiberiu Alexandru, Ov. Bârlea, Harry Brauner, Teodor T. Burada, D. Cantemir, C. Costea, N. Iorga, N. Jula, Tudor Pamfile, Tache Papahagi, M. Pop. C. Rădulescu-Codin ș.a. Antologia se încheie cu transcrieri coregrafice și muzicale și cu melodii de joc călușărești. O carte binevenită din paginile căreia cunoști sub toate aspectele evoluția, structura și semnificația unui obicei atât de popular și de interesant.

Contribuția lui Constantin Stancu la cunoașterea culturii populare prin lucrările sale este destul de valoroasă.

GEORGE CRISTEA NICOLESCU

George Cristea Nicolescu s-a născut la 16 noiembrie 1935 în comuna Priseaca, din județul Olt, într-o familie de țărani. Numele l-a împrumutat de la ambii părinți: **Cristea** de la tată (Cristea Ion), iar **Nicolescu** de la mamă (Nicolescu). Studiile le-a urmat la școala generală din satul natal și la Liceul „Radu Greceanu" din orașul Slatina (1950-1954). Pregătindu-se pentru funcția de activist cultural, el frecventează cursurile de specialitate la Școala de Activiști Culturali din București (1959-1961). Funcționează apoi ca metodist la Casa Creației Populare din Pitești (1961-1972), redactor la revista „Argeș" (1972-1974), activist cultural la Centrul de Librării din Pitești (din 1976).

Atras de literatură, Cristea Nicolescu scrie versuri și debutează cu sprijinul lui Mihu Dragomir, în revista „Luceafărul". În continuare, colaborează la diferite periodice literare cu pseudonimul **Cordun Miron**. Prima plachetă, *Edict* (1970), o semnează chiar cu pseudonimul respectiv. Urmează câteva volume cu versuri prin care poetul își definește personalitatea artistică.

În timpul activității sale de metodist la Casa Creației Populare din Pitești, el a avut preocupări de editor de folclor. În primul rând, pentru cântecele lirice „inspirate" din evenimentele sociale contemporane și destinate „mișcării artistice de amatori", Metodistul își justifică preocuparea chiar în *Cuvânt introductiv* de la prima antologie: „... ne cerea de mult această culegere; ne-o cereau soliștii locali, recitatorii, artiștii și colectivele de creație ale brigăzilor artistice de agitație care utilizează din plin, sub cele mai variate forme, poezia populară mereu proaspătă". Deci, din imperative strict profesionale și politice, dar urmând și exemplul câtorva colegi de la alte case de creație, în primul rand pe cel al lui Ion Socol, selecționează cântecele lirice și epice, „niște făcături" și prelucrări, din publicațiile „Albina" și „Secera și ciocanul" și le înmănunchează în primele sale două antologii.

Prima sa antologie poartă un titlu poetic și sugestiv pentru tematica cărții: *Spune, Argeș, spune tu, Cum a fost și cum e acu".* Culegere de folclor vechi și nou. Îngrijită de... Pitești, Casa Regională a Creației Populare, 1962, 138 p. Antologia, modestă, e structurată în trei componente: *Cuvânt introductiv, Texte, Culegători și informatori.* Textele sunt compuse din 52 de cântece lirice și din 25 de strigături. Plăsmuite pe fondul tradițional, forțat și artificial, „cântecele și strigăturile noi" ca mijloace directe de propagandă, caută

să elogieze socialismul, partidul și realizările acestuia. Indicele cu casetele culegătorilor și informatorilor, cărora li se omite vârsta la ultimii, numără „culegători" dintre cei mai harnici: Ion S. Nania, cu 28 de cântece și mai multe strigături, urmat de George Breazu, cu nouă texte, Dumitru Anghel: șase, Dumitru Udrescu: cinci, Ion Cruceanâ: trei etc. Li se dau și numele unor localități din întinsa regiune Argeș de atunci, cele mai multe fiind din sudul Argeșului istoric: Bascov, Babaroaga, Băbeni, Călinești, Cepari, Găești, Clâmbocata, Gliganu, Leordeni, Pădureți, Rociu, Rucăr, Săpata, Slobozia, Teiu, Vaideeni ș.a.

Antologia este urmată de alta, la numai doi ani: *Cine-a zis dorului dor...* Culegere de poezii populare și prelucrări de folclor. Îngrijită de..., București, Casa Regională a Creației Populare Argeș, 1964, 125 p. Cartea are aceeași structură, cu titlurile modificate.

În *Cuvântul înainte*, ține să sublinieze continuitatea lucrării declanșate: „Cartea aceasta urmărește să fie continuarea cântecului început. Are aceeași destinație practică, educarea în „spiritul nou" al spectatorilor". În privința structurii compunerilor, Nicolescu este mai clar, chiar tranșant, specificând prezența aici a două tipuri de producții: culegeri și prelucrări de cântece. El însuși, acum prezent în lucrare cu texte poetice, prelucrează 11 cântce, precum aceste două plăsmuiri inițiale: *Dorule, din dor crescut* și *Lin, lin, lin, dorule, lin.*

Spre deosebire de substanța antologiei anterioare, cântecele se amestecă acum cu poeziile în stil folcloric. O altă observație privește conținutul lor, acesta fiind unul calm, fără agresiunea ideilor și lexicului politic. Mesajele politice se transmit acum pe căi mai subtile. Totalul producțiilor ajunge la numărul 77, de obicei un text pe o singură pagină.

Ultima secvență a cărții, *Izvoare,* adică *indicele,* încorporează casetele cu cei 19 culegători și prelucrători de texte folclorice, precum și cu informatorii lor din satele vechii regiuni argeșene. Semnatarii textelor sunt aproape aceiași din prima culegere: Dumitru Udrescu, Ion S. Nania, Aurel Iordache, Todeci Vartolomeu, care dau drept informatori cetățenii din localitățile deja cunoscute: Găești, Leșile, Oarja, Pădureți, Pătroaia, Săpata de Sus, Teiu, Vaideeni. În indicele menționat se dau 32 de texte cu mențiunea „cules". Însă producțiile culese de I. Nijloveanu poartă clar amprenta autenticității populare.

În general, cartea se înscrie în mijloacele de convertire a mentalității spectatorilor și cititorilor.

În fine, ultima carte din categoria antologiilor este cea intitulată chiar *Antologie de doine și balade din Argeș.* Antologie alcătuită de „O antologie de folclor" de Sergiu Nicolaescu, Pitești, C.C.P.J.A., 1971, 210 p. Cartea se deschide cu un *Cuvânt înainte* al criticului și istoricului literar Sergiu Nicolaescu care sintetizează tematica generoasă a antologiei și relevă arta specifică a celor două categorii folclorice. Autorul cărții și-a propus să realizeze o antologie a două specii folclorice importante și frecvente în Argeș, ale doinei și baladei, având în vedere criteriile ideatic și estetic. Pentru dezideratul său, a selecționat 88 de doine din culegerile lui C. Rădulescu-Codin, publicate în *Muscelul Nostru*: 11 texte, în *Materialuri. filkloristice* (1900), de Gr.G. Tocilescu; 16, în *Din Muscel* (1896): 3; din colecția lui A. I. Hodos, tipărită în *Materialurile folcloristice* de Gr. G. Tocilescu: 18; din *Cântece de țară* (1913), de Tudor Pamfile: 2; *Cântece din popor* (1909), de P. Ciorogariu: 3; din *Cine a zis dorului, dor* (1964) de ...:8; din colecții inedite de Maria Cârstoiu (Nucșoara): 2; de Dimitrie Al. Nanu: 5; de Constantin Pârcălabu (de la mama sa): 2; de Ion Păun (Colecția Casei Creației): 4; și din presă – „Gazeta Țeranului" (1910): 5; „Hazul satelor" (1910): 3; precum și 11 balade din *Comorile poporului* (1906), de C. Rădulescu-Codin; 3; din colecțiile manuscrise de Maria Cârstoiu: 2; și de Dimitrie Al. Nanu: 6 piese. Acestea sunt sursele identificate de către autorul lucrării și incluse în substanța cărții. Totuși au fost omise unele colecții de folclor tot atât de reprezentative, având ca autori pe Grigore Crețu (*Folclor din Oltenia și Muntenia,* 1970), G. Florescu (texte apărute la revista „´Ion Creangă" și reproduse în *Versuri populare române,* 1919-1926, *Cântece populare românești,* 1967, ambele de Teodor Bălășel), Alexandrina Istrătescu– Tzurea (*Epica populară din Argeș,* în „Grai și suflet", II, 1931-1932, și *Lirica populară din Argeș, ibidem,* 1939), Gheorghe I. Pârnuțâ (*De la noi din Rucăr* și *Flori de peste munți. Poezii populare culese din Rucăr-Muscel*) ș.a. Printr-o folosire mai judicioasă a spațiului tipografic, ar fi putut fi inserate în antologie mai multe doine și balade.

Oricum, antologia realizată de Cristea, tipărită într-un moment istoric când plăsmuirile populare autentice erau ignorate, reprezenta un eveniment editorial important cu semnificații și sugestii utile. Mai ales că aceasta, dacă nu mă înșel, este, în ordinea cronologică, prima antologie tipărită a unor importante specii folclorice poetice din Argeș și Muscel. Ideatic și artistic, antologia, care urmează după alte două antologii cu texte „contemporane", sugerează cu subtilitate întoarcerea la valorile perene, autentice și tradiționale, la valorificarea lor scenică.

CONSTANTIN T. SORESCU

Sorescu T. Constantin (Tică) s-a născut la 12 decembrie 1930, într-o familie de țărani, în satul Dobrogostea, comuna Merișani, județul Argeș. A urmat studiile la școala primară în satul natal (1937-1943), Liceul Comercial „Vintilă Brătianu" din Pitești (1943-1948) și Liceul Comercial „N. Kretzulescu" din București (1949-1951). S-a înscris în 1957 la Facultatea de Științe Juridice, secția fără frecvență, pe care însă n-o termină.

Având talent și pasiune pentru muzică, pentru cântecul popular, tânărul Sorescu începe să se manifeste artistic pe scene improvizate și instituționalizate - în școală, în armată, la căminul cultural din comuna natală. Realizând că nu are o cultură muzicală solidă și că are nevoie de perfecționarea vocii, se înscrie și urmează timp de 4 ani Liceul de Arte din Pitești (1960-1963), specialitatea canto. Tot din imperativele perfecționării artistice superioare, frecventează cursurile de specializare în anii 1975, 1976, 1977 și 1978 la București. Ocupă între timp posturi oficiale: din 1953 inspector cultural, din 1964 instructor principal metodist la Consiliul Județean al Sindicatelor din Argeș.

Tică Sorescu, în domeniul muzicii, desfășoară treptat o intensă și o multiplă activitate de interpret, de regizor, de dirijor, de creator de scenarii literar-muzicale, de constituire a unor formații muzicale în Pitești și în alte așezări, de instruire a unor noi cântăreți populari. A fost un factor activ în desfășurarea unor turnee artistice în străinătate (Albania, Belgia, Olanda, Franța, Ungaria etc.) și a fost onorat cu nenumărate distincții. Din aceleași sentimente de prețuire și de valorificare scenică a creației populare, fondează în 1991, Asociația Folclorică „Trivalea", al cărei director este.

Tică Sorescu a cules, de asemenea, „cântece și jocuri populare" pe care le-a valorificat cu succes, în compunerile literar-muzicale destinate scenelor teatrelor șiunei colecții.

Din substanța multiplelor sale preocupări, cultural-folclorice, Sorescu s-a inspirat în două importante cărți legate de spiritualitatea Argeșului și Muscelului.

O primă carte o constituie „culegerea" *Cânt de dragul țării mele.* Culegere de cântece populare din Argeș. *Prefață* de Ludovic Paceag. Transcrierea muzicală: Ludovic Paceag, Pitești, Consiliul Județean al Sindicatelor Argeș, 1978, 429 p. Cartea se desfășoară aproape după aceeași schemă structurală întâlnită în cărțile lui Cristea Nicolescu. După *Cuvântul înainte*, se configurează cele 200 de cântece lirice. Însă nu chiat toate sunt cântece lirice,

căci printre ele se află și câteva balade schematizate, ca: *La fântâna cu doi fagi, Pe sub poale de pădure, Pe un munte înalt și verde.* Cântecele lirice aparțin tuturor subspeciilor lor, dar domină producțiile de dragoste și dor. Analizând cu atenție „culegerea", se observă că aproape trei pătrimi din textele ei sunt „cântece de viață nouă" dedicate „Argeșului nou". Un fapt explicabil, amintindu-ne că autorul cărții era un activist cultural notoriu și organiza spectacole cultural-muzicale de anvergură și la ele participau notabilitățile orașului Pitești și ale județului, care trebuiau să audă astfel de „cântece noi". El însuși, la *Indicele informatorilor,* în dreptul lor, dă 42 de texte fără a indica sursa, ceea ce dovedește, coroborând și cu mesajul direct al textelor, că îi aparțin. De fapt, Tică Sorescu este un „depozitar" al cântecelor populare și un interpret vulcanic al lor, dar care are obsesia înnoirilor – și nu e nimic rău în asta! – însă alunecă în albia politică mult și renunță la inovațiile în spiritul tradițional. Astfel, un sfert (aproximativ 50 de texte) din culegere aparține, cu ușoare înnoiri, repertoriului de cântece tradiționale: *De-aș trăi ca bradu-n munte, Prin pădurea Vadului, Trage, mândro, de-mi ghicește, De-ar veni luna lui mai* etc.

În *Indicele informatorilor,* Sorescu inserează 47 de informatori, foarte discutabili, cu 1-18 texte de fiecare, din tot atâtea sate din județele Argeș: Albota, Bascov, Brăduleț, Cocu, Cotmeana etc.; Dâmbovița: Malu cu Flori, Răsvad etc.; Muscel: Davidești, Boteni, Mioarele, Nucșoara etc.; Olt: Icoana, Optași, Văleni etc.; Teleorman: Segarcea-Vale, Turnu Măgurele, Orbeasca; Prahova: Râfov; Vâlcea: Fârtățești. Bine ar fi fost să se fi notat și data reținerii textelor. Cartea se încheie cu un selectiv *Glosar.*

În mare parte, cartea lui Tică Sorescu, ca și primele antologii ale lui Cristea Nicolescu, conține o serie de cântece despre „viața nouă", într-un sens, ele rămân niște experimente impuse de accidentele violente ale istoriei, pe care numai timpul le va verifica durabilitatea unora dintre acestea.

A doua carte a lui Tică Sorescu este o amplă evocare a vieții sale, brodată pe canavaua unor numeroase mișcări artistice, intitulată poetic, după titlul unui spectacol, *Cântecele mele, salbă de mărgele. Cuvânt înainte* de prof. Nicolae Nistor, Pitești, Editura Pământul, 2002, 362 p. Cartea este scrisă într-un stil direct și poetic, și se structurează în capitole cu titluri adecvate evenimentelor biografice. În cartea sa, destul de întinsă, Sorescu își configurează satul natal, își prezintă părinții și rudele apropiate, insistă cu detalii asupra eforturilor sale pentru înființarea unor formațiuni muzical-folclorice (orchestre și tarafuri de muzică populară, grupuri vocal-folclorice, coruri etc.), relevă participarea la turneele artistic-muzicale ș.a. Cartea e apoi ilustrată cu o bogată iconografie privind evoluția mișcării artistice de amatori din Argeș.

Bine documentată, cartea aceasta reprezintă o serioasă contribuție la cunoașterea vieții artistice din Argeș și din capitala lui. De altfel e greu de scris o istorie a mișcării artistice de amatori din Argeș, și nu numai, din ultima jumătate a secolului trecut fără consultarea ei. Cartea, restructurată și cu titlul *Romanța amintirilor*, a mai fost reeditată în două rânduri (2005 și 2007).

NICOLAE GHEBEȘ – FOLCLORISTUL

Nicolae Ghebeș este unul din pleiada de învățători entuziaști și patrioți, cu remarcabile preocupări folcloristice, din deceniul al V-lea al secolului al XX-lea, care însă n-au avut satisfacția morală a valorificării prin tipar a contribuțiilor lor.

Învățătorul Nicolae Ghebeș s-a născut la 10 noiembrie 1901, în localitatea Crișan din județul Constanța. A urmat școala primară, cinci clase (1910-1915), în satul natal. Și-a continuat studiile medii, mai întâi, la Liceul Teoretic din Bazargic, un an (1915-1916), întrerupte din cauza declanșării Primului Război Mondial și apoi, după încetarea acestuia, clasele II-VI, câte se prevedeau atunci, timp de cinci ani (1918-1923), la Școala Normală din Constanța[1].

În urma absolvirii școlii normale, Nicolae Ghebeș a fost numit învățător și a funcționat în această calitate, uneori și ca director, în unități școlare din diferite localități din țară, precum: Româneşti și Căușanii Noi – jud. Tighina (1 septembrie 1931 – 1 septembrie 1935), Medgidia – județul Constanța (1 septembrie 1935 – 1 septembrie 1938), Satul Nou – județul Putna (1 septembrie 1938 – 1 septembrie 1943) etc. Spre a-și lărgi orizontul spiritual și a-și perfecționa măiestria didactică, el a frecventa mai multe cursuri de perfecționare, inclusiv pe cele de la Deva, în 1936, și a obținut prin examenele de specialitate toate gradele didactice (definitivatul la 1 septembrie 1927, gradul II – 1 ianuaire 1931 și gradul I – septembrie 1943)[2].

Învățător lucid și pasionat de misiunea sa patriotică în rândurile copiilor și adulților, el a desfășurat în cei peste 40 de ani de activitate febrilă o uriașă muncă de instruire și educare a tinerelor generații și de lărgire a orizontului cultural al țărănimii.

În acest scop, căutând să formeze cât mai multe generații de tineri absolvenți bine pregătiți pentru viață, a ținut lecții de un înalt nivel științific-

[1] Informații biografice comunicate de însuși N. Ghebeș care trăia în București. Suspicios, mi-a refuzat în câteva rânduri o întâlnire, deși la început o acceptase cu plăcere, și cu greutate mi-a oferit câteva date despre dânsul, în ziua de 6 noiembrie 1993.

[2] Arhivele Naționale, București, fond Ministerul Instrucțiunii Publice (în continuare M.I.P.), dosar 1353/1943, f. 14.

didactic, le-a format deprinderi gospodărești și de muncă pe lotul școlar și la orele de lucru manual și le-a dezvoltat gustul pentru frumos prin antrenarea lor la manifestările cultural-artistice. Pentru ridicarea culturală și economică a țării, a inițiat cursuri școlare cu adulții, a înființat biblioteci, a format coruri populare, chiar cu sătenii, a conferențiat pe felurite teme și a organizat cooperative și bănci populare. Din aceleași motive, a înzestrat școala din Satul Nou – Putna, într-un moment când acesta era de o mare raritate, cu un aparat de radio. Toate aceste aspecte precum și altele sunt atestate de numeroasele „Adeverințe" și „Dovezi" eliberate de autoritățile locale și înserate în dosarul cu nr. 1353/1943 din Arhivele Naționale – București în vederea obținerii gradului I didactic.

În perioada Căușaniului este atras de publicistica școlară și nu ezită să redacteze câteva articole pentru revista basarabeană „Izvor de viață", relevante prin înseși titlurile lor *Biblioteca pentru învățător*[3], *Statutul cultural-național și străinismul*[4], *Importanța istoriei și geografiei în școala primară*[5].

A acordat o atenție superioară pregătirii științifice a lucrării personale pentru obținerea gradului I didactic. În această direcție, a strâns folclor poetic basarabean, îndeosebi din zona Tighina, alcătuind literalmente lucrarea *Folclor din Basarabia,* o culegere valoroasă. Atras acum de cultura populară prin lucrarea de grad, dar și de istoria locală, el va căuta să elaboreze *Monografia Satului Nou,* în 1943, în curs de completare[6].

Forurile școlare superioare i-au apreciat în termeni judicioși laturile atât de numeroase și de întinse ale activității lui. În concluzia la procesul-verbal al „Inspecției speciale" din 11 martie 1939, de pildă, inspectorul școlar Teodor Corneliu scria: „Domnul Nicolae Ghebeș este învățător muncitor și conștiincios. Are o frumoasă și remarcabilă activitate școlară, extrașcolară și socială. Merită a fi avansat la gradul I"[7].

A ieșit la pensie la limită de vârstă și s-a stabilit în București unde trăia izolat și suspicios.

Din diversitatea activității lui N. Ghebeș, comună până la un punct anume cu cea a multor colegi de generație, ne interesează în mod deosebit *preocupările lui folcloristice.* Preocupările respective s-au concretizat după anul 1935 în elaborarea colecției *Folclor din Basarabia* și în inițierea lucrării

---

[3] N. Ghebeș, *Biblioteca pentru învățător,* în „Izvor de viață", Tighina, an III, nr. 1-2, ianuarie-februarie 1928, p. 13-14.

[4] Idem, *Statutul cultural-național și străinismul,* în „Izvor de viață", Tighina, an IX, nr. 1-2, ianuarie-februarie 1934, p. 15-16.

[5] Idem, *Importanța istoriei și goegrafiei în școala primară,* în „Izvor de viață", Tighina, an IX, nr. 3-4, martie-aprilie 1931, p. 13-15.

[6] Arhivele Naționale, București, fond, M.I.P., dosar 1353/1943, f. 10.

[7] *Ibidem,* f. 24.

Monografia Satului Nou. Evident, prezintă un interes superior numai culegerea de folclor, lucrare deja definitivată în anul 1941.

Colecția a fost elaborată în spiritul articolului 163 din Legea Învățământului Primar – ca „lucrare personală" pentru obținerea gradului I didactic, cel mai înalt grad din învățământul preuniversitar. Ca la oricare lucrare de acest gen, autorul, în limita posibilităților sale, i-a acordat o atenție maximă. Opțiunea pentru o temă folcloristică i-a fost dictată de descendența sa din lumea țărănească și de „dragostea ce-am simțit-o față de frații moldoveni-basarabeni"[8]. Colecția, extinsă pe 53 de pagini dactilografiate (f. 73-126) a fost anexată la dosarul personal menționat al candidatului la examenul de grad, susținut la sfârșitul anului 1943.

Dar învățătorul avea pe atunci cunoștințe teoretice vagi și fragmentare despre folclor. Stăpânea cu aproximație însăși metoda culegerii. Entuziasmul nu-i putea susține absența unor cunoștințe cât de cât solide. Carențele îi apar brusc în culegerea din teren, în modalitatea de intitulare a pieselor, în sistemul clasificării lor. Minusurile respective, mai mult formale, ținând de forma prezentării, nu viciază valoarea intrinsecă a producțiilor folclorice – autenticitatea ideatică și elementele lor de expresie. De altfel, printr-o operație de modernizare a colecției multe dintre ele vor fi estompate.

Ghebeș și-a alcătuit colecția aproape în întregime singur. Numai patru cunoscuți de-ai săi i-au oferit un număr limitat de texte – învățătorul P. Marcondici din Drăgănești-Bălți: un cântec; învățătorul Gr. Maximilian, din Bogzești-Orhei: două cântece; preotul Simeon Chrișca din Gonzeni-Orhei: o orație de nuntă; Al. Bardier: două doine. Încolo, celelalte texte au fost notate direct de el. Și acestea se mai întâlneau încă din belșug în satul basarabean din prima jumătate a secolului nostru. „Fiecare sat din Basarabia – conchidea el – își are cântecul popular în care se împletesc lucruri mai totdeauna cu miez de adevăr. Întreaga Moldovă dintre Prut și Nistru este o veche și îndepărtată comoară folclorică"[9]. Practic, a cules din astfel de așezări aparținând unor interesante zone etnofolcloristice, de obicei de la 1-2 persoane sau grupuri de tineri, precum Costești: 1 și Drăgănești: 1, din județul Bălți; Cozaci: 1, din județul Cetatea Albă; Bălăbănești: 1, Ciorănești: 2, Costuleni: 1, Răciula: 1, Valea Trestieni: 1, din județul Lăpușna; Bogzești: 1, Gonzeni: 1, din județul Orhei; Căușanii (Vechi și Noi): 17 (plus grupuri de informatori), Fârlădani: 2, Homotinovca: 1, Răileni: 2, din județul Tighina; Jura: 1, din județul Tiraspol și din alte multe sate și zone ale căror nume nu le-a menționat. Evident cei mai numeroși informatori – fapt explicabil, întrucât aici a fost mai mulți ani

[8] *Ibidem*, f. 10.
[9] *Ibidem*, p. 76.

învățător – i-au dat Căușanii, de unde a cules de la 17 persoane și de la mai multe grupuri de tineri la manifestările populare.

Informatorii culegerii, în majoritatea lor oameni din mediul rural, se ridică – în raport cu totalul pieselor – la un număr impresionant, la aproximativ 60 de persoane. Casetele cu textele despre informatori sunt parțial complete. În indicele informatorilor se observă de altfel că la 34 de informatori li se indică numele și localitățile lor, la 19 persoane li se dau doar numele, iar la 20 de texte se omite orice dată. În cazul culegerilor de la colectivele de persoane se relevă uneori statutul lor social sau profesional: „flăcăi din sat", „elevii din cl. II-IV". Aparțin ambelor sexe, bărbații însă dominând, au vârste variate (10-80 de ani) și posedă, în mare parte câteva clase primare. Ocaziile comunicării pieselor de către aceștia le-au constituit convorbirile individuale, colective și manifestările social-artistice, precum: șezătoarea, cumetria și chiar înmormântarea. Culegătorul a reținut – fapt anticipat – din reperotriul informatorilor săi numai unele piese, de obicei 1-2. În această privință, recordul îl deținea Niță Porumb din satul Răileni – Tighina, cu 14 piese (2 cântece și 12 strigături), urmat de Ana Roșca, 80 de ani, din localitatea Bogșești – Orhei cu două texte (descântece). Cu puține excepții, textele sunt producții judicios selecționate, pline de substanță.

Învățătorul Ghebeș a cules tocmai de la acești informatori zecile sale de piese poetice, le-a clasificat relativ după specii și genuri folclorice, realizând colecției următoarea structură după o viziune proprie:

În general, textele reținute sunt autentice, judicios alese și bine inserate în categoriile lor. În privința autenticității textelor, numai unul este străin – o poezie în formă populară, *Prutul și Nistrul,* de Ion Bădița, apărută în revista „Neamul românesc" din 16 aprilie 1933 (p. 116). Cu anumite excepții, piesele sunt judicios delimitate ideatic și motivic. Producțiile nedelimitate cu un titlu comun pentru 2-3 piese apar însă la doinele și cântecele lirice, la un număr de 12 texte, și la strigături, în două cazuri. În noua structură a colecției, după operația complexă a separării lor potrivit criteriilor lor ideatice și motivice, având fiecare

titlul lor, aceste doine, cântece și strigături ne apar în următorul tablou (cifrele acelea indicând poziția lor în culegere, iar cele latine marcând locul în textul delimitat).

VI/1. Doine și cântece

63. *Doina (De pe malul Nistrului* – 63,I + 62, II) + 62. *Pleacă trenul șuierând* (63, I); 64. *Plânge-mă, maică, cu dor* (64, I + 56, II) – 56. *De la Chișinău la vale* (64, I); 69. *Măi soldate vânător* (69, I + 96, II) + 96. *Cât oi fi și-oi trăi* (69, I); 74. *Am pi inimî-o lacătî* (74, I + 59, II) + 59. *M-a lăsat Stalin sărac* (74, I); 76. *Spune, măicuță, spune* (76, I + 119, II) + 119. *M-au cerut flăcăi din sat* (76, I), 85. *Foaie verde și-o lalea* (85,I + 124, II) + 124. *M-aș iubi, mândro, cu tine* (85, I); 88. *Cântă corbu din cimpoi* (88, I + 130, II). *Cât îi omul tinerel* (88, I); 90. *Un'te duci, măi Ion?* (90, I + 111, II + 91, III + 102, IV + 92, V) + 111. *Și-am luat-o dintr-un sat* (90, I) + 91. *Chiar și-asară la uluc* (90, I) + 102. *Nu gândi, măi puișor* (90, I) + 92. *Eu veneam sara la tine* (90, I); 101. *Fă Ileano, tu n-ai fost fată* (101, I + 117, II) + 117. *Decât să-ți moară nevasta* (101, I); 103. *Să stai toată ziua-n prag* (103, I + 87, II) + 87. *Trece mândra prin dumbravă* (103, I); 104. *Nu știu, luna pe cer merge* (104, I + 82, II) + 82. *Auzit-am din bătrâni* (104, I); 122. *Puișor de peste drum* (122, I + 100, II) + 100. *S-a dus omul cu chirie* (122, I).

VI/2. Strigături

131. *Hop, pă loc* (131, I + 141, II + 142, III + 139, IV + 132, V + 140, VI) + 141; *Binele ce l-am avut* (141, II) + 142, *Bine mai trăiam, flăcău* (142, III) + 139. *Ca jacheta mea cea ruptă* (139, IV) + 132. *Iubește-mă, mândră, bine* (132, V) + 140. *Iubește, bade, iubește* (140, VI); 134. *Cine trece pe la vie* (134, I + 135, II) + 135. *Fata mamii șei bălaie* (135, II).

În urma „decupării" lor logice, toate aceste piese își păstrează autonomia lor ideatică și estetică. Totuși au rămas sub același titlu comun două texte (nr. 61 și 73), fiecare însumând câte trei piese, legate intim prin tematica lor, fapt observat dealtfel și de culegător care le-a semnalat componența prin cifre latine.

Dar nu numai producțiile unei specii erau încorporate în cadrul unui text, ci, fapt mai greu, înseși creațiile unor specii se găseau risipite într-altele. Constatarea privește trei specii epice: un colind, trei balade și două jurnale orale. Căci colindul *Câte flori sunt pe pământ*, baladele familiale *Vine Pichișor de la vie, Când măicuța m-a făcut* și *Slavca vacile își mulgea* și jurnalele orale *Măi Ioane, măi Vasile* și *De la Chișinău la vale*, apăreau trecute nejustificat în setul doinelor și cântecelor.

În altă ordine de idei, majoritatea producțiilor folclorice din colecție, în special doinele și cântecele lirice, purtau titluri generice, de obicei denumirea speciilor – simplu cu zecile: *doină, cântec*. În deplină concordanță cu uzanțele, toate aceste producții, separate sau nu de altele au primit ca titlu primul lor vers

și al doilea vers dacă era precedat cu formula introductivă de genul *Foaie verde de mărar, Foaie verde lemn uscat*. Au beneficiat de această operație parțial baladele, jurnalele orale, cântecele lirice și integral strigăturile, care de fapt nu aveau anterior nici un titlu. Acțiunea le-a imprimat o identitate formală în cadrul speciilor.

Nici ordinea genurilor și speciilor din colecție nu era subordonată după cum s-a observat chiar din tabloul lor detaliat anterior, unor principii științifice. Tocmai de aceea genurile și speciile folclorice au fost organizate într-un spirit modern în nouă capitole (genuri) și alte multe subcapitole ale speciei. Restructurarea culegerii începe cu capitolul despre credințe și superstiții, continuă cu poezia obiceiurilor tradiționale (colinde, orații de nuntă, bocet), descântece, ghicitori și poezia epic (balade și jurnale orale) și se încheie cu capitolul amplu al poeziei lirice (doine, cântece și strigături). Ceva mai mult. Datorită numărului înalt al pieselor cu aspecte tematice multiple au fost lărgite anumite specii folclorice cu noi subspecii, ca în cazurile ghicitorilor, fiind introduse cinci subdiviziuni; poezia epică, la care s-au inserat o subspecie la balade și categoria jurnalelor orale; doinele și cântecele, cărora li s-au găsit 7 subspecii și, în fine, strigăturilor aflate cu două categorii.

Un ultim aspect al colecției inițiale a lui N. Ghebeș îl constituie tentativa lui de a insera, la fiecare producție folclorică, câte o „analiză". Termenul este utilizat absolut impropriu, întrucât invățătorul nu întreprinde o analiză propriu-zisă, ci inițiază un simplu rezumat, fără niciun fel de investigație, de genul acesta la cântecul *Toate fetele se duc*. „O fată frumoasă este ținută din scurt de mama ei, și n-o lasă să se ducă la alte fete, ca să nu i se întâmple ceva rău". Evident, fiind inoportune și lipsite de vreo semnificație estetică, s-a renunțat complet acum la asemenea „analize".

Restructurată printr-un spirit științific modern, colecția de folclor poetic a lui N. Ghebeș devine accesibilă deopotrivă cititorilor și cercetătorilor.

Colecția lui N. Ghebeș însumează – în noua versiune – producții poetice aparținând aproape tuturor genurilor și speciilor folclorice cunoscute și mai puțin cunoscute.

Cuvântul înainte al autorului colecției caută să justifice motivația întocmirii culegerii și subliniază bogăția și diversitatea folclorului din așezările rurale basarabene.

Primul capitol cu producții din culegere îl constituie cel intitulat *Credințe și superstiții*, cu 15 texte interesante privind unele credințe ancestrale și soluțiile practice de înlăturare a răului social presupus.

Urmează capitolul cu *Poezia obiceiurilor tradiționale*, având trei specii, trei colinde cunoscute de Ajunul Crăciunului, cinci orații de nuntă și un bocet.

Cele cinci orații marchează patru importante momente ale desfășurării nunții în Moldova și Basarabia. Colindele *Câte flori sunt pe pământ* se mai cântă, de asemenea, la Florii. *Iertăciunea* se manifestă prin două variante.

Capitolul *Descântece* reține 10 descântece, posedând aproape tot atâtea scheme compoziționale clasice. Descântecele de beție și de purici sunt două descântece mai rare în categoria lor.

Ghicitorile se constituie prin cele 16 producții într-un nou sector. Grupate în cinci diviziuni, ele se referă la om și casa lui, legume și zarzavaturi, animale crescute și slobode, „cunoaștere" și „meteorologie".

Poezia epică e reprezentată prin ambele ei cataegorii cardinale: *baladă* și *jurnalul oral.* Prima specie apare concretizată prin balada haiducească *Codreanu,* o valoroasă variantă întinsă pe 129 de versuri, și alte trei balade familiale: *Vine Pechișor de la vie,* o versiune locală a cântecului despre Văleanu, *Când măicuța m-a făcut* și *Slavca vacile își mulgea,* ultima o producție despre drama logodnicilor săraci. Jurnalul oral deține aici două producții: *Măi Ioane, măi Vasile* și *De la Chișinău la vale.* Finalul primei producții sună mioritic, având însă împrumuturi contemporane.

Dar cel mai întins și mai bogat capitol al colecției îl prefigurează *Poezia lirică,* cu *doine* și *cântece* și *strigături.* Evident, poezia lirică, prin cele 74 de piese, dispuse în șapte subspecii, adică aproximativ toate categoriile speciei, ocupă spațiul central. Specia debutează cu doine și cântece de sărăcie și revoltă, care încorporează patru piese de o puternică vibrație artistică, căci ele exprimă durerea adâncă a basarabenilor sub ocupația străină, dar și revolta lor directă. În acest sens, versurile din *Cântecul basarabeanului* sunt ilustrative: „Ne-a făcut muica pe doi, / Unul miercuri, altul joi / Și-a umplut lumea cu noi; / Și-am avut o surioară / Ce-a umplut lumea de pară. / Maica s-o luat prin țară, / Să ne strângă grămăjoară / Să ne dea în Bălți la școală. / Mai bine muream de boală./ Muscălește să-nvățăm / Și la oaste să intrăm; / Muscălește-om învăța / Când eu limba mi-oi uita; / Când o crește grâu în tindă / Și-o ajunge spicu-n grindă; / Când o crește grâu în casă / Și-o ajunge spicu-n masă".

Un alt cântec, intitulat sugestiv *M-a lăsat Stalin sărac*, inspirat din aceeași realitate crudă, mai apropiată de zilele noastre, evocă în imagini pline de dramatism pauperizarea și depersonalizarea țărănimii, însă și revolta ei dezlănțuită chiar în timpul odiosului dictator: „Frânzură de copac, / Ne-a lăsat Stalin sărac. / Fără casî, fără masî, / Fără sămn di cruci'n casî. / Frunză verde păpușoi, / Bolșevici cu cap de boi, / Voi mâna la iarmaroc / Ș-acolo vom da în foc / Și nu-ți mai fi voi diloc".

Cântecele de cătănie și război au – în mare parte prin cele două piese ale sale (puteau fi 11 dacă delimităm subciclul cu trei cântece) – un caracter antologic. Deși în număr limitat, ele recompun atmosfera tensionată a vechii

cătănii din Basarabia, care era similară cu cea din celelalte provincii istorice româneşti. Numai două cântece, *La varzal, la Călăraşi* şi *La Nistru, la mărghioară*, localizează expres viaţa de cătănie în spaţiul basarabean. Ultimele două producţii din secvenţă au în mod tranşant tema războiului, figurat în imagini apocaliptice – în timpul şi după atacurile sângeroase succesive. Cântecul, *Măi soldate vânător* se ridică parţial pe schema unui alt cântc, *Ciobănaşul*, atât de frecvent în Muntenia.

Doinele şi *cântecele de înstrăinare* îşi fac apariţia în colecţie printr-un set de şase texte (puteau fi mai multe cu două, dacă nu se respecta dorinţa învăţătorului de a avea şi aici un subciclu de trei piese apropiate), destul de extinse şi impresionante prin sentimentele grave. Accentul dramatic coboară pe momentele despărţirii oamenilor de aşezările natale şi ale existenţei lor pline de lipsuri printre străinii nepăsători. Nu absentează prin cele două texte nici *cântecele de noroc*.

Însă subspecia cea mai extinsă din colecţie o constituie *doinele şi cântecele de dragoste*. Prin cele 42 de texte dispuse într-o succesiune logică, ele se prefigurează într-o autentică monografie artistică a dragostei, cu toate aspectele fierbinţi ale iubirii. Şi această monografie se deschide cu reliefarea portretelor pure ale îndrăgostiţilor (*Drag mi-a fost badea frumos,/ Ochii mei şi cu ai matale*), continuă cu dorinţa arzătoare a apropierii şi întâlnirii lor (*Cântec, Foaie verde şi-o lalea*), cu trăirea profundă a sentimentelor iubirii (*Chiar şi asară la uluc*), şi despărţirea tinerilor (*Eu veneam sara la tine, / Geaba, puică, mă mângâi, / Tu te duci, bade sărace*), cu condamnarea şi blestemarea partenerului care produce despărţirea temporară sau definitivă (*Să nu-i crezi flăcăului, / Că flăcău-i mare câne, / Nu gândi, măi puişor*), cu exprimarea regretului îndrăgostiţilor faţă de înstrăinarea lor, uneori fără motiv serios (*Nu ştiu luna pe cer merge,/ Mă rog, mândro, de matale*), cu afirmarea dorinţei pentru căsătorie sau repudierea acesteia din interes pecuniar (*Mă duc iar la Călăraşi, / De însurat m-aş însura,/ M-am însurat pentru zestre*) şi se încheie cu elogierea bunei convieţuiri dintre soţi (*Iubirea între soţi*). Bunăoară, în *Cântec*, se alcătuieşte portretul fizic al unei tinere iubite: „Trupu ţi l-aş zugrăvi, / Că-i lesne de zugrăvit, / Că-i subţire şi gigât./ Faţa-ţi este ca rubinu, / Buzele ca trandafiru, / Toate-s bune de muşcat, / La grea boală m-ai băgat". Dorinţa apropierii dintre tineri şi intenţia revederii lor discrete le consemnează cântecul *Trece mândru prin dumbravă*: „– Frunză verde alunea, / Să nu-ţi fie inima rea, / Mândruliţă, draga mea, / Că eu trec şi nu te-ntreb, / Căci cu ochii te petrec. / Eu şi-aseară te-am văzut, / La inimă mi-ai căzut, / Şi deseară te-oi vedea, / La inimă mi-i cădea". În fine, un ultim exemplu, cu un posibil blestem mai rar al unui tânăr părăsit de fata dragă înainte de

căsătorie: „Amărât te-oi blestema / Ca iarba te-i clătina, / Ca roua te-i scutura, / Ca malul te-i măcina, / Ca cenușa te-i spulbera, / Și ți-a fi țărâna ușoară / Ca nouă pietre de moară; / Să n-ai drum și nici cărare, / Nici lumânare la zăcere; / Tu cu vorba m-ai luat, / Cu cuvântu m-ai legat, / Ca pe-un dobitoc la gard; / Dobitocu-i dobitoc, / Are-o zi de iarmaroc; / Dar un trandafir ca mine, / Mă usuc la gard la tine" (*Nu gândi, măi puișor*).

Doinele și *cântecele de dor,* în număr de 10, rețin în totalitatea lor, într-un chip tulburător, sentimentul dorului față de tinerii iubiți și îndepărtați (*La fântâna cu ceardac, De dorul tău*). Tulburarea adâncă până la dezechilibrarea psihică, produsă de dor, apare sintetic în cântecul *De când dorul m-a lovit:* „De când dorul m-a lovit, / Mințile mi-au rătăcit; / De când dorul m-a cuprins, / Sufletul mi s-a aprins; / Sui în deal, cobor în vale / Și-mi pierd ziua tot pe cale".

Categoria atât de bogată a doinelor și cântecelor se rotunjește cu *cântecul de lume: Cât îi omul tinerel.*

Mesajul acestor ultime producții lirice este comunicat printr-o artă specifică și superioară. Textele evoluează în registre variate de la cinci (*Spune, măicuță, spune*) la 62 de versuri (*Cântec, M-am însurat pentru zestre*). Însă spațiul mediu al desfășurării majorității pieselor numără 15-20 de versuri.

Atât doinele cât și cântecele își realizează forma printr-unul din cele cinci tipuri compoziționale. Oricare ar fi tipul, compunerea debutează de obicei cu formula inițială (*Foaie verde de sulfină, Frunză verde măr rotat*). Un prim tip compozițional extrem de frecvent este cel confesional (*Drag mi-e a duce-n lume, Cântec de fată mare*), cântărețul sensibilizat confesându-se direct și spontan ca în acest exemplu: Frunză verde vișinele, / De dorul puicuței mele, / Am să mă-ncing cu curele; / Cu curele late și mare, / Să moară puica de jale; / Cu curele militărești, / Să-mi tragă puicuța nădejdi" (*De dorul puicuței mele*). Al doilea tip compozițional, pseudo-dialog, prin care un menestrel se adresează unui interlocutor imaginar, se întâlnește într-o altă serie de producții (*Plânge-mă, maică, cu dor, Copilă din doi săraci*), poate cu o prezență tot atât de intensă ca la primul caz, precum: „Pleacă trenul șuierând, / Tu rămâi, maică plângând, / Pleacă trenu-n fuga mare, / Tu plângi, maică, cu jale, / Trenule, de te-aș prinde, / Rău te-aș bate, / Că mă duci așa departe" (*Pleacă trenul șuierând*). Cel de-al treilea tip compozițional, dialogul, apare cu o frecvență restrânsă în compunerile lirice respective (*Măi soldate vânător, Foaie verde și-o lalea*). Extrem de rar se ivește tipul *obiectiv*, faptele fiind expuse „obiectiv", cu o anumită detașare, în puținele producții folclorice (*În sat la noi, Cât îi omul tinerel*). În schimb, cu mult mai frecvent, fapt explicabil, e în aceste doine și cântece.(*De însurat m-aș însura, La*

crâşmuţa din pârloage) tipul compoziţional *mixt*. Configurarea tuturor tipurilor compoziţionale în producţiile lirice cântate relevă varietatea modalităţilor lor arhitecturale în materializarea mesajului atât de diversificat şi de percutant.

În concordanţă intimă cu ideile exprimate şi cu tipul compoziţional preferat este selectată modalitatea de expresie – expunerea şi dialogul sau, concomitent, ambele. La accentuarea caracteristicilor componentelor universului rural se valorifică procedeele stilistice – epitetul, comparaţia, metafora, repetiţia, gradaţia.

Strigăturile încheie colecţia lui N. Ghebeş. Prin cele 12 piese, atent geometrizate şi polarizate în două cicluri, se formulează îndemnuri patetice la joc şi la dragoste (*Hop, pă loc, Iubeşte-mă, mândră, bine, Fă-mă, Doamne, o cărăruşă*), pe de-o parte, şi se satirizează defectele rurale ale fetelor, nepriceperea tinerelor la horă şi lenea (*Fata mamii jucăuşă, Gheorghe a Saftei lui Curechi*), pe de altă parte. Realizate cu talent în spaţii adecvate, care variază între patru versuri (*Fata mamii jucăuşă*) şi 15 versuri (*Uiu-iu! şi ihu-hu*) sunt valorificate, în construirea lor, în special tipurile compoziţionale confesional şi pseudodialog. Declamate spontan, le lipsesc multe din ornamentele stilistice.

Noii versiuni a colecţiei, complet structurată benefic, i s-a adăugat pentru aprofundarea ei, un aparat ştiinţific modem – *glosar, indicele informatorilor* şi *sumarul* complet refăcut.

Culegerea *Folclor din Basarabia* a învăţătorului Nicolae Ghebeş se constituie, astfel, drept o colecţie autentică şi înzestrată cu virtuţi ideatice şi estetice. Compusă îndeosebi cu producţii folclorice din centrul provinciei, ea este printre puţinele lucrări de acest gen din deceniul al IV-lea din secolul nostru, având implicit un caracter emblematic. Raportată la culegerile similare din celelalte provincii istorice ale ţării, ea reprezintă, în fond, o culegere cu folclor poetic românesc localizat, prin anumite aspecte, în Basarabia, cea ce îi sporeşte valoarea intrinsecă.

FOLCLORIŞTII ARGEŞENI ŞI PUBLICAŢIILE FOLCLORICE CONDUSE DE GH. DUMITRESCU – BISTRIŢA

Dezvoltarea folcloristicii şi sporirea interesului pentru creaţia populară au condus – încă de la sfârşitul veacului trecut – la iniţierea unor relaţii de amplă colaborare între folclorişti în vederea informării lor şi a publicării unor texte folclorice. În Argeş şi Muscel, două foste judeţe incluse acum într-o singură unitate teritorial-administrativă, cu numele judeţului Argeş, existenţa unor astfel de

relații are o anumită tradiție, stabilită chiar la începutul secolului nostru. Astfel, învățătorii D. Mihalache din Muscel și Gh. Florescu[1] din Argeș s-au aflat în perioada dinaintea Primului Război Mondial – prin corespondența pe teme de cultură populară și prin expedierea de texte folclorice pentru colecții și de informații etnografice pentru alcătuirea unor studii de specialitate – în strânse și fructuoase relații cu folcloriștii Tudor Pamfile și Teodor Bălășel.

Tipul unor astfel de relații a continuat să se desfășoare, în perioada interbelică, de către o pleiadă de folcloriști amatori cu Gh. N. Dumitrescu–Bistrița, folclorist de notorietate națională, în cadrul cunoscutelor sale publicații „Izvorașul", „Calendarul revistei... «Izvorașul» și „Opaițul satelor". În mod concret, relațiile respective s-au manifestat prin popularizarea periodicelor, prin susținerea lor financiară și prin colaborarea la publicații.

Relațiile cele mai întinse și mai intense dintre intelectualii argeșeni și Gh. N. Dumitrescu-Bistrița au fost generate de obiectivele publicației „Izvorașul", singura revistă serioasă de folcor și cu o viață îndelungată. Apariția revistei „Izvorașul" a stârnit chiar din primul an al existenței sale sentimentele de satisfacție și de entuziasm în rândurile intelectualității din Argeș și Muscel, întrucât aceasta umple un gol resimțit de mult în folcloristică și îi antrena într-o dorită activitate științifică. În acest sens, un număr impresionant de intelectuali locali s-au grăbit să salute editarea publicației și să-l felicite pe directorul ei, asigurându-l de sprijinul material și de colaborarea lor. Învățătorul Gh. Popescu din Stâlpeni-Muscel îi scria lui Dumitrescu-Bistrița: „Din întâmplare îmi încăpu în mână revista muzicală «Izvorașul» și mi-a plăcut foarte mult. Această revistă, botezată cu drept cuvânt «Izvorașul», simbolul simplității, modestiei și al cureteniei, are un fond sănătos, curat și limpede ca și apele izvoarelor munților, și ca și acestea ea are de străbătut încet, șerpuind printre obstacolele ce i se impun în cale. Fiind expresia vie a sentimentului neamului nostru întregit, am credința că veți munci neobosit ca din acest izvoraș să faceți un fluviu care să se reverse ca o binecuvântare peste sufletul întregului neam românesc"[2]. În continuare solicită să-l aboneze la revistă și să-i trimeată „toate numerele de la începutul anului I". Un alt corespondent observa: „Colaborarea la revistă te face să fii mai legat de ea, să-i dai o deosebită atenție, s-o ajuți cât îți stă în putință și să contribui la răspândirea ei în cercurile ce le cunoști"[3]. În acest context, zeci de

---

[1] Mihail M. Robea, *Gheorghe Florescu – dascăl entuziast și folclorist pasionat*, în „Școala Argeșului", 1973, p. 102-103.

[2] Gh. Popescu, *D-le D(umitrescu)*, în „Izvorașul", II (1921), nr. 17, p. 16. Vezi și *Izvorașul. Douăzeci de ani (1919-1939) de activitate muzicală-folclorică și culturală, Glasuri de pretutindeni pentru „Izorașul"*, 1939, p. 5-6, 12.

[3] Barbu Cuprianu, *(Scrisoare)*, în „Izvorașul", X (1931), nr. 1, p. 15.

intelectuali din satele și orașele Argeșului[4] și Muscelului[5] s-au abonat la revistă, au popularizat-o în cercurile largi de cititori și au susținut-o financiar. La rândul său, directorul publicației se îngrijea ca abonamentele să ajungă la timp la cititori și era mâhnit când acestea întârziau, se pierdeau din cauza neglijenței funcționarilor poștali și erau sustrase de unele autorități locale. La sesizarea abonaților, Dumitrescu-Bistrița, un director străin de afacerismul din presa vremii, le retrimetea, spre surprinderea unora, numerele neprimite ale revistei. Neglijența autorităților locale era aspru condamnată. În corespondența cu Emil Braniște din Suseni – Argeș, releva: „Este bine că ați constatat că la primării este un adevărat haos în ceea ce privește distribuția presei"[6]. Față de cei care sustrăgeau numere din publicație avea cuvinte dure. „Există probabil pe aci – îi

---

4 *Lista cu abonamentele pe localități din Argeș: Teiu*, în „Izvorașul", II (1920), nr. 5-8, p. 2; *ib.*, X (1931), nr. 5-6, p. 93-94. *Curtea de Argeș: ib.*, IV (1931), nr. 5-6, p. 16; *ib.*, XIII (1934), nr. 2, p. 76; *ib.*, nr. 3, p. 111-112; *ib.*, XV (1936), nr. 6, p. 252. *Pitești: ib.*, V(1926), nr. 4-6, p. 69; *ib.*, XVII (1938), nr. 7-8, p. 236; *ib.*, XX (1939), nr. 3, p. 120; *ib.*, XXI (1940), nr. 3, p. *120; ib.*, nr. 9-10, p. 320. *Uda de Jos: ib.*, V (1926), nr. 4-6, p. 68-69, *Brădulețu: ib.*, V (1926), nr. 4-6, p. 69; *ib.*, XII (1933), nr. 4, p. 114-115; *ib.*, XIII (1934), nr. 3, p. 111. *Richițele: ib.*, V (1926), nr. 4-6, p. 68-69. *Bradu de Sus: ib.*, X (1931), nr. 5-6, p. 93-94. *Ciocănești: ib.*, XII (1933), nr. 2, p. 55. *Costești-Vâlsan: ib.*, X (1931), nr. 5-6, p. 93-94. *Recea de Jos: ib.*, X (1931), nr. 5-6, p. 93-94; *bi.*, XII (1933), nr. 4, p. 104-105; *ib.*, XIII (1934), nr. 4, p. 147-148. *Păduroiu: ib.*, X (1931), nr. 5-6, p. 93-94. *Blidari: ib.*, X (1931), nr. 5-6, p. 93-94; *ib.*, XVII (1938), nr. 4, p. 160. *Runcu: ib.*, X (1931), nr. 10, p. 176. *Jiblea: ib.*, XI (1931), nr. 1, p. 15. *Șuici: ib.*, XI (1932), nr. 2, p. 50. *Toplița: ib.*, XI (1932), nr. 5, p. 121; *ib.*, XIV (1935), nr. 11-12, p. 428; *ib.*, XVI (1937), nr. 7-8, p. 296. *Zărnești: ib.*, XII (1933), nr. 5, p. 141. *Golești-Coasta: ib.*, XII (1933), nr. 6, p. 166-167. *Stroești: ib.*, XII (1934), nr. 1, p. 37-38. *Giurgiuveni: ib.*, XIII (1934), nr. 3, p. 111. *Moșoaia: ib.*, XIII (1934), nr. 4, p. 147-148. *Suseni: ib.*, XIV (1935), nr. 11-12, p. 428. *Băiculești; ib.*, XVII (1938), nr. 7-8, p. 236. *Rociu: ib.*, XX (1939), nr. 10, p. 328. *Argeș: ib.*, XII (1933), nr. 6, p. 166-167; *ib.*, nr. 10, p. 263; *ib.*, XVI (1937), nr. 3, p. 120; *ib.*, nr. 6, p. 240; *ib.*, nr. 7-8, p. 296. Etc.

5 *Lista cu abonamentele pe localități din Muscel: Lerești:* „Izvorașul", II (1921), nr. 9-12, p. IV; *ib.*, XI (1932), nr. 1, p. 24; *ib.*, XII (1933), nr. 4, p. 114-115. *Pietroșani: ib.*, II (1921), nr. 9-12, p. IV; *ib.*, X (1931), nr. 7-8, p. 125; *ib.*, XI (1932), nr. 6, p. 144; *ib.*, XII (1933), nr. 6, p. 166-167; *ib.*, XIII (1934), nr. 4, p. 147-148, *Vlădești: ib.*, IV (1922), nr. 3-4, p. 11. *Slănic: ib.*, X (1931), nr. 7-8, p. 125; *ib.*, XII (1933), nr. 2, p. 55. *Schitu Golești: ib.*, X (1931), nr. 7-8, p. 125. *Corbi: ib.*, X (1931), nr. 7-8, p. 125; *ib.*, XII (1933), nr. 4, p. 114-115. *Călinești: ib.*, X (1931), nr. 9, p. 151; *ib.*, XI (1932), nr. 10, p. 233; *ib.*, XII (1933), nr. 4, p. 114-115; *ib.*, XIII (1934), nr. 4, p. 147-148. *Rucăr: ib.*, XI (1932), nr. 3, p. 71; *ib.*, XII (1933), nr. 4, p. 114-115; *ib.*, XVII (1938), nr. 11-12, p. 424. *Topoloveni: ib.*, XII (1933), nr. 4, p. 114-115. *Stoenești: ib.*, XII (1933), nr. 4, p. 114-115; *ib.*, XIII (1934), nr. 3, p. 111. *Bughea de Jos; ib.*, XII (1933), nr. 6, p. 166-167. *Mioveni: ib.*, XIII (1934), nr. 1, p. 37-38. *Voinești: ib.*, nr. 4, p. 147-148. *Câmpulung; ib.*, XIII (1934), nr. 1, p. 37-38; *ib.*, XVII (1938), nr. 7-8, p. 236. *Vișoiu: ib.*, XVI (1937), nr. 9, p. 336. *Budeni: ib.*, XVII (1938), nr. 10, p. 376. *Muscel: ib.*, I (1919), nr. 2, p. 16; *ib.*, I (1920), nr. 9-12, p. 18.

6 *Em. Braniște – Suseni-Argeș*, în „Izvorașul", XIV (1935), nr. 11–12, p. 428.

declara lui Tudor Cristea din Toplița – Argeș – ticăloși care fură numere din «Izvorașul». Noi vi le retrimitem pe cele pierdute"[7].

La apelurile repetate ale directorului publicației privind culegerea creațiior populare[8], numeroși intelectuali, îndeosebi din rândurile tineretului (învățători, studenți, elevi), ca *Gh. Florescu din Brădetu, N. Gh. Teodorescu-Mușetești, Niță Popescu-Bârsești, Marin Braniște-Suseni, Gh. C. Deaconu-Uda, Marin C. Georgescu-Martologi (Argeș), Th. I. Popescu-Leicești, Gh. Pârnuță-Rucăr (Muscel)* și mulți alții, au cules texte folclorice din satele lor și le-au publicat în paginile „Izvorașului". În mod expres, după cum rezultă și din corespondența purtată cu colaboratorii argeșeni și musceleni, directorul revistei le cerea acestora culegerea textelor interesante, transcrierea lor cât mai autentică, chiar cu particularitățile de grai, și indicarea informatorilor cu date cât mai complete despre ei.

Cum majoritatea culegătorilor de folclor erau tineri și lipsiți de cunoștințe teoretice și de experiența necesară, Gh. N. Dumitrescu–Bistrița a trebuit să ducă o intensă activitate de pregătire a acestora. În mod concret, el le da, prin corespondență, o suită de sfaturi utile. Astfel, lui Mișu Chiriță din Curtea de Argeș îi scria: „Culegerile fă-le și trimite-le după indicațiile din chestionarul trimis"[9]. Într-altă corespondență către Aurelian Diaconescu din Toplița – Argeș preciza: „Fiți însă cu multă atenție ca să fie culese fără greșeli și nealterate"[10]. Învățătorului Gh. Ivan din Bradu de Sus – Argeș îi atrăgea atenția de a-și însoți textele reținute cu indicații despre informatori: „*Hora mare* s-a publicat. Așteptăm să ne mai trimiteți folclor muzical, rugându-vă a ține seama de a arăta de la cine ați cules, apoi localitatea și timpul"[11]. Uneori mergea cu sfaturile, ca în cazul lui N. Gh. Teodorescu din Mușătești – Argeș, până la detalii de redactare[12]. Culegerile reușite erau apreciate în termeni elogioși, iar autorii lor erau îndemnați să continue acțiunea[13]. „Frumos! – îi scria lui Marin Braniște din Suseni – Argeș. Ai ales și ai știut ce s-alegi. Culege mai departe. Faci un serviciu neamului, căci scapi de la pieire mărgăritare de mare preț. Faci operă prin

---

[7] *Tudor Cristea –Toplița-Argeș*, în „Izvorașul", XIV (1935), nr. 11–12, p. 428.

[8] *Programa revistei „Izvorașul"*, în „Izvorașul", I (1920), nr. 16-18 pe copertă: G. N. Dumitrescu-Bistrița, *Apel către cucernicii preoți, d-nele și d-soarele profesoare, învățătoare, studente și eleve și d-nii profesori, învățători, studenți și elevi*, în „Izvorașul", VII (1929), nr. 9-10.

[9] *De vorbă cu cititorii*, în „Izvorașul", XIII (1934), nr. 2, p. 76.

[10] Aurelian Diaconescu –Toplița-Argeș, în „Izvorașul", XX (1939), nr. 6-9, p. 296; *Gh. Deaconu – Curtea de Argeș, ib.*, XIV (1935), nr. 11-12, p. 428.

[11] *Gheorghe Ivan, inv. Bradu de Sus-Argeș*, în „Izvorașul", XII (1938), nr. 9, p. 336.

[12] *De vorbă cu prietenii noștri*, în „Izvorașul", V (1926), nr. 4-6, p. 72.

[13] De vorbă cu cititorii, în „Izvorașul", XV (1936), nr. 11-12, p. 432; ib., XVII (1938), nr. 11-12, p. 424; ib., XIV (1935), nr. 1, p. 44.

aceasta. Ai talent. Și este păcat că acest talent să-l risipești sau să-l întuneci, punându-l sub obroc spre irosire, spre păgubire. Culege cât mai cu râvnă. Nu lăsa timpul să te ademenească sau să te silească la alte deprinderi ce nu sunt de mare folos obștesc. Să trăiești!”[14]. Textele care nu se circumscriau în programul și concepția mentorului revistei erau respinse direct[15]. „S-au primit – îl informa pe Mișu Chiriță din Curtea de Argeș – cele trimise. Nu sunt pentru «Izvorașul». Culege și trimite cântece din popor în loc de canoane”[16]. În majoritatea lor covârșitoare, textele lirice, mai puțin cele epice în proză, au fost culese și publicate în spiritul indicațiilor lui Gh. N. Dumitrescu-Bistrița.

În paginile „Izvorașului”, colaboratorii publicației din Argeș și Muscel au prezentat materiale, deși inegal, din toate compartimentele folclorului și, într-o anumită măsură, din cele ale etnografiei. Articolele semnate de învățători sunt restrânse și au un caracter general. Bunăoară, învățătorul Mihail Sandu din Stroești – Argeș relevă în două articole *Doina*[17] și *Codrul*[18] semnificația creației populare și utilitatea conservării ei pentru ilustrarea specificului național. În mai multe rânduri, e întâlnit aici Ion Chelcea, originar din Boteni – Muscel, care colaborează cu articole despre folclor și etnografie și cu traduceri. În articolele sale, întotdeauna documentate și inspirate, Chelcea subliniază frumusețea etică a bunurilor spirituale populare (*Pentru biruința românismului nostru*)[19], informează despre creșterea „arhivei de folclor” de la Cluj (*Noi materiale de folclor trimise Arhivei de folclor de la Muzeul etnografic din Cluj*)[20], accentuează valoarea cercetărilor monografice sociologice ale lui D. Gusti (*Realități subliniate ocazional cu privire la etnografie și folclor*)[21] și prezintă organizarea, pe baze științifice, a cercetării culturii populare în alte țări (*Cum se face etnografie și folclor în Rusia*)[22]. Ion Chelcea traduce apoi mai multe lucrări de etnografie[23]

---

14 *De vorbă cu prietenii noștri*, în „Izvorașul”, XV (1936), nr. 9, p. 348.

15 *De vorbă cu prietenii noștri*, în „Izvorașul”, XIV (1935), nr. 1, p. 342; *ib.*, XVI (1937), nr. 5, p. 200; ib., XVI (1935), nr. 2, p. 84.

16 *De vorbă cu prietenii noștri*, în „Izvorașul”, XIII (1934), nr. 5, p. 184.

17 M. Sandu, *Doina*, în „Izvorașul”, XI (1932), nr. 1, p. 10-11.

18 *Idem*, *Codrul*, în „Izvorașul’, X (1931), nr. 1, p. 7-8.

19 I. Chelcea, *Pentru biruința românismului nostru*, în „Izvorașul”, XIII (1934), nr. 4, p. 125-126.

20 Idem. *Noi materiale de folclor trimise Arhivei de la Muzeul Etnografic din Cluj*, în „Izvorașul”, XIII (1934), nr. 4, p. 145-146.

21 *Idem*. *Realități subliniate ocazional cu privire la etnografie și folclor*, în „Izvorașul”, XIV (1935), nr. 2, p. 53-55.

22 *Idem*, *Cum se face etnografie și folclor în Rusia*, în „Izvorașul”, XV (1936), nr. 5, p. 184-188.

23 Dr. Bruno Schulz, *Încrucișări de rase*. Trad. de I. Chelcea, în „Izvorașul”, XV (1936), nr. 2, p. 59-61; idem, *Rasă și limbă*, *ib.*, nr. 4, p. 149-151; idem, *Rasă și popor, rasă și cultură*, *ib.*, nr. 10, p. 357-359.

pentru „Izvorașul”, în 1943. Pentru cultivarea muzicii și a jocurilor populare în toate cercurile, a militat, prin articole acide[24], căpitanul Ioan Vasilescu din Pitești.

Culegerile de folclor formează însă capitolul cel mai important al colaborării intelectualilor din Argeș la „Izvorașul”. Categoriile folclorice, deși variate, sunt aproape toate reprezentate. La *obiceiuri*, s-au publicat 2 rituri de la nuntă („rasul mirelui” și „legatul miresii”), culese de un elev normalist din satul său natal[25], și 73 de credințe și practici diferite, destul de multe, notate de I. Gh. Zinca din Stâlpeni – Muscel (1 text amplu)[26], de N. Ciovică – Bascovele (4 texte)[26a], de N. Gh. Teodorescu – Mușătești și Oești (41 de texte)[26b], de I. Ungureanu – Deagurile (18 texte)[27] și de M. Sandu – Stroești și Vâlsănești – Argeș (9 texte)[28]. Reținându-se textele poetice la câteva obiceiuri, s-au mai tipărit 1 colind, din Rucăr[29], de la jocul Brezaia și 3 valoroase descântece din Bercioiu[30], Oești și Mușetești[30a]. O serie de obiceirui le evocă, cu atmosfera lor tradițională, scriitorul muscelean M. Lungianu în povestirile sale (*Zambila sau „Paștile Blajinilor”, Logodnica vântului* etc.) ce au apărut în paginile „Izvorașului”[31].

24Căp. I. Vasilescu, *Despre muzică*, în „Izvorașul”, XIV (1935), nr. 1, p. 10-13; idem, *Despre dansurile moderne și Jazz-band, ib.*, XIII (1934), nr. 6-9, p. 210-212.

25Dobre N. Dumitrescu, *Rasul mirelui și legatul miresii (Obiceiuri culese din Coșereni, jud. Ialomița)*, în „Izvorașul”, XIV (1935), nr. 9, p. 331-333.

26I. Gh. Zinca, *Frați lunatici*, în „Izvorașul”, V (1923), nr. 1, p. 15.

26aN. Ciovică, *Seara de Sf. Vasile*, în „Izvorașul”, VI (1926), nr. 1-2, p. 15-16.

26bN. Gh. Teodorescu, *Obiceiuri din șezătoare*, în „Izvorașul”, VI (1926), nr. 1-2, p. 17; idem. *Datine, credințe, obiceiuri, superstiții*, în „Izvorașul”, V (1926), nr. 4-6, p. 63-64; *ib.*, VII (1929), nr. 9-10, p. 14; *ib.*, XI (1932), nr. 4, p. 93.

27I. Ungureanu, *Credințe la moarte (despre suflet)*, în „Izvorașul”, VIII (1929), nr. 3-4, p. 47; idem, *Datine, credințe, obiceiuri, ib.*, X (1931), nr. 2, p. 16.

28M. Sandu, *Datine, credințe, obiceiuri, superstiții*, în „Izvorașul”, VI (1928), nr. 5-8, p. 21; idem, *În seara Sfântului Andrei*, ib., X (1931), nr. 11-12, p. 197.

29 Gh. Pârnuță, *Colind de Crăciun*, în „Izvorașul”, XVII (1938), nr. 11-12, p. 411-412.

30Niță Popescu, *Descântece de mușcat șarpele*, în „Izvorașul”, VII (1929), nr. 7-8, p. 21.

30aNic. Gh. Teodorescu, *Foaie de știre pentru dres*, în „Izvorașul”, VII (1928), nr. 1-4, p. 30; idem, *De bube dulci, ib.*, X (1931), nr. 11-12, p. 208.

31M. Lungianu: *Zambila sau „Paștile Blajinilor”*, în „Izvorașul”, XV (1936), nr. 4, p. 149-151; *Logodnica vântului; ib.*, XVII (1937), nr. 1, p. 24-28, p. 56-58. Și: M. Lungianu, *Glosar la volumul „Licăriri în besnă, ib.*, XXI (1940), nr. 4, p. 141-144; Niță Popescu, *Cuvintele dialectale, ib.*, XI (1932), nr. 7-8, p. 176; Basarabia.

Genul aforistic și enigmatic îl prezintă folcloriștii argeșeni la „Izvorașul" cu 7 proverbe și zicători din Berceoiu[31a] și cu 54 de ghicitori din Bârsoiu (3 ghicitori)[32], Scăueni (4)[33], Deagurile (10)[34], Oești (10)[35], Șerbănești (2)[36] și din alte așezări nelocalizate „din Argeș" (25)[37] și cu 2 ghicitori din Albota[38]. Culegerea de ghicitori, relativ modestă, merită a fi cunoscută, întrucât specia fusese omisă anterior și nu se reținuse. Mai trebuie menționate aici și cele 9 texte cu „frământări de limbă": din Bascovele (2 texte)[38a], Mozăceni (4)[39] și Oești (3)[40].

Proza populară apare, la „Izvorașul", în contextul numeroaselor contribuții din țară, pe un spațiu relativ restrâns. Cum proza e alcătuită din narațiuni repovestite de culegători, neînregistrând-o fidel cu mijloacele mecanice de la informatori, nu se dau întotdeauna la texte datele elementare despre povestitori. Din speciile prozei au fost publicate: 1 basm moral cu personaje mitologice[41], 9 snoave[42], 1 legendă[43] și 1 povestire cu minciuni[44], care provin din diferite sate argeșene și muscelene (Broșteni, Bârsești, Cetățeni,

---

31a Niță Popescu, *Proverbe și zicători*, în „Izvorașul", VII (1929). nr. 7-8, p. 22.

32 Ilie D. Mihaiu, *Ghicitori*, în „Izvorașul", XV (1936), nr. 11-12, p. 242.

33 I. Popescu, *Ghicitori*, în „Izvorașul", XVI (1937), nr. 2, p. 71

34 I. Ungureanu, *Ghicitori*, în „Izvorașul", X (1931), nr. 1, p. 12; *ib.*, nr. 5-6, p. 86.

35 Nic. Gh.Teodorescu, *Cimilituri, ghicitori*, în „Izvorașul", X (1931), nr. 11-12, p. 205.

36 Marin I. Stoica, *Cimilituri, ghicitori: Vârtelnița, Oglinda*, în „Izvorașul", V (1926), nr. 4-6, p. 68.

37 *Ghicitori*, în „Izvorașul", XVI (1937), nr. 5, p. 190: Din Argeș; Niță Popescu, *Ghicitori, ib.*, XVII (1938), nr. 2, p. 68: Din Argeș.

38 Stan Gh. Ștefănescu, *Deceuri, întrebări din popor*, în „Izvorașul", V (1925), nr. 2-3, p. 15.

38a Videl Vasilescu, *Frământări de limbă*, în „Izvorașul", V (1923), nr. 1, p. 20.

39 Gh. Cruceană, *Frământări de limbă*, în „Izvorașul", XVI (1937), n r. 7-8, p. 283.

40 Nic. Gh. Teodorescu, *Frământări de limbă*, în „Izvorașul", XVI (1937), nr. 7-8, p. 283.

41 M. Vulpescu, *Potcovarul cel isteț*, în „Izvorașul", XXI (1940), nr. 3, p. 102-103: Pucheni-Muscel.

42 I. C. Georgescu, *Lecția țiganului*, în „Izvorașul", IV (1922), nr. 3-4, p. 5: *Broșteni-Argeș*; idem, *Avusei noroc, ib.*, II (1923), nr. 7-8, p. 3: *Broșteni-Argeș;* idem, *Bogdaproste, să-ți fie ție, ib.*, VII (1930), nr. 11-12, p. 19: *Broșteni-Argeș;* Idem *Țiganul cinstit, ib.: Broșteni-Argeș,* Gh. I. Popescu, *Când nu vrea să dea, ib.: Cetățeni - Muscel;* Theodor I. Popescu, *Telegraful, ib.*, VII (1929), nr. 5-6, p. 14: *Leicești-Muscel;* Niță I. Popescu, *Vorbe de clacă, ib.*, X (1931), nr. 1, p. 9: *Bârsești-Argeș;* Gh. C. Deaconu, *Soldatul la împărat, ib.*, XXI (1940), nr. 1, p. 25-26: *Uda-Argeș*.

43 Th. I. Popescu, *Legenda sobolului*, în „Izvorașul", VII (1929), nr. 5-6, p. 12-13; *Leicești-Muscel; ib.*, XII (1933), nr. 10, p. 247-248.

44 Nic. Gh. Teodorescu, *Dafia cu prădalnica de clacă*, în „Izvorașul", XI (1932), nr. 4, p. 88-89; *Oești-Argeș*..

Leicești). La baladele populare a fost imprimat un număr limitat de 7 tipuri[45], aparținând în majoritatea lor baladelor familiale.

Cântecele lirice constituie una dintre cele mai cultivate specii folclorice din Argeș în revista „Izvorașul". 25 de culegători au publicat aici 45 de doine și de cântece din așezările celor două zone. În diversitatea lor, se întâlnesc numeroase categorii ale speciei: 4 cântece de sărăcie și rvoltă[46], 2 cântece de cătănie[47], 6 cântece de ciobănie și natură[48], 26 cântece de dor și dragoste[49] și 4

45M. Sandu. *Pe sub poale de pădure*, în „Izvorașul", VII (1929), nr. 3-4, p. 42: *Vâlsănești;* Niță Popescu, *Balaurul, ib.*, X (1931), nr. 1, p. 11: *Bârsănești-Argeș;* Marin Braniște, *Foaie verde magheran, ib.*, XXI (1940), nr. 1, p. 4: *Suseni-Argeș;* I. A. Popescu, *Spune-mi, neică, mori, nu mori, ib.*, XIV (1935), nr. 2, p. 67: *Jiblea-Argeș;* I. Lupu – Rijlețu *La parul de telegraf, ib.*, XIV (1935), nr. 10, p. 37: *Cuca-Argeș;* Gh. C. Deaconu, *Foaie verde mărgărit, ib.*, XVI (1936), nr. 1, p. 5-6: *Uda-Argeș.*

46C. Venescu, *Sibară Boian,* în „Izvorașul", III (1921), nr. 1-3, p. 1: *„din jud. Argeș";* Marin G. Georgescu, *Copil străin, ib.*, XIV (1935), nr. 1, p. 5: *Martalogi-Argeș;* C. Georgescu – Obrejița, *De străinătate multă, ib.*, XI (1932), nr. 5, p. 116: *„din Argeș";* Enuică Sterie, *Din Poiana Țapului, ib.*, XIII (1934), nr. 5, p. 151; *Câmpulung.*

47I. Popescu-Argeșeanu, *Păsărică, păsărea,* în „Izvorașul", XVI (1937), nr. 2, p. 69: *Săcueni-Argeș;* I. Sima, *Cântec soldățesc, ib.*, I (1919), nr. 4-5, p. 3: *Dobrești-Muscel.*

48N. Popescu-Scheianu, *Săbărelul,* în „Izvorașul", XV (1936), nr. 2, p. 50: *Lerești-Muscel;* Gh. C. Deaconu, *Du-mă, Doamne, ib.*, XV (1936), nr. 9, p. 309-310; *Uda-Argeș;* Marin Braniște, *La poiana cea rotată, ib.*, nr. 1, p. 315: *Suseni-Argeș;* Al. Oprea, *Du-mă, Doamne, ib.*, nr. 11, 12, p. 394: *Costești-Argeș;* Aurelian Diaconescu, *Du-mă, Doamne, ib.*, XXI (1940), nr. 6, p. 201-202: *Răchițele-Argeș;* Gh. N. Dumitrescu-Bistrița, *ib.*, I (1919), nr. 4-5, p. 3: *Cremenari-Argeș.*

49Gh. Florescu-Brădet, *Foaie verde de mohor,* în „Izvorașul", III (1922), nr. 9-10, p. 2: *Brădet-Argeș; idem, La poarta mândruții mele, ib.*, IV (1923), nr. 5-6, p. 4: *Brădet; idem, Dorule, ib.* VIII (1930), nr. 7-8, p. 2-3: *Brădet-Argeș;* D. Mihalache, *Câte raze sunt sub soare, ib.*, V (1925), nr. 1, p. 1: *Goleștii- Badii-Muscel;* I. C. Georgescu, *Ionică din Ionele, ib.*, V (1926, nr. 4-6, p. 5: *Siliștea-Argeș;* M. Sandu. *Merg pe drum și dau din cap, ib.*, VII (1929), nr 7-8, p. 18-19: *Stroești-Argeș;* Nic. Gh. Teodorescu, *Ajungă-te jalea mea, Trimite-mi, neică, scrisoare, ib.*, X (1931), nr. 11-12, p. 202: *Oești; idem, Iubitul mi-a scos barba. Cât am fost pe lume-am fost, Cât am tras și-am pătimit, Ce-ai crezut, puiule, așa, ib.*, XI (1932), nr. 3, p. 64: *Oești-Argeș; idem. Am auzit, puică, bine, Bine-i vara în pădure. Mă sculai din așternut, ib.*, nr. 4, p. 91-92: *Oești-Argeș;* Marin Georgescu. *Și-am zis verde maghiran, ib.*, XIV (1935), nr. 3, p. 88: *Martologi-Argeș; idem. Ce-mi-e mie drag pe lume, ib.*, nr. 7-8, p. 249: *Martologi-Argeș;* Marin Braniște, *Foaie verde trei lămâi, ib.*, XV (1936), nr. 10, p. 351-352: *Suseni-Argeș;* I. Popescu, *(Iară verde lemn de sus), ib.*, XVI (1937), n. 2, p. 69: *Scăueni-Argeș;* Gh. St. Cruceană, *Uite mândra urcă dealul, ib.*, nr. 4, p. 184: *Mozăceni- Argeș;* Gh. Ivan, *Teiule, ib.*, XVII (1938), nr. 9, p. 300: *Bradu de Sus-Argeș;* Stan Broșteanu, *Aoleo, soare rotund, ib.*, XVIII (1939), nr. 6-9, p. 206; *Rociu-Argeș;* Aurelian Diaconescu, *Frunză verde trei castane, ib.*, XXI (1940), nr. 9-10, p. 283: *Toplița- Argeș;* C. Georgescu– Obrojița, *Oltule, pe matca ta, De trei ori potcovi calul, ib.*, XI (1932), nr. 5, p. 116: *„din Argeș";* Corneliu C. Ciurezu, *Foaie verde mărăcine, ib.*, XII (1933), nr. 2, p. 58: *Vișoiu-Muscel.*

cântece de lume și satirice[50]. S-au mai reprodus în paginile publicației încă 2 cântece cu un text dubios[51]. La un singur cântec – fapt relevant pentru epocă – culegătorul (M. Georgescu) îi întocmește o amplă fișă cu rostul și împrejurările cântării lui la nunți[52]. Majoritatea covârșitoare a acestor cântece lirice, cele mai multe puse pe portative muzicale, au fost culese în spiritul indicațiilor fertilizatoare ale directorului „Izvorașului" de către argeșeni și musceleni (N. Gh. Teodorescu, Gh. Florescu-Brădet, I. C. Georgescu, Marin Braniște, Marin Georgescu, N. Popescu etc.) din așezările de nord și de sud ale fostelor județe Argeș și Muscel – Oești, Brădet, Toplița, Siliștea, Martalogi, Mozăceni, Rociu (Argeș), Lerești, Vișoiu (Muscel). Însă restul de cântece din Argeș și Muscel, în total 8 texte, s-au notat și s-au trimis publicației de către 6 iubitori de folclor (Gh. D. Dumitrescu-Bistrița, C. Daniilescu, C. Georgescu-Obrejița, Corneliu C. Ciurescu și I. Sima) din alt spațiu geografic (Oltenia). În schimb, dintre culegătorii argeșeni de cântece, doar unul singur a notat din altă zonă un cântec[53].

În același timp, folcloriștii argeșeni și musceleni au lărgit colecția de strigături de la „Izvorașul" cu un mănunchi de 50 texte[54], transcrise de N. Gh. Teodorescu din Oești, Al Oprea din Tibești, I. Popescu-Argeșanu din Tigveni, Tomescu Putna din Budești, Gică Păsculescu din Câmpulung-Muscel ș.a. Culegerea respectivă de strigături, de o valoare artistică superioară și investită cu toate funcțiile speciei, are meritul de a fi printre primele de acest gen din județul Argeș.

50Gh. Florescu-Brădet, *Tinerețe, tinerețe,*în „Izvorașul, XIII (1934), nr. 4, p. 115: *Brădet;* M. C. Georgescu, *Cântecul fusului, ib.*, XV (1936), nr. 2, p. 52-53: *Martalogi;* Al. Oprea, *Am un foc la inimioară, ib.*, XV (1936), nr. 4, p. 132-133: *Tebești-Argeș;* C. Daniilescu, *Mâța vecinei, ib.*, XVIII (1938), nr. 5, p. 161-162: „din Argeș".

51Const. C. Popescu, *Imnul Duminicii-Floriilor,* în „Izvorașul", IV (1923), nr. 11-12, p. 6: *Domnești-Muscel; Frunză verde de bujor, ib.*, XV (1936), nr. 5, p. 178: *Tebești.*

52M. Georgescu, *Cântecul fusului,* în „Izvorașul", XV (1936), nr. 3, p. 111.

53Gh. Ivan. *La Dodești pe Marghioară,* în „Izvorașul", XVII (1938), nr. 10, p. 338:*Dodești-Fălciu.*

54Gică Păsculescu, *Strigături* (1 st.), în „Izvorașul", VII (1929),nr. 9-10, p. 16: *Câmpulung-Muscel.* Nic. Gh. Teodorescu, *Strigături,* (4 st.) ib., XI (1931), nr. 11-12, p. 203: *Oești-Argeș, ib.* (3 st.), XI (1932), nr. 3, p. 65; *ib.* (7 st.), nr. 5, p. 117-118; *Oești; ib.*, (8 st.), nr. 11-12, p. 257-258; *Oești-Argeș; ib.* (5 st.), XV (1936), nr. 7-8, p. 290: *Mușetești-Argeș; ib.* (5 st.), XVI (1937) nr. 2, p. 70: Mușetești-Argeș; Tomescu Putna, Strigături (5 st.), ib., XI (1932), nr. 5, p. 117: Budești-*Argeș;* I. Popescu-Argeșeanu, *Strigături* (2 st.), ib., XV (1936), nr. 4, p. 162: *Tigveni-Argeș;* G. T. Niculescu-Varone, *Strigături* (3 st.,), ib., XIII (1933), nr. 6, p. 156: *„din jud. Argeș și Muscel"; ib.*, (1 st.), XIV (1935), nr. 7-8, p. 285: *„din jud. Argeș"*; Corneliu Ciurezu, *Strigături* (6 st.), ib., XVII (1938), nr. 1: *Golești-Argeș.*

În fine, s-au mai consemnat în „Izvorașul" și câteva melodi și texte de jocuri populare caracteristice (*Perinița, Murgulețul)*[55].

Materialele etnografice argeșene și muscelene, deoarece nu s-a manifestat un interes constant față de ele, sunt slab reprezentate în paginile „Izvorașului". În afara unor obiceiuri, s-au reprodus anumite motive vechi de cusături[56] și sfaturi de medicină populară[57].

În altă ordine de idei, conducerea revistei „Izvorașul", fiind sensibilă față de folcloriștii și etnografii din Argeș și Muscel, le-a relevat personalitatea[58], le-a remarcat elogios lucrările, fie în „Cronică"[59], fie în „Însemnări bibliografice"[60], cum s-a încâmplat cu colecțiile lui Al. Oprea și Gh. Pârnuță și cu studiile lui I. Chelcea.

La „Calendarul revistei... «Izvorașul»" (1932-1934), contribuția folcloriștilor și etnografilor argeșeni și musceleni a fost, la cele câteva numere, sporadică, limitată. S-au publicat astfel: 1 articol interesant despre 3 obiceiuri de Anul Nou din nordul Muscelului[61], 1 baladă familială[62] și 1 cântec de dragoste[63].

55Gh. Florescu-Brădet, *Perinița,* în „Izvorașul", IV (1922), nr. 2, p. 2: *Brădet Argeș; Mânioasa, ib.,* VIII (1929), nr. 3-4, p. 47: *Deagurile-Argeș;* N. Z. Bucureșteanu, *Mocănuța, ib.,* VIII (1930), nr. 9-10, p. 6: *Malu cu Flori-Muscel;* St. Broșteanu, *Drumul dracului, ib.,* XXI (1940), nr. 1, p. 8: *Mozăceni-Argeș;* idem, *Murgulețul, ib.,* nr. 4, p. 128: *Mozăceni-Argeș.*

56I. Georgescu, *Cusături vechi,* în „Izvorașul", IV (1923), nr. 2, p. 8: *Broșteni; (Motiv), ib.,* nr. 11-12, p. 8; *„din jud. Argeș".*

57Sterie Enuică, *Medicină populară,* în „Izvorașul", X (1931), nr. 7-8, p. 125: *Câmpulung-Muscel.*

58C. Daniilescu, *Constantin N. Mateescu, Necorolog,* în „Izvorașul", XVIII (1939), nr. 3, p. 118; Gh. T. Niculescu-Varone, *Folcloriștii români, ib.,* XXI (1940), nr. 2, p. 64-67).

59Cronică, I. Chelcea: *Grecii în colindele noastre,* Cluj, 1931; *Schiță monografică asupra Lujerdinului – Someș,* Cluj, 1932; *Obiceiuri, credințe și colinde din satul Moda-Hunedoara,* Cluj, (1933), în „Izvorașul", XIII (1934), nr. 2, p. 74; *Cronică* (I. Chelcea, *Literatura populară română contra dominațiunii maghiare în Ardeal,* Cluj, 1935), *ib.,* XIV (1935), nr. 10, p. 381; *Cronică* (Alex. Oprea, *Zece cântece populare,*. Buc., 1937); ib., XVI (1937), nr. 4, p. 157).

60*Însemnări bibliografice:* I. Chelcea, *Câteva observațiuni etnografice asupra rudarilor din Muscel,* București, 1934, în „Izvorașul", XV (1936), nr. 10, p. 386; Gh. Pârnuță, *Flori de peste munți,* București, *ib.,* XVIII (1939), nr. 3, p. 112; Chelcea, *Obiceiuri comunitare (sătească),* Sibiu,

61M. Lungianu, *Colinda, sorcova și roscovăitul,* în „Calendarul revistei... «Izvorașul» pe 1934", nr. 5, p. 47.

62Sterie Enuică, *Mâine-i târg la Miercurea,* în „Calendarul revistei... «Izvorașul» pe 1934", nr. 4, p. 95-96: Rucăr-Muscel.

63Barbu Cuprian, *Frunză verde de secară,* în „Calendarul revistei... «Izvorașul» pe 1934", nr. 4, p. 138: Runcu-Argeș. 1938, ib., XVII (1938), nr. 9, p. 335.

Intelectualii din Argeş şi Muscel, cu viu interes, au susţinut[64] şi urmărit, de asemenea, publicaţia de luptă socială „Opaiţul satelor" (1927-1932), condusă de Gh. N. Dumitrescu-Bistriţa. Colaboratorii de aici (Gh. Florescu-Brădet, M. Sandu, Nic. I. Iancu, N. Gh. Teodorescu) au semnat numai articole de luptă socială privind importanţa şcolii[65], semnificaţia educativă a aniversării marilor evenimente istorice[66], utilitatea păstrării jocurilor populare[67], rostul reînnoirii cultului eroilor de război[68] ş.a.

În concluzie, o mare parte din folcloriştii argeşeni, continuând în perioada interbelică relaţiile tradiţionale de interes folcloric cu Gh. N. Dumitrescu–Bistriţa, au beneficiat de îndrumările competente ale acestuia şi de ospitalitataea acordată în paginile publicaţiilor sale. Colaborând la publicaţiile conduse de Dumitrescu-Bistriţa, tinerii folclorişti din Argeş au publicat acolo: 7 articole despre folclor, numeroase informaţii privind 80 de obiceiuri şi credinţe, 176 de texte poetice, 16 naraţiuni în proză, 5 jocuri populare, 5 materiale de etnografie şi 5 articole de atitudine socială, ceea ce nu este deloc puţin în contextul social-cultural dintre cele două războaie mondiale.

---

64 *Din lista cu abonaţii pe localităţi: Bascov, Zărneşti-Argeş,* în „Opaţiul satelor", I (1927), nr. 7, p. 8: *Oeşti, Vâlsăneşti-Argeş: ib.,* II (1928), nr. 1, p. 7; *ib.*, III (1930, nr. 17-18, p 22: *Berevoeşti-Muscel; ib.,* II (1929), nr. 9, p. 7.

65 Gh. Florescu-Brădet, *Foloasele şcoalei,* în „Opaiţul satelor", I (1927), nr. 2, p. 2-3.

66 M. Sandu, *Fraţi săteni,* în „Opaiţul satelor", I (1927), nr. 9, p. 3-4.

67 *Idem, Să ţinem lângă noi odoarele sfinte,* în „Opaiţul satelor", II (1928), nr. 3-4, p. 6.

68 N. Gh. Teodorescu şi Const. P. Popa, *Ziua eroilor,* în „Opaiţul satelor", II (1929), nr. 9, p. 2-3.

II. STRUCTURI MONOGRAFICE NAȚIONALE

MONOGRAFIILE SĂTEȘTI MUSCELENE ALE ÎNVĂȚĂTORILOR DIN PERIOADA 1940-1948. VALENȚELE LOR ETNOGRAFICE ȘI FOLCLORICE

Monografiile sătești (în manuscris) din deceniile 4 și 5 ale secolului al XX-lea au constituit importante mijloace de tezaurizare a informațiilor etnografice și a textelor folclorice din perioada interbelică, încât ele formează azi o uriașă sursă de documentare, atât pentru etnografi cât și pentru folcloriști.

Toate aceste monografii aparțin învățătorilor din perioada respectivă. Ele au fost prilejuite de prezentarea lor la examenul de gradul I didactic. Căci Legea organizării învățământului din 1934 stipula, printre altele, pentru obținerea gradului I didactic, alcătuirea unei monografii originale a unui sat de către candidați. Învățătorii, provenind în majoritatea lor covârșitoare din lumea satului, pe care o cunoșteau în profunzime, și-au ales aproape cu toții, ca lucrare de grad, monografia satului natal sau a așezării în care își desfășurau activitatea didactică. O împrejurare fericită pentru cultura populară, căci a antrenat într-o activitate științifică zeci de învățători din satele muscelene și a generat tot atâtea monografii ale așezărilor rurale – la peste 65 de lucrări numai despre sate.

Încheiate și îndosariate cu actele candidaților, monografiile în manuscris (scrise de mână ori dactilografiate) au urmat, pentru valorificarea și tezaurizarea lor, calea ierarhică: din birourile inspectorilor școlari județeni, unde au fost depuse de autorii lor, în cabinetele inspectorilor generali din minister și de aici, după întocmirea formalităților de acordare a gradului I didactic, în arhiva Ministerului Culturii Naționale și al Cultelor. În virtutea obligațiilor lor, Arhivele Statului din București au preluat, între timp, o mare parte din lucrări pe anii 1940-1944, introducându-le în Fondul Ministerului Culturii Naționale și al Cultelor.

În deplină concordanță cu pasiunea autorilor pentru cercetarea culturii populare și cu orizontul lor spiritual, întinderea monografiilor variază sensibil de la o așezare la alta – *de la 6 pagini (Slobozia) la 207 de pagini (Rucăr)*. Autorii unor monografii despre Podul Dâmboviței (177 p.), Domnești (124 p.), Mihăiești (111 p.), Bădești (106 p.) ș.a., hotărâți să dea lucrări cât mai bune, s-au documentat amplu în arhive și din convorbirile cu sătenii și au redactat monografii ample și temeinic documentate. Monografiile mai ample sunt întocmite cu o atenție sporită și suscită un înalt interes științific.

În fazele de adunare a materialului și de redactare a lucrărilor, învățătorii au avut la dispoziție două planuri de monografii sătești, cunoscute în epocă, unul elaborat de ministrul de interne Vasile Lascăr, în 1903, și altul conceput de Școala sociologică condusă de prof. D. Gusti, în perioada interbelică și au optat pentru unul din ele. Primul plan adoptat cu aproximație de jumătate din autori, însumează în mod obișnuit următoarele mari capitole: I. *Istoricul comunei*, II. *Descrierea fizică*, III. *Întinderea teritorială*, IV. *Populațiunea*, V. *Mișcarea populațiunii*, VI. *Situația economică*, VII. *Administrația și justiția*, VIII. *Starea morală, culturală și socială*. Al doilea plan, acceptat de cealaltă jumătate de autori, cuprinde în sumarul său capitolele: I. *Cadrul cosmologic*, II. *Cadrul biologic*, III. *Cadrul istoric*, IV. *Cadrul psihologic*, V. *Manifestările spirituale*, VI. *Manifestările economice*, VII, *Manifestările juridice și administrative*. Numeroși învățători au optat pentru ultimul plan, deoarece, derivând și dezvoltând pe primul în contextul perioadei interbelice, era superior celuilalt plan și rezultatele notabile ale Școlii sociologice devenise foarte cunoscute în rândurile cadrelor didactice.

În monografiile lor, autorii musceleni, optând pentru unul din planurile relevate, au ordonat și au expus mai judicios informațiile acumulate. Din aceia care și-au ales planul Școlii sociologice au fost obligați de structura lui complexă și precisă să colecteze un fond de informații mai întins și mai viu și să-l ordoneze mai judicios, ceea ce le sporește valoarea lucrărilor. Însă, lipsindu-le pregătirea științifică necesară, autorii acestor monografii, mai ales că apelau la metoda descriptivă – rareori se ocupau de cauzalitatea fenomenelor sociale – nu le-au putut apropia, cu întreaga lor suprafață, de cele elaborate de colaboratorii Școlii sociologice. Atunci, lucrările acestea polarizează în cel mai înalt grad interesul prin bogăția și varietatea materialului etnografic și folcloric expus.

Cercetarea structurii monografiilor, pe capitole, dintr-un plan sau altul, cel mai potrivit fiind planul monografiilor Școlii sociologice, mai întins și mai detaliat, indică mai clar, fie și într-un spațiu restrâns, valențele lor etnografice și folclorice.

Mai mulți autori își deschid monografiile cu un *Cuvânt înainte* sau *Introducere* în care își motivează abordarea temei – dragostea față de satul natal, dorința mistuitoare de cunoaștere a trecutului așezării ș.a.

Însă aproape toate lucrările monografice se deschid cu capitolul *Cadrul cosmologic*. Capitolul, deseori întins, e destinat descrierii fizice a satelor, prezentându-le cu detalii științifice coordonatele geografice, structura geologică, clima, rețeaua hidrografică, flora, fauna. Deși nu se indică expres tipul așezărilor, el se poate deduce totuși din descrierea dispunerii caselor pe firul apelor, la drumuri etc, și din planurile și hărțile semnate de învățători.

Capitolul imediat următor îl consitutie *Cadrul biologic*. Accentul cade aici pe multitudinea aspectelor etnografice locale. Autorii, cunoscându-i bine pe oameni, încearcă să definească tipul psihologic al colectivităților sătești, ilustrată uneori prin arborele genealogic al unor neamuri, relevă dinamica demografică, schițează structura socială a locuitorilor, prezintă locuințele și evocă alimentația lor, precum și epidemiile curente care îi secerau. Insistă mult asupra locuințelor și gospodăriilor țărănești, relevându-le prin detalii specificul lor zonal, ca în această descriere a casei din Jupânești: „Tipul predominant este casa mică care se obișnuiește în regiune de deal. Ca material de construcție se folosește: lemnul, piatra, cărămida, nisipul și varul. Casele se înșiră deoparte și de alta a șoselei, cu fața spre răsărit sau miazăzi. De obicei au câte două camere. Una de locuit și de gătit, iar cealaltă pentru primirea musafirilor, unde săteanul își ține tot ce are mai de preț și unde nu intră decât în asemenea ocazii. În afară de aceste două camere, mai are în curte o odaie numită cuine, unde o are ca bucătărie pentru vară.Casa are o prispă înaltă, prevăzută cu stâlpi de lemn, pe care sunt fixate câteva sârme care susțin corzile de viță ce formează un bogat aranjament al casei. Este acoperită cu șindrilă bătută într-o formă cât mai aplecată, ca să se scurgă apa repede când plouă. Casele sunt pardosite cu scândură și au de obicei câte două ferestre" (Dos. 756/ 1944, f. 37-38). În privința alimentației, deosebirea e netă în comunitățile sătești, după zonă și anotimp, căci hrana celor de la munte este dominată de produse lactate și carne, iar a acelora de la deal – de zarzavaturi și fructe. Iată lista cu „felurile de mâncare" ale sătenilor din Rădești, sat de deal: „Vom reda aici câteva feluri de mâncare, consumate obișnuit, pe anotimpuri, de populația satului. Iarna: varză călită sau fiartă cu bucăți de slănină sau resturile rămase din topitul unturii, fasole, prune fierte, cartofi, diferite murături, carne de porc. Primăvara: urzici, lobodă, știr, untișor, diferite salate, lapte, brânză, ouă ori puțină carne de pasăre. Vara: fasole verde, castraveți, dovlecei și diferite zarzavaturi, fiecare având grădinița lui semănată cu tot ceea ce trebuie, ouă, lapte și brânză. Toamna: cartofi, varză, carne de pasăre, diferite zarzavaturi, fasole și prune fierte" (Dos. 668/1942, f. 336).

Cadrul istoric este capitolul cel mai restrâns și cel mai fragil din monografii, căci tratarea lui nu se bazează pe investigații arheologice și arhivistice, ci mai ales pe tradiții și legende locale. Pornindu-se de la acestea, constituirea multor așezări sătești e stabilită, în mod eronat, pe la începutul secolului al XVIII-lea. Constituirea satelor în epoca medievală e atribuită, în majoritatea cazurilor, unui „erou eponim". Autorii evocă evenimentul numai prin menționarea lui, ca în cazul satului Mioveni: „Mioveni – de la numele unui proprietar moșnean – *Mioveni*" (Dos. 769/1944, f. 51) ori mai pe larg, ca în cel al așezării Priboeni: „Unii bătrâni spun că unul din oștenii viteji ai lui Negru Vodă, care a venit din Făgăraș să gonească pe tătari, era de fel din Priboi, județul

Dâmbovița. Pentru vrednicia sa, Negru Vodă i-a dat pământ atât cât va putea alerga cu calul într-o zi. Și-a pornit acel ostaș călare din Sămăila, a dat ocol pe dealul Bogaților, apoi pe aproape de Undița, pe Zastra, pe Glodu, pe la hotarul Țăgăneștilor, pe Rotăreasa și, pe înserate, a venit de unde plecase, în Sămăila. De la el – se zice – se trag acum Priboenii. De la feciorii săi, Paraschiv și Oprea, se trag cele două cătune Paraschivești și Oprești" (Dos. 670/1942, f. 507). Documentele le folosesc învățătorii în chip sporadic și restrâns pentru istoricul așezărilor (Rucăr, Nămăești, Mihăești, Golești etc.).

În desfășurarea secvențelor din planul lucrărilor, urmează *Cadrul psihologic.* Întrucât învățătorii nu dețineau informații certe și subtile despre comunitatea sătească, unificau acest capitol cu cel al *Manifestărilor spirituale.* Noul capitol absoarbe în structura sa infinite informații privind spiritualitatea sătească în contextul unor uriașe prefaceri sociale, devenind deopotrivă de interesant pentru etnografie și folcloristică.

Aici, în primul rând, se încearcă definirea tipului psihologic al muscceleanului din perioada interbelică. Încercarea se produce însă, cu rare excepții, în termeni generali. Mai izbutite sunt caracterizările uneia din trăsăturile psihologice ale muscelenilor – bunăoară disponibilitatea miovenilor spre cultivarea cântecelor și a jocurilor, dar și a muncii: „Locuitorii satului (Mioveni – M.M.R.) sunt oameni muncitori, păstrători ai tradiției, datinilor, cântecelor și jocurilor românești. Sunt firi deschise, plăcându-le munca, dar și viața. De aceea, cei străini de sat, trecând într-o zi de sărbătoare pe la horă sau vreo nuntă cred că au în față oameni amețiți de băutură, așa sunt de porniți pe joc, cântec și petrecere. Aceasta arată tinerețea neamului nostru care din această muncă plăcută, „jocul", recapătă forțe pentru săptămâna de lucru ce vine. Nici copiii cei mici nu sunt mai prejos. Le joacă ochii în cap; iar fața le radiază de bucurie, în preajma sărbătorilor – în special – Crăciunul, cu atâtea obiceiuri, colinde, stea, buhaiul, iar de Anul Nou, sorcova și plugușorul. Poate fi zăpadă cât de mare, gerul cât de năpraznic, nu-i poate reține nimic în casă. Lumea lor e afară pe covorul alb de zăpadă ce scârție sub opinci. Dacă la petreceri și la horă sunt plini de viață, nici în fața durerilor nu rămân nepăsători. Sunt firi impresionabile și, din mult puținul ce au, ajută cu dragă inimă pe cei în nevoie și respectă cultul morților" (Dos. 769/1944, f. 57).

Componentele artei populare, incluse în spațiul capitolului respectiv, sunt reprezentate numai prin portul popular. Autorii monografiilor descriu detaliat frumusețea și specificul portului popular muscelean al bărbaților și femeilor de azi și din trecut, uneori mergându-se până în prima jumătate a secolului trecut, în anotimpurile reci și călduroase. În zeci de monografi dedicate satelor Bughea de Jos, Călinești, Domnești, Jupânești, Mihăești, Mioveni-Racovița, Podu Dâmboviței, Rădești, Rucăr etc. prezentarea portu-

lui popular ocupă la fiecare pagini multe și compacte. Accentul cade pe evidențierea bogăției și esteticii pieselor de port. Pătrunderea treptată a portului „nemțesc” (orășenesc) în lumea satelor îi îngrijorează pe învățători și reacționează prompt prin note critice.

În monografiile sătești muscelene, folclorului i se rezervă un spațiu destul de întins – de la obiceiurile și credințele popualre până la strigături. Însă cei mai mulți autori se opresc asupra categoriilor folclorice mai importante: obiceiuri calendaristice și familiale, descântece, ghicitori, balade, cântece lirice și strigături

În cadrul obiceiurilor calendaristice, care sunt cele mai numeroase, se enumeră și se descriu manifestările lor clasice, cu și fără repertoriu muzical-literar: colindatul de Moș-Ajun, steaua, irozii, plugușorul, buhaiul, sorcova, capra, brezaia, iordănitul, strigarea pe roată la lăsata secului, sărbătoarea curățirii curților și grădinilor, armindenul, paparauda, focul lui Sumedru ș.a. La anumite obiceiuri, în special la cele din ciclul sărbătorilor de iarnă, se dau date interesante despre organizarea manifestărilor, cetelor de participanți și succesiunea secvențelor, cu sublinierea funcțiiloir lor. În cele mai multe monografii se reproduc fragmentar sau integral texte poetice (colinde, plugușoare, sorcove etc.) aflate într-o structură unitară, din repertoriul obiceiurilor. Monografiile unor așezări (Rucăr, Podul Dâmboviței, Dragoslavele etc.) din nordul județului conțin descrieri concentrate despre brezaia, un obicei rar și specific satelor respective. Pentru prima dată, în culegerile zonale, se descriu pe larg și se reproduc texte ale unui străvechi obicei cu rădăcini în lumea tracică – strigarea peste sat, transmisă local cu termenul *strigarea pe roată*. Tipul de strigare cel mai frecvent este cel al satirizării fetei proaste, neglijente sau leneșe: „ – Aoleu, mă-ă-ă-!/ – Ce e, mă-ă-ă?/ – M-a rugat cutare să-i mărit fata și n-o pot, mă-ă-ă, n-o pot!/ – De ce, mă-ă-ă-i, n-o poți?/ – Fiindcă e slută sau murdară etc.” (Dos. 667/1942, f. 148: Podu Dâmboviței) sau: „– Aoleo, măre!/ – Ce ți-e, măre? – Și mă roagă, și mă roagă! – Cine focu te mai roagă?/ – Cutare (fată) s-o pui p-o coadă de lopată/ S-o arunc la cutare (băiat) în vatră” (Dos. 2197/1945, f. 122: Stănești).

Obiceiurile familiale (la naștere, căsătorie și moarte) se bucură în aceste monografii sătești de aceeași înaltă înțelegere. Căci pe spații largi, atingând uneori 10-12 pagini, se descriu secvențele obiceiurilor și se transcriu texte din repertoriul lor, posedând caracteristici unitare. În cadrul nașterii sunt reproduse credințe și practici ancestrale încă conservate, legate de momentele prenatale și postnatale (cumetria, tăierea moțului etc.). Nu lipsește nici transcrierea unor cântece de leagăn. Nunta tradițională apare, cu rare excepții, în toate monografiile muscelene. La majoritatea secvențelor ei, se înserează cântece ceremoniale (*Cântecul ginerelui, Cântecul miresii, Cântecul zorilor*) și orații (*Orație de nuntă, Iertăciunea*). La ceremonialul înmormântării se evocă vechi credințe și practici

și bocitul. Din seria manifestărilor legate nemijlocit de muncile anului, se prezintă frecvent șezătoarea. În fine, descântatul, cu zeci de descântece, figurează în aproape toate lucrările. Din descrierea ciclurilor de obiceiuri se observă o evidentă restructurare a lor, consecință a schimbărilor continue din mentalitatea oamenilor.

Celelalte genuri folclorice apar reprezentate prin toate speciile lor mai importante. Creația aforistică și enigmatică este notată în special prin ghicitori. Un spațiu restrâns ocupă proza populară, datorită dificultăților contemporane la culegere și a întinderii ei ample. Numai legendele toponimice, tradițiile locale și amintirile istorice, producții raportate direct la trecutul așezărilor, se bucură de interesul constant al învățătorilor, care le includ de obicei, rezumativ sau in extenso, la istoricul așezărilor.

În schimb, poezia populară, ilustrată prin balade, cântece lirice și strigături, ocupă un spațiu incomparabil mai mare decât al poeziei în economia monografiilor muscelene. Din categoriile primei specii, se reproduc în special baladele „Radu Anghel", „Corbea", „Cântecul unchieșelului" ș.a...., care erau des cântate în epocă. Doinele și cântecele se întâlnesc în toate monografiile mai întinse, unele având o largă și intensă arie de circulație: „Tudorițo nene", „Săbărelul", „Frunză verde, iarbă deasă", „Rotunjirea la obraz", „În Poiana Vadului", „Du-mă, Doamne, du-mă iară" ș.a. Strigăturile, atât de prezente în repertoriile jocurilor și horelor, sunt introduse selectiv în monografiile anumitor sate ca: Bădești, Băjești, Mihăiești, Piscani, Rădești, Rucăr etc.

Ocupațiile principale și secundare ale țăranilor muceleni sunt relevate la capitolul *Manifestări economice*. Aici, li se enumneră și, uneori, li se prezintă detaliat ocupațiile sătenilor, extrem de variate: agricultura, grădinăritul, pomicultura, viticultura și păstoritul, precum și meșteșugurile practicate: cojocăria, dogăria, fierăria ș.a. De asemenea, nu se omite nici relevarea instalațiilor tehnice sătești (mori, poverne, joagăre, darace etc.) construite îndeosebi în nordul zonei (Rucăr, Dragoslavele, Domnești, Stănești, Pietroșani etc.).

În sfârșit, tipul acesta de monografie se încheie cu capitolul *Manifestările juridice* contemporane, susținut aproape exclusiv cu date contemporane. În capitolul respectiv se menționează tipul de organizare teritorial-administrativă a așezărilor și principalele categorii de neînțelegere dintre locuitori.

Zeci de învățători și-au ilustrat lucrările lor cu material iconografic – fotografii, hărți și planuri ale așezărilor.S-au ilustrat cu numeroase fotografii monografiile satelor: Podu Dâmboviței, cu 39 de foto; Rădești – 37, Mioveni – Racovița – 29, Mesteacănul – 25, Bughea de Jos – 19 etc. Fotografiile, planurile și hărțile au căpătat între timp valoarea intrinsecă a unor documente etnografice și folclorice palpitante, ceea ce le sporește semnificația lucrărilor.

În concluzie, aceste monografii ale așezărilor muscelene din deceniile 4 și 5 ale secolului nostru, alcătuite de învățători entuziaști, reprezintă prin bogăția și varietatea informațiilor directe din teren o inepuizabilă sursă de documentare, atât pe plan local cât și pe cel național, pentru etnografi și folcloriști.

INDICELE DIFERITELOR MONOGRAFII MUSCELENE
DIN ANII 1940-1945
(sate, școli etc.)

Nr. crt.	Tipul de monografie	Autorul	Dosarul
1	2	3	4
	I. Arhivele Statului – București		
1	Negrești – școală	Gh.Bondoc	194/1940, f. 255-270
2	Oțelu-Berevoiești	I. Nucșoreanu	194/1940, f. 449-465
3	Văleni	I. Ghinea	326/1941, f. 59-70
4	Mihăiești – școala	I. I. Ionescu Nițescu	326/1941, f. 100-109
5	Malu cu Flori – școala	Gh. E. Marin	326/1941, f. 145-154
6	Rădești	Florin I. Nițescu	326/1941, f. 177-228
7	Dragoslavele	Virgil Prejoiu	503/1942
8	Cetățenii din Vale	Elena Dârzu	527/1942, f. 98-111
9	Priboeni	Camelia St. Stoicescu	566/1942, f. 858-897
10	Cetățenii din Vale	Aurelia L Satmare	649/1942, f. 125-183
11	Glâmbocel	V. P. Anghel	666/1942, f. 32-44
12	Priboeni	Teodora C. Bondoc	666/1942, f. 94-148
13	Bădești	Maria P. Bratu	666/1942, f. 167-227
14	Valea Popii	Elena Bunescu	666/1942, f. 256-281
15	Dragoslavele – școala	Paul Catrinescu	666/1942, f. 380-414
16	Câmpulung – școala nr. 1	Maria Cristescu	666/1942, f. 448-496
17	Podul Dâmboviței	Lucreția Dulamă	667/1942, f. 37-213
18	Bădești	I. N. Drăgușanu	667/1942, f. 241-269
19	Drăghicești	Gh. Dumitrescu	667/1942, f. 297-309
20	Piscani	I. Enescu	667/1942, f. 378-408
21	Retevoești	M. D. Florea	667/1942, f. 444-481
22	Beleți-Negrești	Ana A. Ghiocel	668/1942, f. 33-67
23	Valea Siliștei – biserica	Iancu Gh. Iliescu	668/1942, f. 265-277
24	Rădești	Iancu Gh. Iliescu	668/1942, f. 316-403
25	Rădești – școala și biserica	Elena I. Iliescu	668/1942, f. 426-455
26	Dărmănești – școala	I.V. Ion	668/1942, f. 486-532
27	Țițești-m-rea Valea	V. Ioneci	668/1942. f. 560-566

Nr. crt.	Tipul de monografie	Autorul	Dosarul
1	2	3	4
28	Voinești – biserica	N. I. Ionescu	668/1942, f. 612-623
29	Voinești – școala	P. I. Ionescu	668/1942, f. 652-691
30	Mățău – școala	Joița Gh. Ivașcu	668/1942, f. 728-804
31	Nămăești –mănăstirea	Maria I. Luca	669/1942, f. 26-44
32	Negreni	I. N. Măndescu	669/1942, f. 87-114
33	Mihăești	D. Popescu	669/1942, f. 165-288
34	Apa Sărată – școală	Ecaterina Moisescu	669/1942, f. 378/407
35	Domnești	Vasilica I. Mitulescu	669/1942, f. 433-466
36	Drăghici – școală	C. Gh. Mareș	669/1942, f. 568-590
37	Câmpulung – șc. de băieți nr. 2	Octavian Moisescu	669/1942, f. 639-713
38	Slănic	Victor Moisescu	669/1942, f. 755-781
39	Aninoasa – școala	I. I. Nicolaescu	669/1942, f. 806-866
40	Băjești	C. N. Nicolescu	669/1942, f. 904-944
41	Bughea de Sus	N. Pop	669/1942, f.990-1007
42	Vișoi-Câmpulung, șc. nr. 2	Filofteia I. Popescu	670/1942, f. 34-57
43	Stoenești	Gh. I. Popescu	670/1942, f. 130-151
44	Livezeni-Stâlpeni – școala	Oprea Popescu	670/1942, f. 171-189
45	Cetățenii din Deal	N. Popescu	670/1942, f. 211-224
46	Bughea de Jos	Alexandrina Pitulan	670/1942, f. 253-351
47	Apa Sărată – școala	Marica Răuță	670/1942, f. 337-393
48	Dobrești – școala	Gh. I. Rădulescu	670/1942, f. 438-477
49	Priboeni – școala de băieți	Ilie Roșescu	670/1942, f. 502-561
50	Priboeni – școala de fete	Lucreția I. Roșescu	670/1942, f. 591-633
51	Rucăr – școala	I. Șerboiu	670/1942, f. 666-715
52	Rucăr	Virginia Șerboiu	671/1942, f. 30-136
53	Dobrești – biserica	N. N. Șetraru	671/1942, f. 184-289
54	Vrănești	I. Rusescu	671/1942, f. 355-388
55	Cotești – școala	Gh. Tomescu	671/1942, f. 421-483
56	Golești	Alexandrina Tudorache	671/1942, f. 516-552
57	Văleni-Podgoria – școala	Filofteia Ungureanu	671/1942, f. 572-585
58	Câpmulung-Muscel	Lucia Tănăsescu	735/1942, f. 28-74
59	Aninoasa – mănăstirea	Stela Vasilescu	821/1942, f. 61-90
60	Domnești	Maria Purnichescu	624/1943, f. 7-55
61	Domnești	I. I. Bărboiu	1185/1943, f. 46-170
62	Retevoești – școala	Gh. A. Costescu	1186/1943, f. 27-35

Nr. crt.	Tipul de monografie	Autorul	Dosarul
1	2	3	4
63	Șelari-Bâlcești	Gh. If. Dobrescu	1187/1943, f. 23-52
64	Călinești	Elena Pr. Drăgan	1189/1943, f. 32-124
65	Văleni-Podgoria	Victor P. Ivașcu	1191/1943, f. 32-47
66	Mesteacănul. 1700-1942	I. N. Panaitescu	1198/1943, f. 37-82
67	Domnești – biserica	Gh. Petrică	1199/1943, f. 29-48
68	Schitu Golești – școala	Gh. Poștoacă	1200/1943, f. 19-40
69	Vrănești – școala nr. 1	Florica Rusescu	1201/1943, f. 35-61
70	Pietroșani – școala	Elena P. Stănescu	1202/1943, f. 76-122
71	Negrești – biserica	Gh. Stănescu	1203/1943, f. 36-71
72	Groșani	Vasilica Gh. Bălănescu	495/1944, f. 35-87
73	Jupânești	Cicerone Georgescu	754/1944, f. 36-106
74	Jupânești	I. I. Mateescu	756/1944, f. 24-66
75	Pietroșani	I. P. Necula	757/1944, f. 59-76
76	Slobozia	Stela C. Roman	759/1944, f. 36-42
77	Cândești	Gh. N. Stoica	760/1944, f. 21-67
78	Golești – biserica	Safta Gh. Popescu	761/1944, f. 31-57
79	Retevoești	Pompiliu Popescu	763/1944, f. 25-43
80	Vărzăroaia	D. I. Tițescu	767/1944, f. 37-56
81	Racovița-Mioveni	Iulia Zamfirescu	769/1944, f. 31-100
82	Berevoiești-Pământeni	Victoria S. Dumitrescu	770/1944, f. 26-36
83	Domnești	Elisei N. Avram	773/1944, f. 31-97
84	Cocerești	I. Gh. Bâlea	774/1944, f. 28-144
85	Aninoasa	Florica Bugheanu	775/1944, f. 34-43
86	Drăghiciu	Paula I. Costescu	776/1977, f. 18-48
87	Rădești	Victoria N. Dinculescu	777/1944, f. 33-111

II. Arhiva Ministerului Educației și Învățământului

1	Priboeni	Filofteia St. Bondoc	2181/1945, f. 7-32
2	Țigănești	Elena Berca	2182/1945, f. 20-43
3	Bălilești	Alexandrina Băilescu	2138/1945, f. 16-82
4	Boteni	Maria P. Bădescu	2184/1945, f. 5-30
5	Cândești	Lucreția Brătulescu	2186/1945, f. 24-49
6	Poenari	Iosif N. Bratu	2187/1945, f. 18-43
7	Bădești	N. Danielescu	2192/1945, f. 28-39
8	Bughea de Jos	I. Dogaru	2194/1945, f. 23-46

Nr. crt.	Tipul de monografie	Autorul	Dosarul
1	2	3	4
9	Călinești	P. Drăgușin	2195/1944, f. 6-23
10	Stănești	M. Dudu	2197/1944, f. 32-147
11	Hârtiești	Filofteia Horescu	2001/1945, f. 17-35
12	Valea Popii	Gh. Mateescu	2203/1945, f. 32-118
13	Coșești	I. M. Mateescu	2205/1945, f. 15-22
14	Bugheea de Jos	I. Moisescu	2207/1945, f. 25-58
15	Văleni-Podgoria	I. N. Moșoaia	2208/1945, f. 9-17
16	Jugur	Gh. Tănăsescu	2214/1945, 28-66
17	Conțești	Eugenia Pr. Tomescu	2215/1945, f. 22-52

MONOGRAFIILE SĂTEȘTI ARGEȘENE ÎN MANUSCRIS DIN DECENIILE 4 și 5 ALE SECOLULUI AL XX-LEA – VALOROASE SURSE DE DOCUMENTARE PENTRU ISTORICI ȘI ETNOLOGI

O importantă și o bogată sursă de documentare pentru istorici și etnologi, încă ignorată, o constituie monografiile sătești din deceniile 4 și 5 ale secolului al XX-lea.

Aceste monografii aparțin învățătorilor din perioada respectivă și ele au fost prilejuite de prezentarea lor la examenul de gradul I didactic. Legea privind organizarea învățământului din 1934 prevedea, printre altele, pentru obținerea gradului I didactic, întocmirea unei monografii sătești și școlare sau a unei lucrări pedagogice de către candidați. Cum majoritatea învățătorilor proveneau din lumea satului, o cunoșteau temeinic și erau interesați s-o facă cunoscută, ei și-au ales ca lucrare pentru grad monografia satului natal sau pe a aceluia în care își desfășurau activitatea. Împrejurarea fericită pentru cultură, a antrenat în munca științifică sute de învățători și a generat tot atâtea monografii sătești. În județul Argeș, numărul lucrărilor respective se ridică la peste 80 de titluri.

Alcătuite și îndosariate cu actele profesionale ale candidaților, monografiile au urmat o cale ierarhică la depunerea lor la inspectoratul școlar județean și apoi la Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor. La minister au fost depozitate în arhivă. Într-un timp, Arhivele Naționale – București au preluat o mare parte din ele (anii 1940-1947), incluzându-le în Fondul Ministerului Culturii Naționale și al Cultelor.

Monografiile acestea ale satelor argeșene sunt lucrări dactilografiate și scrise de mână, pe coli mari de hârtie sau pe foi de caiet, pe una sau pe ambele fețe. În deplină concordanță cu orizontul cultural al autorilor și cu pasiunea lor pentru cercetarea științifică, întinderea monografiilor variază de la 6 pagini (Moșoaia) la 116 pagini (Zigoneni). Monografiile mai ample sunt întocmite cu o atenție sporită și suscită cel mai înalt interes științific. Prezența monografiilor mai restrânse se explică, parțial, prin lipsa de timp a învățătorilor mobilizați.

La acumularea datelor și redactarea monografiilor lor, autorii s-au condus după două planuri de monografii sătești, populare în epocă; unul elabort de Vasile Lascăr, ministru de interne, în 1903 și altul conceput de Școala sociologică condusă de Dimitrie Gusti în perioada interbelică. Primul plan, adoptat de jumătate dintre autori, cuprinde în mod obișnuit următoarele capitole: I. *Istoricul comunei*, II. *Descrierea fizică*, III. *Întinderea teritorială*, IV. *Populațiunea*, V. *Mișcarea populațiunii*, VI. *Situația economică*, VII. *Administrația și justiția*, VIII. *Starea morală, culturală și socială*. Al doilea plan, acceptat de cealaltă jumătate a autorilor, posedă, în sumarul monografiilor argeșene, următoarele mari capitole: I. *Cadrul cosmologic*, II. *Cadrul biologic*, III. *Cadrul istoric*, IV. *Cadrul psihologic*, V. *Manifestările spirituale*, VI. *Manifestările economice*, VII. *Manifestările juridice și administrative*. Mulți învățători au adoptat ultimul plan în lucrările lor, întrucât, derivând și dezvoltând pe primul în contextul interbelic, era superior celuilalt plan și mișcarea monografiilor sociologice devenise foarte populară în rândul învățătorilor, care nu de puține ori îl evocă pe D. Gusti și pe colaboratorii săi apropiați.

Majoritatea covârșitoare a autorilor monografiilor s-au documentat din surse restrânse, dar vii – informatori, autorități locale și, sporadic, din arhive. Cu puține excepții (Humele, Brătieni, Zigoneni etc.), numele informatorilor, deseori descoperiți cu concursul elevilor, au fost deliberat omise. Monografiile dobândesc, în perspectiva vremii, valențe notabile tocmai prin prospețimea și autenticitatea materialului din teren.

În monografiile lor, învățătorii, urmând unul din planurile menționate, au ordonat și expus judicios datele acumulate. Însă cei care au optat pentru planul școlii sociologice au fost obligați de structura lui să culeagă un material mai variat și mai viu și să-l ordoneze mai științific, ceea ce le sporește valoarea lucrărilor, dar neavând pregătirea științifică necesară, autorii monografiilor respective, mai ales că utilizau metoda descriptivă – rareori se arăta și cauzalitatea fenomenelor - nu le-au putut apropia, cu întregul lor perimetru, de cele elaborate de școala sociologică. Și atunci lucrările polarizează interesul prin bogăția și diversitatea materialului etnografic și folcloric reținut.

Analiza structurii monografiilor, pe capitole, dintr-un plan sau altul, cel mai adecvat fiind planul școlii sociologice, mai amplu și mai detaliat, pune în lumină, fie și într-un spațiu restrâns, valențele lor etnografice și folclorice.

Mulți învățători își deschid monografiile cu o notă explicativă (*Cuvânt înainte, Introducere* etc.) în care își motivează abordarea temei: dragostea față de satul natal, dorința imperioasă de cunoaștere a vieții unei localități, întocmirea unei monografii intermediare pentru realizarea uneia mai ample privind o așezare.

Însă aproape toate monografiile debutează cu capitolul *Cadrul cosmologic*. Capitolul, uneori destul de întins, destinat „descrierii fizice" a așezărilor, prezintă cu detalii științifice coordonatele geografice, formele de relief, structura geologică, clima, rețeaua hidrografică, flora, fauna și rezervele subsolului satelor. Evidențiind deseori geometria așezărilor și poziția geografică a gospodăriilor, transpuse nu de puține ori pe planuri și hărți, autorii ignoră indicarea tipologiei satelor.

Capitolul următor îl constituie *Cadrul biologic*, dezvoltat și documentat cu atenție de majoritatea învățătorilor. Capitolul suscită un interes superior pentru etnografie. Autorii încearcă, aici, să definească psihologia argeșenilor, să releve dinamica demografică, însoțită uneori de arborele genealogic al unor neamuri, și să dezvăluie structura socială a populației. În continuare, se descriu locuințele, se relevă alimentația și se menționează epidemiile curente din localitățile rurale. O atenție specială se acordă descrierii locuințelor și gospodăriilor țărănești, cu componentele și funcțiile lor. Prezentarea gospodăriilor din Bradu de Sus, sat așezat lângă Pitești, este elocventă. Mai întâi locuințele – cu structura construcției: „Au case care cam 80% cu trei camere și 20% cu două camere. Cele mai multe sunt învelite cu tablă de fier și parte cu șiță, au pivnițe (beciuri), unde sătenii își depozitează proviziile pentru iarnă. Casele sunt lucrate din lemn și cărămidă, cu odăi spațioase și ferești în proporție cu lumina trebuitoare pentru viața lor. Cele mai multe au pardoseala de scândură și restul din pământ bătut și lipit"[1]; cu structura interiorului: „În case au sobe de cărămidă și fier, iar în camera bună de primit musafirii au sobe oarbe și se încălzesc de la sobe din camera de locuit. Sunt neigienice aceste sobe, căci atunci când încălzesc în casă iese un miros de funingine neputându-se face primenirea aerului. Totuși se mai găsesc case care au coșuri (hornuri), vatra jos, unde se face focul și gospodinele gătesc mâncare pentru familia întreagă. Intrând într-o casă din Bradu de Sus la cel mai puțin bogat, vei vedea două paturi de scândură cu saltelele de paie, pe deasupra lor fiind pături din lâna oilor ori plo-

[1] Arh. Naț., București, fond Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor, Dos. 161/1940, 45.

cade cumpărate de la Câmpulung. Masa rotundă cu scăunele mici pe care mănâncă membrii familiei, pe pereții casei, prosoape curate frumos ce împodobesc interiorul oamenilor. În odaia gătită, un pat acoperit cu o scoarță de lână, la căpătâiul căruia se găsește deasupra lada care păstrează hainele de sărbătoare. Un cuier în care își expun iile și cămășile naționale împodobite cu râuri frumoase. Casele se spoiesc cu var alb curat peste tot la sărbătorile mari"[2]. Și apoi anexele din gospodărie: „În jurul caselor, fiecare sătean are un grajd de vite făcut din bârne ori cărămidă ca adăpost al vitelor, jos, și deasupra pentru păstratul fânului, lucernei, ovăzului. Pentru păsări, prea puțini au coteţe de scânduri, nuiele; cele mai multe păsări dorm sub cerul liber prin pomi și sub acoperișul acareturilor"[3]. Alimentația este simplă, tradițională, insuficient de pregătită ca, de exemplu, în Humele: „Alimentația locuitorilor din comună, ca și cea din întreaga regiune, este, în general, slabă. Ea constă mai ales din: mămăligă, fasole, varză acră ori fiartă, poșircă, ceapă, carne de păsări, de porc, de oaie, lapte, brânză etc. ...În general, iarna sătenii mănâncă mai mult carne de porc, varză acrită, brânză; primăvara, verdețuri: urzici, ceaptă etc. fiind și postul Paștelor; vara: brânză, lapte, carne de pasări, verdețuri; iar toamna: zarzavaturi și fructe"[4].

Cadrul istoric formează, cu puține excepții, capitolul cel mai restrâns și cel mai fragil întrucât tratarea lui nu se bazează pe investigații arheologice și arhivistice, ci îndeosebi pe legende și tradiții locale. Pe baza lor, constituirea multor sate se stabilește în mod eronat pe la începutul secolului al XVIII-lea. Întemeierea așezărilor se datorește unui „erou eponim" – în nord (Albești, Mălureni, Mușetești etc.), unui demnitar domnesc viteaz; iar în sudulArgeșului (Humele, Rociu Șerbănești etc.), unui cioban înstărit și transhumant. Legenda despre întemeierea satului Albești – Argeș e edificatoare: „Legenda populară, care se mai întrezărește abia, spune că acest sat a luat ființă pe la anul 1601, când un căpitan al lui Mihai Viteazul, anume Albu, trecând munții, după omorârea mișelească a viteazului voievod, s-a așezat prin aceste locuri. El fiind primul proprietar al moșiei din acest ținut... Căpitanul Albu, de la care și-a luat numele comuna Albești, fiind primul proprietar al satului Pământeni, locuitorii au devenit între timp clăcașii boierului Albu, împreună cu locuitorii satului Ungureni"[5]. Un număr restrâns de învățători folosesc documentele locale (Izvorul de Sus, Martalogi, Ciofrângeni, Ungureni). În schimb, capitolul transmite multe date contemporane despre fenomenele sociale.

2 *Ibidem*.
3 *Ibidem*, f. 46.
4 *Idem*, Dos. 469/1942, f. 101.
5 *Idem*, Dos. 470/1942, f. 147.

În succesiunea secvențelor din plan, urmează *Cadrul psihologic.* Cum n-aveau aici multe informații de expus, învățătorii unificau capitolul respectiv cu cel al *Manifestărilor spirituale.* În noua structură, capitolul absoarbe nenumărate date despre spiritualitatea sătească și se extinde, devenind deopotrivă de interesant pentru etnografie și folcloristică.

Sporadic și succint, se încearcă aici, mai întâi, definirea tipului psihologic al argeșenilor din perioada interbelică. Încercarea de definire se produce însă în termeni generali. Ea reușește mai bine în secvențele de indicare a unei trăsături, de pildă hămicia țăranilor din Albota la câmp: „În comună se muncește foarte mult. Din zori de zi și până noaptea târziu, locuitorii satului stau cu brațele încordate pe uneltele agricole spre a pune capăt nevoilor zilei. În timpul verii, repaosul îl au doar duminica. În timpul săptămânii, muncesc cu toții la câmp. Mâncarea este pregătită de seara pentru a doua zi, când și femeia trebuie să iasă la muncă, alături de ceilalți membrii ai familiei. Nu rămân acasă decât copii până la 6 ani și bătrânii neputincioși”[6].

Arta populară, evocată în perimetrul capitolului, e reprezentată prin portul popular. Învățătorii descriu detaliat portul popular argeșean, piesă cu piesă, la femei și la bărbați, din prezent și trecut, uneori mergându-se până în mijlocul secolului trecut, în anotimpurile reci și călduroase. În numeroase monografii (Albești, Brădet, Hârșești, Humele, Martologi, Mălureni, Mușătești, Rociu, Șerbănești, Uda etc.), prezentarea portului ocupă pagini întinse și compacte. Cel mai mult se insistă asupra materialelor și tehnicilor de confecționare a pieselor. Pătrunderea portului orășenesc („nemțesc”) la sate îi îngrijorează pe învățători și reacționează deseori prin note critice.

Folclorului i se acordă un spațiu destul de întins în monografiile argeșene relevate, de la obiceiuri până la strigături. Majoritatea autorilor se opresc însă numai asupra categoriilor folclorice esențiale, ca: obiceiurile calendaristice și familiale, descântece, proverbe și ghicitori, balade, cântece și strigături. În cadrul obiceiurilor calendaristice, cele mai numeroase sunt manifestările clasice, deseori cu modalitatea practicării și cu repertoriul lor: colindul de Moș-Ajun, steaua, irozii, plugușorul, sorcova, capra, iordănitul, strigarea pe roată la lăsatul secului de Paști, curățirea curților și grădinilor (de Mucenici), paparuda, jocul călușarilor (la Rusalii), focul lui Sumedru etc. La unele obiceiuri, îndeosebi la cele din ciclul sărbătorilor de iarnă, se dau detalii privind formarea manifestărilor, numărul participanților și succesiunea secvențelor practicii lor. Din zecile de monografii nu lipsește nici repertoriul muzical-poetic al multor obiceiuri care, în pofida unor deosebiri infime, se configurează într-o structură unitară. Interesant e că pentru prima dată în culegerile argeșene apare

[6] *Idem*, Dos 471/1942, f. 137.

notat obiceiul strigarea peste sat. Obiceiul, practicat aproape pe întregul cuprins al Argeșului, deține trei tipuri poetice de strigări, spre deosebire de alte zone folcloristice în care circulă numai unul singur. Un tip interesant se află în Humele, cu satirizarea fetei nemăritate din cauza așteptării băiatului cu carte: „– Măi Mitică, măi!/ – Ce e, mă? / – Măi, fata lui cutare, / Așteptând băiat cu carte, / I-a chelit capu p-o parte!/ – Ha-ha-ha!”[7].

O importanță tot atât de majoră i se acordă ciclului de obiceiuri familiale (naștere, nuntă și înmormântare). Pe spații largi, uneori de 12-13 pagini, se înfățișează riturile obiceiurilor și se reproduc texte din repertoriul lor, care, fundamental, prezintă caracteristici unitare și generale. În cadrul nașterii sunt reproduse credințe și practici ancestrale încă conservate, legate de momentele postnatale și natale, cumetrie și tăierea moțului din anumite așezări (Brătieni, Costești, Flămânzești, Humele, Pământeni-Albești, Sălătruc). În schimb din repertoriul obiceiului lipsesc cântecele de leagăn. Nunta apare aproape în toate lucrările învățătorilor argeșeni, cu toată succesiunea secvențelor, de joi dimineața până luni seara. În majoritatea secvențelor se transcriu cântecele ceremoniale (*Cântecul ginerelui, Cântecul miresei, Nuneasca, Cântecul zorilor*) și orațiile (*Orația de nuntă,* și *Iertăciunea*). La ceremonialul înmormântării se inserează vechi practici și credințe și se menționează obiceiul bocitului. Dintre obiceiurile raportate la muncile anului, se menționează pretutindeni șezătoarea. Nu este omis nici descântatul, a cărui practică e însoțită deseori de descântec. Din Albești, Bunești, Flămânzești, Humele, Zigoneni ș.a., se reproduc texte poetice valoroasae de descântece. Din expunerea obiceiurilor de către învățători se observă restructurarea lor, datorită schimbărilor din mentalitatea colectivităților sociale.

Celelalte genuri folclorice sunt reprezentate prin aproape toate speciile lor, dar inegal. Creația aforistică și enigmatică apare culeasă prin zeci de piese din câteva sate. O importanță scăzută i se acordă, din cauza dificultăților la culegere și a spațiului ei mai întins, prozei populare. Dintre speciile ei, numai legendele toponimice se bucură de atenția constantă a învățătorilor, care le introduc integral sau rezumativ la „istoricul așezărilor”. Celelalte specii (basmul și snoava) apar sporadic în cuprinsul monografiilor.

Poezia populară, reținută prin balade, cântece și strigături, ocupă, deși diferențiat, un spațiu întins în economia monografiilor.

Baladele, de obicei cu structură haiducească, apar aici mai sporadic. Însă *doinele și cântecele* se întâlnesc în toate monografiile mai întinse ale învățătorilor. Aceasta întrucât erau nelipsite din existența argeșenilor, „Cântecul – se subliniază în monografia despre Galeș – îl însoțește în tot locul: pe brazda

---

7 *Idem*, Dos. 470/1942, f. 112.

plugului, în urma carului care scârțâie sub povara lemnului, menit să aducă folos săteanului"[8]. Autorii monografiilor le menționează frecvent titlurile și le transcriu integral textele semnificative (Brătieni, Flămânzești, Sălătruc, Humele etc.). Repertoriul de doine și de cântece din Galeș[9], de pildă, era compus în special din piese ca: „În poiana Vadului", „Du-mă, Doamne, du-mă iar"; „Frunză verde iarbă deasă"; „Rotunjico la obraz", „Foaie verde lămâiță, ieși mândro, la portiță"; „Tudoriţo nene"; „Am un foc la inimioară, Leano", „Unge, Leano, ușa bine" ș.a. În repertoriile satelor din nordul Argeșului dominau – fapt firesc – cântecele de ciobănie. Strigătura, de atâtea ori prelungită de anumite jocuri și de hori, este introdusă parțial în monografiile satelor Albești de Argeș, Martalogi, Pământeni - Albești, Sălătrucu, Stroești.

Ocupațiile argeșenilor se relevă în capitolul *Manifestări economice*. În lucrările lor, învățătorii enumeră și, uneori, descriu amplu ocupațiile principale ale sătenilor, atât de variate: agricultura, pomicultura, viticultura, grădinăritul și păstoritul, precum și meșteșugurile practice (tâmplăria, rotăria, dogăria, fierăria, cojocăria etc.). Nu se neglijează, de asemenea, nici evidențierea instalațiilor tehnice (mori, joagăre, pive, dârste, darace, poverne) ridicate mai ales, în satele din nordul zonei (Brătieni, Galeș, Mușetești, Flămânzești, Corbeni, Oești, Albești).

În fine, ultimul capitol din monografie, bazat pe surse contemporane, îl constituie *Manifestările juridice și administrative*, capitolul căruia i se acordă o semnificație secundară, menționează tipul de organizare administrativă a așezărilor și enumără principalele neînțelegeri dintre săteni.

Numeroși învățători și-au ilustrat monografiile cu materiale iconografice: fotografii, planuri și hărți ale satelor. Au fost ilustrate cu fotografii așezări precum: Curtea de Argeș cu 40 foto, Flămânzești - 27 foto, Costești - 23 foto. Uda de Jos - 14 foto, Zigodeni - 12 foto etc. Aceasta, împreună cu planurile și hărțile, au devenit acum documente etnografice și folclorice palpitante, ceea ce le-au ridicat substanțial valoarea.

În concluzie, monografiile satelor argeșene din deceniile 4 și 5 ale secolului nostru, întocmite de învățătorii lor, prezintă prin bogăția și diversitatea infinită a informațiilor directe, vii, din teren o importantă sursă de documentare, pe plan local și național, pentru istorici, etnografi și folcloriști.

8 *Idem*, Dos. 350/1944, f. 83.
9 *Ibidem*, f. 72.

INDICELE CU MONOGRAFIILE AȘEZĂRILOR ARGEȘENE DIN ARHIVELE STATULUI BUCUREȘTI ȘI ALE MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI

Nr. crt.	Monografia localității	Autorul	Nr. dosarului
1	2	3	4
1	Bradul de Sus	M. Dumitrescu	161/1940, f. 41-63
2	Vulpești	I. C. Popescu	161/1940, f. 185-195
3	Ion Gh. Duca	Gh. N. Popescu	161/1940, f. 289-312
4	Lunca Corbului	Gh. Pătroiu	287/1941, f. 247-318
5	Bunești	N. I. Iancu	287/1941, f. 267/316
6	Gliganu de Jos	Th. Anghel	468/1942, f. 51-63
7	Valea Babei	Mucenic Gh. Arsenescu	468/1942, f. 104-131
8	Șerbănști	I. Bălteanu	468/1942, f. 292-305
9	Prundu	N. Bârlogeanu	468/1942, f. 396-414
10	Martalogi	Ghiriță Bărbulescu	468/1942, f. 452-487
11	Hârsești	Domnica Capanu	469/1942, f. 26-48
12	Stroești	C. Ciolcă	469/1942, f. 163-183
13	Rociu	C. Comănescu	469/1942, f. 217-244
14	Bălcești	Ion C. Comănescu	469/1942, f. 306-327
15	Bălcești	Al. Comănescu	469/1942, f. 407-412
16	Humele	Al. Constantinescu	470/1942, f. 59-120
17	Pământeni - Albești	Alexandra Constantinescu	470/1942, f. 147-173
18	Poenari	Alexandrina și N.M. Costea	470/1942, f. 268-287
19	Runcu	Barbu C. Cuprianu	470/1942, f. 382-398
20	Mușătești	Lucreția Cuprian	470/1942, f. 455-475
21	Dăești	Ecat. Pr. Druțu	471/1942, f. 26-48
22	Albota	D. Epure	471/1942, f. 128-154
23	Izvorul de Sus	Gh. Gh. Găină	471/1942, f. 182-203
24	Recea	Marin Gheorghe	471/1942, f. 214-253
25	Uda de Jos	Zinca Georgescu	471/1942, f. 398-419
26	Bunești	N. I. Iancu	472/1942, f. 24-74
27	Ciupa	Cezarina Pr. Ionescu	472/1942, f. 157-163
28	Șerboeni	D. Marinescu	473/1942, f. 25-30
29	Uda de Sus	N. Marinescu	473/1942, f. 108-113
30	Broșteni	Gh. I. Matei	473/1942, f. 209-222
31	Sălătrucu	Gh. I. Mihalache	473/1942, f. 244-276

Nr. crt.	Monografia localității	Autorul	Nr. dosarului
1	2	3	4
32	Corbeni	Al. Nicuț	473/1942, f. 407-421
33	Goranu	Al. Popescu	474/1942, f. 161-221
34	Ciofrângeni - Ungureni	Gheorghe Gh. Pătrașcu	474/1942, f. 265-280
35	Cremenari	N. C. Popescu	474/1942, f. 514-522
36	Cepari	N. Popescu	474/1942, f. 563-598
37	Zigoeni	Alexandrina I. Popescu	475/1942, f. 47-104
38	Mușătești	Aurel N. Popescu	475/1942, f. 128-154
39	Brătieni - Obștea	Ion I. Popescu	475/1942, f. 163-233
40	Brătieni	Maria N. Popescu	475/1942, f. 256-279
41	Jiblea	Sabina Pr. Gh. O. Popescu	475/1942, f. 563-572
42	Cremenari	N. Gh. Popescu și D. Gh. Tomulescu	475/1942, f. 725-757
43	Negrași	I. I. Radu	476/1942, f. 99-109
44	Suseni - Cerșani	Ion I. Radu	476/1942, f. 111-120
45	Cepari	I. C. Rizea	476/1942, f. 210-233
46	Ungheni	Gh. Roceanu	476/1942, f. 330-390
47	Flămânzești	Elena Schuller	476/1942, f. 467-546
48	Geamăna	Gh. R. Șerbu	477/1942, f. 99-119
49	Ciobani	Iordache M. Stan	477/1942, f. 213-249
50	Cireșu	N. I. Stanciu	477/1942, f. 275-333
51	Prundu	Florica Stănculescu	477/1942, f. 421-478
52	Cremenari	D. Gh. Tomulescu și N. Gh. Popescu	478/1942, f. 152-184
53	Costești	Mina Țelescu	478/1942, f. 209-216
54	Oești	N. Gh. Teodorescu	478/1942, f. 275-303
55	Trepteni	Toma Vasiloiu	478/1942, f. 400-409
56	Catane	I. A. Zamfirescu	478/1942, f. 489-501
57	Izvorul de Sus	C. Gh. Zinca	478/1942, f. 544-589
58	Izvorul de Sus	Maria Tarabega	633/1943, f. 45-63
59	Gliganul de Sus	C. Amzărescu	342/1944, f. 65-92
60	Șerbănești	Gh. Angelescu	343/1944, f. 27-41
61	Cocu	V. Coculescu	344/1944, f. 52-95
62	Oarja	Stan Dumitrașcu	346/1944, f. 38-85
63	Mălureni	P. Erfulescu	348/1944, f. 62-87
64	Galeș	I. Iancu	350/1944, f. 39-81

Nr. crt.	Monografia localității	Autorul	Nr. dosarului
1	2	3	4
65	Ţuţuleşti	Florian Popescu	353/1944, f. 28-52
66	Găujani	Petică Anastasia	354/1944, f. 18-23
67	Popeşti	I. Rădulescu	355/1944, f. 31-67
68	Oarja	V. M. Ilinca	357/1944, f. 29-77
69	Jiblea	C. C. Cuprian	1154/1945, f. 41-49
70	Buta - Bârlogu	I. Dumitrescu	1160/1945, f. 41-77
71	Uda	N. Ghiţescu	1161/1945, 46 p.
72	Drăganu	Stana N. Iliescu	1162/1945, f. 8-15
73	Curtea de Argeş	Marin Marinescu	1166/1945, f. 35-79
74	Izvorul de Jos	I. Oarnă	1171/1945, f. 31-41
75	Deduleşti	D. D. Popescu	1174/1945, f. 28-48
76	Ciomăgeşti	Constanţa G. Popescu	1175/1945, 152 p.
77	Galeşu	Ileana F. State	1178/1945, 40 p.
78	Bârlogu	Ştefan D. Ene	1180/1945, 13 p.
79	Corbeni	Teodora Ştefănescu	1181/1945, 17 p.
80	Deagurile	Vlaicu R. Marin	1181/1945, 30p.
81	Budeşti	Victor Diculescu	415/1946, f. 1-12
82	Jiblea	Maria Cuprian	415/1946, f. 13-20
83	Mozăceni	Nesemnată	415/1946, f. 21-33
84	Rociu	Ştefania C. Comănescu	415/1946, f. 34-61
85	Bârlogu	Marin D. Coman	415/1946, f. 62-82
86	Budeşti	Ioan Ciugescu	415/1946, f. 83-91
87	Stoileşti	Indescifrabil	415/1946, f. 92-100
88	Şerbăneşti	Victoria I. Băleanu	415/1946, f. 101-111
89	Poenari	Gh. N. Boncea	415/1946, f. 112-134
90	Stoicani	Gh. I. Badea	415/1946, f. 131-139
91	Cepari	Cornelia C. Arsenescu	415/1946, f. 139-152
92	Şerbăneşti	Aurelia Angelescu	415/1946, f. 153-167
93	Bârseşti	Nesemnată	415/1946, f. 161-172
94	Deduleşti	Al. S. Vasile	415/1946, f. 176-211
95	Geamăna	Maria Gh. Şerban	415/1946, f. 218-235
96	Mozăceni	I. S. Şerbănescu	415/1946, f. 233-239
97	Curtea de Argeş	Dumitra Gh. Stamate	415/1946, f. 237-354
98	Flămânzeşti	Elisabeta Lazanu	416/1946, f. 1-53
99	Gliganul de Sus	Nesemnată	416/1946, f. 54-73
100	Gliganul de Jos	Nesemnată	416/1946, f. 74-83

Nr. crt.	Monografia localității	Autorul	Nr. dosarului
1	2	3	4
101	Popești	Gh. Zamfirescu	416/1946, f. 84-99
102	Cireșu	Nesemnată	416/1046, f. 100-108
103	Negrași	Nesemnată	416/1946, f. 109-112
104	Tomșanca	Teodor Constantin	416/1946, f. 113-125
105	Brătieni	Florea I. State	416/1946, f. 126-144
106	Dealul Bradului	Gh. Stănescu	416/1946, f. 145-150
107	Vlădești -Bădislava	Elisabeta și D-tru C. Sandu	416/1946, f. 160-169
108	Brădet	Olimpia Nouraș	416/1946, f. 180-184
109	Rătești	Iosif și Elisabeta I. Popescu	416/1946, f. 185-216
110	Cârcești	Heroiu Nestor	416/1946, f. 249-268
111	Berislăvești	Maria F. Oncete	417/1946, f. 1-5
112	Județul Argeș (în general)	Vasile M. Neofit	417/1946, f. 6-9
113	Mozăceni	Ștefan Ghelmeci	417/1946, f. 170-182
114	Vătășești - Giurgiureni	D. Georgescu	417/1946, f. 183-201
115	Recea	Mihai C. Voicu	417/1946, f. 202-206
116	Mozăceni	Ioana. M. Marinescu	417/1946, f. 207-210
117	Slobozia - Dușca	I. Mândruță	417/1946, f. 211-219
118	Slobozia	Nesemnată	417/1946, f. 220-222
119	Uda de Jos	Anghel Manolache	417/1946, f. 223-229
120	Curtea de Argeș	Ștefan Florescu	417/1946, f. 230-269
121	Lăunele de Sus	Gh. Dumitrescu	417/1946, f. 270-287
122	Broșteni	Constantin I. Dragomirescu	417/1946, f. 288-298
123	Țuțulești	Florea I. Drăghici	417/1946, f. 299-310
124	Rătești	Stan A. Nițu	418/1946, f. 1-14
125	Dedulești	I. Răvescu	418/1946, f. 15-52
126	Mozăceni	Radu Șt. Nicolae	418/1946, f. 53-56
127	Suseni	C. Radu	418/1946, f. 57-66
128	Măcăi	Gh. I. Rachieru	418/1946, f. 67-97
129	Slobozia	Petre Gh. Popescu	418/1946, f. 98-103
130	Mușătești	Petre Gh. Popescu	418/1946, f. 105-116
131	Berciciu	Ion I. Popescu	418/1946, f. 117-124
132	Gruiu	Nesemnată	418/1946, f. 125-127
133	Mozăceni	Gherghina Șt. Sorescu	418/1946, f. 128-143
134	Teiu Vale	Gh. Ionescu	418/1946, f. 144-152

Nr. crt.	Monografia localității	Autorul	Nr. dosarului
1	2	3	4
135	Cuca	Titu Georgescu	418/1946, f. 153-203
136	Popești	Badea Sandu	418/1946, f. 204-213
137	Ciești	Gh. Angelescu	418/1943, f. 214-220
138	Moșoaia*	D. Dumitrescu	1946, 6 p.
139	Mozăceni	Neidentificat	1946, 15 p.
140	Țuțulești	Pană Maciu	1946, 30 p.
141	Stroești	Ioana Băcioiu	1946, 25 p.

VALENȚELE ETNOGRAFICE ȘI FOLCLORICE ALE MONOGRAFIILOR SĂTEȘTI MEHEDINȚENE ÎN MANUSCRIS DIN DECENIUL AL V-LEA DIN SECOLUL AL XX-LEA

În categoria surselor documentare ale etnografiei și folcloristicii trebuie incluse și *monografiile sătești în manuscris*, pe nedrept încă ignorate păgubitor, din deceniul al V-lea din secolul nostru.

Multe așezări mehedințene au întocmite monografii, în deceniul al V-lea, de către învățători sârguincioși și pasionați. Ele au fost alcătuite într-un context socio-pedagogic deosebit. Pentru a-și trece gradul I didactic, învățătorii, în virtutea art. 163 din Legea învățământului primar, trebuiau să prezinte o „lucrare personală”. Cei mai mulți învățători, legați de școală și de sat, și-au ales drept lucrare întocmirea monografiei școlii[1] și îndeosebi a satului lor în care activau. Obținerea gradului didactic cu o astfel de lucrare constituia un factor stimulator pentru redactarea monografiei, nu mobilul ei esențial. În notele introductive la lucrări, autorii lor au evocat multiplele motive ale optării pentru o monografie sătească: dorința cunoașterii ample a satului natal, punerea la

*Ultima serie de monografii, fără număr de dosar, am descoperit-o în arhiva Ministerul Educației Naționale, în anul 1980.

[1] Arh. Naț., Buc., Fond. Ministerul Instrucțiunii Publice; dos. 194/1940, f. 63-84: *Monografie, Școala Primară mixtă Gura Văii - Mehedinți*, de înv. Gheorghița Bocârnea, 33 p., ms., dos. 660/1942, f. 108-134; *Vieața Școalei Malovățu, jud. Mehedinți*, de înv. Const. I. Bălu, 7 p., cu 15 foto și desene; *idem*, f. 205-213: *Instituțiile anexe Școalei*, de Domnica V. Buda, 9 p., dactilo; dos. 661/1942, f. 208-217: *Istoricul Școalei Izvorul Bârsei*, de inv. Virgil Coifan, 10 p. dactilo., dos. 662/1942, f. 105-132; *Însemnări monografice asupra Școalei Primare Mixte Băltanele, jud. Mehedinți*, de înv. Vasile I. Giules cu, 51 p., ms., cu 2 foto și multe tabele; *idem*, f. 194-220; *Monografia Școalei Primare Rurale din com. Sorocova*, de Titu M. Ionescu, 27 p., dactilo.

dispoziția colectivității sociale a unei lucrări despre localitatea lor, compunerea unei scrieri premergătoare adevăratei monografii a așezării și adunarea de informații locale pentru valorificarea lor la lecții[2]. Învățătorii din Mehedinți, fie că funcționau în satele de obârșie, fie în așezări din alte județe, legați realmente de așezările copilăriei, și-au ales în majoritatea lor monografia despre locurile natale. Puțini învățători mehedințeni au întocmit, din motive incidentale, monografia altor sate[3] decât cele natale. Monografiile au fost depuse la inspectoratul școlar al județului și acesta le-a trimis Ministerului Instrucțiunii Publice, de la care le-a preluat recent în mare parte (până în anul 1944) Arhivele Statului din București, unde se găsesc acum. Întrucât nu se cunoaște fondul lucrărilor din arhiva ministerului, este greu de știut cu precizie numărul lor. La Arhivele Statului din București, fondul lor atinge aproape la 25 de titluri.

Monografiile acestea sătești au întinderi sensibil variate, potrivit structurii materialului colectat și priceperii prezentării lui de către autori – de la lucrări modeste de 15 pagini (*Ostrovu Mare, Mileni*) la lucrări relativ ample de 131 de pagini (Sovarna). Evident, cele mai reușite și mai documentate monografii sunt cele cu un număr sporit de pagini: *Sovarna*, cu 131 p., *Cârla Mare* - 100 p., *Cremenea* - 90 p., *Bobaița* - 86 p., *Șușița* - 76 p. etc. În marea lor majoritate, monografiile mehedințene sunt redactate cu mâna pe una sau pe ambele fețe ale coalei.

În strângerea materialului și la redactarea lucrărilor lor, învățătorii s-au orientat după două planuri de monografii sătești, cunoscute în epocă: unul conceput de Vasile Lascăr, ministru de interne, din 1903 și altul alcătuit de Școala sociologică condusă de D. Gusti, din perioada interbelică. Primul plan, adoptat de aproximativ o treime din autori, cuprinde de obicei următoarele componente: I. *Istoricul comunei*, II. *Descrierea fizică*, III. *Întinderea teritorială*, IV. *Populațiunea*, V. *Mișcarea populațiunii*, VI. *Situația economică*, VII. *Administrația și justiția* și VIII. *Starea morală, culturală și socială*. Al doilea plan posedă, în varianta monografiilor mehedințene, următoarele secvențe: I. *Cadrul cosmologic*, II. *Cadrul biologic*, III. *Cadrul istoric*, IV. *Cadrul psihologic*, V. *Manifestările spirituale*, VI. *Manifestările economice* și VII. *Manifestările juridice și administrative*. Cei mai mulți învățători au adoptat planul preconizat de Școala sociologică, întrucât era superior celuilalt și mișcarea monografică sociologică

[2] Arh. Stat., Buc., Fond. Ministerului Instrucțiunii Publice, dos. 663/1942, f. 109-110; dos. 664/1942, f. 134; dos. 622/1943 f. 37-39; dos. 1168/1943, f. 46.

[3] Arh. Stat., Buc., Fond. Ministerului Instrucțiunii Publice, dos. 660/1942, f. 304-360: *Monografia satului Accadânelor, jud. Durostor*, de Inv. Ioana C. Cătan; dos. 661/1942, f. 167-184; *Monografia istorică a satului Cercovna, jud. Durostor*, de Dumitru Chilom.

devenise bine cunoscută, inclusiv de învățători, care îi evocă deseori pe D. Gusti și pe colaboratorii săi apropiați[4].

În majoritatea lor covârșitoare, autorii monografiilor s-au documentat din surse limitate, dar vii: informatori vârstnici și tineri din est, autoritățile locale și, foarte puțin, din arhive. Dar lucrările dobândesc valențe deosebite tocmai prin prospețimea și autenticitatea materialului din teren, a cărui valoare sporește cu trecerea timpului. Cu câteva excepții (*Bobaița, Cremenea, Sovarina*) numele informatorilor din sate au fost omise.

În lucrările lor, autorii, urmând în general planurile relevate, au clasificat și expus judicios materialul cules. Însă urmarea planului monografic al Școlii sociologice i-a determinat pe autori să adune un material mai bogat și mai viu și să-l ordoneze mai științific, ceea ce le ridică valoarea lucrărilor. În acest sens, e concludent sumarul, atât de detaliat redat și fidel planului monografiei *Cârla Mare*[5].

---

[4] Arh. St., Buc., Fond, Ministerul Instrucțiunii Publice și Culturii, dos. 662/1942, f. 355, dos. 622/1943, f. 37; dos. 1180/1943, f. 70 etc.

[5] Iată-i sumarul:

I. *Cadrul cosmologic*

1. Situația satului - relief. 2. Așezarea satului pe teren. 3. Apele. 4. Felul terenului. 5. Clima. 6. Orientarea pe terenul moșiei. 7. Ocupațiile raportate la terenul geografic. 8. Flora. 9. Fauna. 10. Împărțirea satului. 11. Influența mediului geografic.

II. *Cadrul istoric*

1. Istoricul moșiei. 2. Istoricul satului. 3. Clăcașii. 4. Anul 1848. 5. Trecutul bisericii. 6. Trectul școlii. 7. Monumentul Eroilor. 8. Trecutul administrației.

III. *Cadrul biologic*

1. Numărătoarea populației. 2. Mișcarea populației. 3. Mortalitatea. 4. Nupțialitatea. 5. Higiena și asistența publică. 6. Alimentația. 7. Îmbrăcămintea.

IV. *Cadrul economic*

1. Suprafețele semănate. 2. Ocupația sătenilor. 3. Omul la câmp. 4. Grădinăritul. 5. Pomăritul. 6. Vița de vie., 7. Plante textile. 8. Pășunatul. ;9. Stupăritul. 10. Gândacii de mătase. 11. Pescuitul. 12. Industria. 13. Meseria. 14. Comerțul. 15. Rentabilitatea gospodăriei unui sătean. 16. Creditul și debitul. 17. Mijloacele de transport.

V. *Manifestări spirituale*

1. Știutori și neștiutori de carte. 2. Căminul și biblioteca. 3. Reviste și ziare. 4. Credința. 5. Descântece și vrăji. 6. Starea morală și culturală. 7. Claca. 8. Hora. 9. Artisticul. 10. Pagini de folclor. 11. Jocuri.

VI. *Cadrul psihic*

1. Simțământul solidarității. 2. Obiceiurile la naștere. 3. Obiceiurile la botez. 4. Obiceiurile la nuntă. 5. Obiceiurile la morți. 6. Cultul morților. 7. Alte obiceiuri. 8. Superstiții.

VII. *Manifestări etico-juridice*

1. Concepția sătenilor despre omul bun și omul rău. 2. Viața morală. 3. Abaterile morale. 4. Sancțiuni morale. 5. Sancțiuni judecătorești. 6. Certurile în familie. 7. Cum se capătă proprietatea individuală.

Neavând pregătirea absolut necesară, autorii acestor monografii nu le-au putut apropia, cu întregul lor perimetru, de cele elaborate de școala sociologică. În comunicarea faptelor multiple, se uzează de descriere. Rareori câte un autor își propune să arate „și cauzalitatea fenomenelor descrise"[6]. Acum interesează materialul faptic bogat, divers și viu.

Cercetarea structurii monografiilor, pe capitole, dintr-un plan sau altul, cel mai potrivit fiind planul Școlii sociologice, care în mare parte derivă din primul și se intersectează cu acesta, pune în lumină, fie și într-un spațiu restrâns, valențele lor etnografice și folclorice.

Monografiile sătești mehedințene încep, într-un număr restrâns, cu o notă explicativă, purtând diferite titluri (*Cuvânt înainte, Introducere, Cuvântul autoarei*), în care se explică motivele optării pentru monografie. Însă majoritatea lor covârșitoare se deschid cu *Cadrul cosmologic*. În acest capitol, uneori destul de întins, destinat „descrierii fizice" a așezărilor, prezintă, cu date locale exacte, coordonatele geografice ale satelor, formele de relief, clima, rețeaua hidrografică, flora, fauna și rezervele subsolului lor. Relevând deseori geometria așezărilor și poziția gospodăriilor în spațiu, uneori transpuse pe hărți și planuri, autorii ignoră indicarea tipologiei satelor.

Următorul mare capitol îl formează *Cadrul biologic*, tratat documentar și cu atenție de majoritatea învățătorilor. Capitolul prezintă un interes superior pentru etnografie. Aici se încearcă definirea antropologică a mehedințenilor, se relevă mișcarea demografică, parțial cu arborele genealogic al neamurilor, se dezvăluie structura populației, se descriu locuințele, se prezintă alimentația și se menționează bolile frecvente în comunitățile rurale. Cu multă pătrundere se descriu, bunăoară, componența gospodăriei și funcțiile construcțiilor ei. Gospodăria din Sovarâna avea astfel particularitățile: „Întotdeauna casa e așezată într-o parte a curții, iar pe laturi înșirate împrejur vin „binalele" - clădirile de lângă casă - cum ar fi grajdul vitelor, cotețul păsărilor, pătulul - pentru porumb, o pivniță în care se țin butoaiele, uneltele de lucru, alimente etc."[7]. La care se relevă materialele de construcție, componența locuinței, funcțiile camerelor și

---

VIII. *Manifestări politice. Administrația*

1. Simțământul politic la săteni. 2. Manifestarea simțământului politic. 3. Administrația comunală. 4. Bugetul comunei.

IX. *Unitățile sociale*

1. Familia. 2. Legătura dintre membrii familiei. 3. Gospodăria (descrierea). 4. Cârciuma. 5. Școala. 6. Biserica. 7. Rostul bisericii și școalei în viitorul satului (Arh. Stat., Buc., Fond, Ministerul Instrucțiunei Publice, dos. 663/1942, f. 207-208).

[6] Arh. Stat., Buc., Fond. Ministerul Instrucțiunei Publice, dos. 665/1942, f. 163.

[7] *Ibidem*, dos. 662/1942, f. 412.

mobilierul. Acestea diferă de la o microzonă la alta, sub toate aspectele. Iată înfățișarea caselor din Ostrovu Mare, o așezare cu un nivel de trai mai ridicat decât în alte sate mehedințene: „Casele se construiesc din lemn, lipite cu pământ, peste care se așterne un strat de urozon (var și piatră). Acoperișul se face numai din sticlă și în special cu cea de Lugoj. Majoritatea caselor construite au de la 2 camere în sus, cu pivniță dedesubt. Posedă fiecare o mică bucătărie de vară. Casele sunt curate și bine întreținute. Se luminează cu lămpi, în care ard petrol. Camerele pardosite sunt puține, totuși mobilierul necesar îl posedă fiecare. În paturi, toate gospodinele au saltele umflate cu paie, făcând mare haz de rogojina din paturile gospodinelor din comunele vecine. Înaintea casei sau la ferestre în glastre se găsesc flori, pe care fetele și nevestele tinere le poartă la sărbători"[8]. În alte monografii (Sovarna, Braniștea), interiorul camerelor e detaliat cu descrierea sărăcăcioasă a acestora. Alimentația locuitorilor, evocată în culori realiste, era, în majoritatea așezărilor, insuficientă și de calitate mijlocie"[9], ca în descrierea înv. Gh. Oarfă din Sovarna: „Hrana sătenilor se rezumă la mâncăruri pregătire de femei din produsele animale și vegetale ale casei. Din cauza nepriceperii gospodinei, mâncărurile sunt prost gătite și invariabile. Astfel se poate spune că-n general, mâncarea lor zilnică este fasolea, varza și mămăliga sau turta. Pe lângă varză și fasole, iarna se adaugă și carnea de porc, iar în timpul verii, verdețuri, oțet, lapte, ouă"[10]. Datorită condițiilor critice de trai, sănătatea locuitorilor era subminată de tot felul de boli, care făceau ravagii în rândurile sătenilor, mai ales în cele ale copiilor.

Cadrul istoric este capitolul în care învățătorii mehedințeni încearcă să rezume, numai pe baza izvoarelor locale, istoria satelor. Acesta e un capitol care solicită cea mai largă documentare dintr-o mare diversitate de surse. În absența unei multiple documentări, autorii lucrărilor rămân, în marea lor majoritate, numai la „glasul bătrnilor". Atunci, ei evocă istoria satelor (Gârla Mare, Ostrovu Mare ș.a.) pe baza unor tradiții locale, ceea ce reduce frecvent trecutul așezărilor la ultimii 200-300 de ani. Foarte puțini autori se bazează pe documente istorice în monografiile lor (*Balta, Baia de Aramă*).

În succesiunea capitolelor din plan, urmează *Cadrul psihologic.* Neavând multe fapte de expus, învățătorii unifică de multe ori capitolul acesta cu cel al *Manifestărilor spirituale,* extrem de numeroase. În felul acesta, capitolul se extinde mult, absoarbe multiple informații și prezintă un deosebit interes etnografic și, în special, folcloric.

8 *Ibidem,* dos. 736/1944, f. 33.
9 *Ibidem,* dos. 661/1942, f. 39.
10 *Ibidem,* dos. 662/1942, f. 386.

Sporadic și lapidar, se încearcă aici, mai întâi, definirea tipului psihologic al mehedințeanului din perioada interbelică – „chipeș și inteligent”, serios, ospitalier și respectuos”[11]. Uneori, dincolo de generalizări, se rețin anumite comportări interesante. Iată, de pildă, evocată detaliat ospitalitatea și omenia sătenilor din Balotești: „Toți îți vorbesc frumos și sunt primitori. Dacă știi să-i respecți, din oricine îți faci un prieten de nedespărțit. Cine bate la poarta oricărui sătean și la miezul nopții este primit și găzduit orice călător. Se scuză imediat cu modestie « cu ce s-o găsi » sau «cu ce vom avea», «nu ne prăpădim noi». De cum o intra cineva străin în casă, este și poftit imediat «să guste» puțină țuică sau dacă este după masă un pahar de vin. Dacă nu are, trimite în sat și tot aduce. De-ale mâncării face repede o mămăliguță și pune câteva ouă în tigaie. Dacă nu are paturi sau camere mai multe, se culcă cu toți ai lui pe jos și musafirul îl culcă în pat. Nu cedează nici cum la planul pe care și-l face ca să menajeze mai frumos pe cel primit în casă, iar la plecare repetă de trei-patru ori «să mai veniți pe la noi»[12]. Femeile, subliniază același învățător, sunt respectuoase: „Femeile sunt foarte rușinoase și respectuoase. Dacă trece un om pe drum, ele se scoală în picioare până trece el și așteaptă să le spună «bună ziua». Dacă acesta nu le știe obiceiul și nu le zice «bună ziua», apoi ele își zic între ele: «ăsta-i mut». Nu trec pe dinaintea oamenilor pe drum sau acasă. În convorbirile cu bărbați sau cu flăcăii le spun acestora «dumneata». Ele spun «tu» numai în vreo ceartă ca semn că acela nu merită «dumneata»[13].

Arta populară e reprezentată prin expunerea portului popular. Acesta se distinge prin diversitatea pieselor, prin varietatea motivelor și prin cromtica nuanțată a registrelor cusăturilor de la o microzonă în alta. În Izvorul Bârsii, de pildă, bărbații purtau iarna haine de dimie, cu sau fără găitane, pieptar, cojoc și căciulă țuguiată; vara: „cămăși lungi cu mâneca largă și câte o vestă de dimie sau baibaracul”. Femeile îmbrăcau vara „opreg încrețit sau fâstâce (pristelci) țesute și alese”, marame; iarna, în plus: scurteici și cojoace vopsite în roșu și bine împodobite cu flori, iar fetele au paltoane lungi sau scurte”[14].

Folclorului i se acordă – fapt deja subliniat – un spațiu destul de întins, de la obiceiuri la strigături în monografiile mehedințene. Încă două monografii (*Bobaița* și *Cremenea*) se ocupă aproape exclusiv cu folclorul localităților respective. În general, învățătorii relevă valoarea folclorului în ordinea clasică, logică. *Obiceiurile calendaristice* ocupă astfel un prim plan. Se menționează și se descriu *colindatul din Ajunul Crăciunului*, *plugușorul* și *sorcova la Anul Nou*,

---

[11] *Ibidem*, dos. 738/1944, f. 55v.
[12] *Ibidem*.
[13] *Ibidem*.
[14] *Ibidem*, dos. 664/1942, f. 540.

strigarea peste sat la lăsata secului de Paști, curățirea curților și a grădinilor de Măcinici (9 Martie), *„răscocitul" vacilor la Sf. Gheorghe* (23 Aprilie), *învăruicitul „tinerilor" în a 3-a zi de Paște, jocul călușarilor la Rusalii* etc. Obiceiurile au în general o desfășurare clasică. La strigarea peste sat i se dă – fapt rarisim – repertoriul poetic, valoros sub raport compozițional. Un interes superior stârnesc unele practici calendaristice, cu funcții benefice: „răscocitul vacilor"[15]. „învăruicitul tinerilor"[16]. Obiceiurile din ciclul familial (nașterea, nunta și înmormântarea) sunt, de asemenea, relevate, cu practicile și repertoriul lor poetic. Îndelung se opresc învățătorii asupra nunții și înmormântării, cu marea lor diversitate de secvențe, deseori întinse pe 7-8 pagini. Anumite obiceiuri au cu totul o marcă arhaică și locală. Bunăoară, obiceiul reproducerii cântecelor ceremoniale la înmormântare. În Sovarna erau, în număr de 5 „femei angajate cu zorile". Ca plată primeau o bucată de pânză și un ban legat în ea. În fiecare dimineață, la revărsatul zorilor, cât sta mortul în casă, „ele apar în tinda casei mortului, se înșiră cu fața spre răsărit, ținând în mână fiecare bucata de pânză cu banu și o lumânare aprinsă și cântând «așa»: „Trei cocoși negri cântară,/ Zorile că se revărsară./ Zorilor, surorilor,/ Nu pripiți la revărsat..."[17]. Ele mai cântă la cruce, la groapă și după înmormântare. Tot la acest ceremonial s-a mai conservat un străvechi obicei laic – „apele mortului", adică bilanțul căratului apei pentru defunct – practicat la 40 de zile de la moarte. Atunci, în timpul desfășurării obiceiului, martorul, de obicei un băiat, răspunde afirmativ, la întrebarea repetată a unei rude de-a defunctului dacă fata cu căratul apei și-a îndeplinit conștiincios îndatorirea prin formula: „sunt martor eu, Sf. Soare și Sf. Lună!"[18] Nu de puține ori învățătorii însoțesc descrierile celor două ceremonialuri cu un bogat repertoriu – cu cântece (*Cântecul miresii*), *Cântecul mirelui* etc.) și orații de nuntă din Balta, Butoești, Cerneți etc.); cu cântece funebre (Zorile, *Bradul, La groapă* etc.) din Cremenea, Sovarna ș.a. În fine, obiceiurile sociale nu sunt nici ele omise, fiind în câteva rânduri evocate chiar detaliat: *clăcile, șezătorile* și *nedeiele.* Un întins spațiu a acordat *descântatului* – o practică arhaică privită de învățători ca desuetă chiar în perioada interbelică. În câteva rânduri, practica e detaliată și însoțită de zeci de tipuri de descântece, valoroase sub raport artistic, din Bogaița, Butoești, Gârla Mare (11 texte), Sovarna (10 texte) ș.a.

Celelalte genuri folclorice sunt reprezentate prin aproape toate speciile lor. Creația aforistică și enigmatică e concretizată prin zeci de *proverbe, zicători* și *ghicitori,* culese din Butoești, Gârla Mare, Cremenea ș.a. Proza apare numai

---

15 *Ibidem,* dos. 1180/1943, f. 78 v.

16 *Ibidem,* dos. 662/1942, f. 322.

17 *Ibidem,* f. 451.

18 *Ibidem,* dos. 661/1942, f. 49.

printr-un frumos și întins basm fantastic, *Busuioc și Siminoc* din Gârla Mare, și prin mai multe legende toponimice și tradiții despre evenimentele și eroii populari din Gârla Mare, Ostrovu Mare etc. În număr restrâns se găsesc baladele populare reținute îndeosebi din Gârla Mare.

Doinele și cântecele ocupă, poate, cel mai întins perimetru în economia monografiilor sătești din Mehedinți. Aici se dau uneori informații consistente din teren despre ocaziile și funcțiile cântatului. „În timpul cărăușiilor ce fac – se relevă în monografia satului Sovarna – sătenii de aici, ca să omoare plictiseala, noaptea în special, trag fluierul din brâu sau de la ciorap și încep să sune «doina», cunoscută «doina oltenească». Cu fluierul mai cântă la șezători. Cu voce cântă mai ales femeile în timpul muncilor agricole, când se întorc seara de la câmp. La clăci de curățat porumbul și furcărituri este ocazia să se audă toate melodiile cântecelor cunoscute în sat, precum multe povești și glume... Se aude, de asemenea, și cântece de oraș, aduse de tineri ce au avut de stat mai mult timp pe acolo"[19]. În asimilarea unui repertoriu cât mai bogat și cât mai nou se producea o adevărată competiție între flăcăi și lăutari, din care ieșeau nu de puține ori învingători primii. La toate petrecerile locale, trebuia cântată doina de către cântăreți, fie din inițiativă proprie, fie din inițiativa publicului. „Oricând răsună – precizează înv. Gh. Oarfă în monografia Sovarnei – acest cântec e însoțit de răcnete și chiote vesele, semn de inviorare generală"[20]. Din repertoriul liricii populare a fost reprodus un număr considerabil de doine și cântece de sărăcie, de haiducie, de cătănie, de înstrăinare, de jale și noroc, de ciobănie, de natură, de dragoste, de dor, de lume și satirice din Baia Mare, Balta, Butoești, Cerneți, Cremenea, Gârla Mare etc. Numai din Cremenea au fost culese 28 de doine și cântece. Ultima specie lirică relevată e *strigătura* exemplificată amplu cu toate variantele din Butoești, Cremenea, Sovarna etc.

Ocupațiile mehedințenilor sunt remarcate în capitolul *Manifestările economice*. Structura capitolului readuce monografiile respective în sfera interesului net etnografic. În lucrările lor, învățătorii enumeră și, uneori, descriu pe larg ocupațiile principale și secundare ale mehedințenilor din microzonele atât de variate: agricultura cu ramurile ei, grădinăritul, pomicultură, viticultura; creșterea vitelor: meșteșugurile (tâmplărie, rotărie, cojocărie, fierărie) etc. Evident, ocupațiile apar particularizate de la un sat la altul. Se evidențiază, de asemenea, instalațiile tehnice (mori, piue etc.).

Ultimului capitol, *Manifestările juridice și administrative*, bazat pe informații contemporane, i se acordă o atenție scăzută, pe un spațiu limitat. Când

---

19 *Ibidem*, f. 435.
20 *Ibidem*, f. 436.

se discută despre aceste manifestări, se menționează organizarea administrativă a așezării și se enumeră principalele teme ale neînțelegerilor dintre locuitori.

Majoritatea învățătorilor și-au ilustrat monografiile cu material iconografic – cu fotografii, cu planuri și hărți ale satelor, ceea ce le ridică substanțial valoarea lor etnografică și folclorică. Au fost ilustrate cu fotografii monografii ca Cremenea cu 27 foto, Cerneți - 23 foto, Gârla Mare - 22 foto. Sușița - 10 foto, Sovarna - 6 foto. Materialul iconografic prezintă un interes superior, întrucât el reține imagini mai vechi ale satelor mehedințene, cu tipuri de case, port popular, ocupații, obiecte de artă populară, obiceiuri tradiționale etc.

În concluzie, monografiile sătești mehedințene din deceniul al 5-lea al secolului nostru posedă, prin bogăția și diversitatea informațiilor directe din teren și prin materialul iconografic evidente valențe etnografice și folclorice. Datorită celor două valențe, monografiile acestea nu pot fi ignorate la întocmirea documentată a studiilor de etnografie și de folclor asupra Mehedințiului, atât la nivel local cât și la nivel național.

Indicele monografiilor sătești din județul Mehedinți pe perioada 1940-1944

1. *Monografia comunei Butoești,* de înv. Silvia Badea, 44 p., dos. 660/1942, f. 36-79. Cu pl. com.

2. *Monografia satului Susița, comuna Jiadstita – Mehedinți*, de înv. Gheorghe I. Cernoianu, 76 p. dactilo, dos. 661/1942, f. 30-68. Cu 10 foto + pl. și hărți ale satului + „arborele genealogic al tuturor familiilor din sat".

3. *Istoricul comunei și al școalei Vânători. Datini și obiceiuri*, de înv. Gheorghe Niculescu, 19 p., dactilo, dos. 662/1942, f. 308-326. Cu 7 foto.

4. *Monografia satului Sovarna de Jos,* de Gheorghe Oarfă, 131 p., ms., *ibidem,* f. 355-487. Cu 6 foto + 1 plan al satului.

5. *Gârla Mare – Mehedinți. Monografia,* de Gheorghe T. Popescu 100 p., ms., dos. 663/1942, f. 108-208. Cu 22 foto + 2 pl. ale comunei.

6. *Mânăstirea Gura Motrului,* de Aurel Pretorian, 38 p., ms., *ibidem,* f. 281-318. Cu 24 foto.

7. *Monografia orașului Baia de Aramă,* de Maria I. Rovența, 53 p., ms., dos 664/1942, f. 133-161. Cu 7 foto + pl. orașului.

8. *Monografia comunei Izvorul Bârsii, județul Mehedinți*, de înv. Ștefan Stuparu, 44 p, dactilo, *ibidem,* f. 519-562.

9. *Identitate de conținut sufletesc. Folclorul ardelean în comparație cu cel oltean*, de înv. Ioan Sulea, 13 p. dactilografiate, dos. 665/1942, f. 32-45.

10. *Monografia comunei Busulețu,* de înv. Victor Stirbulescu, 48 p., ms., *ibidem*, f. 92-139. Cu 1foto + 1 plan al comunei.

11. *Monografia comunei Cerneți,* de înv.Teodora Tătaru, 70 p., dactilog., *ibidem*, f. 163-235. Cu 23 foto. Dos. 622/1942.

12. *Monografia comunei Bobița*. Lucrare personală pentru gr. I. de învă. Iulian Iovițiu, 39 p., ms., dos. 622/1943, f. 36-66. Cu pl. comunei.

13. *Monografia satului Mileni*, de înv. Aurel C. Cerbulescu, 16 p., ms., dos. 1167/1943, f. 34-49.

14. *Însemnări etnografice, Cultura și civilizația în satul Cremenea – Mehedinți*, de înv. Ecaterina Sabina Dărcău, 90 p., ms., dos 1168/1943, f. 43-129. Cu 27 foto.

15. *Monografia comunei Braniștea – Foanța din jud. Mehedinți*, de înv. Ion Enea, 19 p., ms., dos. 1170/1943, f. 29-48.

16. *Din problemele satelor*, de înv. Sanda Ștefan, 10 p., dactilo., dos. 1179/1943, f. 61-71.

17. *Monografia satului Bobița*, de înv. Eugenia Pr. Sfetcu, 43 p., ms., dos. 1180-1943, f. 52-95.

18. *Poezia populară*, de înv. Constantin Gr. Bădeanu, 17 p. dactilo., dos. 730/1944, f. 60-77.

19. *Monografia comunei Ilovățul*, de înv. Constantin D. Cotorogea, 19 p., ms., dos. 732/1944, f. 31-49.

20. *Monografia comunei Ostrovu Mare*, de înv. Lilica Popescu, 15 p., ms., dos. 736/1944, f. 29-36.

21. *Monografia satului Balotești din județul Mehedinți*, de înv. Constantin Rafa, 62 p., dos. 738/1944, f. 53-85. Cu schița pl. satului.

22. *Monografia satului Balta, jud. Mehedinți*, de înv. Ana St. Stuparu, 27 p., ms., dos. 740/1944, f. 20-47.

ASPECTE ETNOGRAFICE ȘI FOLCLORICE ÎN MONOGRAFIA COMUNEI DRĂNICU – JUDEȚUL DOLJ

În pofida numeroaselor vicisitudini din această ultimă jumătate de secol, mulți învățători și profesori, precum și alți intelectuali pasionați au continuat totuși tradiția luminoasă a redactării monografiilor satelor lor natale sau a celor adoptive.

Una din monografiile valoroase alcătuite în ultimele decenii este intitulată *Monografia comunei Drănicu, județul Dolj*, de Policarp N. Voinea și Oprea M. Chiriță, multiplicată într-un tiraj infim de 99 de exemplare de către Centrul de Istorie, Filologie și Etnografie din Craiova al Academiei Române, în 1969, având 246 de pagini, format mijlociu. O monografie multiplu documentată, bine gândită și redactată într-un stil cursiv, virtuți mai rar întalnite la celelalte monografii contemporane. Lucrarea se deschide cu un *Cuvânt înainte* al etnologului

Romulus Vulcănescu, în care subliniază eforturile fructuoase ale celor doi autori în strângerea materialului ei documentar și, concomitent, valoarea intrinsecă a monografiei. Urmează un alt *Cuvânt înainte,* de data aceasta al autorilor, cu mărturisiri directe privitoare la strângerea trudnică a datelor lucrării și la semnificația ei în luminarea civilizației – pe treptele istoriei – a unei vechi așezări sociale, în îmbogățirea tezaurului spiritual al țării și în educarea nemijlocită a tinerelor generații. În privința adunării materialului documentar, ei mărturisesc: „Pentru a cunoaște drumul acesta (al dezvoltării istorice – M.M.R.), parcurs de înaintașii noștri, în decurs de veacuri, am cules cu migală și cu răbdare, timp de mai mulți ani, toate datele și informațiile privitoare la satul nostru, începând cu cele mai vechi hrisoave domnești aflate în Arhivele Statului, până la minunate realizări de azi, puse în fața ochilor" (p. 3). Rostul nemijlocit al monografiei este subliniat, de asemenea, pregnant: „Am făcut aceasta, îndemnați de dorința de a scoate la lumină anumite aspecte întunecate din trecutul satului, în scopul de a le cunoaște noi înșine, dar și ispitiți de gândul de a le face cunoscute consătenilor noștri de azi și urmașilor de mâine. Am ținut să se afle și pe această cale condițiile grele de viață în care au trăit moșii și strămoșii noștri, precum și trecutul lor de lupte și de jertfe, din lipsuri și de umiliri, dar și dârzenia cu care au răzbit prin veacuri și-au rămas tot unde au fost" (p. 4). Monografia mai posedă 1 schiță de plan al comunei, 10 desene privitoare la tipurile de case (6) și de gospodărie (1) și la tipurile de port popular (3) și 1 *Anexă* cu 3 hrisoare locale.

Planul monografiei, conceput de Policarp, N. Voinea și Opera M. Chriță, este unul modem, amplu, cu toate compartimentele diversificate detaliat ale existenței așezării în ascensiunea lor simultană și istorică de-a lungul veacurilor. Analizat chiar succint, planul respectiv, recomandabil și altor monografii sătești contemporane, este fructul nou rezultat din combinarea unor componente esențiale a două planuri valoroase, care au făcut o adevărată carieră în sectorul monografiilor, adică al lui Vasile Lascăr, ministru de interne, din 1903 și cel al Școlii sociologice a lui D. Gusti din perioada interbelică, din adecvarea lor la realitățile actuale și din adausul unor noi secvențe.

În spiritul planului respectiv se desfășoară textul monografiei în spațiul a cinci capitale distincte. *Capitolul I* (p. 6-20) tratează dens cadrul natural, geografic al comunei. *Capitolul II* (p.20-51), extins relativ, caută să stabilească, în spirit critic, vechimea așezării și originea numelui ei. *Capitolul* următor, *al III-lea* (p. 51-123), este unul dintre cele mai extinse capitole, deoarece evocă evenimente și aspecte istorice pe un răstimp de sute de ani, de la întemeierea satului până la al doilea război mondial, precum: structura economică și componența socială a comunității, frământările sociale violente ale țăranilor în cadrul revoluțiilor de la 1821 și 1848 și a marii răscoale țărănești din 1907, participarea locuitorilor satului la războiul pentru independență din 1877, la cele două

războaie mondiale pentru întregirea neamului. *Capitolul al IV-lea* (p. 124-144) relevă perioada postelică, cu accentul pe sectorul agricol al economiei locale. În fine, de *Capitolul al V-lea* (145-246), ultimul se ocupă aproape exclusiv de dinamica demografică și de creație populară materială și spirituală, aici fiind reproduse chiar anumite producții poetice. Mulțimea și diversitatea capitolelor și subcapitolelor nu tulbură unitatea organică și claritatea secvențelor monografiei. Lucrarea se încheie cu *Bibliografia selectivă* (p. 220-221) a izvoarelor principale de informare și apoi – fapt deja anticipat – cu o *Anexă* (p. 222-243).

Comuna Drănicu este o așezare socială, având un singur sat mare, situată în județul Dolj, spre limita lui de sud, lângă apa Jiului, pe șoseaua Craiova – Segarcea, la o distanță de 38 km de primul oraș și la 10 km de ultimul. Localitatea se aflã într-o zonă ușor accidentată, cu mici dealuri și văi (de gârle), ceea ce înseamnă că se bucură de bune condiții naturale și climaterice pentru practicarea unei agriculturi complexe. Posedă o floră și o faună specifice sudului Olteniei.

Satul se presupune că s-a întemeiat în vremea feudalismului timpuriu, la început numai în Valea Drănicului, o vale largă și adâncă, care oferea un adăpost sigur împotriva unor factori naturali distructivi (vânturi, ninsori spulberate) și împotriva valurilor succesive ale năvălitorilor barbari. Formarea satului s-a început de la marginea bălții „Aleșteul", pe ambele maluri ale pârâului Drănicul, și s-a dezvoltat în cursul secolelor spre nord și vest, înălțându-se concomitent și pe versanți. În deceniul al 7-lea din secolul nostru, autorii monografiei îl descriu astfel: „Se prezintă ca un sat de câmpie, cu casele strânse, așezate pe o parte și pe alta a două drumuri principale, care se încrucișează în mijlocul satului și a încă câteva paralele cu primele" (p. 9-10). Vatra lui s-a lărgit sensibil după împroprietărirea sătenilor la Primul Război Mondial: „Raza satului s-a mărit în urmă împroprietăririi din 1919-1921, când locuitorii lui, o dată cu lotul de pământ de muncă, au primit și câte un loc de casă. Extinderea satului s-a făcut spre vest și sud, de o parte și de alta a drumului câmpului și a șoselei ce vine dinspre Segarcea. Azi, pe toate aceste locuri de casă s-au construit locuințe noi din zid de cărămidă și s-au întemeiat gospodării frumoase" (p. 10). Un sat atât de întins posedă 5 „mahalale", cartiere cu toponimicele împrumutate de la numele neamurilor dominante în spațiile respective. În concluzie, Drănicul este un sat de tip adunat regulat. Cu toată vechimea sa, el este atestat documentar, datorită probabil pierderii documentelor anterioare, tocmai la *17 mai 1589*, printr-un hrisov de judecată dat de Mihnea voievod al II-lea. Toponimicul așezării de *Drănicu* e vechi – sl. *dren* – „corn", arbore care altădată făcea parte în mod obișnuit din copacii pădurii locale. Prezența mai multor toponimice în aria așezării, precum și în cele vecine, i-a condus pe cei doi monografiști la infirmațiile potrivit cărora vechimea așezării ar fi anterioară venirii

valului slavilor în secolul al VI-lea și că ar proba ipoteza conviețuirii vremelnice a populației mai vechi cu ei, pe care apoi, treptat, i-a asimilat.

Pe măsură ce așezarea urcă treptele istoriei, ea cunoaște în mod evident structuri economice și sociale noi. Inițial liberă, ea devine, datorită unor factori istorici încă neelucidați, un „sat boieresc", cu „rumâni" și boieri, cu independența socială pierdută. În secolul al XVI-lea era, alături de alte sate, proprietatea puternicilor boieri Craiovești. Satul trece – în lungul răstimp cuprins între secolele XV și XIX – dintr-o posesie boierească în alta, ba și într-una domnească (a lui Mihai Viteazul). În condițiile regimului medieval, rumânii, trăind în cadrul economiei închise, își produceau aproape totul pentru existență în gospodăriile lor și aveau o sumedenie de obligații față de stăpânii satului privind prestarea muncilor agricole pe terenurile acestora și îndeplinirea unor obligații fiscale și ostășești. Existența lor devenea de nesuportat în special în perioadele ocupațiilor streine vremelnice, cum s-a întâmplat, de pildă, în timpul stăpânirii austriecilor din anii 1718-1739. Condițiile de viață ale țăranilor nu s-au îmbunătățit cu mult nici în epoca modernă. Într-adevăr, prin reformele agrare din 1864-1902, sute de familii de țărani au primit, ca și în alte sate, numeroase loturi de pământ, dar problema țărănească n-a fost încă rezolvată pe deplin. Datorită uneltelor agricole rudimentare și factorilor climatici nefavorabili, producția agricolă rămânea, deseori, scăzută.

În aceste condiții economico-sociale critice, participarea drănicenilor la frământările sociale frecvente și la marile revoluții din 1821 și 1848, precum și la răscoala din 1907, este pe deplin explicabilă. În multitudinea manifestărilor lor, unele chiar violente, aceștia căutau să se sustragă de la îndeplinirea obligațiilor față de proprietarii pământurilor, îi amenințau pe slujitorii acestora și chiar pe ei, alungau autoritățile locale și județene deplasate în sprijinul boierilor, așa cum s-a întâmplat cu subcârmuitorul plășii în 1848 în mai multe rânduri, și ignorau ordinele severe ale guvernului. În cadrul reprimării crude a acestor manifestări cu ajutorul slujbașilor și al forței militare, țăranii erau obligați să-și reia lucrul pe moșiile stăpânilor, erau arestați, închiși și bătuți groaznic, ca în toamna lui 1848 și în primăvara lui 1907, cu grupuri masive de drăniceni răsculați. Cu aceleași speranțe ale îmbunătățirii situației lor materiale în viitor și dintr-un profund sentiment patriotic, numeroși drăniceni au participat, distingându-se ca adevărați eroi pe câmpurile de luptă, la războiul pentru independență din 1877 și la cele două războaie mondiale pentru reîntregirea patriei. Oricum, în prima jumătate din acest secol, grație primirii unor noi loturi de pământ prin reformele agrare și pătrunderii unor elemente moderne în comunitatea sătească, starea generală a oamenilor s-a îmbunătățit considerabil. Dar dezvoltarea ei continuă a fost curmată de izbucnirea ultimului război mondial. În perioada postbelică, comuna Drănicu, asemenea altor

așezări, a încercat să cunoască și să aplice într-o perspectivă utopică, noi concepte și tehnici în organizarea vieții social-economice complexe. Așezarea a dat culturii românești mai multe personalități prestigioase, printre care, omis pe atunci, pe acad. *Radu Voinea.*

*

În cursul îndelungatei și frământatei sale istorii, comunitatea din Drănicu a creat, din imperative existențiale și spirituale, o serie de elemente materiale și spirituale interesante și valoroase, primele componente fiind relevate nu numai în ultimul capitol dedicat folclorului, ci și în alte multe secvențe. Cu alt prilej s-a observat că satul Drănicu s-a format în valea cu același toponimic și că apoi s-a extins în părțile laterale, în special în prima jumătate a secolului nostru, încât acum este un sat de tip adunat.

Gospodăria actuală a săteanului, înnoită și bine organizată, se află situată atât în vatra veche cât și în cea nouă a satului. În „bătătura" sunt construite: locuința, așezată de obicei lângă uliță și cu fața înspre sud, o magazie și un pătul. Locuința actuală este de obicei un tip nou de casă „fără prispă, dar cu o mică verandă", cu două intrări și cu mai multe camere, având pardoseală, sobă de teracotă și vatra instalată într-o cameră cu intrarea separată sau într-una de sub pătul. Magazia și pătulul, sub care se găsesc 2-3 camere, sunt așezate pe o temelie de zid înaltă de 2-3 m. În perioada interbelică îndeosebi, mulți locuitori, pentru a avea unde locui temporar și pentru a aduna între timp banii necesari construirii unei case, își întemeiau gospodăriile începând cu ridicarea magaziei și a pătulului și a camerelor de sub ele. În majoritatea cazurilor, acoperișul acestora, al magaziei și al pătulului, este mult prelungit în față, alcătuind un șopron sub care se adăpostesc uneltele agricole, căruța ș.a. Dincolo de curte se găsesc parcelele cu depozitarea furajelor (clăi), cu grădina de zarzavat și cu pomi.

Autorii monografiei, dispunând de informații, reconstituie două tipuri de locuințe caracteristice, anterioare celui actual, din ultimele două sute de ani. În primul rând locuințele îngropate – *bordeiele.* „Primele locuințe în care au trăit înaintașii noștri – se relevă în monografie – au fost bordeiele, săpate în pământ, cu una, la trei camere. Intrarea se făcea prin gârlici. Se intra în prima încăpere – vatra – și de aici în una sau două camere de locuit. Bordeiul era acoperit cu pământ. Căpriorii acestei locuințe se chemau mârtaci" (p. 13-14). Într-o primă catagrafie din 1775 existau aici 17 bordeie în care locuiau 17 familii. Cu vremea s-au construit și locuințe la suprafață, cu pereții de nuiele și chiar de cărămidă, ceea ce reprezintă un evident progres. Tabloul acesta pestriț, cu bordeie și case, existent chiar în primul deceniu al secolului nostru, ne apare chiar într-un text dens al lui Policarp N. Voinea și Oprea M. Chiriță din lucrare: „Această popu-

lație trăind în 342 de locuințe și anume: 11 bordeie, dintre care unul cu o încăpere, 9 cu două încăperi și unul cu mai multe încăperi; 33 case de nuiele – lipite cu lut, dintre care 10 cu două încăperi și 23 cu mai multe încăperi; 298 case – din zid cu cărămidă, dintre care una, cu o încăpere, 42 cu două încăperi și 255 cu mai multe încăperi" (p. 146-147). Un al doilea tip caracteristic de casă este tocmai „casa cu prispă și foișor", având 1-3 camere pentru locuit și vatra, de obicei prima încăpere de la intrare și din care puteai pătrunde în celelalte camere de locuit. Această ultimă încăpere, importantă pentru depozitarea și pregătirea mâncării, era lipsită de tavan și pe grinzile ei erau fixate cuie mari în care se atârna carnea de porc, spre a fi afumată. Interiorul, cu o bună aranjare a componentelor lui, ne apare pregnant într-un tablou detaliat și colorat: „În ogeac, într-un colț, era vatra, unde se făcea focul și țestul pentru copt pâine, apoi coșul mare și corlata. Mâncarea se gătea în oale de pământ smălțuite, așezate în jurul focului. De o stinghie de lemn, existentă în coș, mai sus de înălțimea tavanului, se lega lanțul cu cârlig jos, în care se agăța tuciul de mămăligă. Se mai folosea în acest scop și un suport de fier cu trei picioare, numit pirostrie. Pe peretele opus vetrei, era instalată o laviță de lemn pe care se așezau căldările cu apa de băut și caucul respectiv. Pe peretele dinspre apus era o nouă laviță, pe care se puneau sacii cu mălai și făina de grâu. Mai târziu, această laviță a fost înlocuită cu o ladă cu 2-3 despărțituri, „hambarul". După cum vedem, vatra servea și de cămară" (p. 12-13). Restul camerelor erau destinate locuirii familiei. Sub casă, se afla pivnița, în care se păstrau putinile cu varză și murături, butoiul cu vin ș.a. Podul casei era folosit pentru depozitarea cepei, porumbului ș.a. Aceste două tipuri mai recente – „casa cu prispă și foișor (balcon)" și casa „cu o mică verandă" – domină peisajul arhitectonic al așezării.

Principalele *ocupații* ale locuitorilor din Drănic le formează *agricultura, legumicultura, viticultura, pomicultura, creșterea animalelor*. Dintre toate aceste ocupații, cea mai importantă pentru drăniceni rămâne agricultura. Dispunând de un pământ fertil, de un „sol cernoziom levigat", care ocupă spațiul cel mai întins și de un „sol de aluviuni", aici se practică o agricultură de bună calitate. Se cultivă plante cerealiere (grâu, porumb), industriale (floarea-soarelui, sfecla de zahăr), leguminoase (mazăre, fasole). Recoltarea cerealelor se efectuiază acum cu mijloace tehnice moderne, pe când în trecut se făcea cu mijloace rudimentare, arhaice. „Treieratul" grâului cu mijloace rudimentare este evocat cu date precise într-o scenă memorabilă: „Fiindcă am vorbit mai sus de «arie», vom arăta în puține cuvinte ce era *aria* și cum se treierau cerealele pe ea. Aria era o suprafață circulară, bine bătută, cât mai orizontală, care avea fixat în centrul ei un stâlp, ce se numea steajer. De acest steajer se lega un capăt al frânghiei, de celălalt capăt se legau 2-3 sau 4 cai. Grâul secerat se așeza pe această suprafață începând de la steajer spre exterior, formând un cerc. Snopii de grâu se dezlegau. Când totul era

gata, se aduceau caii, care se legau, alături unul de altul, de capătul liber al frânghiei, astfel ca toți să meargă pe snopii așezați pe arie. Se mânau caii de cineva care stătea în apropierea stâlpului, ca să nu facă drum lung și să meargă la pas, cunoscând că toți trebuiau să meargă la trap, altfel spicele nu se băteau bine. Pe măsură ce caii alergau pe arie, funia se înfășura pe stejer și apropia căii de el. Când funia era înfășurată toată, se întorceau caii în direcția opusă și grâul se călca spre exterior. Se făcea această operație de mai multe ori până când spicele erau bine sparte și boabele de grâu scoase din ele. Se scoteau caii de pe arie și se proceda la ridicarea paielor cu furca, apoi, grâul amestecat cu pleavă se strângea și se vântura alături, pe o cergă. La început, vânturatul se făcea manual, când bătea puțin vântul, mai târziu s-au fabricat vânturătoare mecanice, manevrate cu mâna" (p. 95-96). Legumicultura este o ramură a agriculturii ce s-a dezvoltat recent. Ocupație veche e viticultura, menționată frecvent în documentele istorice.

Meșteșugurile și instalațiile tehnice tradiționale, atât de necesare într-un sat, ne apar sporadic menționate. În localitate existau de obicei o serie de meșteri ce satisfăceau zilnic trebuințele gospodărești ale locuitorilor. Din instalațiile tehnice populare se menționează în mod deosebit moara – „moara de vânt", așezată pe deal, dar dispărută recent.

În privința *portului popular* al locuitorilor, autorii lucrării îl prezintă numai grafic prin trei desene, unul cu un bărbat, altul cu o femeie tânără și altul cu o bătrână, toți în costumul respectiv, cu precizarea că el era „vechiul port oltenesc – de Dolj" (p. 191). În schimb – precizează ei – azi: „Atât bărbații cât și femeile poartă haine confecționate din stofe și țesături de textile, cumpărate de la cooperativa de consum. Cămășile înflorate, din pânză de in sau bumbac, țesute în casă, se folosesc azi în măsura restrânsă" (p. 191). În continuare, descrie cu detalii piesele „portului nemțesc" pe timp călduros și pe vreme friguroasă.

În paginile monografiei lor, Policarp N. Voinea și Oprea M. Chiriță rezervă, de asemenea, un spațiu larg complexelor *aspecte ale folclorului*, având anumite particularități locale. Într-un prim plan se găsește sistemul obiceiurilor tradiționale, cu cele două mari categorii ale lui. *Obiceiurile calendaristice* apar în principalele lor manifestări. Un prim ciclu cuprinde obiceiuri și colinde de felicitare a oamenilor și de urare a prosperității gospodăriilor lor la sfârșit de an și început de an nou. În *Ajunul Crăciunului*, dis-de-dimineață, se practică un obicei mai rar: aducerea de către fiecare membru al familiei în casă a unui „braț de surcele, lemne sau coceni de porumb" și aruncarea în sobă a fiecărui component, însoțită de formula: „Dă, Doamne, ca anul ce vine să aducă din belșug grâu, porumb, legume, vite, pui" (p. 149); la terminarea aruncării întregului braț se rostește urarea: „La anul și la mulți ani!" *(Ibidem)*. În cursul aceleași zile urmează tăierea porcului și începerea colindatului cu steaua. La *Anul Nou*,

obiceiurile sunt mult mai numeroae, dintre care se amintesc: din noaptea lui – punerea vaselor și scularea vitelor în grajd sau în afara lui de către fetele ce doreau să-și cunoască norocul și viitorul matrimonial, organizarea „calendarului" popular cu ceapă și sare; din cursul primei zile a anului – „ziua moașei", constând în vizitarea moașei de către „nepoții" ei și servirea mesei în comun, și sorcovirea, posedând un text obișnuit de sorcovă. La *Bobotează* (6 ianuarie), în ajunul ei, botezarea tuturor gospodăriilor de către preot și aflarea norocului lor de către fete prin depunere sau nu, în cursul nopții de „chidă", de „chide de busuioc, din cel primit de la preotul satului". La *Sfântul Ion* (7 ianuarie) se practică un alt obicei interesant și rar, reconstituind un episod biblic: grupați pe fântâni, băieții petrec noaptea dinspre 7 ianuarie în jurul focurilor din preajma fântânilor – simbolizare a pazei Iordanului – pentru ca în cursul dimineții și al zilei să le boteze aici ori acasă pe fetele și femeile tinere. Și în această așezare se practică la *Lăsata secului, strigarea peste sat de către flăcăi* a fetelor nemăritate încă, dintre strigări una fiind mai interesantă: „Fata lui cutare cu leagăn de mătase, / La cutare-n casă!" (p. 155). De *Florii* se pun în poartă și prin pomi, ca simbol al belșugului, „mici ramuri de răchită", iar la *Sfantul Gheorghe* se fixează la poartă, ca semn al sosirii primăverii, „crenguțe de stejar". În *Vinerea Paștelui* se roșesc și se încondeiază ouă și se merge seara la denia mare. La *strodul Rusaliilor*, mulți țin sărbătoare și, cu credința ca să nu fie luați, „din căluș", poartă „pelin verde" la brâu. În trecut, „echipe de călușari jucau călușul timp de o săptămână, îmbrăcați în costume naționale, cu ciomege, pelin și busuioc la brâu și un steag, format dintr-un ștergar alb, pus în vârful unei prăjini" (p. 156). La sărbătoarea *Sfinților Petru și Pavel* întreaga colectivitate își amintește de moșii și strămoșii ei prin împărțirea de cireșe, vișine și mere de către gospodine.

Obiceiurile familiale tradiționale apar în lucrare prin toate cele trei componente ale lor. Aproape toate practicile și credințele legate de *nașterea* copilului sunt descrise. Ceremonialul *nunții*, început sâmbătă seara și încheiat duminică noaptea, domină capitolul obiceiurilor familiale prin prezentarea scenariului și prin relevarea selectivă a repertoriului lui muzical-literar. Dintre producțiile ceremoniale remarcăm: *cântecul mirelui, cântecul miresei, cântecul „de dus la cișmea"*. Ultimul cântec, cu o arie mai limitată, e adresat ginerelui și el deplânge dușmănia unor oameni față de flăcău: *„Foaie verde mărgărit,/ Plecai în sat să mă plimb/ Cu lăutarii cântând,/ Dușmanii se uită crunt./ Coborâi din deal în vale/ Se luă lumea de mirare,/ Că-s fudul și mă țin mare./ Ce-o avea lumea cu mine, / Că n-am făcut rău la nime..." (p. 160)*. Nu lipsește nici *Iertăciunea tradițională*. La o nuntă din Drănicu – Dolj se spun zeci de *strigături* frumoase și înțepătoare. În textul monografiei sunt transcrise 12 strigături cu valențe etice și artistice, ca: *„Sus pe deal la mărăcini,/ Fac fetele rugăciuni/ Vinerea și sâmbăta,/ Să se poată mărita"* (p. 169). Ceremonialul *înmormântării* apare în secvențele lui

importante. Se inserează 4 secvențe de bocete de soț, de mamă, de frați și surori în descrierea lui.

Poezia descântecelor figurează prin trei piese distincte – descântece de deochi, de scrisă (pentru fetele care se mărită) și de brâncă.

Cei doi autori ai monografiei satului lor natal acordă, de asemenea, o atenție sporită *cântecelor bătrânești* și *cântecelor lirice*. Primele cântece sunt ilustrate prin două texte epice excelente – o baladă haiducească, *Călin*, cu evocarea luptei crâncene a haiducului oltean Ion ăl Mare împotriva boierului Călin și o baladă familială, *Uncheșelu*, cu găsirea soției ca mireasă de către soțul întors din armată. Cântecele lirice ne apar reprezentate tot prin 2 texte prețioase – un cântec de revoltă, *Sună telefoanele*, și un cântec de dor, care ar putea fi intitulat *Pe deal pe la Cornețel* și din care s-ar putea desprinde un altul, de dragoste, cu titlul *Dragă mi-e ziua de vară*. Cântecul *Sună telefoanele*, valoros, cu o circulație locală, evocă direct și convingător marea răscoală țărănească din 1907, cu condițiile sociale dure și cu declanșarea acțiunilor violente, având acest început edificator: *„Sună telefoanele/ Și bat telegramele/ În toate primăriile/ Să strângă rezervele/ Din toate comunele/ Să vină pân-n seara,/ Că s-a revoltat țara. / Pentru hoțul de ciocoi/ De când a venit noi/ Nu mai vezi om cu doi boi,/ Nici haină bună pe noi..."* (p. 110). Adoptând o atitudine științifică față de folclor, autorii monografiei indică numele informatorilor din teren.

Toate aceste date etnologice și creații folclorice, care privesc un câmp larg de manifestări populare, se prezintă într-o mare diversitate și sunt încărcate de adânci semnificații etice și istorice. Tezaurizate în monografia lor de către Policarp N. Voinea și Oprea M. Chiriță, ele pot fi valorificate în manifestările cultural-artistice și în exegezele științifice.

ASPECTE ETNOGRAFICE ȘI FOLCLORICE ALE UNEI MONOGRAFII DESPRE FIERBINȚII DE SUS – IALOMIȚA

În deceniile 4 și 5 din secolul nostru au fost redactate zeci de monografii sătești de către învățătorii care doreau să obțină gradul I didactic. Constituirea acestui fond atât de bogat s-a datorat aplicării *Legii organizării învățământului* din 1934, care stipula obținerea gradului I didactic de către învățători pe baza unei lucrări strict personale. Majoritatea învățătorilor provenind din mediul rural, interesați în cunoașterea trecutului satelor lor natale ori de cel al așezărilor adoptive, au optat pentru elaborarea unei monografii sătești. Stimulați de examenul de grad, ei au constituit astfel un adevărat fond cu sute de monografii, care

tezaurizează valoroase informații etnografice și folclorice, atât de necesare pentru cunoașterea culturii populare de la mijlocul secolului nostru.

În conceperea și redactarea monografiilor, autorii lor au adoptat unul din cele două planuri monografice de pe atunci – unul elaborat de ministrul de interne Vasile Lascăr, în 1903, și altul conceput de Școala sociologică a prof. D. Gusti în perioada interbelică. În principiu, jumătate din opțiuni s-au oprit la primul plan și cealaltă jumătate – la cel de-al doilea. Spațiul redacțional al monografiilor, ocupat cu text scris de mână sau dactilografiat variază sensibil de la o lucrare la alta (6-160 de pagini).

Comentarea unor monografii valoroase poate trezi un legitim interes științific.

Monografia comunei Fierbinții de Sus – jud. Ialomița (Arh. Stat., Buc., dos. 697/1944, f. 39-93) de înv. Elena N. Negulescu, se înscrie în fondul respectiv al monografiilor și prezintă un interes științific deosebit. Lucrarea însumează 3 părți distincte: 1. *microalbum cu fotografii locale* (d. 38-48), 2. *Raport asupra stării gospodăriei generalului Arion în timpul ocupației germane la Primul Război Mondial* (f. 49-55) și 3. *monografia propriu-zisă* (f. 56-93), singura parte dactilografiată. Logic, succesiunea componentelor trebuia să apară inversată. Atunci lucrarea s-ar fi deschis cu monografia propriu-zisă, care ar fi fost urmată de cele două anexe. În mod evident, autoarea se ocupă în lucrarea sa numai de epoca contemporană, mai exact de perioada interbelică, capitolul cu istoria mai îndepărtată a așezării fiind complet omis, întrucât i-a lipsit documentația istorică imperios necesară din marile arhive și bibiloteci naționale. Însă perioada contemporană este temeinic prezentată sub multiple fațete.Autoarea lucrării, care le-au fost fierbințenilor mai bine de 10 ani (1 sept. 1932 – 6 febr. 1944, când termina lucrarea) învățătoare destoinică și i-a cunoscut adânc, se dovedește a fi un bun psiholog, posedând un ascuțit spirit de observație a fenomenelor locale. De altfel, în centrul atenției stă – mai accentuat decât în alte monografii similare din țară – colectivitatea sătească în contextul ei social-economic complex.

Comuna *Fierbinții de Sus,* formată pe atunci din satele *Fierbinții de Sus* și *Stroești,* este așezată pe malul stâng al râului Ialomița, la sud de București, la o distanță de 41 km. Toponimele așezărilor sunt explicate variat de legendele condensate aici. Mai întâi, *Fierbinții*: „Legenda spune că aici, fiind răscruce de drumuri între munte și baltă, s-au statornicit câțiva negustori care vindeau gogoși fierbinți trecătorilor, și de aci numele localități de *Fierbinți*” (f. 90). Și apoi *Stroeștiul:* „În ceea ce privește *Stroeștii*, după nume, se zice că ar fi fost întemeiați de *Stroe Buzescu*, căpitanul lui Mihai Viteazu” (f. 91). În absența documentelor certe autoarea nu poate preciza vechimea satelor, însă consideră satul Stroești mai vechi decât Fierbinții de Sus și pe Fierbinții-Târg mai nou decât primele două așezări. Potrivit planului anexat al așezării și unor afirmații

ale învățătoarei, comuna avea structura unei așezări de tip adunat. Geometria interioară a localității, cū drumurile și ulițele ei, era aproape perfectă. „Ulițele în Fierbinții de Sus – relevă autoarea – sunt paralele cu șoseaua, iar în Stroești – perpendiculare pe șosea" (f. 63). Posedă un relief plat și are un teren arabil (2 192,65 ha) apt pentru toate categoriile de culturi din țara noastră.

Acordând o semnificație deosebită colectivității sătești, autoarea monografiei o caracterizează complex. Reușește să desprindă trăsăturile fizice majore ale țăranilor fierbințeni și să le raporteze coerent la cele ale poporului român: „Înălțimea medie a locuitorilor este 1,70 m. În genere, sunt oameni vânjoși și puternici. Rezistenți la frig, ca și la căldură. Puțin pretențioși în ale mâncării și în ale îmbrăcămintei. În culoarea părului predomină castaniul. Forma capului specific românească: ovală, cu trăsături regulate, ochii în genere căprui. În ceea ce privește, culoarea pielii e olină spre brunet" (f. 60). În continuare, cu pătrundere psihologică, învățătoarea Negulescu caută să desprindă critic celelalte trăsături, cele morale, ale fierbințenilor, nu mai puțin importante: „Locuitorii comunei Fierbinții de Sus sunt oameni veseli și relativ buni. Cam fuduli. În general, sunt cinstiți, muncitori și economi. Femeile își păstrează cu religiozitate cinstea casei; rar câte o desfrânată care păcătuiește face de vorbă întregul sat" (f. 88). Vocația muncii în succesiunea anotimpurilor anului este reluată și subliniată pregnant în termeni memorabili: „Viața localnicilor se scurge în muncă aspră de plugar, care începe de când se ia zăpada și durează până dă iar zăpada. La munca câmpului ajută și copiii de ambele sexe, de la vârsta de 7 ani, iar femeia este nelipsită chiar când este însărcinată. De multe ori, naște pe câmp. Orele de muncă sunt de la răsăritul soarelui și până la apus. Iarna, femeile torc, îndrugă, țes, aleg scoarțe etc., iar bărbații îngrijesc de vite și se duc la cârciumă sau în răspântie unde stau de vorbă" (f. 88-89).

Principalele *ocupații* ale sătenilor erau cele caracteristice satelor de câmpie – *agricultura, pomicultura* și *creșterea vitelor* –, pe care de obicei le practică concomitent, acestea aflându-se într-o strânsă interdependență economică. Și dintre toate acestea, *agricultura* ocupa primul loc. Sătenii cultivau o largă gamă de plante, proprii Câmpiei Dunării: plante cerealiere (grâu, porumb, orez), plante leguminoase (mazăre, fasole), plante furajere (orz, ovăz, mei, lucernă, sfeclă), plante oleaginoase (floarea-soarelui, dovleacul), plante textile (cânepa, inul și bumbacul), zarzavaturi și chiar tutunul. Nu lipsesc din menționările exacte ale autoarei nici plantele medicinale (mușețelul, coada calului, izma, laurul, macul sălbatic etc.). Unele plante fuseseră introduse recent, chiar la începutul deceniului al 5-lea. Astfel, orezul s-a cultivat pentru prima dată în anul 1943, cu titlu experimental, pe 10 ha, în lunca Ialomiței. Rezultatele bune au determinat extinderea suprafeței cultivabile. Bumbacul a fost, de asemenea, o altă plantă introdusă atunci cu titlu experimental (f. 58). În relief de plin câmp,

pomicultura se bucura, evident, de mai mică atenție. Prin curți și grădini se plantau unii pomi fructiferi mai bine cunoscuți: caiși, zarzări, vișini ș.a.; mai rar, pruni și nuci. Mai multă atenție decât pomilor fructiferi acordau sătenii salcâmului, din cauza lipsei de lemn, încât fiecare familie poseda „în medie 20-30 salcâmi" (f. 73). Nu absenta din hotarul comunei nici via, căci aproape fiecare gospodar dispunea de o anumită vie în grădină ori la câmp. Strâns legată de agricultură era *creșterea vitelor*. Spre a arăta dimensiunile acestei ocupații, ea prezintă un tablou laconic al diferitelor categorii de vite din acei ani: 476 de cai, 18 boi, 320 de vaci, 45 de bivolițe, 360 de porci și 1600 de oi (f. 74).

Meșteșugurile tradiționale erau dintre acelea legate indisolubil de trebuințele stringente ale satului: fierărie, rotărie, lemnărie, croitorie etc. Nevoile gospodarilor le puteau satisface câte 2-3 meșteșugari specializați într-un anume meșteșug. În comună începuse să se înfiripe și o mică industrie reprezentată prin două „mori cu motor" și printr-o fabrică de extras uleiul.

În capitolul *Cadrul biologic*, Elena N. Negulescu se ocupă în mod special de locuințele oamenilor. Bazată pe informații certe și date statistice, ea reușește să dea un tablou amplu și nuanțat al tipurilor de case aflate într-o fază istorică de tranziție: „Casele de locuit în Fierbinții de Sus și Stroești, de altfel ca în toată această regiune, sunt în majoritatea lor făcute din gard de nuiele bulgărite cu pământ și lipite și spoite cu var. Sunt făcute din zid de cărămidă 30 de locuințe, din vălătuci de pământ 6 și restul de 535 din gard de nuiele. Sunt acoperite cu țiglă 73 de case, cu stuh 115, cu tablă de fier 373. Au pământ pe jos 501 de case, fiind cu dușumea numai 60. Până în anul 1942, erau cca 20 de bordeie în pământ în satul Stroești" (f. 63). Și structura lor interioară: „Toate casele, în general, sunt higienice. Au câte două, trei, sau patru odăi; foarte puține, mai ales cele ale țiganilor, sunt construite (din) câte-o cameră de locuit și cu o sală sau tindă. Ferestrele sunt suficient de mari să pătrundă lumina prin ele și toate au geamuri" (*ibidem*). Modalitatea de încălzire a camerelor rămăsese cea specifică zonei de câmpie: „Casele de locuit sunt încălzite iarna cu paie de grâu și cu coceni de la vite. În fiecare cameră de locuit este o sobă din cărămidă care se alimentează cu paie prin tinda casei. Cu toată îngrijirea gospodarilor de a-și clădi case cu mai multe camere, iarna, aproape toți dorm într-o singură cameră aleasă dintre cele mai mici din spatele casei" (f. 63). *Portul popular* al sătenilor, care fusese înlocuit între timp cu cel „nemțesc", era pe cale de dispariție la mijlocul celui de al 5-lea deceniu din secolul nostru. În privința purtatului părului, se mai întâlneau totuși în comună bărbați vârstnici „cu părul lung".

Alimentația sătenilor rămăsese în mare parte la componența ei tradițională, cu dominarea „felurilor" vegetale, proaspete sau conservate, preparate simplu. „Hrana locuitorilor acestor ținuturi – preciza Elena Negulescu – este compusă din alimente de natură vegetală în proporție de 75%, restul con-

stând din carne, brânzeturi, lapte, ouă. Înainte de Primul Război Mondial, hrana era mult mai puțin consistentă decât azi. Baza alimentației o formează în timpul iernii, mai ales: fasolea, varza, prazul și murăturile, cari sunt consumate mai mult ca aliment. După Primul Război Mondial, a crescut mult cota de carne, ouă, lapte, brânză" (f. 64).

În spațiul monografiei sale, autoarea se ocupă, de asemenea, de *folclorul* localității, mai exact de unele categorii folclorice. Constată că vechile credințe în „sărbătorile păgânești" (Filipi, Foca, Joile după Paști etc.) mai persistau încă pe atunci în mentalitatea unor oameni vârstnici. Din seria obiceiurilor nunții relevă o veche practică cunoscută cu sintagma „furtul fetei": „Căsătoriile se fac în mod obișnuit între tinerii de 20 de ani băieții și 17 ani până la 18 ani fetele. Cele mai multe căsătorii se fac în mod primitiv. Băiatul fură fata. După ce trăiesc unul, doi, trei ani, abia atunci se căsătoresc legitim. Obiceiul de a se fura fetele este instaurat cu adânci rădăcini și putem afirma că 80% din căsătoriile încheiate în ultimii 20 de ani în felul acesta au fost începute" (f. 63). În medie, o familie avea câte 4 copii (*ibidem*). Unele forme zonale ale obiceiurilor de muncă apar numai menționate. *Hora satului*, cu pitorescul și dinamismul ei, e evocată pregnant într-un text memorabil: „Tineretul merge la cârciumă unde joacă hora; de multe ori iau o pereche de lăutari (unul cu vioara și altul cu țambalul) și merg pe lunca Ialomiței, unde învârtesc horele și dansurile cele mai noi învățate de la orășeni. Dintre horele care se mai joacă, sârba, polca, brâul, geamparalele, polca pe furate, perinița au mai rămas; celelalte au dispărut. Când joacă perechi-perechi, te minunezi de învârtiturile ce le fac la comanda celui mai de seamă flăcău care strigă horile: «și la stânga de 3 ori și la dreapta stai pe loc»" (f. 89). În continuare, expune practica *descântatului*, atât de frecventă pe atunci. Descrierea o ilustrează cu 2 texte de descântece de deochi și de junghi (f. 71), valoroase artistic.

Din *creațiile literare folclorice propriu-zise, legendele și amintirile* istorice au interesat-o într-un grad mai înalt pe monografistă. Legendele, condensate, privesc formarea celor două sate ale comunei. Amintirile istorice, o categorie a legendei, se întind pe spații relativ largi și au o evidentă coloratură socială, fiind generate de comportarea bestială, aproape incredibilă a unor moșieri cruzi și rapaci față de locuitorii satului. Două amintiri istorice s-au grefat adânc în memoria colectivității. Cronologic, una evocă un episod dramatic dintr-o perioadă mai veche, din vremea domniei lui Ghica Vodă (1834-1842). Iată textul integral al „legendei": „Privitor la moșia pe care sunt așezați Fierbinții știm că a fost a lui Ghica. Legenda spune că după obiceiurile țarigrădene împrumutate prin fanarioți de curțile noastre domnești, Ghica ar fi avut un cafegiu Pase, în mâinile căruia a ajuns moșia. Prin ce împrejurări nu se știe precis. Tot legenda spune că ar fi fost câștigată la cărți. Cafegiul este om rău, aspru și foarte

ferogic. Venind în localitate să-și ia moșia în primire, a adunat locuitorii și le-a dat porunci grele și aspre. Atunci locuitorul Marin Buharu, om bătrân, a găsit de cuviință să ia apărarea celorlalți. Îndrăzneala a plătit-o cu o jumătate de mustață pe care i-a smuls-o cafegiul. Cu astfel de purtări umblând pașa prin împrejurimi a fost omorât în pădurea de la Balta Neagră, în apropiere de biserica lui «Popa Gheorghe»" (f. 91). Cealaltă amintire se referă la comportarea plină de cruzime a unei moșierițe de la începutul secolului nostru: „Sevasta Arion semăna la fire cu tatăl său. S-a purtat foarte aspru cu locuitorii. Avea paznici albanezi cari merg până acolo încât, dacă îndrăznește cineva să calce pe moșia cocoanei, îl împușcă. Astfel a fost împușcată o fată mare. Preotul Mincu Popescu a fost pălmuit de această femeie, iar preotul Gh. Scărlătescu a fost aspru dojenit că a îndrăznit să calce pe moșie... În timpul stăpânirii moșiei de către Sevasta Arion, s-a purtat proces între locuitori și ea, în anul 1906, pentru hotărnicia moșiei (e)i, cu care ocazie s-a întocmit și planul proprietății locuitorilor (din sat și din câmpie) de către ing. hotarnici Negrutzi și R. Dobrescu" (f. 92).

Toate aceste aspecte din variate domenii ale vieții complexe a comunei Fierbinții de Sus se încheagă într-o autentică și sintetică imagine a sa din deceniul al 5-lea. Imaginea se adâncește și se amplifică cu cele două componente auxiliare ale monografiei, deja menționate. Raportul despre „devastarea conacului generalului Arion" de germani în Primul Război Mondial, indică, pe baza unor cercetări solide la fața locului, proporțiile distrugerilor produse de către ocupanții vremelnici unei părți însemnate a economiei așezării, cu efecte catastrofale asupra colectivității. Al doilea component al lucrării îl constituie microalbumul fotografic, care însumează 19 fotografii, de mărime medie, destul de multe pentru proporțiile monografiei. Alcătuit selectiv într-o vreme când un asemenea instrument era valorificat sporadic în lucrările similare, microalbumul ridică considerabil valoarea intrinsecă a monografiei. Setul de fotografii este dispus ciclic pe planșe din coli de hârtie. Evantaiul lui ne apare întins, ilustrând instituții locale (primărie, școală, biserică), tipuri de țărani, ateliere meșteșugărești și instalații sătești (fierărie, moară), categorii de gospodării (de țărani înstăriți și țărani săraci), hora satului (2 foto), taraful de lăutari ș.a.

În perspectiva redactării unei monografii solide a așezării, lucrarea destoinicei învățătoare Elena N. Negulescu marchează o etapă extrem de fructuoasă și de importantă, deloc neglijabilă.

III. STRUCTURI ISTORICO-ETNOGRAFICE ZONALE

ÎNCEPUTURILE ÎNDEPĂRTATE ALE MIOVENIULUI ȘI CONSOLIDAREA LOR

Întinsa zonă a Piteștiului, cu componentele ei teritoriale din Argeș și Muscel, Mioveniul fiind situat geografic în nordul ei, a fost locuită de colectivități sociale încă „din epocile străvechi și vechi”[1]. Descoperirile arheologice (din cultura prund) incidentale și în campanii orgnizate de arheologi confirmă din plin asertiunea. În îndepărtata epocă a pietrei s-a desfășurat și s-a definitivat antropogeneza – apariția speciei umane. La acest proces complex și de durată, viața în colectiv și munca, în interferență cu alți factori importanți, au avut un rol primordial. Prin muncă, ființele acestea și-au creat unelte pentru asigurarea hranei și pentru apărare. Treptat hominidele, prin noi alte procese, s-au desprins din rândul animalelor și au devenit realmente oameni.

În perioadele epocii pietrei, destul de întinsă, oamenii aceștia trăiau în mici grupuri, în locuri sigure, făureau unelte simple din piatră, cu suprafețele adecvate scopului muncii: tăiere, găurire, cioplit etc. Începutul muncii a condus la cristalizarea meșteșugurilor, la urcarea pe treptele civilizației. Inventarul pieselor arheologice începe chiar cu uneltele primare, aparținând culturii de prund, frecventă îndeosebi pe Valea Argeșului și încheind cu variatele ciocane, topoare, cuțite, fragmente de ceramică etc., identificate la Mărăcineni, Ștefănești[2], Micești, Jupânești[3], Coșești, Piscani[4] ș.a. O astfel de unealtă, un ciocan a fost descoperit în perioada interbelică, în Mioveni, la „coada” Văii Negre, de către săteanul Ion Martalogu, care l-a predat Ateneului Cultural „Ionescu-Gion” din Pitești[5]. Păcat că autoritățile de resort din Pitești n-au luat măsurile optime, în anii 1974-1989, pentru supravegherea lucrărilor de demolare a gospodăriilor și de excavare a pământului pentru construirea blocurilor în Mioveni, în vederea descoperirii unor vestigii arheologice și istorice. Cum așezarea este veche și cum excavările s-au produs pe arii întinse, de mulți kilometri pătrați, surprizele nu s-ar fi lăsat așteptate.

---

[1] Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Istoria municipiului Pitești*, București, Ed. Academiei R.P.R., 1988, p. 35.

[2] *Ibidem*, p. 35 și urm.

[3] C. Rădulescu-Codin, *Muscelul nostru*, Câmpulung, 1922, p. 43, 47.

[4] Dragoș Mândrescu, *Arheologia văii Râului Doamnei. Vestigii preistorice până în epoca romană*, în „Argesis” (Pitești), vol. XII. p. 111-121.

[5] Inf. Ion I. Năstase, 70 ani, Mioveni; Mișu M. Robea, 62 de ani, Mioveni, 20 aug. 1970, Cules M.M. Robea.

Toate vestigiile neolitice din vasta zonă a Piteștiului, de la sud și nord ale orașului actual, duc la concluzia constituirii unor colectivități de oameni aici și la trecerea lor la o viață sedentară.

Progresele obținute în această epocă de către oameni au condus la alta, la *epoca metalelor* (cca 1700 î.e.n. – 106 e.n.), cu cele două mari perioade, a *bronzului* și a *fierului*. Acestea corespund, pe plan istoric cu apariția strămoșilor noștri direcți, cu geto-dacii. Pe noua treaptă a civilizației, ei au făurit, alături de cele mai vechi, noi unelte și arme de bronz și fier, s-au organizat în formațiuni statale, chiar într-un stat centralizat sub conducerea lui Burebista și consolidat în vremea lui Decebal în secolul I e.n. În sudul Muscelului, în care este inclus Mioveniul, s-au conservat și au fost descoperite zeci de topoare șlefuite, fragmente de ceramică, de vârfuri de săgeți, vetre, forme de întărituri geto-dacice ș.a. la Valea Stânii[6], Țitești, Conțești, Râncăciov[7] etc. Epoca romană este, de asemenea, bine reprezentată de urmele din satele tot din apropierea Mioveniului, precum castrul de la Purcăreni, vârful de lance la Valea Nandrii, trecerea Limes-ului Transalutanus prin vecinătatea orașului[8], „două posturi de observație" romane în Piscani[9] etc. Regiunea aparținea după războiul daco-roman din 105-106, provinciei romane Moesia Inferior și apoi provinciilor Dacia Inferior și Dacia Malvensis. Dealtfel, populația daco-romană „a stat la baza etnogenezei" poporului român, iar limba latină vorbită – la temelia formării limbii române.

Retragerea aureliană din anul 275 n-a însemnat absolut întreruperea vieții comunităților daco-romane din această zonă a sudului Muscelului. Mai ales că pe valea Râului Târgului era deja un vechi drum dacic. Într-adevăr, următoarele secole, datorită valurilor popoarelor migratoare, au fost tulburi și nesigure. Însă, după trecerea lor, într-o relativă perioadă de liniște, minusculele colectivități românești, ipotetic, s-au reorganizat într-un spirit nou, pe vechile spații sau pe altele noi, sub conducerea unor personalități locale, care deseori le va împrumuta numele – toponimul.

Satul Mioveni, parcurgând aceleași reguli ale istoriei naționale medievale timpurii, s-a format, sub conducerea unui demnitar local, de la care i-a împrumutat numele, în poienile și pădurile de pe ultimele două terase vestice ale Piemontului Cândești. Întrucât migrațiunea popoarelor nu se termina complet și teama față de ea încă persista, strămoșii noștri au căutat aici un spațiu strategic, de apărare, folosind obstacolele naturale – în poienile pădurilor seculare (numite mai târziu *Poiana Ghinii, Poiana Tronarilor* ș.a.) de pe ultimele două

6 Dragoș Mândrescu, Marius Miroiu, *Așezarea aparținând culturii Tei de la Valea Stânii, (comuna Titești, județul Argeș)*, în „Argesis", vol. XIV, 2005, p. 101.

7 Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Op. cit.*, p. 39-42.

8 Dragoș Mândrescu, *Op. cit.*, p. 107-121.

9 Teodor Dina, *Piscani, județul Argeș – 480 de ani*, în „Argesis", vol. XV, 2006, p. 243.

terase vestice ale Piemontului Cândești protejate la rândul lor, jos, de o întinsă luncă plină de bălți seculare, cu o floră de zăvoi, produse de cele două râuri locale neregularizate și care curgeau prin mai multe brațe, îngreunând enorm circulația oamenilor, uneori făcând-o chiar imposibilă. Un loc mai bun de apărare nici că se putea găsi în acele vremuri frământate! Cine s-ar fi încumetat să se abată din Drumul Mare Pitești-Câmpulung, risca enorm, căci trebuia să străbată perdeaua bălților și a mocirlelor, să urce niște dealuri pline de vegetație abundentă și să descopere o ipotetică așezare sau mai multe cu casele din lemn, părăsite temporar de stăpânii lor. Poate din această cauză lipsesc relatările despre Mioveni și despre alte sate vecine din jurnalele de companie ale unor armate și din jurnalele de călătorie ale unor străini prestigioși.

Primele documente despre Mioveni din secolul al XV-lea atestă existența în *forma medievală clasică a așezării,* procesul istoric durând sute de ani, nu decenii – *cu o populație creștinată ortodox, având o „mănăstire" (biserică), cu societatea împărțită în clase sociale, cu boieri și moșneni, cu hotarele precizate ale așezării* ș.a., încât constituirea satului s-a produs anterior întemeierii Țării Românești (1330), încă din perioada închegării voivodatelor, foarte posibil, luând în considerare descoperirea incidentală a unei urme arheologice în localitate și continuitatea populației daco-romane în zonă, chiar pe cuprinsul unei vechi așezări dacice. Tot în acele vremuri a apărut toponimicul localității – după un erou eponim.

În folclorul local circulă legenda potrivit căreia satul a fost întemeiat de un anume *Mioveanu (Mihoveanu),* de la care a reținut toponimul. O legendă înregistrată recent în două variante *Legenda satului Mioveni*[10] și *Legenda orașului Mioveni*[11] confirmă asertțiunea. Toponimicul de *Mioveni* provine de la *Mihu* – trecut prin filiera negr. *Mihai* și slavă *Mihov* – la care s-a adăugat sufixul patronimic – *eni,* care indică originea locuitorilor. Toponimicul s-a impus în cursul anilor; în prima parte a veacului al XIX-lea s-a renunțat oficial la consoana intervocalică *h.* Mihoveniul este însă unul din două toponimice din țara noastră: unul din Muscel care apare din adâncul istoriei în forma arhaică *(ch, h)* și altul care desemnează un sat din apropierea orașului Suceava, acum introdus în spațiul lui, cu forma veche. Sub raportul istoric, cele două toponime identice n-au nici un raport, nicio legătură între ele.

Astfel evoluat, vechiul sat Mioveni se află între anumite limite geografice (hotare) pe care le stabilise cu primii săi vecini (Malureni, Toc-

---

[10] Mihail M. Robea, *Basme populare românești,* București, Ed. Minerva, 1986, p. 799-800.

[11] *Idem, Băiatul de împărat și Iozefina-cea-Frumoasă.* Basme, legende și povestiri populare românești, București, Casa Editorială Muntenia, 1998, p. 96-98.

sabesti) încă cu alte secole înainte. Documentele evocate din secolul al XV-lea le menționează vag, dar cele din veacurile următoare le concretizează treptat. La începutul secolului al XIX-lea, satul Mioveni se învecina la sud cu satele *Malureni* (anul atestării 1456) și apoi cu *Colibași* (1655), devenit moșia mănăstirii *Vieroș,* pe o lungime de 9 km, la nord cu *Racovița* (1532), pe o distanță de 8, la est cu *Râncăciovul* (anul 1498), prin Valea Ruscului, pe o lățime de 2 km și la vest cu *Piscanii* (1532), prin Râul Târgului, pe o distanță de 2,5 km. Spațiul său geografic, de aproape 20 km pătrați, se prezintă de la est la vest, exact ca o uriașă secvență dreptunghiulară, dăltuită în cursul mileniilor de râurile Argeșelului și Târgului, a marelui amfiteatru natural al Piemontului Cândești. Cuprinsul acesta geografic al așezării, secționat în trei mari porțiuni, aproximativ egale, desfășurat de la est, începe, pe o treime din el, chiar cu un podiș, segmentat de pâraiele Ruscul, Valea Mare, Vieroșul și Stanciul și acoperit cu păduri seculare; continuă, pe o altă treime, cu cele trei terase, înveșmântate cu păduri mai mici și desișuuri și se termină, pe ultima treime, cu o luncă pe care șerpuiau, leneș, cele două râuri, sub forma unor brațe, producând numeroase bălți care i-au împrumutat denumirea luncii. Relieful era, în special atunci, un cadru natural ideal pentru desfășurarea vieții și protejarea omului.

Tocmai, într-un astfel de cadru geografic, în zona teraselor, probabil mai întâi pe prima terasă – fapt anticipat – și-au întemeiat vechii locuitori satul, cu gospodăriile lor. Având gospodăriile relativ risipite, satul era unul de *tip risipit.* Documentele epocii înregistrează fenomenul cu formulele toponimice: *Mihovenii de Sus* și *Mihovenii de Jos.* Încă ceva mai mult. Poziția socială a locuitorilor împărțise așezarea, la începutul secolului XIX-lea, în două componente: *Mihoveni,* cu moșneni, și *Părăști,* cu clăcași.

Părăști este totuși un toponimic apărut relativ recent, în primele decenii ale secolului al XIX-lea și care s-a impus în scurt timp în colectivitatea întreagă, fiind de fapt o creație a ei. În documente, toponimicul apare într-o Foaie de zestre din anul 1833, fără însă să i se cunoască semnificația: „Într-această «Foaie de zestre» se arată întâiași dată numele de *Părăști,* de care nu pomenește niciun document; am întrebat dar pe epistatul d-lui Alecu Angeleanu de unde s-au vârât numele de Părăști, și au răspuns că n-are nici un fel de știință despre aceasta”.[12] Încercând să-l explice, N. C. Constantinescu, în mod eronat, îl raportează la termenul grecesc al zilei de vineri, *Parascheva,* „pregătirea” din calendarul ortodox[13]. Explicarea toponimicului Părăști, destul de sinuoasă, trebuie căutată în contextul istoric local din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Printre dis-

[12]Mihail M. Robea, *Mioveni - Argeș, Corpusul de documente și inscripții ale orașului București,* Casa Editorială Muntenia, p. 168.

[13]N. A. Constantinescu, *Op. cit.,* p. 127.

pozițiile Regulamentului Organic (1830) erau unele care îndemnau în mod categoric pe locuitori să părăsească pădurile, poienele, ascunse și să întemeieze gospodăriile într-o nouă vatră, să se așeze „la linie”. Documentele epocii relevă implicarea locuitorilor din Mihoveni, atât din nord, moșnenii, cât și din sud, clăcașii, în acest proces epocal de modernizare, care a durat peste un secol (1830-1930). Toate satele vecine – și nu numai – au parcurs vremea înnoirii și sistematizării, din epoca modernă. Și toponimia așezărilor sistematizate a cunoscut anumite modificări sensibile. Căci terenurile respective rămase libere de către gospodării și golite de către sătenii-clăcași – au devenit altfel spus niște *locuri părăsite, o părăsiște.* Fenomenul denumirii vechii vetre a satului cu termenii de *părăsit(ă) și părăsiște,* în condițiile strămutării ei este consemnat chiar într-o hartă oficială mai detaliată a localității – pe terenul abandonat scrie vizibil: *Miovenii părăsit.* Locuitorii din partea de sud a Mioveniului, cuprinsă între pârâul Iadul și satul Colibași, cu clăcași, au împrumutat ca toponimic al noii vetre denumirea dată vechii vetre sătești – adică *Părăști.* Termenul *părăsiți,* parcurgând normele fonetice, a devenit **Părăști.** Autoritățile dar și stăpânii satelor cu clăcași, interesați ca localitățile să aibă toponimicul lor definitivat, au contribuit enorm de mult la impunerea și popularizarea lui.

La sfârșitul epocii medievale, populația se înmulțise prin roire, deși lent, într-o anumită măsură. Într-o primă catagrafie din 1810, ea ajunsese la 221 de persoane: 92 de bărbați și 129 de femei. Un spor sensibil al ei se va înregistra abia în epoca următoare.

500 de ani de atestare documentară

MIOVENI-ARGEȘ – O VECHE VATRĂ DE ISTORIE ȘI CIVILIZAȚIE*

Așezarea socială, Mioveni, de la a cărei primă atestare documentară conservată se împlinesc 500 de ani, se numără printre cele mai vechi sate ale Argeșului. Se află situată la confluența râurilor Argeșelului și Târgului și la nord-est de Pitești cu 16 km.

Având un cadru geografic ospitalier omului, spațiul său a fost populat încă din vremuri îndepărtate. Satul Mioveni, constituit în feudalismul timpuriu, a cunoscut în întregime toate ultimele trei orânduiri sociale. Potrivit tradiției locale, acesta ar fi fost întemeiat de un reputat strămoș, Mi(h)oveanu, mai curând

---

* Inițial, articolul purta acest titlu. Însă, cum Mioveniul aparținea pe atunci (1985) de Colibași, redacția revistei „Argeș”, din motive de precauție față de autoritățile de resort, i-a schimbat titlul în *Mioveni – un oraș lângă o uzină.* Acum se revine la titlul inițial.

unul numit *Mihu (Mihov)* la care s-a adăugat sufixul patronimic – eni. În cursul epocii medievale, de la întemeietor, și-a consacrat forma fonetică Mihoveni, cu *h* intervocalic, căzut la începutul secolului trecut.

Odată format, satul Mioveni, asemenea altor așezări ale voievodatului și apoi ale țării, a început să se dezvolte și să cunoască caracteristicile fundamentale ale feudalismului, printre care structurarea comunității în clase sociale, statuarea raporturilor de dependență și instituierea economiei naturale. Evoluția aceasta istorică este reflectată într-un document dispărut, emis de domnul Radu cel Frumos (1462-1475). Hrisovul dispărut consemnează închinarea de către Dragomir și Zlatco a moșiei lor, jumătate din satul Mihoveni, jupanului Drăghici al lui Stoica. Un alt document, ulterior, din *7 septembrie 1485*, păstrat însă, rezumă transferul anterior al ocinei, consemnează vânzarea moșiei respective și a unei jumătăți din „mănăstirea Mihovenilor", pe 600 aspri și a unui cal bun de 300 aspri", de către Drăghici lui Stan Macrea și Stoia și întărește stăpânirea ultimilor. Ambele documente înregistrează peremptoriu structura medievală complexă și avansată a așezării în secolul al XV-lea.

În secolele următoare, XVI-XVIII, satul Mioveni s-a dezvoltat, deși lent, și și-a precizat hotarele, care, în linii mari, s-au menținut până în epoca actuală. La începutul secolului trecut se întindea, în lungime, de 4.500 de stânjeni, din apropierea Râului Târgului până în valea Ruscului (Râncăciov) și, în lățime, pe 850 de stânjeni, între limitele satelor Racovița, Colibași, Izvorani. Satele vecine apar atestate mult mai târziu: Colibași (anul 1655), Izvorani (1493), Vieroș (1527), Racovița (1532), Piscani (1532). Populația, înmulțindu-se prin roire și dorind să evite agresivitatea invaziilor străine, și-a ridicat gospodării izolate, printre crânguri, pe toate terasele vestice ale Piemontului Cândești. Așezarea avea deci configurația unui sat risipit, care, după catagrafia din 1810, număra 221 de locuitori. În deceniile următoare, ritmul demografic s-a accelerat, urcând la 163 de familii în 1831.

Populația așezării cunoscuse încă din prima fază a existenței sale medievale complexul proces al stratificării sociale, cu boieri (mai exact mici boieri), în număr de 2-3 familii contemporane; moșneni, situați în nordul satului, cu proprietățile în devălmășie, și rumâni, aflați în sudul localității. Inegalitatea socială și abuzurile boierilor și clerului au generat variate frământări sociale în rândurile țărănimii.

În cadrul economiei naturale, ocupațiile principale ale țăranilor cuprindeau agricultura, pomicultura, viticultura, lucrul la pădure și creșterea animalelor. Ocupațiile secundare, practicate sporadic, se limitau la vânătoare, pescuit, culesul din natură. Meșteșugurile, legate direct de confecționarea uneltelor și construirea gospodăriilor, erau reprezentate de obicei prin câte 2-3 dulgheri, brutari, fierari, zidari. Nu lipseau instalațiile tehnice: morile, teascurile, alambi-

curile. Comerțul era animat prin desfacerea de produse locale (lemn, vite etc.) și prin aprovizionarea cu cereale, îndeosebi din Pitești.

În funcție de ocupațiile și de meșteșugurile practicate, miovenii își organizau și își construiau gospodăriile lor. Gospodăria de tip agrar-pomicol domina. Tipurile frecvente de casă în epocă: monocelulară și bicelulară, flancate de anexe (adăposturi pentru animale și furaje). Aceeași catagrafie din 1810 a reținut, pentru Mioveni, 44 de case.

În epoca modernă, satul Mioveni, o celulă vie a societății românești, cunoaște, datorită desfășurării marilor evenimente politice și pătrunderii elementelor capitaliste în structura sa, un nou salt istoric în evoluția ei și un început de modernizare. Populația a sporit în mod vădit de la 656 în 1838 la 762 de locuitori în anul 1914. Trecându-se după 1840 la opera de sistematizare a localității, gospodăriile singuratice au început să fie coborâte de pe dealuri în vatra satului, pe ultima treaptă, și „să se înșire" la „linia" șoselei și ulițelor. Alături de alte așezări, satul Mioveni a contribuit cu luptători, unii căzând în luptă și cu donații în alimente și îmbrăcăminte la marile evenimente istorice ale epocii – revoluția de la 1848, Unirea Principatelor Române, Războiul de Independență și Primul Război Mondial.

Structura comunității miovene, modificată de factorii economici, era alcătuită din moșieri, țărani mijlocași, țărani săraci și meșteșugari. Reforma agrară din 1864, prin care au fost împroprietărite 28 de familii cu 177 de pogoane, împreună cu un izlaz de 50 ha, n-a rezolvat absolut problema acută a lipsei de pământ a țărănimii.

În contextul lărgirii și diversificării economice agrare, sătenii s-au străduit să adapteze cât mai mult sistemul gospodăriilor lor la exigențele ocupațiilor și să-i desăvârșească structura. Sporind între timp, numărul caselor ajunsese la 194 în 1893. Spre sfârșitul epocii, se distingeau două categorii de case, ambele cu sală: 1) „casa joasă" (cu parter), cu tipurile monocelular, bicelular și tricelular, și 2) „casa înălțată" sau „casa musceleană", având locuința la etaj și pivnița la parter.

Următoarea epocă, epoca contemporană, comunitatea din Mioveni o parcurge în cele două perioade istorice distincte. În perioada interbelică, colectivitatea aceasta, în contextul complex al consolidării statului român unitar, și-a refăcut economia afectată grav de război și a continuat să se dezvolte în sensul modern. În pofida mortalității infantile accentuate și a migrărilor, populația ajunsese, în 6 aprilie 1941, la 1.042 de locuitori, care trăiau în 276 de case, cu planurile cunoscute. S-a încheiat sistematizarea vetrei satului, în formă de dreptunghi, completată cu noi gospodării agro-pomicole și înfru-

musețată cu construcții social-culturale (primărie, școală, complex cultural-artistic) și cu vile. Configurația așezării: *sat adunat*. Aici pe a doua terasă vestică a Piemontului Cândești, a început, chiar în anii războiului, formarea unei platforme industriale prin construirea unei mari uzine, devenită mai târziu *Uzina de Piese*, cu infinite implicații social-economice asupra așezărilor din zonă.

Structura comunității sociale cuprindea acum: moșieri, țărani mijlocași și săraci, dar și muncitori, al cărui nucleu se conturase în jurul anului 1925 și se dezvoltase, după 1942, cu sătenii angajați și calificați pe șantierul uzinei. Majoritatea covârșitoare a populației active se afla angrenată în ocupațiile și meșteșugurile tradiționale. Dezvoltarea puternică a grădinăritului a situat Mioveniul pe primul loc în județ. Însă declanșarea ultimului război mondial va rupe ritmul acestei activități social-economice.

În anii construcției postbelice caracterizați prin profunde înnoiri politice, economice, sociale și culturale, în mai multe etape, localitatea Mioveni, ca și alte așezări din țara noastră, a cunoscut multiple și adânci transformări. Administrativ, satul formează, din 1968, cu încă 6 localități, comuna Colibași, având reședința la Mioveni. Într-o primă etapă (1944-1972), comunitatea din Mioveni, sub conducerea organelor de stat, a contribuit cu militari și cu bunuri materiale la războiul antihitlerist, a realizat reforma agrară (1945) și-a refăcut economia ruinată. Tot acum a intrat în funcțiune marea platformă industrială destinată construirii de autoturisme „Dacia", având 23.000 de constructori. În rândurile acestora intră succesiv, după studii și calificări, numeroși mioveni. Mai mult de două treimi din populația activă lucrează pe platformă. Așezarea are un *caracter industrial-agrar*. Ridicarea unor case pluricelulare, executarea anumitor lucrări edilitare, introducerea iluminatului electric etc. i-au conferit localității un aspect urban. Pe cuprinsul ei se aflau 334 de locuințe în 1966.

În a doua etapă (după 1972), satul Mioveni cunoaște – la indicația expresă a organelor superioare de stat – evenimentul istoric al transformării lui structurale în oraș destinat deopotrivă miovenilor și muncitorilor de la *Întreprinderea de Autoturisme*. În anii 1973-1985, aici au fost executate ample lucrări edilitare, s-au construit zeci de alei și șosele moderne, s-au înălțat zeci de blocuri, cu 6.400 de apartamente locuite de 22.000 de persoane, au fost date în folosință nenumărate unități comerciale și de prestări de servicii. Înălțarea orașului se afla în plină desfășurare, spre a se ajunge în final la construirea de 15.000 de apartamente, pentru 50.000 de locuitori.

CUM S-AU FORMAT NUMELE ÎN MUSCEL

Numeroase documente strânse într-un timp îndelungat din diferite arhive publice și particulare în cadrul redactării istoriei Miovenilor – Muscel ne îngăduie să vedem căile care au dus la formarea numelor locuitorilor din această comună. Este de semnalat încă de la început că procesul de formare a numelor este în strânsă legătură cu dezvoltarea istorică a vieții satului. Pentru a ajunge la actuala situație, ele au trebuit să străbată o cale lungă, întortocheată, ca și istoria comunei însăși.

Vom vedea, mai întai, în rândurile de mai jos, căile, în număr de trei, pe care s-au format numele țăranilor și apoi ale familiilor fostei clase conducătoare:

1. Prima categorie de nume cuprinde pe acelea din *calendar*. Istoricește ele sunt cele mai vechi. Din actele cu caracter diferit se vădește că toată țărănimea de aici avea la început– asta până la începutul veacului al XVI-lea, când noile condiții istorice favorizează crearea și a altor categorii – drept nume de familie numele de botez al unuia din părinți. Ca atare, ele variau de la o generație la alta. Numele de botez era legat de numele de familie (numele de botez al părintelui) prin cuvântul slav *sin*, adică în românește „fiul lui". Un exemplu: *Ion sin Marin. Ion* este numele de botez, iar *Marin* numele tatălui. Pe măsură ce limba română pătrunde și în cancelariile administrației, *sin* este înlocuit cu *al lui*. Sub această formă primitivă se prezintă majoritatea numelor țăranilor din Mioveni până în ultimul pătrar al veacului al XIX-lea, când legea stării civile îndepărtează intercalația *al lui*. Dispărând articolul, numele de botez al părintelui rămâne ca nume de familie urmașilor. Astfel, referindu-ne la exemplul de mai sus, se obține: *Ion Marin*. Din momentul dispariției articolului, *Marin* devine nume de familie oficial pentru urmașii lui, fără să se schimbe de la un rând de oameni la altul. Faptul acesta de imobilitate, de neschimbare a numelor, survenit la sfârșitul veacului trecut, își găsește explicația în modul de producție capitalist care necesita o ordonare a lucrurilor și în acest domeniu.

2. Cea de a doua categorie de nume o formează *poreclele*. La început, ele circulau neoficial, dar când numărul familiilor de țărani a crescut și necesitatea diferențierii numelor s-a accentuat, poreclele au fost trecute în acte cu titlul de nume. Îndată ce acest fenomen ia proporții largi, vechiul nume de familie (numele de botez al unuia dintre părinți) cade. Faptul este consemnat de documente după anul 1600. Poreclele care au devenit nume își au obârșia în caracterele fizice și morale *(Uscatu, Bălan, Roșu, Surdu)* și alte diferite surse *(Ciubuc, Geantă, Boboc, Culcuș etc.)*.

La acesta se mai adăuga o grupă de porecle care au o obârșie specială, fiind direct legate de istoria satului. După anul 1850, apar în Mioveni diferiți meseriași, ca: croitori, morari, zidari etc. Pentru că oamenii aceștia aveau ca nume de familie numele de botez al părinților, poreclele s-au adăugat la ele cu multă ușurință și au devenit nume permanente pentru urmași. Dintre aceste nume cităm: *Moraru, Zidaru, Olaru, Zugravu, Brutărea, Vieru* etc.

3. Ultima categorie de nume arată originea celui care l-a purtat pentru prima dată. Ele s-au dat de localnicii satului tuturor locuitorilor veniți din alte sate, fie că aceștia aveau sau nu un nume de familie. Ele sunt semnalate de documente după secolul al XVII-lea. Îndată după secolul al XVII-lea mulți țărani săraci, datorită înăspririi formelor de exploatare în localitățile respective, au preferat să părăsească locurile lor și să se așeze pe alte meleaguri. Așa s-a făcut că o mulțime de țărani săraci câmpeni s-au așezat în satele din sudul Muscelului; deci și în Mioveni. Sătenii mioveni le dădeau ca nume de familie numele localității părăsite, la care se adăuga sufixul *-escu.* Numele acestea începeau să întovărășească numaidecât pe cele de botez, mai cu seamă în acte. Iată câteva dintre acestea care arată din ce depărtări ale țării s-au așezat diferiți locuitori în Mioveni: *Oltenescu, Vlăscenescu, Slătinescu* etc...

Mecanismul înregistrării numelor și proveniența din a doua și a treia categorie s-a făcut în decursul vremii așa cum a arătat B. Aborigeanu în articolul *Cum s-au transformat poreclele în nume*, publicat în „Cum vorbim", februarie 1950).

Cu privire la numele purtate de familiile fostei clase conducătoare, de-a-lungul istoriei, în societatea feudală și capitalistă, observăm o serioasă deosebire. Ocupând funcții în treburile statului sau ale județului, ei purtau înainte sau după numele de botez denumirea ocupației drept nume. Dacă urmașii, și asta o găsim în cazuri excepționale, nu aveau nici o îndeletnicire în aparatul de conducere, ei moșteneau ca nume denumirea ocupației tatălui lor. Legea stării civile i-a surprins pe boierii locali în ambele cazuri.

În felul acesta, s-a ajuns la situația de azi a numelor de familie ale locuitorilor din comuna Mioveni – Muscel. Când am colecționat documente pentru scopul lucrării mele, m-am lovit și de diferite acte care priveau istoria comunelor învecinate. Documentele referitoare la istoria comunelor vecine: Racovița, Colibași, Piscani și altele, arată clar că și acolo formarea numelor a urmat căi identice cu ale formării numelor în Mioveni-Muscel.

Mihail M. Aebor

ASPECTE ISTORICE ȘI ETNOGRAFICE DIN MIOVENI – ARGEȘ – 500 DE ANI DE ATESTARE DOCUMENTARĂ* –

Localitatea Mioveni este una din cele mai vechi așezări ale Muscelului. Se află situată lângă confluența râurilor Argeșelului și Târgului, la distanța de 36 km de Câmpulung și la 18 km de Pitești. Până la ultima organizare administrativă (1948), satul aparținea judeului Muscel.

Având un relief complex, așezarea dreptunghiulară se întinde în direcția vest-est, pe piemontul Cândești, pe trei terase ale Argeșelului și în luncile râurilor Argeșel și Târgului. O bogată rețea hidrografică, alcătuită din Argeșel și pâraie, străbate și udă relieful. Partea vestică a localității e destinată vetrei și agriculturii ei, iar partea estică e acoperită cu întinse păduri de stejar și fag. Posedând un cadru geografic atât de ospitalier pentru om, spațiul actual al Mioveniului a fost locuit încă din vremuri îndepărtate.

Așezarea contemporană Mioveni e întemeiată în perioada timpurie a epocii medievale. În cursul frământatei sale istorii, ea a cunoscut din plin ultimele trei orânduiri sociale. Principalele lor momente istorice se pot reconstitui cu ajutorul izvoarelor documentare.

Constituit la începutul epocii medievale, satul Mioveni a cunoscut toate trăsăturile specifice ale acestei epoci. Ca în majoritatea covârșitoare a așezărilor noastre sătești nu se cunosc în mod concret momentul și împrejurările istorice ale contituirii satului Mioveni (Mihoveni). Potrivit tradiției locale, acesta ar fi fost întemeiat de o personalitate proeminentă, un „bătrân" autoritar sau un dregător ascultat pe nume *Mihoveanul*, mai curând unul numit *Mihov (Mihu)*, foarte numeroși în trecut, la care s-a adăugat sufixul patrionimic *eni*, care ar indica originea locuitorilor. În cursul epocii medievale, toponimicul, împrumutat de la „întemeietor", și-a consacrat forma fonetică *Mihoveni*, cu *h* intervocalic, care a căzut abia la începutul secolului trecut. Oricum, așezarea a fost constituită strategic pe un spațiu geografic adăpostit, accidentat, izolat, în preajma pădurilor adânci, spre a fi ușor apărat de frecventele invazii pustiitoare.

Odată întemeiat, satul Mihoveni, asemenea altor așezări ale voievodatului și apoi ale țării, a început să se dezvolte și a cunoaște caracteristicile esențiale ale feudalismului, printre care structurarea colectivității în clase sociale, statuarea raporturilor de dependență, instituirea economiei naturale. Evoluția istorică este înregistrată de un document pierdut din timpul domniei lui Radu cel Frumos (1462-1475). Într-unul din acei ani ai domniei lui, boierii

---

*Numeroase informații din acest studiu sunt împrumutate din: Mihail Robea, *Monografia comunei Mioveni din regiunea Argeș* (ms., 1953).

Dragomir și Zlatco au închinat moșia lor, jumătate din satul Mihoveni, jupânului Drăghici al lui Stoica. Un alt document din *7 septembrie 1485*[1], păstrat însă, rezumă închinarea aceasta, consemnează vânzarea moșiei respective și a unei jumătăți din „mănăstirea Mihovenilor" pe „600 aspri și un cal bun de 300 aspri" de către Drăghici a lui Stoica lui Stan Macrea și Stoia și întărește stăpânirea ultimelor. Evident, prima atestare documentară a satului Mioveni e făcută de primul document dispărut emis de Radu cel Frumos. Ambele hrisoave consemnează structura medievală avansată a satului.

În secolele următoare (XVI-XVIII), satul Mihoveni s-a dezvoltat și și-a precizat hotarele. La începutul secolului al XIX-lea se întindea în lungime din apropierea Râului Târgului până în valea Ruscului, pe 4500 stânjeni, și în lățime, între hotarele satelor Racovița și Colibași, pe 850 stânjeni[2]. Satele vecine apar atestate mult mai târziu: *Racovița* (anul 1532), la nord; *Tocsabești* (dispărut, 1512), *Vieroș* (1527), *Colibași* (1655) și *Izvorani* (1493), la sud; *Piscani* (1532), la vest; *Râncăciov* (1498), la est. Între timp, populația așezării, înmulțindu-se prin „roirea" familiilor și dorind să fie ferită de invaziile diferitelor armate străine, și-a ridicat gospodăriile singuratice și în crânguri, dar în cadrul neamului, și pe următoarele două terase ale amfiteatrului piemontului Cândești. Fenomenul demografic va fi consemnat de documente prin formulele toponimice: *Mihovenii de Sus, Mihovenii de Jos*. Încă la începutul secolului al XIX-lea s-a desăvârșit în sudul așezării, prin „roire", un mic sat, cu toponimicul *Părăști (Părești)*, având totuși 38 de familii în anul 1831[3]. Întreaga așezare avea astfel configurația unui sat risipit. După o primă catagrafie din 1810[4] populația din Mihoveni se ridică la 221 de locuitori: 92 bărbați și 129 femei, acestea fiind în mod surprinzător cu mult mai numeroase decât bărbații. Creșterea populației se produsese aproape exclusiv, căci imigrația era un fenomen rar aici, prin sporul natural. În deceniile următoare, ritmul de creștere al populației s-a accelerat. În 1831, de pildă, se găseau aici 163 de familii (Mihoveni: 125; Părăști: 38)[5].

Populația așezării cunoscuse încă din prima perioadă a existenței sale medievale complexul proces al stratificării sociale, cu boieri, moșneni și rumâni. Boierii locali, mai exact micii boieri, se aflau în număr de 2-3 familii contemporane, locuiau în centru și aveau proprietățile în sudul localității. Alături de aceștia, s-a infiltrat aici, treptat, stăpânind însă terenuri limitate, clerul mănăstirilor Vieroș și Valea. Moșnenii, al căror număr scădea continuu, formau majori-

1 Mihail M. Robea, Mioveni – *Argeș, Corpusul de documente și inscripții ale orașului, p.35.*
2 *Ibidem*, p. 139.
3 *Ibidem*, p. 88.
4 *Ibidem*, p. 80.
5 *Ibidem*, p. 88.

tatea covârşitoare a populaţiei, ocupau jumătatea de nord a satului şi stăpâneau pământul în devălmăşie. Rumânii, moşneni deposedaţi, ocupau îndeosebi partea de sud a aşezării şi se aflau pe proprietăţile boierilor locali. Ei îşi pierduseră pământurile în împrejurimi critice. Documentele contemporane au reţinut în special trei căi „clasice" de înstrăinare a proprietăţilor ţărăneşti: vânzarea, nerestituirea la termen a împrumuturilor contractate cu boierii şi donaţia. Astfel, mai mulţi moşneni dau, în septembrie 1700, două funii şi jumătate de pământ lui Mihalcea biv vel stolnic[6]. Stanciu Grădiaţiţa, se pare, îşi pierde „moşia" şi devine „rumân" al lui Tudoran clucer din Aninoasa în 1668, fiindcă n-a putut să-i restituie nişte bani[7]. În fine, Serafim Mihoveanul, călugărit, îi face danie mânăstirii Vieros, în septembrie 1708, „partea mea de moşie din Mihovenii de Sus"[8].

Moşnenii şi rumânii mihoveni, în pofida naturii deosebite a proprietăţilor şi a inventarului agricol, aveau aproape acelaşi destin istoric; condiţiile de muncă şi de trai erau mult apropiate. În cadrul economiei naturale, ocupaţiile lor principale erau: agricultura, pomicultura, viticultura, lucrul la pădure şi creşterea animalelor. Mihovenii practicau agricultura în luncile râurilor Argeşelului şi Târgului şi, parţial, pe primele două terase ale amfiteatrului Cândeşti. Începând după 1800, când terenurile arabile locale deveniseră insuficiente, sătenii au început să ia în dijmă felurite loturi de la unele mânăstiri (Vieroş, Nămăeşti şi Valea) pe moşiile lor din satele vecine: Piscani, Izvorani ş.a. Cultivau cereale (mei, grâu, porumb), legume (castraveţi, fasole etc.) şi anumite plante textile (cânepă). Pământul îl lucrau cu un inventar rudimentar.

Pomicultura ocupa, poate, al doilea loc important în economia mihoveană. O practicau deopotrivă sătenii pe suprafaţa ultimelor două trepte ale amfiteatrului, pe dealuri, în livezi şi grădini. Se cultivau pruni, zarzări, nuci etc. pentru fructe, ţuică şi lemne de foc. Merii, perii, cireşii ş.a. creşteau în stare sălbatică. La începutul secolului al XIX-lea cultura pomilor s-a lărgit mult[9]. O catagrafie de la începutul epocii următoare (1838) a găsit 20 254 de pomi (19 688 de pruni şi 566 de copaci pomet")[10].

Viticultura era practicată relativ limitat. Mai mulţi locuitori aveau plantaţii vechi de vie pe coasta penultimei terase a amfiteatrului, pe „Dealul Viilor". Acoperea parţial consumul local, încât sătenii mai luau cu dijmă terenuri viticole din Izvorani, Văleni, Piscani.

---

6 *Ibidem*, p. 62.

7 *Ibidem*, p. 61.

8 *Ibidem*, p. 64.

9 Mihail M. Robea, *Aspecte ale pomiculturii şi viticulturii din Mioveni-Argeş şi din alte sate vecine*, Extras, 1980, p. 318-324.

10 Arh. St. Buc., *Catagrafia* 54/1838, f. 304-306, 317-320.

Lucrul la pădure s-a conturat treptat ca o ocupație principală într-o așezare cu vaste păduri ce-i acopereau mai mult de jumătate din suprafață. Într-o epocă cu economia naturală, lucrul la pădure se limita la tăiatul lemnelor de foc, de construcție (temeiuri, stâlpi, căpriori etc.) și de garduri (bulumaci, lați, nuiele etc.).

În fine, *creșterea animalelor*, căreia i s-a acordat o importanță sporită atât pentru nevoile muncilor agricole cât și pentru trebuințele alimentației și confecționării îmbrăcămintei. Aceeași catagrafie menționată înregistrează aici 40 de cai, 222 de boi, 149 de vaci, 101 de capre, 55 de oi, 265 de porci.

Ocupațiile secundare, limitate și sporadice, constau în vânătoarea în pădurile locale, pescuitul în râurile Argeșelului și Târgului și albinăritul în spațiul gospodăriei.

Meșteșugurile țărănești erau legate nemijlocit de rezolvarea unor aspecte ale ocupațiilor și locuințelor. Se găseau: zidari, dulgheri, buțari, fierari, morari, torcătoare, cusătorese ș.a.

În cadrul ocupațiilor și meșteșugurilor, țăranii mihoveni își acopereau în mare parte nevoile de trai. Își mai completau fondul de cereale cu produse de pe piață. Ei desfăceau lemne și țuică în special la locuitorii din Câmpia Română.

În funcție de ocupații și de meșteșuguri, mihovenii își orgnizau și își construiau gospodăriile – casa și anexele gospodărești din lemn – la suprafața solului sau îngropate. Gospodăria de tip agrar-pomicol domina. Tipurile de case frecvente: monocelulară sau bicelulară. Erau flancate de anexe rudimentare (adăposturi pentru animale și furaje). Catagrafia din 1810 a reținut în Mihoveni (fără Părăști) un număr de 44 de case. În secolele XVII-XVIII, gospodăriile grupate de obicei pe neamuri, se întindeau – fenomen deja relevat – pe toate terasele vestice ale piemontului Cândești.

Aspectele sociale și morale ale colectivității erau în mare parte reglementate de sistemele cutumelor și obiceiurilor calendaristice și familiale.

Spre a-și menține pământurile și spre a-și asigura existența, țăranii din Mihoveni au dus o necurmată luptă împotriva boierilor, clerului și autorităților printr-o mare diversitate de forme: construirea gospodăriilor în locuri puțin accesibile, refuzarea dijmuirii produselor, părăsirea satului, intentarea de procese, împresurarea moșiilor etc. În anul 1775 – numai un singur exemplu – țăranii de aici s-au solidarizat cu cei din satele megieșe și au împresurat moșiile mânăstirii Valea din Mihoveni și Piscani[11], ceea ce a tulburat profund clerul și autoritățile.

În *epoca modernă*, satul Mioveni cunoaște, prin evenimentele politice epocale și prin pătrunderea elementelor capitaliste în structura sa, o nouă dezvoltare. Transformările sunt lente, dar profunde. Ele pătrund pretutindeni – în

[11] Arh. St., Buc., *Condica Mitropoliei* nr. 137, f. 100.

structura socială, în componența vieții economice, în organizarea gospodăriilor, în mentalitatea oamenilor.

Așezarea a rămas, în general, între hotarele ei vechi. Numai anumite rectificări s-au operat la hotarul cu boierii din Piscani, la începutul secolului nostru. Populația sa a sporit evident de la 656 în 1838 la 762 de locuitori (373 de bărbați și 389 de femei) în anul 1914[12]. Până în ajunul anului 1830, locuitorii continuau să-și construiască gospodăriile pe toate terasele amfiteatrului Cândești. Însă, când s-a trecut la sistematizarea așezării, cu drumuri și ulițe aliniate și pietruite de săteni în cadrul executării prestațiilor[13] din ultimul pătrar de secol și la aducerea tuturor locuitorilor la „linie" gospodăriile din ambele părți ale localității (Mioveni și Părăști) au început să fie coborâte treptat în vatra ei, pe prima și, parțial, pe a doua terasă. S-a trecut la structura *satului adunat.*

Comunitatea din Mioveni, ca și cea din alte așezări din țara noastră, a cunoscut revoluția burghezo-democratiacă de la 1848, s-a entuziasmat la evenimentul Unirii Principatelor Române și a participat din plin, cu materiale și oameni, mulți căzând pe campurile de luptă, la Războiul de Independență din 1877 și la Primul Război Mondial. Au căzut 45 de mioveni la aceste războaie.

Satul a format fie singur, fie în unire cu satele vecine (după 1871) o unitate administrativă. Astfel, potrivit legii din 1871, alcătuia, împreună cu satele vecine Colibași, Vieroș, Racovița de Sus și Racovița de Jos, *comuna Mioveni,* cu sediul în Mioveni, având un total de 519 familii[14].

În structura societății din Mioveni s-au operat modificări sensibile. Boierii, deveniți moșieri, erau reprezentați simultan tot prin 2–3 familii (C. Crasan, R. Focănescu, T. Bucșan). Își mențineau „curțile" în „mijlocul satului", erau atrași de bani și își administrau direct sau prin „isprăvnicei" moșiile din sudul satului. Reforma agrară din 1864 nu le-a subminat mult bazele economice. Moșnenii, cu numărul diminuat permanent, locuiau grupați tot pe neamuri și au ieșit juridic, în 1857, din „devălmășie", primind titluri de proprietate. Rumânii, care stăteau în majoritatea lor în Părăști, sporiseră cu țărani din rândul moșnenilor. Își pierduseră pământurile în special prin vânzare și prin ipotecarea lor la boierii locali și vecini. Registrul cu transcrierea actelor de proprietate al judecătoriei Muscel, pe anii 1858-1864, a consemnat mai multe înstrăinări de loturi pe aceste două căi. Interesant este că un Marin Nedelcu, vinde, în 1851, boierului Alecu Anghelescu „un cadru de loc cu 3 clăcași din Mioveni", cu

12 Arh. St. Argeș, Fond. Prefectura Muscel, dos. 56/1914.

13 *Ibidem,* dos. 60/1870, f. 3v.; dos. 9/1883, f. 828-829; dos. 42/1885, f. 73 ș.a.

14 *Ibidem,* dos. 46/1871, f. 8v–9.

15 *Ibidem, Registrul cu acte autentificate* (1854-1894), f. 193v.

„suma de lei vechi 1200”[15]. Prin reforma agrară din 1864, au fost împroprietăriți, după un act local[16], un număr de 28 de familii cu 177 de pogoane, 15 familii cu câte 7 pogoane și 19 prăjini fiecare și 13 familii cu câte 4 pogoane și 15 prăjini. Fiecărui clăcaș i s-au mai dat 398 de stânjeni pentru grădină și curte. În fine, satul a primit un teren de 50 ha. pentru izlaz, pe penultima terasă. În anii următori, statul a mai efectuat aici împroprietăriri și vânzări de terenuri din propriul său fond. În pofida acestor transferuri, cerințele de pământ ale țăranilor săraci îndeosebi n-au fost rezolvate, urmând în continuare ca unii să ia loturi cu arendă sau cu dijmă de la moșieri.

În această epocă, cu o economie de schimb, ocupațiile și meșteșugurile tradiționale se amplifică cu altele noi și se nuanțează în mod expres. În cadrul ocupațiilor principale, *agriculturii* i se acordă o importanță mărită. Sătenii mioveni continuă a practica o agricultură extensivă în luncă și pe primele două trepte ale amfiteatrului, desecând bălți din lunca Argeșelului și defrișând păduri de pe dealuri. Cultura porumbului ocupă un loc dominant. La plantele textile – cânepa. La începutul secolului nostru se conturează o ramură nouă a agriculturii – *grădinăritul.* Pe terenuri fertile din luncă, de câteva prăjini, mai mulți țărani își organizează „grădini cu zarzavaturi”, mai întai pentru consumul propriu și apoi pentru piață.

Pomicultura se bucură, în continuare, de atenția tuturor. Livezile și grădinile cu pruni, zarzări ș.a. au fost extinse pe dealuri și în preajma gospodăriilor. Nu se renunțase la soiurile tradiționale. Produsele obținute din fructe începuseră să se multiplice.

Viticultura a cunoscut o adevărată înflorire în secolul al XIX-lea. Catagrafia din 1838 înregistra aici 74 de pogoane de vie. Mai mult de o treime din săteni se ocupau cu viticultura, ei posedând 1-3 pogoane de vie de fiecare. Însă filoxera, abătută la sfârșitul secolului trecut, a avut un efect catastrofal asupra plantațiilor de vii din Mioveni, încât ele nu s-au mai refăcut niciodată. Câteva familii de săteni vor mai deține terenuri cu vii, cumpărate și moștenite, în satele podgorene – Ștefănești, Izvorani, Văleni.

Lucrul la pădure era o ocupație ce s-a dezvoltat sensibil la sfârșitul secolului trecut și începutul celui următor. Căci se tăia pădurea pentru nevoile gospodăriilor (lemne de foc și materiale de construcție), dar și pentru piața din afara localității. Sătenii, în primul rând cei cu atelaje, au început să-și exploateze individual propriile păduri, tăind copaci de diferite dimensiuni pentru lemne de foc și cărămidă și pentru materiale de construcție, pe care le vindeau în Pitești sau le

[16] *Colecția de documente Mihail M. Robea.*

schimbau pe cereale în satele din câmpie – Argeș, Vlașca și Teleorman. Tot în această perioadă a început exploatarea masivă a pădurilor locale. În special, pădurile întinse și compacte ale moșierilor, care „le dădeau în tăiere" la diferiți exploatatori străini. Evident, tăiatul pădurilor și transportarea produselor lemnoase la gara Clucereasa se făceau, în special, cu sătenii și cu atelajele din Mioveni, ceea ce angrena o mare parte din populația activă. Exploatarea forestieră extensivă a debutat în chip irațional.

Dezvoltarea unor ocupații capitale a antrenat intensificarea creșterii animalelor – la toate categoriile lor. O statistică incompletă din anul 1893 număra: 140 de boi, 120 de vaci, 80 de capre, 100 de porci[17]. S-a început creșterea accentuată a animalelor pentru piață.

Ocupațiile secundare se bucurau, în continuare, de atenția miovenilor. La vânătoare, pescuit și albinărit s-au adăugat acum împletitul nuielelor și sericicultura. Pentru consumul propriu și pentru divertisment, moșierii locali au amenajat undeva la „curțile" lor câte un heleșteu.

Meșteșugurile, în contextul epocii noi, s-au multiplicat și și-au lărgit obiectivele. Acu se întâlneau croitori, cismari, dulgheri, cărămidari, zidari, rotari, morari, torcătoare, cusătorese etc. Un implus deosebit l-a primit dogăritul prin organizarea Școlii elementare de meserii (1903) în Racovița. Aici, și-au însușit meseria la dimensiunile de artă mulți tineri mioveni. Dintre instalațiile tehnice, s-a impus prezența simultană a 2 mori.

Prin aceste ocupații și meșteșuguri, sătenii mioveni, ca și în epoca precedentă, și-au realizat aproape toate produsele agro-alimentare necesare consumului lor, atât de mult mărit la începutul secolului al XX-lea. Minusurile de cereale le completau prin cumpărarea de porumb și grâu de la Pitești și satele de câmpie. Articolele de coloniale le procurau de la oraș sau de la hanurile și cânoi555t rciumile locale. În schimb, desfăceau materiale lemnoase la Pitești și pe Vlașca; țuică, în satele de câmpie și de munte; zarzavaturi, în piețele din Pitești și Câmpulung. Mai vindeau țuică și zarzavaturi la târgurile județene. În epoca modernă au început să se intensifice legăturile economice cu capitala județului. La dezvoltarea relațiilor comerciale au contribuit vădit modernizarea drumurilor județene și darea în exploatare a căii ferate Golești – Câmpulung (1887).

În contextul diversificării economiei agrare, sătenii mioveni au căutat să adapteze cât mai mult gospodăria agrar-pomicolă – centrul activității lor social-

[17] C. Alessandrescu, ***Dicționarul geografic al jud.*** *Muscel*, Buc., 1893, p. 210.

economice – la exigențele ocupațiilor lor și să-i desăvârșească formele. La începutul secolului, o astfel de gospodărie „clasică" se compunea din locuință și adăposturi pentru produse și unelte (pătul cu magazie la parter), pentru animale și furaje (slon pe furci sau cu parterul închis) și pentru animale mici și păsări (cocină și coteț). Casa, cu „fața" spre soare, era flancată de anexele gospodăriei. Spre sfârșitul epocii, locuințele se construiau pe sol și mai mult cu cărămidă și mortar. Atunci se distingeau două categorii de case, ambele cu sală: 1. „casă joasă" (cu parter) și 2. „casă înălțată" (două caturi). La prima categorie distingem tipurile: monocelular (1 cameră); bicelular, cu două variante: a. (cameră + tindă) și b. (cameră + „cameră curată"); tricelular (cameră + tindă + „cameră curată"). Aceste tipuri de case posedau frecvent o pivniță sau o polată. „Casa înălțată" sau „casa musceleană" era casa cu locuința (bicelulară) la etaj și cu beciul (pivnița) la parter. Cele mai multe dintre acestea aparțineau moșnenilor. Locuințele sporiseră considerabil între timp, căci statistica din 1893 numărase 194 de case.

Pentru apărarea pământurilor și a demnității lor, țărănimea din Mioveni n-a încetat absolut lupta împotriva încercărilor de acaparare a terenurilor ei și de ridicare a dijmei de către moșieri și împotriva abuzurilor autorităților. În acest sens, a adoptat formele cele mai potrivite: evitarea dijmuirii produselor, schimbarea proprietarilor loturilor contractate, chemarea lor în judecată, sesizarea forurilor superioare pentru anumite încălcări, participarea la revolte zonale ș.a.

Viața culturală a căpătat contururi multiple. Școala, înființată oficial în 1819, cu un singur post, a funcționat în permanență. A reușit, având câțiva învățători inimoși (N. Mirceoiu, Al. Popescu), să instruiască și să educe succesiv mai multe generații de tineri. Câțiva tineri și-au continuat studiile la licee. Învățătorii, aflați sub influența lui Spiru Haret, au organizat periodic manifestări cultural-artistice percutante. Genurile folclorice au atins, în evoluția lor, forme clasice. Portul popular s-a diversificat și a atins strălucirea artistică. A început însă, după 1900, să fie concurat de cel „nemțesc".

În epoca contemporană, comuna Mioveni parcurge două perioade distincte – *interbelică* și *postbelică* – în continua sa dezvoltare istorică. În perioada *postbelică*, comunitatea din Mioveni, în contextul consolidării statului român unitar, și-a refăcut economia afectată grav de război și a continuat s-o dezvolte în sensul modern, capitalist. Spre sfârșitul perioadei interbelice, după recensământul din 6 aprilie 1941[18], populația comunei număra 1042 (489 bărbați și 553 femei) de locuitori. Hotarele așezării se definitivează prin

18 Arh. primăriei com. Mioveni-Muscel.

includerea în teritoriul lor, în partea de sud-est, a unor terenuri arabile care altădată aparținuseră țăranilor mioveni. Gospodăriile, având 276 de „clădiri" (case) în 1941, au fost aproape complet coborâte în vatra satului, la șoselele județene și la ulițe.Așezarea era un *tip de sat adunat*. Localitatea s-a împodobit după 1932 cu câteva construcții moderne: 3 localuri destinate școlii, primăriei și manifestărilor cultural-artistice și 3 case-vilă. Majoritatea construcțiilor se aflau în centrul civic al localității, stabilit la intersecția șoselelor județene Valea Mare-Mioveni-Nămăești și Mioveni-Piscani. Spre sfârșitul perioadei, în timpul războiului, în sudul celei de-a doua terase a amfiteatrului miovean, pe izlaz și în pădure, a început *formarea unei platforme industriale prin construirea unei mari uzine de avioane*[19], devenită mai târziu *Uzina de piese auto*. Administrativ, localitatea va forma singură sau în unire cu satul Racoviță o comună. Dezvoltarea ei economică normală a fost vădit îngreunată de inundațiile catastrofale din 1941 și de crizele economico-sociale ale ultimului război mondial.

Structura socială a corespuns noului context economic. Moșierii locali (2 familii), avizi de mari câștiguri bănești, au devenit duri și întreprinzători în exploatarea pământurilor și pădurilor. Țărănimea mijlocașă și, în special, cea săracă a trecut prin momente dramatice. Împroprietărirea a 18 familii cu 26,50 ha, în 1921, n-a rezolvat nici acum lipsa acută de pământ a țăranilor săraci. Spre a-și asigura existența, aceștia luau loturi în dijmă și lucrau ca zilieri în diverse domenii. Pentru a avea un venit stabil, unii s-au angajat ca muncitori în gara Clucereasa și în Pitești. Aceștia au format nucleul noii clase, *muncitorimea,* din Mioveni, ale cărei rânduri vor spori după 1942 cu alți țărani deveniți muncitori pe șantierul noii uzine din localitate.

Majoritatea covârșitoare a populației era angrenată în ocupațiile tradiționale. Sătenii practicau o agricultură extensivă la culturile cerealiere și alta intensivă la grădinărit. *Grădinăritul* devenise o ocupație atât de importantă, încât majoritatea familiilor destinau un anumit teren „grădinii de zarzavat". O statistică incompletă număra 64 de familii de grădinari încă din 1920[20]. În privința grădinăritului, comuna Mioveni deținea primul loc în județul Muscel. Locuitorilor le aducea venituri substanțiale.

Pomicultura s-a extins în mod surprinzător pe dealuri, pe coastele lor defrișate și chiar în luncă – în *Ogradă* și *La Zabeți*. Către sfârșitul perioadei, au început să se introducă soiuri superioare de pomi. Mai ales la plantațiile de pruni din dealul Bugeacului și lunca Ogrăzii.

---

19 Vezi și: *Argeș – Ghid turistic al județului*, Buc., 1978, p. 96.

20 Arh. primăriei com. Mioveni-Muscel.

Lucrul la pădure a cunoscut o intensitate fără precedent. Pădurile au fost exploatate deseori irațional, nemilos, de proprietarii lor și, mai ales, de exploatatorii străini, interesați de câștiguri fabuloase. La exploatarea lor, au continuat să lucreze mulți mioveni.

Dezvoltarea celorlalte ocupații a condus implicit la intensificarea *creșterii animalelor.* Mai mulți săteni se ocupau cu creșterea animalelor, atât pentru trebuințele gospodăriei lor cât și pentru piață.

În perioada interbelică, sătenii mioveni n-au renunțat absolut la ocupațiile lor secundare, în special la *albinărit* și *împletitul nuielelor.*

În general, repertoriul *meșteșugurilor* nu s-a modificat încă sensibil. Însă, datorită cerințelor crescande de butoaie, s-au înmulțit dogarii. *Instalațiile tehnice* erau circumscrise la o moară și mai multe poverne.

Comerțul s-a desfășurat, ca și la începutul secolului nostru, în aceleași direcții, însă cu o intensitate fără precedent. Sătenii mioveni continuau să vândă consumatorilor din diverse localități produse lemnoase, zarzavaturi, animale etc. Cumpărau direct sau prin băcănii cereale, articole de băcănie, produse petroliere, unele materiale de construcție (var, ciment) etc.

Mai mult decât în trecut, locuitorii, construindu-și gospodăriile agro-pomicole în vatra veche a așezării, le-au adaptat funcțiile lor cât mai mult complexității ocupațiilor. Numărul construcțiilor din gospodărie a rămas neschimbat. Funcțiile însă s-au multiplicat. În construcția caselor, lemnul este înlocuit cu cărămidă. S-a renunțat complet, după 1940, la locuința îngropată (bordei). La sfârșitul perioadei a apărut un nou tip tricelular de casă, cu includerea unei jumătăți din sală în planul locuibil și format din 1 cameră (dormitor), 1 bucătărie și 1 „cameră curată". Exteriorului și interiorului caselor li s-a acordat o valoare estetică.

Cultura și-a amplificat obiectivele și și-a anexat noi compartimente. Școlii i s-au mai adăugat încă două posturi de învățători. S-au înființat biblioteci particulare, s-au constituit cercuri de lectură cu sătenii și au fost organizate două echipe de teatru cu elevi și cu tineretul sătesc.

Cultura populară a cunoscut, în general, noi momente în evoluția sa. Arta cusăturii iilor și șervetelor a atins o înaltă valoare artistică. Portul popular și-a menținut strălucirea din epoca anterioară. Sistemul obiceiurilor, cu excepția unor rituri abandonate, a funcționat încă corect. Folclorul și-a pierdut însă omogenitatea tradițională, căci unele specii (colindele, baladele) au căzut în procesul degradării.

În *perioada postbelică*, caracterizată prin mai multe etape cu profunde înnoiri politice, social-economice și culturale, satul Mioveni, ca și alte așezări

din țara noastră, a cunoscut literalmente, sub conducerea autorităților locale, numeroase și epocale transformări în întreaga lui structură. În această perioadă, așezarea a continuat, administrativ, să alcătuiască singură sau în componență cu Racovița ori cu alte sate o unică comună. Din 1968, formează cu încă 6 sate comuna Colibași, cu reședința în Mioveni.

Într-o primă etapă (1944-1972), comunitatea din Mioveni, sub conducerea autorităților locale democratice, a participat cu oameni și bunuri materiale la războiul antifascist, s-a bucurat de realizarea reformei agrare (1945), un număr de 94 de familii primind 53 de pogoane, și-a refăcut economia ruinată și-a constituit forțat Gospodăria agricolă colectivă (1962). Tot acum, tot în partea de sud a satului, se dezvoltă și intră în funcțiune marea *platformă industrială pentru construirea de autoturisme* de interes național, cu implicații structurale asupra dezvoltării Mioveniului, prin înființarea Uzinei de piese auto (H.C.M. nr. 2211/2 oct. 1982) și prin construirea noii Uzine de Autoturisme (H.C.M. nr. 2004/16 sept. 1966), chiar pe vechiul izlaz sătesc, care au fuzionat la scurt timp sub denumirea Uzina de Autoturisme – Pitești (H.C.M. nr. 1395/15 iun. 1968), având 23. 000 de constructori în 1984. Primul autoturism a ieșit de pe banda de montaj la 20 august 1968, ora 13 și 15 minute[21].

Ca urmare a atâtor transformări politice și economice, colectivitatea din Mioveni cunoscuse o profundă structurare: dispariția moșierimii ca o clasă socială (1949), apropierea economică a țărănimii sărace de cea mijlocașă și, în special după cooperativizare, omogenizare – câtă a mai rămas cu acest statut – a întregii țărănimi. În anii 1944-1984, pe ogoarele individuale și apoi pe cele ale gospodăriei și pe loturile personale, țărănimea din Mioveni își continuă, într-un context nou, vechile ei ocupații. Însă, pe măsura intrării în funcțiune a platformei industriale, o mare parte a populației active se desprindea de colectivitatea tradițională și, după succesive calificări, intra în rândurile muncitorilor și tehnicienilor uzinei. Prin 1972, nu mai exista nici o familie fără cel puțin un „angajat" la uzină. Mai mult de jumătate din populația activă lucra la uzină. Populația din Mioveni *are, deci, un caracter mixt, industrial-agrar.*

În această etapă, satul Mioveni dobândește un puternic aspect urban prin ridicarea caselor noi, asfaltarea șoselelor județene, realinierea drumurilor și

---

[21] Gelu Bratu, *Întreprinderea de autoturisme – Pitești la 30 de ani*, în „Secera și ciocanul",

ulițelor, construirea de trotuare, regularizarea unor pâraie, introducerea iluminatului electric etc. Dispunând de venituri suplimentare și constante, miovenii trec la reconstruirea, într-un spirit modern, a gospodăriilor. În privința locuințelor, numai din cărămidă, ei continuă să construiască case de tip tricelular, în variante moderne, și introduc tipul pluricelular (4-6 camere + grup sanitar), destinat atât membrilor familiei cât și închirierii la muncitorii de la uzină. O statistică locală din 1966 găsește aici 334 de „locuințe”, cu 1066 de locuitori (523 bărbați și 543 femei).

În a doua etapă (după 1972), localitatea Mioveni cunoaște – la hotărârea organelor superioare de stat – *istorica transformare a satului în oraș*, destinat atât miovenilor cât și muncitorilor uzinei. După alcătuirea planului cu ansamblul arhitectonic al viitorului oraș[22], s-a trecut – în 1973 – la executarea lucrărilor edilitar-gospodărești și de construire a primelor blocuri. Prima familie de locatari s-a mutat într-un apartament la 21 martie 1973[23]. În anii 1973-1984, au fost executate aici ample lucrări edilitare, s-au construit noi șosele și zeci de alei, s-au înălțat numeroase blocuri (P+4) cu aproape 4 500 de apartamente, au fost date în folosință nenumărate unități comerciale și de prestări de servicii de toate tipurile. Concomitent cu ridicarea blocurilor, au fost construite și date în folosință moderne edificii social-culturale (creșă, grădiniță, școală generală, policlinică, poștă etc.)[24]. Între timp, s-au mutat în apartamente mii de săteni și muncitori, încât localitatea numără aproape 11 000 de locuitori, adică, de zece ori mai mult decât în 1966. Sătenii mioveni se integrează, treptat și durabil, în atmosfera și ritmul orașului lor. Atât cei nedemolați cât și cei din blocuri, în timpul lor liber, lucrează cu pasiune pe ogoarele gospodăriei și pe loturile personale. Înălțarea orașului se află în plină desfășurare, spre a se ajunge în final la construirea a 15 000 de apartamente pentru 50 000 de locuitori[25].

---

22 *Microorașul constructorilor de automobile*, în „Secera și ciocanul”, an. XXI, nr. 5252, 7 apr. 1971, p. 1.

23 Dan Giurea, *Un viitor oraș a pornit spre sud-vest*, ibid., an. XXVIII, nr. 6419, 14 apr. 1978, p.7.

24 Gh. Cristea, *Mioveni – orașul constructorilor de autoturisme*, în „Scânteia”, an. LI, nr. 12367, 28 mai 1982, p. 4.

25 Nelu Ionescu, *Un oraș satelit pentru anul 2000*, în „Flacăra”, an. XXIII, nr. 18 (986), 27 apr. 1974, p. 21.

ASPECTE ALE POMICULTURII ȘI VITICULTURII DIN MIOVENI-ARGEȘ ȘI DIN ALTE SATE VECINE

Satul Mioveni, din județul Argeș, se află situat cu 15 km la nord de orașul Pitești și lângă confluența râurilor Târgului și Argeșelului. Împreună cu încă 5 sate (Racovița de Sus, Racovița de Jos, Clucereasa, Colibași și Vieroș), formează, acum, orașul Mioveni. Ca vecini apropiați, are la sud pe Colibași, la nord pe Racovița de Jos și la vest, pe Piscani. Așezarea, în formă de dreptunghi, se întinde de la râul Târgului până în văile Ruscului și Valea Mare, cuprinzând lunca Argeșelului, cele două terase ale râului Argeșel și un întins spațiu din Podișul Cândeștilor.

Posedând atâtea forme de relief și având o climă propice dezvoltării vieții umane, așezarea a fost populată cu oameni încă din timpurile vechi și comunitatea ei a dezvoltat, în cursul secolelor, o economie agrară diversificată. *Pomicultura* și *viticultura* ocupă un loc important în această economie și cele două componente sunt strâns legate de istoria așezării.

Satul Mioveni, cu o atestare documentară de peste 500 de ani, e una din cele mai vechi așezări românești. Prima lui menționare documentară datează din vremea lui Radu cel Frumos (1463-1475).Documentul, care între timp s-a pierdut, e rezumat într-un hrisov din 7 septembrie 1485[1], emis de domnitorul Vlad Călugărul, și el consemnează un transfer de proprietate între boierii locali – închinarea unei jumătăți din sat – de către Dragomir și Zlatco, jupanului Drăghici al lui Stoica, care apoi l-a vândut lui Stan Macrea și Stoia. Ambele documente înregistrează configurația socială a satului în secolul al XV-lea. Evident, satul, cel mai vechi din așezările comunei, este anterior menționărilor documentare. Toponimicul lui, inițial Mihoveni, provine, probabil, de la numele vreunei personalități proeminente în viața comunității – *Miho.*

În societatea medievală, comunitatea satului Mioveni, în majoritatea ei moșneni, a dezvoltat, ca și cea din așezările vecine, o economie naturală, a cunoscut organizarea pe clase, a luptat împotriva asupririi boierilor locali și abuzurilor statului printr-o mare diversitate de căi[2] și a creat o valoroasă cultură materială și spirituală (obiceiuri, proză, poezie)[3]. În 1810, populația ajunsese la 221 de persoane[4].

---

[1] *Documente privind istoria României*, Veacul XIII, XIV și XV. B. Țara Românească (1247-1500), București, Ed. Academiei R. P. România, 1953, doc. 195.

[2] Mihail Robea, *Monografia comunei Mioveni-Muscel* (ms., versiunea 1948), p. 10, 13-14.

[3] *Ibidem*, p. 54-73.

[4] Bibiloteca Academiei Române, ms. 4036, f. 45.

Alături de alte ramuri ale economiei, *pomicultura* și *viticultura* au ocupat un loc semnificativ, încă din epoca medievală, în viața satului. Documentele medievale, datorită stereotipiei redactării și a omiterii detalierii naturii culturilor, le prezintă limitat și sporadic. Dintre cele două ocupații, pomicultura domina. Pomii în Mioveni erau, în ordinea frecvenței: prunii, zarzării, nucii, merii, perii, cireșii, vișinii, gutuii, piersicii, duzii. În primele secole ale societății medievale, pomii creșteau, îndeosebi, în stare „sălbatică" în desișuri, în poieni și în pădurile de pe dealuri. Prunii erau, totuși, separați în grădinile și livezile din preajma gospodăriilor. În documentele vremii, atât grădinile cu pruni, cât și ceilalți pomi erau incluși tacit în părțile „moșiilor" și nu erau menționați expres.

În secolele XVII-XVIII, documentele menționează preocupările crescânde ale locuitorilor pentru pomicultură și viticultură. Căci locuitorii măresc numărul grădinilor și livezilor cu pruni, nu numai în preajma gospodăriilor, ci și în hotarul satului, pe unele dealuri, prin defrișarea pădurilor, și caută să-și planteze zarzări în jurul caselor și nuci pe locurile din vatra satului și din afara ei. Uneori, eforturile sătenilor pentru crearea de grădini și de livezi cu pruni trezeau invidia clerului și a boierilor, care, prin diferite pretexte juridice, doreau să intre în stăpânirea lor. Astfel, în 1785, Iancu din Mioveni, care sădise împreună cu tatăl său o „livadă cu pruni" pe moșia Piscani a mănăstirii Valea, pe când se afla cârciumar acolo, este oprit de egumen, ce-i ignoră dreptul de proprietate, s-o stăpânească, ceea ce-l va determina pe sătean să-l cheme în judecată[5]. Prin adunarea de terenuri pomicole pe diferite căi dubioase, unii boieri ajungeau să stăpânească zeci de livezi și grădini cu pruni, ca Stănislav care poseda, în aprilie 1619, 12 grădini și livezi cu pruni în Tocsăbești[6], un sat vecin cu Miovenii.

Viticultura ocupa un loc mai puțin important în economia Mioveniului. Ca și grădinile cu pomi, răzoarele cu vița de vie erau incluse nenominalizate în părțile de moșie din actele de proprietate din secolele XV - XVI. Preocuparea miovenilor pentru cultivarea viței de vie sporește considerabil în secolele următoare, încât, la începutul veacului al XIX-lea, după cum arată anumite catagrafii de atunci, sătenii posedau zeci de răzoare pe terenurile fertile din Dealul cu Vii, un deal situat în centrul hotarului satului, pe ultima treaptă a amfiteatrului râului Argeșel.

Și în satele vecine Mioveniului – Piscani, Racovița, Colibași – pomicultura și viticultura deveniseră, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, – după cum indică atâtea documente de arhivă – părți distincte ale vieții lor economice. În privința viței de vie din Piscani, de pildă, mai multe acte provenind din arhiva

---

[5] Mihail M. Robea, *Mioveni – Argeș Corpusul...*, p. 74.
[6] *Ibidem*, p. 46-47.

mănăstirii Valea, care stăpânea o mare parte din sat, au ca obiect vânzări și danii de răzoare de vie din „dealul Piscanilor”[7].

În epoca modernă, satul Mioveni, prin evenimentele politice epocale și prin pătrunderea elementelor capitaliste în structura sa, cunoaște o nouă dezvoltare. Ca urmare a acestei dezvoltări, populația sporește vădit, de la 656, în 1838, la 726 de locuitori, în 1914[8].

Vedere a teraselor Mioveniului.

Evident, în condițiile economiei de schimb, miovenii au acordat o semnificație specială pomiculturii și viticulturii, fapt confirmat de documentele înmulțite acum (catagrafii, acte de proprietate, foi cu evidențe contabile, foi de zestre ș.a.). În mod concret, pomicultura s-a extins și s-a bucurat de o anumită îngrijire. Au fost lărgite vechile grădini și livezi cu pruni și au fost alcătuite – după defrișarea unor locuri cu desișuri și alunișuri și desțelenirea unor poieni de pe dealurile Vârtejarului, Tițoiului ș.a. – altele noi. Încă spre sfârșitul perioadei moderne, la începutul secolului nostru, plan-

7 Arh. St. București, *Catagrafia 54/1838*, f. 304-306 (Mioveni), 317-320 (Părăști).
8 Arh. St. București, *Mănăstirea Valea*, XVII /1, XIV/3.

tațiile de pruni au coborât într-o parte a luncii Argeșelului, în estul ei, care va fi cunoscută cu toponimicul de *Ogradă*. Cu ceilalți pomi s-a continuat acțiunea adunării lor în terenul gospodăriilor și al căminelor (zarzări, meri), în grădini și livezi (nuci, cireși, vișini).

Dezvoltarea fără precedent a *pomiculturii* locale e ilustrată expres de valoroasa catagrafie din anul 1838[9], care înregistrează, în Mioveni, un numr de 20 254 de pomi, dintre care 19 688 de pruni și 566 de „copaci pomet”. Prin numărul mare de pomi, care indică importanța pomiculturii în economia satului Mioveni, adesea se situa cu mult deasupra celorlalte sate vecine: Colibași (cu Vieroș), care poseda 9 955 de pomi, și Racovița de Jos, 11 796 de pomi. Detalierea acestei catagrafii din Mioveni pe grupuri de pomi aflate în posesia gospodarilor va indica rolul pomiculturii în economia diferitelor categorii de familii.

Numărul prunilor la o familie

Numărul familiilor	0	20-100	101-200	201-300	301-400	Peste 401	Total familii
	28	54	63	11	3	5	164

Din tabel se observă că, din totalul de 164 de familii din Mioveni, 136 de familii, deci majoritatea covârșitoare a sătenilor (moșneni și clăcași), dețineau un anumit număr de pruni, între 20 și 650 de pruni. Cele mai multe familii, 63 de familii, aveau între 100 și 200 de pruni. Numai 5 mioveni dețineau terenuri cu 400-650 de pruni. Astfel, aproape toate familiile din Mioveni aveau roluri variate în pomicultura locală întinsă. Realmente, existența prunilor alcătuia, acum, o avere și un semn social distinctiv.

Un alt ciclu de acte relevă perimetrul grădinilor și livezilor și natura atât de felurită a prunilor. Numeroase familii stăpâneau „grădini deschise” și „grădini închise” cu pruni. Grădinile din preajma gospodăriei, de obicei restrânse aveau 20-80 de pruni, iar cele din afara vetrei satului, cu mult mai întinse, posedau 90-650 de pruni. În asemenea grădini, prunii puteau să fie „bătrâni și tineri”, „mari și mici”, „roditori” și „pruni fără progres”[10]. Săteanul Petre Diaconescu, de pildă, poseda, în 1890, din 10 „locuri de pământ”, un număr de 6 locuri cu grădini și livezi: o „grădină lângă casă cu 30 pruni roditori”, de „opt prăjini pământ sau 16 arii”, pe care se aflau, una casă veche cu 2

---

[9] Arh. Primăriei com. Mioveni-Muscel. Statistica populației pe 1914.

[10] Colecția de documente M. M. Robea.

camere, învelită cu șiță veche, cu pivniță pe jumătate, un pătul pe 6 furci vechi ruinat cu o polată alături", toate evaluate la 378 de lei; „o grădină cu 25 pruni roditori, cu curte", întinsă pe „șase prăjini sau 13 arii", pe care se găsea „casă de zid cu două camere sus, cu pivniță și hodaie jos", evaluată la 676 lei; o grădină cu pomi, în valoare de 120 de lei; o „grădină deschisă în islaz de 63 prăjini sau 126 arii cu 230 pruni tineri și bătrâni, evaluată la 378 lei; o „grădină închisă (de) 18 prăjini sau 36 arii cu 45 pruni mari și mici și 3 nuci" în valoare de 144 de lei și o ogradă de 12 prăjini sau 24 arii cu „112 pruni", evaluată la 432 de lei[11]. Pe atunci un prun costa 3 lei.

Sătenii dețineau un inventar adecvat și aveau gospodăriile lor structurate la imperativele pomiculturii. Astfel, aveau polate anexate la case pentru depozitarea obiectelor și uneltelor pomicole, șatre lângă sloane și pătule pentru adăpostirea putinilor și buțiilor în care fermentau prunele și zarzările; pivnițe complet sau pe jumătate îngropate la locuințe pentru păstrarea butoaielor cu țuică și vin. Buțiile, putinile, hârdaiele etc., vase atât de utile în pomicultură, erau lucrate chiar în Mioveni de buțari (dogari) locali pricepuți, al căror număr este de 8 buțari în catagrafia din 1838[12], satul Mioveni fiind singurul cu asemenea meseriași printre așezările Racovița. Colibași și Vieroș. Odată cu înființarea școlii de meserii (1903), în Racovița de Jos, dogarii se vor înmulți și vor apărea în toate satele de subzonă.

Fructele pomilor erau folosite ca alimente și se conservau pentru iarnă. Din prunele și zarzărele fermentate se producea țuica. Aceasta se producea toamna și iarna, pe scară largă, la cazanele instalate în poverne, de obicei câte 4-5 în același timp în cursul epocii; în catagrafia din 1839 fiind exact 5 poverne în Mioveni[13]. Plusul de țuică era valorificat prin cârciumile și hanurile locale și pe piețele orașelor Pitești și Câmpulung.

Viticultura s-a dezvoltat în epoca modernă numai până la sfârșitul secolului al XIX-lea. Ea a evoluat prin extinderea suprafețelor cultivabile pe Dealul Viilor și prin intrarea anumitor locuitori în posesia unor vii din satele specializate exclusiv în viticultură din podgoria Ștefănești – Văleni.

Evoluția viticulturii în Mioveni e reflectată concludent în aceeași catagrafie din anul 1838[14]. În acest an, mai mult de o treime din locuitorii satului se ocupa cu viticultura și poseda 74 de pogoane de vie. Locuitorii aveau între 1 și 3 pogoane de vie. Un număr de 48 de familii, cele mai numeroase, posedau câte

11 *Ibidem.*
12 Arh. St., București, *Catagrafia 54/1838,* f. 304-306 (Mioveni), 317-320, (Părăști).
13 Idem, *Catagrafia din 1839.*
14 Idem, *Catagrafia 54/1838,* f. 304-306 (Mioveni), 317-320 (Părăști).

1 pogon de vie de fiecare, 9 familii câte 2 pogoane și 3 familii, cele mai puține, cu 3 pogoane de vie. Mai exista, apoi, un anumit număr de familii care se ocupau cu viticultura și stăpâneau suprafețe mai puțin întinse sub 0,50 ha, omise de catagrafie, care înregistrase numai pe sătenii ce aveau cel puțin 1 pogon. Comparativ cu satele învecinate – Racovița care avea 39 de pogoane de vie, Colibași (cu Vieroș): 3 pogoane – Miovenii dominau și aici în suprafața viticolă și în producția de struguri.

În dorința lor de a avea produse viticole, unii săteni au căutat să intre în posesia unor terenuri cu vii, temporar sau definitiv, în satele viticole din apropiere. În acest sens, unii au luat vremelnic, în lucru, vii. Bunăoară, frații Gheorghe, Mihai și Marin Podeanu din Mioveni, împreună cu alți săteni din Valea Mare au semnat, în 1844, zapise cu stareța schitului Nămăești – Muscel, prin care li s-a dat lor să lucreze o vie părăsită, cu suprafața de 7 pogoane, din fundul Văii Izvorani[15]. Alții au intrat chiar în posesia unor vii prin moștenire sau vânzare. În ultimul pătrar al secolului trecut, de pildă, mai mulți mioveni (Nicolae T. Călin, Robea Anghel, M. Diaconescu) dețineau vii, unii câte două „petice"[16], în Văleni și Izvorani[17].

Soiul de vie cultivat era cel vechi românesc. Strugurii erau folosiți în alimentație și la producerea vinului, prin tehnica sătească contemporană. În majoritatea cazurilor, instrumentarul și încăperile viticole erau comune cu cele pomicole.

Dar dezvoltarea impetuoasă a viticulturii, dintr-o mare nefericire, a fost brusc curmată, ca și în alte părți, de flagelul filoxerei în anii dramatici 1886-1890. Viile din Mioveni au dispărut atunci și Dealul Viilor s-a părăginit, devenind un izlaz pentru vite. Au rămas cu struguri și vin numai sătenii ce dețineau vii în alte sate în care ele au fost înlocuite cu alte tipuri superioare.

Prezența viilor în Mioveni, precum și în satele vecine, atestă prelungirea podgoriilor Ștefănești – Topoloveni înspre nordul Muscelului, pe amfiteatrele fluviale locale[18].

În epoca contemporană, cu perioadele interbelică și postbelică, comunitatea din Mioveni cunoaște o evoluție spectaculoasă. În scurta perioadă interbelică, caracterizată prin pătrunderea accentuată a relațiilor capitaliste în sat,

---

[15] M. M. Robea, *Op. cit.* (vers. 1948), p. 17.

[16] *Colecția de documente M. M. Robea.*

[17] *Ibidem.*

[18] Vezi pentru vechile vii muscelene: Sebastian Tudor, *Viticultura în zona Muscel – Podgoria, în sec. XIV-XVIII, reflectată în documente,* în „Museum", Studii și comunicări de istorie și etnografie, vol. II, 1978, p. 299-308.

colectivitatea din Mioveni, care număra 1042 de locuitori în 1941[19], a continuat să dezvolte o economie agrară.

Pomicultura, despre care avem acum informații detaliate, a ținut ritmul cu dezvoltarea generală a economiei. Prunii au continuat să dețină primul loc în cultura pomilor. Grădinile și livezile cu pruni se extind, evident, pe alte dealuri ale așezării, îndeosebi pe dealul Bugeacului, ale cărui desișuri sunt complet înlăturate. Aproape toate familiile de săteni posedau terenuri cu pruni. Acordându-li-se o semnificație sporită, acum prunii erau periodic săpați, gunoiți, văruiți și curățați. Cu toate că spre sfârșitul perioadei se introduseseră soiurile superioare (altoite), predominau încă varietățile indigene de pruni: văratici, „colcoduși", grași, tomnatici etc.

Instrumentarul pomicol e cunoscut, în mare parte, însă funcțiile lui apar acum concretizate. La recoltare, prunii sunt, mai întâi, hâțânați și apoi bătuți cu prăjinile. Prunele sunt adunate cu coșurile și tâmele și se transportă în butoaie, putini și cărătoare (o butie mai mică cu o deschizătură la mijloc) așezate în căruțe. Prunele destinate alimentației erau selecționate dintre cele mai bune. Unele erau folosite la mese, în starea lor naturală și preparate într-un fel („chiseliță"); altele se conservau prin uscare la soare și prin afumare la un cuptor special. Prunele destinate producerii țuicii erau puse la fermentat în putini, buții și linuri. Țuica se făcea în poverne, tot 4-5 poverne în stare de funcționare, în același timp, la alambicuri, se capta în bote de 4-5 vedre, se măsura cu țancul și se afla tăria cu ciocanul (țoiul). Se conserva tot în butoaie de diferite mărimi (5-6 vedre) așezate în beciuri, pivnițe și magazii. Plusul se comercializa pe aceleași piețe ca la începutul secolului nostru.

În perioada contemporană, satul Mioveni cunoaște absolut toate înnoirile urbanistice. Căci electrificarea caselor, asfaltarea șoselelor, introducerea canalizării și alimentarea cu apă, construirea de edificii social-culturale, ridicarea unor blocuri cu locuințe, calificarea țăranilor și muncitorilor industriali nu sunt decât atributele unui viitor oraș modern.

Pomicultura se dezvoltă acum în condiții excepționale, în plantații întinse pe pantele dealurilor locale, cu soiuri de mare productivitate și cu o îngrijire agrotehnică deosebită. Posedate în Ferma agricolă – Clucereasa și de Gospodăria agricolă de producție din Mioveni, produsele lor superioare sunt valorificate multiplu prin întreprinderile de stat. În viticultură, se observă un reviriment al acesteia. Căci mulți săteni (N. I. Năstase, C. M. Robea ș. a.) au început să cultive viță de vie în jurul caselor și pe loturile ajutătoare, uneori în suprafață de câțiva ari.

---

[19]Mihail M. Robea, *Op. cit.* (vers. 1953), p. 149; idem, *Colecția de documente.*

În concluzie, pomicultura și viticultura au fost, în Mioveni, ca și în alte sate vecine, două vechi și importante ramuri ale agriculturii, două ocupații care au legat pe oameni de meleagurile lor natale și care i-au ajutat să-și varieze alimentația. Fiind atât de importante în viața comunității, ele au împrumutat toponimice unor forme de relief (*Dealul Viilor, Dealul Cireșului, Dealul Mărului, Ograda*) și numele unor săteni (*Radu Vieru, Nicolae Pr. Vieru* ș. a.) și au inspirat pe artiștii populari în ornamentarea interioarelor (motivul viței de vie pe șervete și batiste) și exterioarelor caselor (pomul vieții).

LUPTA ȚĂRANILOR DIN MIOVENI – ARGEȘ PENTRU APLICAREA REFORMEI AGRARE DIN 1864

– La 500 de ani de atestare documentară –

Înfăptuirea reformei agrare din 1864 în Mioveni – Muscel, sat de la a cărui primă atestare documentară păstrată se împlinesc în toamna acestui an 500 de ani[1], constituie un capitol important din istoria seculară a așezării, un moment semnificativ pentru dezvoltarea ei social-economică ulterioară.

Întrucât ocupațiile principale ale țăranilor erau – în a doua jumătate a secolului trcut – cultivarea cerealelor, viticultura, pomicultura și creșterea vitelor, pământul reprezintă pentru ei un element vital pentru asigurarea existenței. Ori, la începutul deceniului al 7-lea din secolul al XIX-lea, deci în ajunul decretării legii rurale din 14 august 1864, repartiția proprietății asupra pământului era extrem de defectuoasă, absolut în defavoarea țăranilor. Căci în cursul secolelor, majoritatea țăranilor mioveni își pierduseră – în împrejurări critice – proprietățile și ei deveniseră dependenți de boierii locali și de autoritățile ecleziastice din județ. Jumătatea de sud a așezării, cunoscută cu toponimicul de Părăști, căzuse deja în întregime sub stăpânirea boierilor din Mioveni și a autorităților mânăstirilor Vieroș și Valea, iar partea de nord a satului o mai dominau încă moșnenii, cu unii clăcași printre ei. Ca și pe alte moșii dependente, țăranii clăcași de aici își munceau terenurile în condiții aspre și, spre a-și completa fondul necesar de pământ, luau în dijmă sau în arendă loturi de la proprietarii din unele sate vecine – Racovița, Piscani, Valea Mare etc.

În acest context, anunțarea reformei agrare a fost primită de țărănime cu un deosebit entuziasm manifestat în multiple momente. Pe Alexandru Ioan Cuza, domnitorul și principalul susținător al reformei, l-au aureolat și l-au trecut în amintiri istorice și în legende. Căci un număr mare de țărani clăcași se

---

[1] 8 septembrie 1485 - 8 septembrie 1985, Cf. Mihail M. Robea, *Mioveni-Argeș*, p. 35.

eliberau de servituțiile medievale și își puteau rândui cultivarea pământului în libertate și potrivit nevoilor de consum ale familiilor lor.

Acordând o atenție specială reformei, zeci de țărani clăcași, pe baza statutului lor și a actelor doveditoare, s-au prezentat la Comisia de împroprietărire a plășii Argeșel-Muscel și au fost înscriși pe tabelele acesteia, care în general a lucrat corect; din care cauză un mare număr de proprietari din Mioveni, considerându-se dezavantajați, o vor acuza de incorectitudine. Tabelul Comisiei de plasă, definitivat tocmai în primăvara anului 1865, cuprindea 94 de familii de împroprietăriți, deci mai mult de jumătate din numărul total al familiilor de țărani mioveni, din care 21 de capi de familie la cataegoria cu 4 boi, 69 de familii cu 2 boi și 4 familii cu casă și grădină.[2] Pentru efectuarea împroprietăririi, au fost afectate 7 proprietăți.[3] Tabelul inițial va suferi însă, datorită intervențiilor proprietarilor, modificări substanțiale.

Odată definitivată situația clăcașilor la plasă și comunicată proprietarilor locali, boierii declanșează imediat o autentică ofensivă împotriva reformei, pentru slăbirea aplicării ei pe proprietățile lor, încât să-și păstreze în continuare, pe cât posibil, vechile hotare ale moșiilor. Aproape toți își îndreaptă focul atacului, declanșat la începutul lui mai 1865 și slăbit abia în toamna anului 1868, asupra modalităților de clasificare a clăcașilor împroprietăriți, adică asupra unor puncte insuficient de precizate în lege și asupra unor elemente fluctuante ale gospodăriei țăranilor, ușor de speculat. Din nefericire, contestațiile proprietarilor către Comitetul Permanent al județului, la care ei se plâng împotriva comisiei de plasă pentru clasificările făcute, găsesc, cu foarte puține excepții, „înțelegerea" de clasă, ceea ce produce anularea a numeroase acte ale Comisiei. Evident, la aceste reveniri, au contribuit și relațiile personale ale unor proprietari din Mioveni cu unii membri, ei înșiși mari proprietari, din Comitetul Permanent al județului Muscel.

Cel care a declanșat primul atacul împotriva modalităților de clasificare a împroprietăriților a fost Emil Jiletu, un moșier agresiv, cu relații și infiltrat chiar în anii reformei în localitate în locul altui boier, decăzut economicește[4], Alecu Augeleanu, domiciliat în București. Încă din prima sa contestație, din 4 mai 1865, către Subprefectul plășii Argeșel declara cu aroganță, sfidând legea, că nu primește „clasificația" din procesul-verbal și din tabelul anexat, „fiin ilegală și asupritoare mie". În contestația menționată, Jiletu contestă dreptul a 4

---

[2] Arh. St. Argeș, Fond Prefectura jud. Muscel, dos. 38/1865-1869, f. 191.

[3] *Ibidem*, f. 210.

[4] *Ibidem*, dos. 46/1865-1869, f. 16.

familii (Andrei Gheorghe Vlăşceanu, Ion Radu Ciocoiu, Constantin Gligoroiu, Petre Jugravu) de a fi clasificate cu doi boi şi nu la cei „cu mâinile" şi al altor 2 familii (Nicolae I. Brutărea, Ion M. Ciobanu) de a fi înscrişi în vreo anume categorie de împroprietăriţi, motivând la ultimii că nu-i recunoaşte de clăcaşi „şi numai ca venetici veniţi de un an, fără consimţământul fostului proprietar" şi că n-au case pe „moşie",[5] ceea ce nu era adevărat. Necercetand realitatea din teren şi ignorând cererile clăcaşilor, membrii Comitetului Permanent al judeţului îi satisfac întocmai contestaţia lui Emil Jiletu prin decizia lor din 28 iunie 1865.[6]

Încurajat, Emil Jiletu semnează şi înaintează o nouă contestaţie către acelaşi Comitet Permanent al judeţului, pentru schimbarea categoriei de împroprietărire a altor doi clăcaşi (Niţă R. Pană, Ion Gligoroiu), de la categoria cu „doi boi" la cea de pălmaşi, tot în baza invocării lipsei de vite la promulgarea legii rurale. În pofida probelor evidente administrate în şedinţa Comitetului Permanent coboară prin decizia din 28 iulie 1865, pe unul din clăcaşi la categoria imediat inferioară, la pălmaşi.[7] În schimb, la a treia contestaţie[8] a lui Jiletu de modificare a aceleaşi categorii de împroprietărire, tot pentru doi foşti clăcaşi şi tot din motivele menţionate, Comitetul Permanent îi satisface integral cererea, trecându-i pe amândoi ţăranii la categoria pălmaşilor.

Prin contestaţii succesive, având acelaşi mobil, Emil Jiletu mai reuşeşte să radieze din tabelul împroprietăriţilor două familii şi să le schimbe la alte şapte familii de ţărani categoria de împroprietărire. Cu toate acestea, pe moşia lui, Părăşti din Mioveni, au fost împroprietărite 28 de familii de clăcaşi cu un total de 177 de pogoane – 15 familii din categoria 2 boi şi 1 vacă, cu 7 pogoane şi 19 prăjini de pământ la fiecare: Panait N., Panait Gh., Panait Marin Niţă, Creţoasa M.P., Păun D., Ciobanu M. Marin, Bolaşină Enache Din, Pană Manolache, Chirca I., Marin N., Marin I., Grigoriu Ivaşcu, Gligoroiu I., Pană Gr. şi Apostol S.; 13 familii din categoria pălmaşilor, cu câte 4 pogoane şi 15 prăjini, în total 60 pogoane şi 3 prăjini: Păuna J., Jugravu P., Gligoroiu C., Pană Radu I., Safta D., Vlăşceanu Gh. Andrei, Ciubuc R. Nică, Puiu Marin, Ciocoiu R.I., Ciobanu Gh., Mugurel Gh. Ioniţă, văduva Safta şi văduva Maria. Fiecărei familii i s-a dat apoi, indiferent de categorie, pentru grădină şi curte, câte 398 de stânjeni"[9]. Obştea comunei a primit, de asemenea, un teren de 50 ha, pentru izlaz, pe a doua terasă a reliefului aşezării, pe care se va construi parţial, la 100 de ani, Uzina de autoturisme „Dacia".

---

5 *Ibidem*.

6 *Ibidem*, f. 18v.

7 *Ibidem*, f. 33.

8 *Ibidem*, dos. 47/1865-1867, f. 56 v.

9 După un tabel legalizat, păstrat în arhiva familiei Const. Iosif Robea.

Apoi un număr de trei proprietari mai mici, Gheorghe Popa Dumitru,[10] Tănase Panova[11] și Mihai Popescu din Pitești[12] au considerat, de asemenea, eronată încadrarea unor clăcași de-ai lor din Mioveni de către Comisia de plasă și au solicitat cu insistență, la Comitetul Permanent al județului, coborârea acestora de la o categorie la alta, de la pălmași la căminași sau radierea lor din tabel, deoarece – susțineau ei – între proprietari și clăcași n-ar fi existat relații propriu-zise de clăcași, ci un tip de relații de arendare, și, având puțin pământ, n-ar avea unde să-i împroprietărească. Același Comitet Permanent al Județului, renunțând încă o dată la cercetarea faptelor în teren, a dat câștig de cauză celor trei proprietari.

În fine, marele boier local R. Focănescu, membru neprezentat al Comisiei de împroprietărire a plășii Argeșel, a intenționat și el să eludeze aplicarea legii rurale și să-și mențină proprietatea sa pe cât posibil mai intactă. Pe moșia sa se găseau – scria el într-un memoriu[13] – „ca la 40 locuitori fără să posede pogoanele legiuite și fără ca moșia să aibă vreo întindere". Spre deosebire de ceilalți proprietari, R. Focănescu, boier abil și cu o întinsă experiență de viață, nu mai nega clasificarea clăcașilor alcătuită de către Comisia de plasă, ci indica în memoriul lui terenul care era cel al proprietății de stat, unde clăcașii săi ar fi putut fi satisfăcuți cu loturile necesare, deoarece pe „trupurile" moșiei sale n-ar fi putut lua fiecare familie mai mult de 1 pogon de pământ. Sesizând mobilul real al propunerii avansate, Comitetul Permanent a devenit acum realist și a reconfirmat hotărârea Comisiei de plasă privind împroprietărirea sătenilor pe locurile pe care se aflau, urmând ca să li se completeze suma pogoanelor, dacă va fi nevoie și la cererea lor, cu loturi din terenurile statului.

În fața ofensivei proprietarilor locali de a-și menține o suprafață cât mai întinsă a moșiei, în primul rând prin schimbarea categoriei de clasificare, la una inferioară, numeroși țărani clăcași din Mioveni, știindu-se îndreptățiți să fie împroprietăriți pe pământurile lor pierdute în cursul secolelor, reacționează prompt și ferm. Și evantaiul acțiunilor lor, destul de întins, începe cu simpla condamnare a acțiunilor moșierilor de eludare a legii rurale și se încheie cu dramaticele episoade de intrare forțată în posesia pământurilor.

---

10 Arh. Șt. Argeș. Fond. Prefectura jud. Muscel, dos. 102/1866, f. 2 ș.a.

11 *Ibidem*, dos. 85/1865, f. 2 ș.a.

12 *Ibidem*, dos. 98/1866, f. 3 etc.

13 *Ibidem*, dos. 48/1865, f. 4.

Astfel, încercarea de schimbare a vechiului statut al relațiilor dintre proprietari și clăcași, de a le da ultimilor pământ mai puțin în 1865 decât înainte, pentru ca să fie încadrați în categorii inferioare la împroprietărire, formează obiectul mai multor plângeri ale țăranilor adresate autorităților județene. Clăcașii Niță Pană și Ion Grigoroiu, bunăoară, îl reclamă prefectului județului pe același Emil Jiletu, în 1865, fiindcă – scriau ei textual – proprietarul „...voiește a ne da pogoanele de hrană numai ca la cei cu brațele, iară nu cu doi boi, precum am plătit claca și precum ne-am găsit la 14 august 1864"[14] și cer intervenția autorităților județene să preîntâmpine schimbarea vechii situații.

Față de acțiunile proprietarilor de a-i coborî într-o categorie inferioară de împroprietărire, clăcașii căutau să-și susțină drepturile lor în fața comisiilor și în ședințele Comitetului Permanent prin acte ferme – prin biletele de efectuare sau de plată a clăcii, prin declarații ale consătenilor și prin alte documente similare. În fața insistențelor lui Emil Jiletu de a le schimba clasificarea de împroprietărire la Comitetul Permanent al județului, aceiași doi țărani, Niță Pană și Ion Grigoroiu, aduc, printre altele, în ședință o „Dovadă" semnată de 15 săteni și legalizată de primăria comunei potrivit căreia ei „au fost clăcași pe zisa proprietate de la moși și părinți",[15] având vite de tracțiune.

Unii dintre clăcași, sensibilizați puternic de deciziile eronate ale Comitetului Permanent, le-au atacat prin recurs la Consiliul de Stat din București. Fostul clăcaș Ioan Borșiu, nesatisfăcut de o asemenea decizie a autorităților județene, favorabilă proprietarului Tănase Paneva, introduce un recurs în iulie 1865 la Consiliul de Stat, care însă va menține hotărârea primei instanțe.[16] Și Maria văduva de pe proprietatea lui Gh. Popa Dumitru din Mioveni, contrariată vădit de decizia Comitetului Permanent al județului, când se aștepta să i se mențină clasificarea inițială, înaintează, în iulie 1866, un recurs la Consiliul de Stat, dar care nici în februarie 1869 nu fusese soluționat.[17]

Alți țărani, umiliți de proprietari și cu încrederea pierdută în acordarea dreptății de către autoritățile locale și centrale, au căutat să-și facă ei înșiși dreptate, arând cu plugurile loturile cu care fuseseră împroprietăriți de către Comisia de plasă și chiar construind locuințe pe acestea. Astfel, Petre Ion, ginerele Mariei văduva, cu toate amenințările repetate ale proprietarului și intervențiile dure ale autorităților comunale, și-a construit, în 1865, o casă pe pământul cu care fusese

14 *Ibidem*, dos. 46/1865–1869, f. 28.
15 *Ibidem*, f. 29.
16 *Ibidem*, dos. 84/1865 , f. 19.
17 *Ibidem*, dos. 102/1866 , f. 21.

împroprietărită soacra sa la nivel de plasă.[18] Și astfel de acțiuni s-au înmulțit în anii 1865-1869.[19]

În concluzie, reforma agrară din anul 1864 a fost primită în Mioveni, ca de altfel și în alte așezări, cu un imens interes și a produs, din cauza împotrivirii dure a moșierilor, numeroase frământări sociale printre țărani. Într-o anumită măsură, intervențiile țăranilor împroprietăriți au facilitat aplicarea mai corectă a legii rurale. În altă ordine de idei, efectuarea reformei agrare – cu toate limitele ei istorice – a impulsionat – fapt deja anticipat – dezvoltarea așezării pe o cale modernă și sigură.

UN COMPLEX ECONOMICO-CULTURAL ÎNTR-UN SAT TRADIȚIONAL: MIOVENI – ARGEȘ

Documentele de arhivă și studiile mai recente au relevat prezența unor adevărate complexe economico-culturale – cum se numesc astăzi grupurile de unități economice și culturale apropiate – în epocile medievală și, parțial, modernă. Aceste complexe, formate de obicei dintr-o moară și un han, așezate într-un loc anume, lângă un râu și un drum important, aveau rosturi capitale în viața colectivității: de a-i aduna pe oameni în zi de lucru la măcinat, uneori devenit un prilej de desfătare artistică prin nararea poveștilor și, în zilele de sărbătoare, la horă și joc.

Un *astfel de complex economico-cultural* a existat încă cu peste 250 de ani în urmă în Mioveni-Argeș. Documentele privind momentele semnificative din trecutul așezării (cumpărări de mori, inundații catastrofale, epidemii nimicitoare, incendii pustiitoare), precum și tradițiile populare, atestă prezența lui atât de îndelungată. Potrivit acestor informații, complexul era plasat în partea vestică a localității, în lunca ei, mai exact în preajma podului de fier al căii ferate Golești-Câmpulung, lângă râul Argeșel și la „drumul mare", pe un loc pitoresc și mai înalt. Complexul, dezvoltat continuu, era alcătuit dintr-o moară, așezată lângă râu, și dintr-un han, cu încăperile respective, aflat de obicei în partea opusă, încât se crea un spațiu între ele, o adevărată piață, care, din 1745, a fost împodobită cu o frumoasă cruce de piatră. Componentele complexului sunt atestate încă de la mijlocul secolului al XVIII-lea. Prezența morii este menționată

[18] *Ibidem*, dos. 102/1866 , f. 7-9.

[19] Și tradițiile locale consemnează aspecte istorice. (Inf. Ion C. Năstase, 72 ani, 1 mai 1954. Mioveni; Maria M. Robea, 85 de ani, 8 ianuarie 1961, Mioveni).

chiar de o inscripție de pe crucea de piatră, dăltuită direct pe latura ei de nord, deasupra brațului, care vorbește despre cumpărarea unei mori: „Ca să se știe cumpărătoarea morii și a moșiei și cheltuiala ce s-a făcut cu zăgazul și cu București"[1]. Existența hanului e confirmată indirect printr-un document emis în anul 1775 privind conflictul funciar acut dintre Iancu din Mioveni, care revendica o ogradă cu pomi făcută de el împreună cu tatăl său pe moșia mănăstirii Valea-Muscel, și egumenul acestei mănăstiri. Tatăl lui Iancu fusese cârciumar la hanul de pe moșia mănăstirii, care – după cum arată documentele ulterioare – trebuia să fi existat în lunca Miovenilor. Într-o inundație groaznică, hanul a dispărut, dar a fost refăcut între timp[2].

Oricâte nenorociri se abăteau asupra complexului, el era totuși refăcut, deși cu multă greutate și într-un anumit timp, deoarece era absolut necesar oamenilor și aducea venituri consistente proprietarilor. Un set de noi documente din deceniile 3 și 4 din secolul al XIX-lea se referă direct și amplu la acest interesant complex, ele fiind prilejuite de efectele dezastruoase ale unei epidemii abătute asupra așezării și de incendierea voluntară a hanului de către ispravnicul județului Muscel. Complexul, în special hanul, devenise cu mult mai important acum, într-o perioadă de tranziție, la economia de schimb, situat la „drunul Poștii spre Câmpulung", pe care circulau carele încărcate cu mărfuri către satele mai apropiate și orașele mai îndepărtate, Pitești, Câmpulung și Brașov. Călătorii și cărăușii, după un drum accidentat și lung de aproape o poștă, în ambele direcții, erau obligați să facă „o dăjugare", un popas, aici. Moara se afla în partea de nord, pe apa Argeșelului. Într-o latură a „pieței" se înălța hanul cu anexele lui trebuincioase. El era, potrivit descrierii amănunțite din documentele menționate, un han țărănesc tipic de la principalele drumuri comerciale ale vremii. Așezat de cealaltă parte a morii, avea înfățișarea unei case țărănești mari, cu temelia „pă tălpi", cu pardoseala din „cărămidă", cu zidul în paiante, „îngrădite cu gard și lipite cu pământ", și acoperită cu șindrile de stejar bătute cu cuie de fier. El se compunea din două „hodăi mari cu câte un pat și cu sobe fieșicare hodaie, dă zid și pă jos așternut cu cărămidă", dintr-o „prăvălie dă băcănioară" și dintr-un

[1]Mihail M. Robea, *Mioveni-Argeș. Corpusul...*, p.68. Crucea aceasta înaltă, masivă, impunătoare, cu inscripții corecte și dăltuite perfect, reprezintă o adevărată creație a genului. În plus, mai are câteva inscripții. Una pe față: „Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu plinirea Duhului Sfânt, amin. Ridicatu-s-au această sfântă și de viață făcătoare cruce întru pomenirea Sfințitului Nicolae și a Sfântului marelui mucenic Gheorghe, în zilele prea luminatului domn Io Constantin Nicolae voevod prin nevoia robului lui Dumnezeu Stoica județ Petea, Ghinea, Leat 7253 (1745)". Alta pe latura de sud, sub braț: „Ghinea, Sora, Ghinea, Voica, Damaschin, Gherghina, Dumitra, Ioan, Maria. Mița februarie 20 zile. Popa Stoica, popa Oancea".

[2]Arh. St., București. *Condica mănăstirii Valea-Muscel*, nr. 164, f. 72-74.

„pălimar" aflat în fața primelor două încăperi, toate încăperile fiind văruite. Alături de casa hanului, se afla construcția pivniței, săpată adânc în pământ, „de încăpea doo buți mici, și căptușal(ă), în loc dă zidu, păreții cu scândură groasă și învelită cu șovar și fân". Ultima construcție o constituia un grajd pentru animalele de tracțiune ale călătorilor. Era un grajd mare, „făcut pă tremelii dă tălpi dă lemn gros, închis cu uluci și șindrilit cu șindril(ă) d(ă) stejar bătută cu cuie de fer, podit cu podină dă stejar, dă încăpea ca l(a) zece cai în el". La toate aceste construcții ale stolnicului Iacovache Prejbeanu din Mioveni li s-au dat foc de către zapcii, la porunca ispravnicului județului, în 1829, de teama întinderii epidemiei, căci muriseră câțiva săteni și fiindcă proprietarul și cârciumarul lui au refuzat să le spele. Și ele au ars în întregime. Incendierea hanului va genera o serie de plângeri și de procese în vederea reconstrucției lui[3].

Și de data aceasta hanul, împreună cu anexele lui, va fi reconstruit de țăranii din Mioveni, îndeosebi de bieții clăcași din Părăști, un component al așezării. Însă, de data aceasta, construcția hanului, spre a fi mai durabilă împotriva unor eventuale inundații și incendii, a fost ridicată din cărămidă. A fost tencuit numai în interior, nu și pereții exteriori, având culoarea roșu aprins a cărămizii, din care cauză – spun bătrânii care l-au apucat și și-au petrecut ultimii ani din viață la începutul deceniului al 7-lea din secolul nostru, la vârsta de peste 85 de ani – a fost numit *Hanul Roșu.* În a doua jumătate a secolului trecut, Hanul Roșu, deși așezat la marginea satului, dar într-un cadru natural pitoresc, într-un spațiu înconjurat de un râu, de o pădure seculară și de o ogradă cu pomi fructiferi, polariza aproape întreaga suflare a localității, îndeosebi în numeroasele zile de sărbătoare, la horă și la jocuri pe tineri și la povești și schimburi de păreri pe vârstnici. Amintirea acestor vremuri liniștite și luminoase s-a păstrat în tradițiile și povestirile unor bătrâni sensibili și receptivi, deja menționați anterior. Una din aceste tradiții, pe care o voi reproduce-o integral mai jos, am apucat s-o rețin în 15 august 1951 de la bunica mea, Maria M. Robea, în vârstă de aproape 80 de ani:

Legenda Hanului Roșu

Ee, maică, Hanu Roșu era cel mai vechi han d-aicia, din Mioveni. Eu am auzit vorbindu-se mult de el. Știu unde era.

Era p-un tăpșan, ca un fel de poiană ridicată lângă râu Argeșel, pe unde az' e podu de fier de la calea ferată, da' lângă el, p-acolo pe unde az' e Lunca Băncii și pe unde era crucea-aia mare de piatră din curtea bisericii. Păi p-acolo trecea drumu Poștii la Câmpulung. Și era dăjugare mare acolo, se odihnea vitele

[3] Arh. St., București, Fond. Ad-ve vechi, dos. 597/1829, f. 1-9.

și oamenii, cărăușii cu căruțele pline de tot felu de mărfuri. Pe locu ăla de lângă râu mai era o moară și crucea-aia de piatră frumoasă..

Și hanu-ăsta a fost făcut pe locu unde era un han mai vechi din lemne. El a luat foc, a ars pân la temelie. Hanu-ăsta nou s-a făcut din nou, da' acuma din cărămidă, din cărămidă ca să fie mai trainic. Hanu-ăsta a rămas așa p-afară, n-a fost tencuit, a rămas roșu p-afară, cu cărămida roșie, netencuită. Și d-aceea i-au zis oamenii Hanu' Roșu *– avea zidu netencuit, roșu, cu înfățișare roșie. Și el a existat așa tot timpu, până la dărâmarea lui și până s-a făcut două hanuri în sat – asta mai încoace.*

Da' la hanu ăsta, la Hanu Roșu, venea înainte multă lume, fete, tineri, oameni; venea la horă, să facă horă, să cumpere lucruri de care avea nevoie, de mâncare, de gospodărie. Venea aicia mai ales ăia din partea ailaltă a Miovenilor, d-acolo din Părăști, că era mai aproape. Cânta lăutarii, juca tineretu, la sărbători.

Da' lumea s-a schimbat. S-a făcut șosele, drumuri, cale fierată, hanuri noi în sat. Și lumea mergea la astea noi, la hanurile astea. Ș-așa că Hanu Roșu a fost părăsit, el s-a ruinat. Da' a rămas numele lui în sat, în mintea oamenilor".

Dar noua organizare a vetrei satului, construirea unor drumuri moderne pe trasee noi și darea în folosință a căii ferate Golești-Câmpulung, precum și transferarea morii pe un alt iaz, au condus, ca și în alte sate, la pierderea importanței complexului economico-cultural din Mioveni și, în final, la ruinarea lui – toate acestea spre sfârșitul secolului al XIX-lea.

INTERIORUL LOCUINȚEI TRADIȚIONALE DIN MIOVENI-ARGEȘ

Mioveniul este una din cele mai vechi așezări ale județului, ale țării, fiind atestat pentru prima dată indirect printr-un hrisov pierdut privind transferul unei moșii din localitate în vremea domniei lui Radu cel Frumos (1462-1475) și direct printr-un alt act din 7 septembrie 1485 care menționează pe cel precedent. Situată pe ultimele două terase vestice ale Piemontului Cândești, deci într-un cadru natural ospitalier evoluției omului, așezarea a cunoscut în cursul existenței sale istorice o ascensiune economică și spirituală cu nimic mai prejos decât a celorlalte localități din zonă.

Interiorul locuințelor, cu piesele și organizarea lor funcțională, constituie un capitol important din istoria socială a localității Mioveni-Argeș. Cum pe terenurile caselor tradiționale demolate se ridică lunar noi blocuri cu P+4 niveluri și cum satul este înlocuit rapid cu orașul, cercetarea componentelor interiorului și a măiestriei organizării lor în microuniversul locuibil a devenit, spre a nu rămâne ignorate, mai mult decât stringentă.

Locuința este spațiul în care membrii familiei își petrec o mare parte din existența lor. Aici se nasc, își trăiesc o mare parte din timp, se odihnesc, meditează și își fac planuri de viitor. Tocmai de aceea, ei, ca și alți locuitori din alte părți – au căutat, potrivit mijloacelor materiale și imaginației lor, într-un context etnografic zonal larg, să-și creeze un interior cât mai agreabil și cât mai îmbietor.

Strâns legat de construcția casei, interiorul este, evident, tot atât de vechi ca și aceasta. Însă, din nefericire, nu-i putem urmări evoluția, din lipsă de informații, mai vechi decât în epocile modernă și contemporană, adică pe o durată de aproape 200 de ani. Mai multe documente de arhivă[1], numeroase informații din teren[2] și diverse materiale conservate încă, oferă o imgine concludentă a evoluției și bogăției interiorului locuințelor pe timpul evocat.

În altă împrejurare, a fost investigată dezvoltarea gospodăriei țărănești din Mioveni, inclusiv evoluția construcțiilor de case[3], în epocile modernă și contemporană. În timpul respectiv, numărul locuințelor a crescut enorm, de la 53 de case în 1774[4] la 337 de locuințe (gospodării) în 1972[5], dată când s-a sistat construirea de case particulre în Mioveni, deci numărul acestora a crescut de 6,35 de ori. În evoluția lor istorică, casele din Mioveni, ridicate din lemn în veacurile trecute și cu cărămidă în secolul nostru, au cunoscut, datorită îmbunătățirii relative a condițiilor de viață și a schimbării opticii sociale a oamenilor, precum și a sporirii numărului acestora, profunde modificări în planurile lor. Modificările structurale au generat, de la o perioadă la alta, mai multe tipuri de case. În cercetarea menționată, au fost identificate 7 tipuri de case în ambele perioade – 5 tipuri în epoca modernă, fiind cele mai multe, și 3 tipuri în epoca contemporană. Însă prima categorie de tipuri a coexistat cu ultima în epoca contemporană, încât, la începutul anului 1980 se aflau, cu excepția casei cu o cameră și cu tindă, toate celelalte 7 tipuri, având o repartizare proporțională. Concomitent cu dezvoltarea planurilor caselor, a evoluat și interiorul lor, compus din *sistemul de iluminare, de încălzire și de pregătire a mâncării, din mobilier și din piese de textile.*

---

[1]Documente din arhiva comunei Mioveni-Muscel, Arhivele Statului – Pitești; Arhivele Naționale – București; arhivele familiilor Ion C. Năstase, Mihail M. Robea.

[2]Informatori: Ion C. Năstase, 72 de ani, Mioveni, 4.I.1954; Marița M. Robea, 87 de ani, Mioveni, 7.I.1960; Zina M. Robea, 60 de ani, Mioveni, 5. VIII.1971, 20.VII.1982; Stelica Nuță, 79 de ani, Mioveni, 14.IX.1980; Nicolae Brutărea, 68 de ani, Mioveni, 31. XII.1981. Culeg. M. M. Robea.

[3]Mihail M. Robea, *Gospodăria țărănească din Mioveni-Argeș*, Comunicare pregătită pentru sesiunea anuală.de comunicări științifice a Complexului Muzeal Golești, noiembrie 1981.

[4]Florina Mohanu, Ion Hera-Bucur, *Catagrafia județului Muscel din 1774,* în „Revista arhivelor", an. LXIX, vol. LIV, nr. 3, iun.-sept. 1992, p. 344-345.

[5]Arhiva primăriei orașului Mioveni-Argeș. Recensământul din 1 ian. 1972.

În epoca modernă, prin cele 5 tipuri, locuințele din Mioveni ne apar destul de variate. La începutul secolului trecut se aflau deja în peisajul așezării trei tipuri de case, care, în mod vădit, veneau din secolele anterioare.

Un *prim tip era locuința monocelulară*, cel mai vechi și cel mai simplu tip de casă. El va rămâne în epoca contemporană la îndemâna femeilor sărace și văduve. Într-o asemenea locuință, cu intrarea directă ori de pe prispă, structura interiorului o constituia: *vatra, patul, masa, scaunele, dulapul, lada de zestre, textilele.*

Vatra, una dintre cele mai importante componente ale interiorului era situată într-o poziție opusă ușii, în colțul nord-vest sau nord-est – depindea de așezarea casei – format din cei doi pereți corelați prin construcție și deseori de un al treilea perete, pe care se înălța apoi coșul cu corlata. Vatra, care la nivel zonal i s-a atribuit termenul de *cămin,* avea trei funcții: lumina încăperea, o încălzea și ajuta la pregătirea mâncării. Direct, în unghiul construit de primii doi pereți, pe spațiul lui pătrat, se făcea focul și se pregătea mâncarea: mămăliga într-un tuci fixat în cârligul unui lanț axial sau, mai târziu, pe pirostrii. Pe marginea focului se înșirau oalele cu ciorbă, varză, cartofi. În continuare, pe spațiul dintre foc (vatră) și ultimul perete, al treilea care închidea vatra, se depozitau temporar vasele de ceramică (oale, cenace de diferite mărimi etc.), uneori umplute cu alimente. Patul urma de obicei, în continuarea sobei. Când erau două, într-o odaie mai mare (4x5 m), ultimul era așezat lângă celălalt perete, într-o poziție simetrică. El era lucrat foarte simplu, mai înainte, din 4 pari bine aleși, câte 2 la fiecare capăt bătuți adânc în pământ („podea”), uniți la cele două capete superioare cu câte o scândură solidă, peste care se așeza scândurile late și lungi, cât se dorise să fie patul. Spre sfârșitul perioadei interbelice, parii au fost înlocuiți cu caprele, câte una pentru fiecare capăt. Deasupra blănurilor se așezau, spre a se evita duritatea lor și a se menține căldura, mai rar rogojini, procurate din orașele apropiate, îndeosebi fân și paie sau foi de la știuletele de porumb. Acest material era învelit cu o pânză, chiar de sac, ori, deseori, cu un țol subțire din cânepă, confecționat în casă, formând un fel de saltea primitivă. La ultimul capăt al patului, se așeza căpătâiul, o pernă lungă, cât lățimea patului, confecționată din pânză de cânepă sau bumbac și umplută cu foi de porumb sau fulgi de pasăre. Evident, pe lângă perete se mai adăugau perne dreptunghiulare. și, mai rar, patrate, decorate cu diverse motive, de obicei geometrice.

Masa era una joasă, rotundă, cu 3 picioare, din scândură de brad, lucrată de meșterii locali. Era însoțită de scaune joase, semisferice, cu 3 picioare, realizate de meșterii rudari din Mioveni sau din satele vecine. Numărul scaunelor era dictat cu cel al membrilor familiei și de necesități. Când se servea masa, ea era poziționată în centrul odăii, având scaunele în jurul ei. După „luarea mesei”, era așezată într-una din laturile libere ale locuinței, deseori lângă sobă, sau afară pe

prispă. Scaunele, cu excepția a 1-2 exemplare, se introduceau sub pat. Aspectul estetic al mesei și al scaunelor se reducea la cioplitul pieselor cât mai performant și la încheierea lor cât mai perfectă, în special a scaunelor rudărești, cu fundul semisferic.

Dulapul, introdus mai târziu, se așeza la fereastra dinspre uliță ori drum, lângă pat sau între cele două paturi. Era un tip de mobilier de masă-dulap, procurat de la meșterii rudari și de la târgurile locale. Poseda două uși și cele trei laturi exterioare aveau o frumoasă decorație scrijelită în forme perfect geometrice (rozete, semirozete, pătrate, triunghiuri ș.a.). În interior se depozitau temporar vase cu sau fără alimente gătite.

O altă piesă distinctă o constituia *lada de zestre,* poziționată deseori pe capătul unui pat, dar și pe un spațiu liber de lângă perete și procurată tot de la meșterii locali și târgurile periodice. Nici lor nu le lipsea decorația geometrică și uneori florală, obținute tot prin scrijelire. În cazuri mai rare, lada de zestre provenea din atelierele talentaților meșteri brașoveni. În această ladă adusă de stăpâna casei se păstrau piese de îmbrăcăminte ale ei și ale familiei.

La intrarea în odaie, lângă ușă, fixată pe suporturi de piatră ori de cărămidă, se întâlnea întotdeauna *talpa* – o scândură groasă (și scurtă, 1 x 0,25 m) – pe care se înșirau vase mari (oale, vedre, găleți) cu apă.

În fine, *textilele,* unele utilitare, iar altele strict decorative se găseau în locuința monocelulară într-un număr mai restrâns, cu o cromatică limitată și cu un repertoriu sărac de motive. Întrucât creșterea oilor în localitate era foarte limitată și lâna nu se producea în gospodărie, ca în nordul Muscelului, țesăturile din cânepă dominau. Pe pat se așternea în cursul zilei un țol simplu, relativ ușor, cu urzeala și bătătura din fire subțiri de cânepă, țesut în culori naturale mai închise (negru, maro ș.a.) și cu un decor simplu linear și deschis la culoare. Pentru învelitul în timpul odihnei, exista un alt țol, gros, țesut cu urzeală de fire subțiri și cu bătătura din fibre groase, din zgreben de cânepă sau gâțe. Uneori, spre a proteja pereții, a reține căldura și a conferi o anumită estetică interiorului, țoalele în câte o lățime de țesătură, lucrate mai cu gust, deveneau păretare, fiind fixate pe peretele dinspre pat. Dulapul și lada de zestre erau uneori acoperite cu țesături denumite *fețe de masă,* lucrate de obicei în casă din fire mai subțiri de cânepă. Ornamentele, puține, simple și geometrice, ale fețelor de masă albe ori crem se alcătuiau din alesături. Practica decorării cu șervete a pereților acestui tip de locuință era, în prima jumătate a secolului trecut, sporadică. Se prindeau uneori, pe cei doi pereți longitudinali câte un șervet de întindere mijlocie (1 m lungime și 0,30 m lățime), din cânepă și mai rar din bumbac, de culoare albă sau crem, cu dungi ori cu alesături, lucrate de femei și de fete în familie. În jurul icoanei obișnuite, din carton și lemn, se așeza un alt șervet asemănător dar cu dimensiunile reduse.

Un al doilea tip, casa cu o cameră și cu o tindă, frecvent în secolul trecut, a apărut prin adăugarea unei încăperi relativ restrânse la casa monocelulară. La acest tip de casă, odaia era destinată locuirii, iar tinda – depozitării unor obiecte și, în unele cazuri, bucătăriei. În principiu, camera de locuit avea un interior cu structură similară locuinței monocelulare: vatra cu coș în colțul din stânga, paturile așezate paralel pe lângă pereții longitudinali, cu masa-dulap între cele două paturi. Deosebirile dintre interiorul acestei locuințe și cel anterior sunt minime. Vatra cu coș, în câteva case, era transferată în tindă pe la mijlocul veacului trecut. Tot de atunci a fost introdusă *soba din cărămidă înaltă și dreptunghiulară,* dar în special *pătrată,* cu vatra direct în față. La acest tip de casă funcționa soba oarbă, poziționată în peretele despărțitor, spre a încălzi ambele încăperi. Tinda, încăpere importantă în ansamblul casei, îndeplinea funcția unei cămări, în care se depozitau alimentele, recipientele, tronul cu mălai, lada de zestre, îmbrăcămintea ș.a.

Al treilea tip de casă bicelular cu camera de locuit și camera bună (camera curată) sau, cum i se mai zicea, *dincolo,* având fiecare intrarea separată de pe prispă. Acest tip de casă se dezvoltă așa de mult în epoca modernă și în perioada interbelică încât va domina celelalte tipuri și va fi locuința caracteristică a țăranilor săraci și mijlocași. Ultimii săteni, pentru trebuința unei bucătării de vară sau pentru depozitarea unor obiecte, vor adăuga o *polată* în spatele casei. Interiorul acestui tip de casă, mai puțin exteriorul, a trecut prin profunde modificări. În secolul trecut, cele două camere erau în totalitate pe jos cu „ pământ bătut și uns cu humă și cu pereții văruiți în alb de câteva ori pe an, la marile sărbători. Varul îl procurau de la producătorii ambulanți veniți cu căruțele din satele lor de la munte.

Prima cameră a casei (4x4 m) era așezată în prima ei parte, în interiorul curții, ea îndeplinind funcții multiple: de locuință și de bucătărie. La începutul secolului al XX-lea continuau să coexiste unele inovații și adăugiri: vatra în unghiul format de peretele median și de cel longitudinal din spate; paturile, cu pari bătuți în pământ ori cu capre, peste care se fixau scânduri de brad sau de fag și apoi fân, paie cu rogojini erau stabilite paralel, lângă pereții longitudinali, având între ele masa-dulap, flancată de 2 scaune înalte „rudărești" cu 4 picioare și speteze. Masa rotundă, dacă nu era așezată pe prispă, ocupa una din laturile libere dintre vatră și paturi ori dintre aceasta și ușă. Scaunele se plasau după servirea mesei, lângă vatră ori sub paturi. Ca piese textile: țoale subțiri și trainice pe pat și țoale groase strânse sub formă de pachet la căpătâi; fața de masă pe masa-dulap; perdele de bumbac sau de cânepă la ferestre; păretare dintr-o foaie de țol subțire vărgat pe pereții dinstre paturi; apoi șervetele din pânză de bumbac și borangic decorate cu motive geometrice, florale și animaliere, executate ireproșabil de cusătoresele locale și așezate cu gust de gospodine în spațiile

libere de pe pereți, uneori și deasupra păretarelor în tehnica rândunicii. Toate pernele aveau tocul dintr-o pânză groasă, durabilă, de obicei de cânepă, iar fețele erau din pânză, decorate cu compoziții florale între chenare. În casele multor țărani-moșneni, îndeosebi după Primul Război Mondial, țoalele de pe pereți și de învelit erau înlocuite cu țesături din lână, velințe și plocade, iar cele de pe perete – cu scoarțe și chilimuri, fie lucrate în casă, fie cumpărate de la târgurile din Pitești, Stâlpeni și Câmpulung. Implicit, se înlocuia vatra cu *soba cu plită* – local, *soba cu mașină* – atât de necesară la gătirea alimentelor și conservarea căldurii, în cealaltă jumătate a casei, în partea dinspre drum ori uliță. Fiind destinată primirii unor oaspeți mai deosebiți și unor adunări familiale mai importante, i se acorda calității componentelor și esteticii arhitecturii lor o atenție sporită. În general, se aflau aceleași piese de mobilier și de textile. În majoritatea camerelor, vatra lipsea. Pe unul sau pe ambii pereți longitudinali se așezau în mod corespunzător unu sau două paturi. Între paturi, la ferestrele dinspre drum, se fixa masa, înaltă și dreptunghiulară închisă cu tablii, flancată de cele două scaune cu spătare, de proveniență locală ca și masa – acestea toate lipsite de decorări. Lada de zestre se situa, de obicei, în locul vetrei. Așternuturile erau în parte alcătuite din țoale sau velințe alese. Căpătâiele se îmbrăcau în țesături mai groase, iar pernele în fețe (de perne) din bumbac ori cânepă, decorate cu motive florale și zoomorfe. Atât masa-dulap cât și lada de zestre erau acoperite cu o pânză albă decorată pe laturile ei cu motive, confecționată special și numită *față*, dar și *față de masă*. Cu astfel de fețe de masă se protejau de praf hainele așezate în cuier.

Pereții camerelor erau, de asemenea, decorați pe două registre; pereții dinspre paturi: pe registrul de jos se fixau păretarul (țol special ori covor), iar pe registrul superior se fixa un șervet lung și decorat, în tehnica de fluture, încadrat de altele mai scurte sau de batiste cu motive vegetale și geometrice de o mare frumusețe, unele inscripționate și semnate în cusătură cu arnici, de culoare albastră, vișinie și roșie. Acești doi pereți prin organizarea decorației și policromia pieselor atrăgeau cel mai mult atenția. Ceilalți doi pereți aveau o decorație mai sobră, adaptată la spațiu, cu un singur registru, organizat de obicei la linia medie a spațiului, cu textile aproape asemănătoare cu cele din al doilea registru de pe primii doi pereți, nelipsind însă șervetele mari sub formă de fluture, cele mai mici fiind aplicate în figură dreptunghiulară, ori renumitele batiste pătrate, însă așezate sub formă de romb. Deasupra icoanei și oglinzii, poziționată în partea dreaptă a intrării, se puneau șervete de lungime mijlocie, cu o ornamentație variată. În anumite camere, nevestele împodobeau pereții și cu „batiste de nuntă”, tivite și cu chenar din arnici și cu flori în centru, organizate longitudinal sau în formă de romb. Astfel, împodobit, interiorul atrăgea și plăcea privirilor.

Însă, la începutul secolului trecut și îndeosebi în perioada interbelică, interiorul casei cu 2 camere trece prin profunde transformări, înnoiri. Căci în camera obișnuită vatra este înlocuită de soba cu plită (soba cu mașină), paturile cu pari – cu capre și țoalele – cu pături din lână. În „camera bună", în mod frecvent, se construiește soba din cărămidă, se introduc paturile cu ramă și „paturile cu tăblii", având saltele de paie ori din fân, în locul celor vechi; se aduc mese și scaune lucrate mai cu gust și se așează o podea din scânduri. Pereții continuă să fie decorați cu piese tradiționale, însă de calitate superioară sub aspectul țesăturii și ornamentației. Pe pereți apar sporadic fotografiile înrămate ale familiei. Iluminatul încăperilor era produs numai de lampa cu petrol (gaz) procurat de la „găzarii" ambulanți și magazinele locale. Interiorul a devenit astfel mai confortabil și mai strălucitor.

Tipul al patrulea de casă se compunea din *2 camere și o tindă la mijloc* (2x3 m), din care se făcea intrarea prin câte-o ușă în cele două încăperi. Un tip de casă mai rar. Comparativ cu tipul precedent, avea în plus tinda, de obicei fără fereastră, mobilată uneori cu un pat mai mic, o masă și un cuier și cu pereții decorați discret cu șervete mijlocii. Încolo, camerele aveau aceleași dimensiuni, aceleași funcții și aceleași interioare ca odăile din tipul precedent.

Al cincilea tip de casă din Mioveni, complex, îl constituia *casa cu două niveluri* (caturi) sau *casa musceleană*. Creată la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui următor, îndeosebi de către sătenii moșneni, ea ajunsese înaintea începerii demolării (1972) la un număr de 30 de exemplare. Una dintre ele, a lui Niță Năstase, demolată printre primele, era inscripționată cu anul construcției: 1910. Casa musceleană tipică din Mioveni avea în planul ei, la fiecare nivel, câte două încăperi și o sală din care se putea intra separat în aceastea. Planul de la primul nivel era oarecum diferit de cel de al doilea, întrucât încorpora două încăperi: o cameră situată în partea dinspre drum sau uliță destinată locuirii și bucătăriei, având două paturi, o masă-dulap între ele, o masă rotundă cu scaune cu trei-patru picioare, un dulăpior pentru vase ce era fixat pe un perete și o sobă cu plită și cuptor; o altă cameră poziționată în ultima parte a casei, cu ori fără o fereastră într-un zid lateral, denumită în mod curent *beci,* în care se păstra îmbrăcămintea mai groasă în cuiere și se depozitau alimente, fructe, butoaie cu țuică, mici unelte gospodărești etc. Catul al doilea reproducea, în fond, planul tipului de casă joasă cu două camere, posedând în plus o scară interioară spre sală din care se intra separat în fiecare cameră. Ca și în cazul încăperilor din planul anterior, camera dinspre șosea ori uliță era *camera bună* destinată oaspeților sau unor membrii ai familiei aflați la studii, iar cealaltă cameră din-

spre interiorul curții era folosită ca dormitor. Evident, fiecare cameră dispunea de câte două rânduri de ferestre cu tot atâtea perdele albe și înflorate, unul înspre șosea ori uliță și altul spre curte sau grădină, întotdeauna înspre sud, primind toată ziua lumină de la soare. Ca și în cazul celorlalte tipuri de locuință, iluminatul era produs de lampă (cu „gaz") și, în fine, după introducerea curentului electric în localitate, de către becurile electrice. În cele trei camere, inventarul și organizarea pieselor din interior suferise modificări restrânse. Într-adevăr, după Primul Război Mondial, în mare parte se înlocuise vechile piese – paturile pe capre fuseseră schimbate cu paturile cu tablii, cumpărate de la Pitești sau Câmpulung, țoalele erau înlăturate pentru macaturi în carouri, având deseori cearceafuri albe sub ele, pernele mari și mici începuseră să atragă atenția prin fețele cu figuri de păsări și animale. La sfârșitul perioadei postbelice, mesele dreptunghiulare și cu scaune înalte pe patru picioare, luaseră locul mesei rotunde și scaunelor lor, achiziționate de la meșterii locali sau din orașele apropiate. Pe podeaua din scândură de brad, se așezau deseori preșuri „țărănești", confecționate în casă, cu urzeala din fire de cânepă și cu bătătura din gâțe, așezate de așa natură încât să creeze o succesiune de dungi de felurite culori. Textilele așezate pe pereți se substituiseră cu unele piese înnoite: păretarul era înlocuit de unul mai mare și în figuri geometrice cu o cromatică vie. Nu se renunțase la șervete în fluture; se introduseseră batiste frumoase (30x30 cm; 40x40 cm) personalizate și cu câte un scurt mesaj, în culori albastre, vișnii ș.a. încât ansamblul sporea curiozitatea și admirația tuturor. În unele spații libere din *camera bună* își făceau loc tablouri familiale, dar și unele provenite de la artiștii anonimi. Foarte rar se întâlnea în asemenea cameră pe vreun perete câte o piesă din ceramică sub formă de tablou excepțional. Mirosul de busuioc, produs prin fărâmițarea frunzelor lui uscate, arhaiza și optimiza atmosfera din cameră. De altfel, legătura trainică a gospodarilor cu natura o sugerau și glastrele cu diferite flori instalate pe polimarul sălii și pe suporturi anume din locuințe.

Tipul al șaselea de locuință îl prezenta *casa cu legătură,* adică două construcții apropiate „legate printr-un fel de pod", de pasarelă. Astfel de construcții erau rarități în Mioveni. În localitate, în preajma declanșării demolării gospodăriilor, supraviețuiseră două astfel de tipuri: unul (familia Tonică Profir) cu o casă mare cu trei încăperi ce era legată printr-o scurtă pasarelă de altă casă, având o singură cameră (3x4 m) ce servea drept bucătărie, uneori și ca dormitor, și altul (familia Constantin C. Robea) cu corpurile a două case dezvoltate cu mai multe camere, fiecare în stiluri și structuri moderne, erau foarte apropiate, chiar legate printr-un culoar. În privința interiorului și organizării lui, prima casă cu

legătură își conservase aspectele tradiționale, dar la a doua casă aproape totul (paturile, mobilierul, textilele, iluminatul) era reînnoit cu piese moderne procurate de la oraș ori din magazinele locale de specialitate. Oricum, în interioarele ultimei locuințe, majoritatea textilelor de perete, în primul rând șervetele și batistele, fuseseră abandonate în favoarea fotografiilor de familie și desenelor sau picturilor înrămate.

Tipul al șaptelea cu 3 camere figurează drept o casă nouă din cărămidă. Primii gospodari cu o astfel de casă au fost, după 1955, familiile Ivașcu și Crăcănel. Treptat, ea s-a extins. Planul noii case consta din trei camere inegale și din o jumătate de sală, cealaltă jumătate fiind înclusă în spațiul locuinței. În componența casei intrau obișnuit: *camera mare* (*camera bună*), situată spre drum; *camera mijlocie* (*dormitor*) și *camera mică* (*bucătăria*), cu o destinație separată pentru prima dată. *Camera bună* sau *camera de dincolo* se bucura de o atentă îngrijire și decorare, mobilier nou, posedând în plus un șifonier și o masă dreptunghiulară, precum și unele piese de textile tradiționale. De asemenea, nici dormitorului și nici bucătăriei nu-i lipseau mobilierul nou și, la ultima încăpere, vasele din metal, care înlocuiau ceramica tradițională. Constatativ, tipul acesta de casă era una de tranziție, de la casa tradițională (2-3 camere) la cea modernă (cu 4-5 camere și spații auxiliare).

Acestea sunt tipurile de casă tradițională, destul de multe, construite inițial din lemn, apoi din „vârghii" și, în fine, din cărămidă.

În toate tipurile de casă mai vechi ori mai noi se întâlnește un inventar utilitar de origine populară, procurat de la meșterii talentați locali ori străini. Dintre toate categoriile inventarului de interior, textilele constituie categoria de piese cu cea mai impresionantă marcă locală, originală, ele fiind produse aproape în totalitate în locuințele gospodinelor harnice. De altfel, statisticile, precum și cea de la 1839, indică prezența în același timp a 3-4 „cusătorese" profesioniste și tot atâtea „torcătoare" pricepute. Trebuie însă relevată în mod special *Anica Mazilu* din perioada interbelică, o cusătoreasă talentată, harnică și o atentă deținătoare a motivelor populare vechi. Deși era ușor infirmă de un picior, a reușit să adune un grup de fete în odaia ei din centrul comunei, să le inițieze în arta cusutului în zilele de adevărate șezători și să obțină anumite cusături frumoase și surprinzătoare.

Și atracția artistică se exercita asupra privitorilor chiar începând cu modalitatea de lucrare a țoalelor (de pat, de învelit) și a preșurilor din aceiași categorie – cu suprafețele ritmate de „dungi" subțiri, late, de diverse culori, în special alb și negru. Alternanța motivelor lineare te întâmpina, de asemenea, pe

velințe, păretare, scoarțe, chilimuri ș.a. Piesele acestea ultime din interior, mai „groase", erau decorate destul de frecvent cu motive geometrice (pătrat, romb, cerc, semicerc ș.a.) singular sau în benzi, în culori vii. Sub raportul artistic, șervetele și batistele, poziționate pe al doilea registru de pe pereți, polarizau în cel mai înalt grad atenția. Căci ele cultivau șiruri de ornamente avimorfe și fitomorfe, fie separat, fie în combinație, cu o policromie adecvată. Dintre ele, șirurile de frunze de viță de vie și cocoșei atingeau frecvențele cele mai dese și perfecțiunile ireproșabile într-o mulțime de șervete din colecția noastră. Uneori, printre benzile cu motivele mărite erau inserate altele mai mici, configurând adevărate compoziții surprinzătoare și încărcate de simboluri. În decorarea pereților, nu lipseau nici batistele „cusute". Un loc aparte îl ocupau „batistele de nuntă" pregătite de fete pentru măritiș. Concepute compozițional, aveau pe toate laturile lor executate câte un șir de motive fitomorfe și apoi la colțuri câte o casetă în care se amintea de scopul confecționării batistei („suvenire") și pe cele patru spații dintre casete, semnătura „proprietăresei", ca pe acest exemplar: „Mă recomand/ Domnișoara/ Lenuța/ Nole, an. 1925". În Mioveni, poziția batistelor este lineară, la rând cu șervetele, nu etajată, ca în nordul Argeșului.

Apropiate prin dimensiuni, erau fețele de pernă, având cusut un motiv central supra dimensionat (animal, pasăre, floare etc.) înconjurat lateral de benzi cu motive reluate. Parțial, cusătura a fost înlocuită – în ultimii treizeci de ani – de broderie, introdusă aici și în vecinătăți de talentata meșteră *Joița M. Anghel-Robea* (n. 1936). Privit în ansamblu, interiorul tradițional al locuințelor din Mioveni se prezenta într-un tot unitar, armonios, policrom.

Îmbunătățirea relativă a situației materiale a sătenilor din Mioveni, produsă de veniturile din activitatea de pe platforma industrială locală și din comercializarea propriilor zarzavaturi, ei au reușit, în perioada postbelică, într-un procent de aproximativ 80%, să-și reconstruiască casele într-un spirit modern cu 4-6 camere, cu un grup sanitar, cu 1-2 balcoane etc. Introdusese mobilă orășănească și crease un interior cu un aspect nou, fără prea multe textile tradiționale, dar cu destule picturi și tablouri de familie pe pereți. Casele aveau planuri moderne diversificate, întrucât acum proprietarii locuințelor se ambiționaseră ca ele să nu se asemene cu altele.

Însă avântul construcțiilor atât de puternic a fost întrerupt brutal, nociv, de către hotărârea forurilor superioare pentru construirea orașului actual.

UN MONUMENT ISTORIC EXCEPȚIONAL

Crucea monumentală prezintă un interes superior. Întrucât unele persoane i-au citit textele inscripțiilor ei complet și nu s-au referit nici la contextul istoric al evenimentelor ridicării crucii, nu i-au putut desluși semnificația istorică și funcțiile acumulate succesiv. Fiindcă am avut norocul s-o citesc încă din vara anului 1944, când își păstrase încă integritatea fizică, fără să fi fost spoită inexplicabil ca mai târziu de mai multe ori, i-am putut cunoaște toate textele, cu caractere chirilice și latine.

Stoica județ, din Câmpulung, deci primarul orașului, anterior lui 1749, a cumpărat de la mai mulți moșneni din Piscani, în număr de 8, după o hotărniciei a mănăstirii Valea din 1846, între anii 1740-1760, în lunca cuprinsă între Râul Târgului și Drumul Mare Pitești-Câmpulung, mai multe ocine. Mai târziu, terenurile unite într-o „moșie" vor fi stăpânite de un nepot de-al său și apoi, la mijlocul secolului al XIX-lea, de către Maria Stâlpeanu. Drept mulțumire față de divinitate pentru încheierea tranzacțiilor respective și a altora, precum și pentru imortalizarea evenimentelor benefice, Stoica județ (județ - primar de oraș) a ridicat o cruce masivă, monumentală, încărcată de nestemate artistice și de trei inscripții concludente, o raritate, dacă nu unică, în Muscel, la hotarul Mioveniului, într-un peisaj social, căci era un loc de popas, la Drumul Mare dintre cele două orașe aflate în ascensiune economică – Pitești și Câmpulung.

Cum crucea se afla pe teritoriul Mioveniului, lângă podul de cale ferată, și cum comunitatea așezării nu poseda încă un monument anume care prin des-

tinația lui să glorifice pe consătenii căzuți în Războiul Reîntregirii Neamului, atunci au transportat-o în curtea bisericii, lângă cimitir, i-au incizat numele eroilor pe partea posterioară liberă, pe trei coloane inegale. Construirea monumentului eroilor în anul 1932, i-a slăbit gradat semnificația, dar nu și valoarea istorică intrinsecă.

Crucea aceasta a acumulat între timp trei funcții: de pomenire a sfinților Nicolae și Gheorghe, de consemnare a unui eveniment economic-social și de monument al eroilor căzuți în ultimele două războaie mondiale.

Realmente, prin dimensiunile neobișnuite, prin volum și prin suprafețele estetice, crucea locală este o cruce monumentală, *poate cea mai reușită din Muscel*. Dimensiunile: 2,50x1,05x0,43x0,40 m. Trunchiul este protejat și înfrumusețat de „căciulă” – un acoperiș piramidal, din piatră bine proporționat. Dimensiunile și execuția arhitecturală îi împrumută crucii aspectul monumental, de solemnitate. Aspectul monumental este apoi sporit de împărțirea proporționată perfectă a suprafețelor crucii în două mari secvențe, preluate de la tradiție, cu câmpul ornamental în partea centrală și cu câmpul redacțional în partea inferioară. În câmpul ornamental, dezvoltat pe centrul și pe brațele crucii, meșterul pietrar a sculptat multiple vechi motive fitomorfe și astrale (soarele, luna, stelele). Soarele cu linia cercului figurată printr-o ramură cu frunzele dese, egale și întoarse în interior, evoluează în patru exemplare: trei alineate pe centrul și pe cele două brațe laterale ale crucii, iar ultimul, deasupra, în prelungirea corpului ei. În interiorul acestora sunt introduse siglele din tetagrama specifică crucilor creștine (IS, HS, NI, KA).

Câmpul redacțional, extins între timp, ocupă acum mai multe suprafețe. Textul inițial împodobește „crucea mare”, ce se desfășoară în spiritul tradițional, pe fața acesteia, precizând scopul ridicării ei și autorul acțiunii – de eternizare, de către *Stoica județ* – și pe latura din dreapta (sudică) – un scurt pomelnic. Textul respectiv, în chirilică, excizat, cu termeni sporadic supraetajați, este redactat de o mână experimentată de meșter într-o caligrafie perfectă, de o înaltă artă antologică.

Ulterior, dar tot în 1745, i s-a adăugat în mod discret, prin incizare, pe spațiul din stânga, la nord, de deasupra brațului, o însemnare de ordin economic privind cheltuielile ocazionale de cumpărare a unei moșii și a unei mori.

Ultimul text îl constituie *lista cu eroii din localitate* căzuți în Războiul Reîntregirii, la care s-au adăugat câteva nume din ultimul război. I s-a conferit astfel și valoarea unui *monument al eroilor*. Atât că textul, singurul cu caractere latine, incizat de o mână nesigură, deține o caligrafie inestetică. În text sunt introduse, neinspirat, două medalioane ale eroilor.

Din ignoranță, monumentul nu este conservat; dimpotrivă, i se văruiesc periodic suprafețele și valoarea documentar-estetică dispare.

<Pe fața de vest:>

Luca-Ioan. +Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu plinirea Duhului Sfânt, amin. Ridicatu-s-au această sfântă și de viață făcătoare cruce întru pomenirea Sfințitului Nicolae și a Sfântului marele mucenic Gheorghe în zilele prea luminatului domn Io Constantin-Nicolae voevod prin nevoia robului lui Dumnezeu Stoica județ. Petea, Ghinea. Leat 7253 <1745>.

<Pe latura dreaptă, sudică:>

Ganea, Sora, Ghinea, Voica, Ilie diacon, Damaschin, Gherghina, Dumitra, Ioan, Maria, m<esi>ța fevruarie, 20 dni. Popa Stoica, popa Oancea.

<Pe latura stângă, nordică, deasupra brațului:>

Ca să se ști<e> cumpărătoarea morii și a moșii și cheltuiala ce s-a făcut cu zăgazul și cu București. Stan, Anica.

În anii de mai sus, 1745.

<Pe fața de est:>

În amintirea eroilor din com. Mioveni, jud. Muscel/ morți pentru/ Întregirea Neamului din războiul/ din războiul din 1916-1918:

serg.		Medalion pentru 3 soldați
Gherguș Nicolae		
Tudorache Gh.		
Pană Marin		Medalion pentru 1 sergent
Mircioiu Gh.		
Drăgoi I.		
Grozea C-tin		
Cășulete Alex.		
Badea M.		M. Damian
Grigorescu Grigore	Mazilu C-tin	Ivan Nicolae
Vârtejaru I.	Chirițescu Gh.	Ivan C-tin
Tudorache C-tin	Grecu Gavrilă	Țupa Toma
Ureche Gh.	Brutărea D-tru.	Spilea C-tin
Podeanu Ilie	Podeanu I. C-tin	Boloșină Gh.
Drăgan Toma	Radu Petre	Ivașcu N.
Marinescu N.	Bibicel Gh.	Iacob C-tin
Costache V. G.	Răducu D-tru	Stancu P. Gr.

Brutărea G.	Țupa Anton	Stănescu T.
Panait N. G.	Pană C-tin.	Savu N. - cap.
Ghiță R. Vasile, ser.	Savu Gh.	Manea Ion Alex.
Mihai Damian, ser.	Mihai Gh. C.	Costescu C. Alex.
Popa N. C-tin, ser.	Panait Gh. N-lae	Popa C.

1928

O CREAȚIE PLASTICĂ VALOROASĂ

O icoană din lemn, de 28/40 cm, cu ramă 31,3/42 cm, posedând mărimea literelor, în chirilică, de 0,4/0,5 cm. Icoana se păstrează într-o stare relativ bună, având însă o mică bucată de lemn dislcată din ramă și un spațiu restrâns de pictură căzută în partea de jos. Ambele defecțiuni pot fi ușor remediate. Această piesă a servit zeci de ani ca icoană în casa familiei Maria și Mihalache Robea, probabil și în familia părinților ultimului, Robea Anghel Oprea, și apoi, din 1961, prin donație în locuința nepoatei lor, Joița M. Robea-Anghel, căsătorită în Racovița de Jos. Abandonată, prin înlocuirea cu o altă piesă, icoana a intrat în posesia noastră din anul 1993.

Icoana aceasta este una din operele plastice ale pictorului miovean Nicolae Mateoiu, care semna cu inițialele *N.M.* Despre pictor avem, deocamdată, puține informații. Judecând după unele mărturii ale bătrânilor și după creațiile lăsate în cadrul bisericii locale în 1880, Nicolae Mateoiu este indiscutabil un pictor talentat, care cultivă tradiționalul într-o perfectă îmbinare cu elementele moderne, și productiv, fiind cu mult deasupra unor pictori locali. Însăși icoana păstrată cu sfințenie în casa familiei mele ilustrează constatările formulate.

Icoana evocată, prin imaginație și realizare artistică, e o adevărată capodoperă a pictorului miovean, cu nimic mai prejos decât creațiile similare ale pictorilor naționali. Icoana are o compoziție biblică complexă, tradițională, însă inedită. Compoziția ei se desfășoară pe două niveluri, pe două registre bine precizate, cu evocări simbolice. În registrul superior apare Atotputernicul, Dumnezeu, în zbor pe nourii cerului, crenelați, cu trupul acoperit de valul unui nor ridicat asemenea unui vârf de munte, având chipul unui moș cu barbă mare și prelungită în jos, în zbor, cu odăjdiile fluturând în aer și cu brațele înveșmântate în alb, întinse în lături, ca pentru zbor și binecuvântare.

Pe al doilea registru, foarte important în compoziție, figurează personajele produse de puterea lui Dumnezeu: *Maica Domnului,* care domină supraproporțional, cadrul, stând pe un jilț, îmbrăcată în veșminte tradiționale locale, pe dedesubt cu unul albastru, și pe deasupra, revărsat, cu altul auriu, de sub care la mâini și la poale i se vede primul. În brațe ține, degajat, pe *pruncul Iisus*, cu dreapta ridicată, ușor desfăcută, și cu stânga coborâtă pe piciorul stâng, îmbrăcat într-o cămașă alburie, cu o croială modernă, europeană, având la încheietoarea de sus un nasture mare. Atât mama cât și pruncul au capetele proporționale, fruntea, nasul și gura potrivite, pomeții obrajilor plini și cu ochii bine conturați, cu priviri blânde. Maica Domnului, gânditoare, direct, în față, iar pruncul, ușor concentrat, cu privirea spre stânga. În juru-i, deoparte a lor, în două grupuri de câte trei, se află sfinții și arhanghelii. În stânga, *Sfântul Constantin* cu crucea de mărime naturală în mâna stângă, ușor apliecată spre sine. Sfântul e evocat la o vârstă înaintată, cu capul bine proporționat și cu ochii, nasul și gura bine conturate, purtând barbă și mustăți, cu dreapta ținând o cruce de mărime naturală, ușor sprijinită de sine, și cu stânga coborâtă cucernic până deasupra brâului și cu un corp atletic, acoperit de trei rânduri de veșminte de un colorit variat: un prim veșmânt, de la gât până deasupra încălțămintei negre, bogat, de culoare albă, al doilea veșmânt cu tiv vișiniu, de sus până sub genunchi, albastru și ultima îmbrăcăminte, largă, de la cap până la nivelul tălpii încălțămintei, prinsă pe umeri, deschisă în față, are culoarea vișinei. Urmează *Sfânta Elena,* în spate acoperită de celelalte două personaje, încât i se vede numai parțial capul, cu un ochi, și aureola. Ultimul din grupul celor trei personaje din dreapta icoanei

este *Sfântul Arhanghel Mihail*, tânăr, cu păr bogat pe umeri, îmbrăcat în cunoscuta costumație de oștean. În celălalt grup, din stânga Maicii Domnului, apare celălalt arhanghel, *Sfântul Gavril*, tânăr, cu părul bogat coborât pe umeri, tot cu îmbrăcămintea de oștean. Al doilea personaj, în plan secund, e acoperit de cele două personaje din față, acestuia observându-i-se numai o mică porțiune triunghiulară din cap și aureolă. În fine, grupul se încheie cu *Sfântul Nicolae*, prezentat integral, ca și *Sfântul Constantin*, la o vârstă tot înaintată, poate mai mult decât celălalt, cu capul proeminent și fața încadrată de barbă și mustăți, cu dreapta liberă înălțată până sub bărbie și cu stânga coborâtă, ținând o carte cu coperțile negre, în față și posedând un trup atletic, dar acoperit până la nivelul încălțămintei de odăjdiile arhierești – cu un veșmânt larg și de sus până jos, albastru, și cu al doilea, un fel de pelerină, vișinie, peste care coboară patrafirul cu 3 cruci mari pe el și cu 3 ciucuri jos, de la gât până deasupra încălțămintei, de culoare portocalie. Privirile tuturor personajelor din grupuri, într-o atitudine de smerenie, sunt îndreptate admirativ către Maică și prunc.

Prin configurarea ierarhică a celor patru categorii de personaje – *Dumnezeu, Maica Domnului, Iisus, arhanghelii Mihail și Gavril, sfinții Constantin, Elena, Govin și Nicolae* – artistul a evocat principalele personaje ale creștinismului: pe Dumnezeu și pe Fiul său, care simbolizează forța divină, pe sfinți, luptătorii care cu uriașe sacrificii au organizat biserica și au răspândit credința creștină pe pământ, și arhanghelii, apărătorii credinței și dușmanii Satanei, momente pe care el le-a grefat adânc în memoria credincioșilor și le-a influențat continuu comportamentul religios. Pictorul, la un adevărat nivel național, a știut magistral să contureze pregnant chipurile universului biblic, cu interiorizările și înfățișarea lor fizică, prin linii variate și certe și printr-o gamă cromatică tradițională limitată la culorile dominante: galben-auriu și portocaliu-albastru, vișiniu, brun și alb, în tonuri variate.

Inscripțiile de tipar, cu alb, etajate pe 4 benzi, 3 dintre ele deasupra capetelor (personajelor). Tot de sus în jos:

A<tot> P<uternicul>,

M<aica> D<omnului>,

Sf<ântul> Co<n>st<a>ndin, Sf<ânta> Elena, Sf<ântul> ar<hanghel> Mihail; sf<ântul> ar<hanghel> Gabriel, Sf<ântul> m<ucenic> Govin, Sf<ântul> Nicolae.

De *N<icolae> M<ateoiu> Zugrav*[1]. Mioveni, 1875 M<ai> 20.

Colecția de documente prof. dr. Mihail M. Robea.

---

[1] Acum literele sunt deteriorate.

MIOVENI – O AȘEZARE DEMOLATĂ ÎȘI REVENDICĂ NUMELE EI ISTORIC

Frumoasa așezare Mioveni – Argeș este una dintre multele localități demolate din țară și, în plus, cu numele schimbat cu altul, Colibași.

În pofida existenței unui vechi sat cu frumoase gospodării de oameni harnici, a protestelor vehemente ale locuitorilor lui și a prezenței în vecinătate a altor zone mult mai adecvate ridicării unui oraș, inclusiv a unei suprafețe întinse de pășune, unde nu trebuia, deci, demolat nimic, autoritățile județene ceaușiste, împreună cu cele locale, pe baza dispozițiilor forurilor centrale, a „prețioaselor indicații" ale dictatorului, au trecut încă din anul 1972 la demolarea rapidă a așezării și la construirea aici a unui centru urban pentru colectivitatea sătească și muncitorii de la Întreprinderea de Autoturisme și I.R.N.E.

Persistând în ideea desființării cu totul a așezării, aceleași autorități ceaușiste, nereținând protestele insistente ale locuitorilor la toate nivelurile, au propus și au obținut din partea dictatorului, prin Legea nr. 2/1989 (la trecerea unor localități de la sat la oraș), schimbarea numelui așezării Mioveni, unde se află de altfel Întreprinderea de Autoturisme, cu cel al satului vecin Colibași, în care nu s-a construit nici un bloc. Modificarea toponimicului, nejustificată, a produs o adâncă amărăciune în inimile oamenilor.

În noile condiții social-politice create de Revoluție se impun anularea actului vechilor autorități și revenirea la numele istoric de *Mioveni* al localității – deci *orașul Mioveni,* nu orașul Colibași. Susținerea cauzei se bazează pe următoarele motive principale:

1. Vechimea multiseculară a așezării Mioveni, atestată pentru prima dată într-un document din timpul domniei lui Radu cel Frumos (1462-1475) ce a fost reînnoit la 7 septembrie 1485 de Vlad Călugărul. Prima atestare a satului Colibași: 15 ianuarie 1655;
2. Construirea tuturor blocurilor numai pe teritoriul satului Mioveni;
3. Obișnuința, în practica edilitară, de a păstra toponimicul localității în cazul trecerii ei de la sat la oraș, ceea ce-i indică saltul istoric;
4. Pătrunderea numelui de Mioveni în documentele istorice și în presă și păstrarea lui în limbajul cotidian al locuitorilor, care n-ar putea folosi un toponimic de împrumut (Colibași). Ce înseamnă, de fapt, Colibași?

Revenirea la numele inițial al localității constituie un act justițiar, ce ar cicatriza parțial rănile sătenilor produse de demolarea gospodăriilor și de pierderea identității lor colective.

1990

MOMENTE DIN FRĂMÂNTĂRILE SOCIALE ALE SĂTENILOR DIN MIOVENI-ARGEȘ

În dezvoltarea sa istorică, țăranii din Mioveni, energici și stăpâniți de spiritul justiției sociale, au dus o luptă dârză și constantă împotriva boeirilor (locali și străini), clerului și autorităților pentru apărarea pământurilor arabile, a grădinilor cu pomi fructiferi, a răzoarelor cu vie și pentru păstrarea demnității lor. Această luptă continuă s-a desfășurat, ca și în alte așezări rurale, printr-o mare diversitate de forme, cu o structură clasică, de la simpla plângere sau reclamare până la inițierea unor acțiuni violente. În mod obișnuit, generațiile de țărani și-au exprimat gradat reacțiile lor față de aspectele sociale, rareori au conjugat concomitent 2-3 tipuri de luptă.

În ordinea intensității și gradației lor, una din aceste forme de luptă, aflată la îndemâna oricărui miovean în epoca medievală, era aceea a *construirii gospodăriilor în terenurile accidentate, împădurite și îndepărtate de vatra satului,* în ultimele două terase ale amfiteatrului de vest a piemontului Cândești. Toponimia locală va înregistra fenomenul social cu formulele: *Dealul lui Tițoi, Dealul Vârtejarului, Poiana Mătușii, Poiana Ghinii, Poiana La Brutărea* ș.a. Prin construirea gospodăriilor departe de centrul administrativ și de conacele boierilor, țăranii mioveni evitau mult contactul cu aceștia și cu autoritățile și se sustrăgeau mai ușor de la obligațiile fiscale și economice.

Plângerea, reclamația în scris a constituit o formă frecventă de rezistență în toate epocile istorice anterioare. În jălbile, în reclamațiile lor adresate autorităților, boierilor și stareților mânăstirilor, sătenii se plangeau de încălcări de hotar de către proprietari, de mărirea obligațiilor agrare și de abuzurile autorităților laice și ecleziastice și solicitau rezolvarea chestiunilor ivite în spiritul justiției sociale. Un singur esemplu raportat la tentativa de aplicare eronată a reformei agrare din 1864, care a stârnit atâtea frământări printre țărani. Pentru a-și menține în continuare proprietățile lor neștirbite, Tănase Panova și Gheorghe Popa Dumitru contestă pe lângă Comisia de împroprietărire, sub diverse pretexte, dreptul unor clăcași de a fi împroprietăriți pe moșiile lor, iar Emil Gillet socotește nepotrivită clasificarea a două familii la categoria clăcașilor de 2 boi[1]. În fața intențiilor proprietarilor, clăcașii, în plângerile lor la felurite foruri, le denunță substratul intervențiilor acestora și, pe baza unor argumente solide, își susțin drepturile lor seculare la împroprietărire. Ion Boișu,

[1] Mihail M. Robea, *Mioveni-Argeș. Corpusul de documente și inscripții ale orașului,* București, Casa Editorială Muntenia, 2009, p. 188.

de exemplu, redactează, deși fără succes, un recurs tocmai la Consiliul de Stat împotriva Comitetului Permanent, care l-a scos ușor din dreptul său de a avea lotul de împroprietărit, „pe moșia unde a clăcășit a D-nei Profira, fiica răposatului Diaconu Procopie, în categoria cu brațele, cum l-a înscris Comisiunea de Plasă”[2].

În apărarea drepturilor și demnității lor, țăranii mioveni n-au cruțat nici abuzurile și abaterile autorităților ecleziastice. În acest sens, este edificatoare plângerea din 18 ianuarie 1862 a opt familii împotriva celor trei preoți ai satului, către protopopie. Cu toate că sătenii „s-au achitat de toate drepturile prioțiești”, aceștia își neglijau obligațiile profesionale și se abăteau de la etica civică. În încheiere, ei cer ferm protopopului „a le face cea mai scumpă cercetare” spre a-i sancționa. Chemat la protopop, preotul P. Diaconescu, care probabil răspundea de ceilalți, nu s-a prezentat. Atunci s-a fixat un nou termen și au fost *invitați toți preoții* la anchetare[3].

Nesoluționarea în spirit justițiar a plângerilor, a reclamațiilor de către autorități, în special cele privind diferite bunuri, conducea în majoritatea cazurilor la *intentarea proceselor* de către țărani. Deschiderea de procese era o formă de rezistență întâlnită frecvent în toate epocile precedente, îndeosebi în epoca modernă și în perioada interbelică. Subiectele proceselor cu moșierii, cele mai numeroase, le constituiau încălcarea hotarelor, uzurparea unor proprietăți, culegerea abuzivă a recoltelor, reținerea în oboare a vitelor locuitorilor aflate la pășunat și altele. Uneori, anumiți țărani, indignați de atitudinile samavolnice repetate ale boierilor și de incapacitatea justiției de a le pune capăt, recurgeau în mai multe rânduri la instanțele judecătorești. Săteanul care a apelat cel mai mult la justiție - în perioada interbelică - a fost țăranul sărac și ferm Grigore Scraoagă; el a introdus peste 20 de procese moșierilor Nicu Zamfirescu și Constantin Nițescu. Nu de puține ori deschiderea de procese antrena grupuri largi de țărani, pe perioade întinse de ani. Astfel, procesul cu Alecu Angelescu a antrenat pe toți clăcașii de pe moșia lui și a durat doi ani (1859-1860), ajungându-se până la guvern. Mai recent, procesul posesorilor de loturi în lunca Ogrăzii cu avocatul C. Nițescu a angrenat, de asemenea, mai mulți locuitori, timp de mai mulți ani. Deseori, cu tot caracterul de clasă al justiției, sătenii mioveni, fermi, obțineau satisfacții, dreptate.

Recuperarea cu forța a pământurilor acaparate este, de asemenea, în istoria așezării o formă de luptă practicată frecvent de țăranii din Mioveni.

2 *Ibidem*, p. 201.
3 *Ibidem*, p. 124-185.

Deposedați de pământurile lor într-un fel sau altul și neîndreptățiți de justiție, sătenii, disperați, recurgeau atunci la acest mijloc de reintrare forțată în posesia lor, trecând la folosirea terenurilor. Documentele consemnează atât cazuri individuale cât și cazuri colective de reintrare în posesia terenurilor acaparate. Cazul lui Iancul din 1785, relatat amplu într-un document, se constituie într-un exemplu clasic. Dorind să reintre în posesia unei „livade de pruni" de pe moșia mănăstirii Valea, plantată de tatăl său pe când se afla cârciumar acolo și trecută abuziv între timp în stăpânirea acesteia, Iancul din Mioveni au tras la judecată înaintea noastră" (a ispravnicului – M.M.R.) pe egumenul mănăstirii. Deși i se recunoștea dreptul de proprietate în virtutea rămânerii ca stăpân a aceluia care curăța și planta un teren, lui Iancul i se refuza, prin diferite pretexte, reintrarea în posesia livezii cu pruni. În aceste împrejurări, nemulțumit de „judecată", și-a făcut singur dreptate – documentul precizează: „atât livada cât și rodul cel cu sâlnicie s-au luat de dânsul". În decembrie al aceluiași an, pricina ajungea tocmai la divanul domnesc[4], soluția acestuia nu este însă cunoscută.

În secolele următoare, în condițiile creșterii galpoante a interesului moșierilor pentru pământ și ale pulverizării loturilor țărănești forma aceasta de luptă n-a fost absolut abandonată; dimpotrivă, ea a fost mai mult folosită. În anul 1940, ca să dăm un singur exemplu, o parte din lotul cu pădure al Efimiței și Alexandru Nenciu a fost cotropită de Constantin Nițescu în vederea dării ei în tăiere. Numai intervenția energică a Efimiței Nenciu a condus la înlăturarea cotropirii și la recuperarea terenului. Aflând că i se va tăia partea de pădure, ea s-a dus cu câțiva săteni în pădure și a tăiat-o mai înainte. În același timp, a alungat-o pe soția moșierului, Rădița, care venise acolo cu amenințări dure. De la acest episod, dreptul de proprietate al familiei Nenciu n-a mai fost tulburat.[5]

În aceeași perioadă, moșierii Constantin Nițescu și Nicolae Zamfirescu înarmați cu puști, au intenționat să cotropească – sub pretextul stabilirii hotarului – o parte din loturile altor țărani, Mihalache Mihai și Toma Mihai. Însă aceștia din urmă, dându-și seama de intențiile moșierilor, i-au dezarmat și i-au imobilizat[6].

Reintrarea cu forța în posesia pământurilor și a bunurilor lor acaparate era practicată, de asemenea, de grupuri largi de țărani. În epoca medievală, moșiile boierești și mănăstirești, alcătuite și cu pământuri cotropite de la clăcași

4 *Ibidem*, p. 74-75.
5 Inf. Efimița Nenciu, 79 de ani, 10 oct. 1982, culeg. M.M.R.
6 Inf. Nicolae Gh. Brutărea, 73 de ani, Mioveni-Argeș, Culeg. M.M.R., 23 aug. 1987.

și moșneni, erau deseori „împresurate". O împresurare de proporții au făcut-o în 1775, țăranii de aici, împreună cu vecinii lor, asupra unor moșii ale mănăstirii Valea Muscel din Mihoveni, Piscani și din alte așezări muscelene. La cererea expresă și alarmantă a egumenului, domnitorul Alexandru I. Ipsilanti, a emis o carte prin care a orânduit mai mulți boieri și demnitari să întreprindă cercetarea moșiilor respective ale mănăstirii[7].

O altă formă de luptă, apropiată de cea precedentă, este *refuzul îndeplinirii obligațiilor față de stăpânii pământurilor, a efectuării zilelor de clacă și a dijmuirii roadelor*. Și în primul rând – *a dijmuirii produselor* de către boieri și cler. Forma era destul de frecventă în epoca medievală, dar și în cea modernă. Prin această formă, care s-a menținut tot timpul în contextul relațiilor de dijmă, sătenii rețineau pentru familiile lor o mare parte sau întreaga recoltă de cereale, struguri sau fructe de pe loturile lucrate în sistemul dijmei. O sustragere a „bucatelor" de la dijmuirea lor de către conducerea aceleași mănăstiri Valea a devenit de notorietate publică în august 1804. Un număr de 8 locuitori, având „locuri pe moșia mânăstirii", au fost surprinși de către oamenii acesteia transportând acasă roadele fără a fi în prealabil dijmuite. Amenințați brutal cu luarea locurilor, ei au dat egumenului un zapis prin care se obligau în mod expres ca „de atunci încolo să arate produsele spre a fi dijmuite și, în cazul vreunui „vicleșug", să li se confiște toate bucatele ce le vom face"[8]. Transportarea acasă, pe drumuri ocolite, a recoltelor era practicată și pe moșiile boierilor străini de localitate. În perioada interbelică, bunăoară, nesupunerea produselor cerealiere, îndeosebi la dijmuire, era practicată curent și amplu de grupuri largi de sătenii săraci pe moșia din Mioveni a lui Costache Crasan din Piscani[9].

Lupta haiducească din Muscel condusă de Radu Anghel (1827-1865), un haiduc de notorietate națională[10], la mijlocul secolului trecut, a fost cunoscută de țărănimea din Mioveni. Potrivit unor amintiri mai vechi ale bătrânilor[11] și a unor tradiții păstrate în colectivitatea locală, în mare parte verificabile, aceasta a simpatizat acțiunile justițiare ale haiducilor și s-a solidarizat cu ele, iar unii au

---

[7]Mihail M. Robea, *Mioveni-Argeș. Corpusul de documente și inscripții ale orașului*, p. 73.

[8]*Ibidem*, p. 77-78.

[9]Inf. Ion Năstase, 71 de ani, 1 mai 1954; Nicolae I. Năstase, 58 de ani, 31 ianuarie 1984; Zoe M. Robea, 74 de ani, 31 ianuarie 1984, Mioveni. Culeg. M.M.R.

[10]Mihail M. Robea, *140 de ani de la nașterea haiducului Radu Anghel*, în Secera și ciocanul, an XVIII, nr.4260,21 ianuarie 1968, p.3.

[11]Inf. Maria M. Robea, 75 de ani, 15 aug. 1951; Ion Năstase, 71 de ani, 15 mai 1954; Stelica Nuță, 79 de ani, 17 sept. 1980: toți din Mioveni. Culeg. M.M.R.

beneficiat de ajutoarele materiale ale „căpitanului". Țăranii de aici știau și ascundeau în fața poterilor apariția frecventă a lui Radu Anghel și a tovarășilor lui în pădurile întinse din estul așezării, situată aproape de meleagurile natale ale „comandirului", satul Greci, și întârzierea lor, uneori prelungită, la hanul lui R. Focănescu, ridicat peste gârla Văii Mari și la „Drumul Mare" Râncăciov-Mioveni-Racovița. Prezența haiducilor la hanul din pădure s-a păstrat și în tradiția locală – *Radu Anghel la han.* Zona estică a satului, acoperită cu bătrâne păduri de stejar și fag, oferă, împreună cu alte zone vecine asemănătoare, un loc sigur pentru acțiunile și adăpostirea haiducilor. O tradiție locală evocă ajutorarea cu bani de către Radu Anghel a familiei țăranului sărac Grigore Siplea din Mioveni, în preajma căsătoriei unui fiu. Iată tradiția culeasă la 15 august 1951 de la Maria M. Robea, de 75 de ani (*ibidem*, p. 245-246).

Mai târziu, la hore și la șezători, sătenii ascultau, unii chiar le cântau, cele două balade populare despre Radu Anghel și tovarășii lui – *Radu lui Anghel* și *La crâșma Stanii.* Amintirea lui nu s-a stins absolut nici astăzi!

Țăranii din Mioveni, aflați într-o continuă stare de efervescență revoluționară, au simpatizat și și-au manifestat în mod nemijlocit interesul față de *marile mișcări sociale – revoluțiile de la 1821* și *1848 și răscoala din 1907.* Numai adoptarea unor măsuri urgente de precauție și dislocarea în zonă a unor subunități militare de intimidare, ca cea de proporții din 1907[12], de către autoritățile județului au preîntâmpinat izbucnirea actelor de violență.

Totuși, la 1848, țăranii mioveni au participat, într-un cadru zonal, la *revoluție.* Întors la proprietatea sa din Racovița de Jos, parucicul Toma Conțescu, revoluționar și prieten cu frații Golești și cu alți revoluționari, a chemat pe clăcașii săi și pe țăranii din satele vecine, în primul rând pe cei din Mioveni, fiind cei mai apropiați, în zilele de sâmbătă, 29 mai, și duminică, 30 mai, la adunări, făcând propagandă revoluționară printre ei. Potrivit unui raport întocmit ulterior, el „a invitat pe locuitorii satului Racovița și alți alăturați la răzvrătire (subliniera noastră – M.M.R.), cu făgăduieli de apărare de toate datoriile sătești și proprietăricești, de bani și arme, zicându-le și să nu mai primească în satele lor pe nici un dregător al stăpânirii. A treia zi, luni dimineața, 31 mai 1848, pe când subcârmuitorul plășii și cu dorobanții erau plecați la marginea județului ca să întâmpine pe domnitor ce mergea la Câmpulung, s-au strâns o mulțime de țărani în capitala plășii, în Racovița, și sub conducerea lui Toma Conțescu, i-au atacat

[12] Șt. Trâmbaciu, *1907 în zona Muscelului*, în „Studii și comunicări", Muzeul Pitești, V, 1980, p. 400-402.

sediul și apoi clăcașii au călcat gospodăria arendașului, Iordache Găiseanu, luând și distrugând unele bunuri. Acțiunea, precedând declanșarea organizată a revoluției, s-a limitat la aceste aspecte. Țăranii fruntași, în număr de 9, și Toma Conțescu au fost arestați, primii au fost întemnițați la Câmpulung, iar ultimul trimis la București. Vor fi eliberați în vremea desfășurării revoluției și, din nou, arestați în timpul reprimării ei. Cauza lor juridică a fost stinsă tocmai în februarie 1850[13]. Printre participanții fruntași la revoluție și cei închiși s-a aflat și săteanul *Ion Slătineanu* din Mioveni, înregistrat în catagrafia locuitorilor lui din *1853 la nr. 119*[14].

În perioada interbelică, de asemenea, țăranii din Mioveni, deveniți muncitori în diferite orașe și în localitate, pe șantierul noii uzine, au participat alături de alți muncitori la luptele pentru revendicări economice, sociale și politice. Dintre acești muncitori aflați în București, Marin Bibicel, care lucra la Atelierele „Grivița", a participat la marea grevă din februarie 1933. În urma reprimării ei sângeroase, el s-a întors în Mioveni și a stat ascuns mai multă vreme. Abia mai târziu s-a dus la București și și-a reluat lucrul. Muncitorii mioveni de pe șantierul uzinei Mioveni, nemulțumit de condițiile de muncă oferite de conducerea Societății „Sonaco", au participat de mai multe ori la acțiuni revendicative privind asigurarea unor condiții mai bune de lucru și salarii mai mari. Femeile cereau conducerii șantierului în mod expres salarii egale cu ale bărbaților. Muncitoarea Maria Popescu se afla nu de puține ori în fruntea acestor femei[15].

În concluzie, prin participarea țărănimii din satul Mioveni-Argeș în decursul istoriei sale, la numeroase și variate forme de luptă, s-a relevat capacitatea revoluționară și posibilitatea ei de a limita deseori acțiunile samavolnice ale moșierilor și clerului și abuzurile autorităților.

---

[13]Col. farm. Gh. C. Săvulescu, *Anul 1848 în Argeș și Muscel. Răscoala clăcașilor sub conducerea lui Toma Conțescu*, București, Ed. Militară, 1975, p. 16-22.

[14]Mihail M. Robea, *Istoria comunei Mioveni din regiunea Argeș* (ms. 1953), p. 119.

[15]*Ibidem*, p. 160.

PERSONALITĂȚI ALE MIOVENIULUI

STANCIUL MIHOVEANUL

Satele medievale românești produceau mai rar câte o personalitate cu deschideri umaniste. Totuși, Mihoveniul, în pofida condițiilor vitrege, a dat o asemenea personalitate prin boierul *Stanciul din Mihoveni* sau *Stanciul Roșu* – cum apare el în documentele contemporane. Datele biografice directe îi lipsesc. Însă viața și preocupările lui pot fi reconstituite în liniile esențiale din numeroasele acte emise în care e implicat.

Stanciul a trăit și a activat pe *tărâm juridic* în secolul al XVII-lea. Un hrisov din 9 aprilie 1619 îl menționează pentru prima dată în ipostaza de *martor*[1]. Era un boiernaș de țară, fără nici un rang oficial, locuind probabil în Mihovenii de Jos. Însă Stanciul își depășește condiția socială, devenind boier relativ bogat, în urma cumpărării unor terenuri de la mai mulți moșneni în Mihovenii de Jos (Părăești). Printr-un hrisov din 7 mai 1641 domnitorul Matei Basarab îi confirmă și întărește aceste cumpărături, precum: „partea lui Mihăilă" vândută cu 800 de aspri; „două locuri de la Stanciul Cârnul pe 120 de aspri"; „de la David toată partea lui din câmp, din pădure, din apă și din siliștea satului" – pe 1500 de aspri; „partea lui Pătru și a frăține-său lui Țigan și Voico și Oprișa și Neagoe și Stanciu – cu 1000 de aspri gata; de la Stan și fratele lui Vlad... toate părțile lor din câmp, din pădure, din apă, din siliștea satului din preste tot hotarul oricât se va alege drept 1340 aspri gata" și „un loc, o siliște de casă la Mihovenii de Jos, de la Sinca din Micești,... drept 400 aspri gata".[2] Toate terenurile, alcătuite din apă, câmp, siliștea satului, pădure ș.a., se întindeau de la un capăt la altul al satului, de la est la vest. Rotunjirea averii funciare i-a adus prețuire și credibilitate în rândul celorlalți boieri, cler și domnitor.

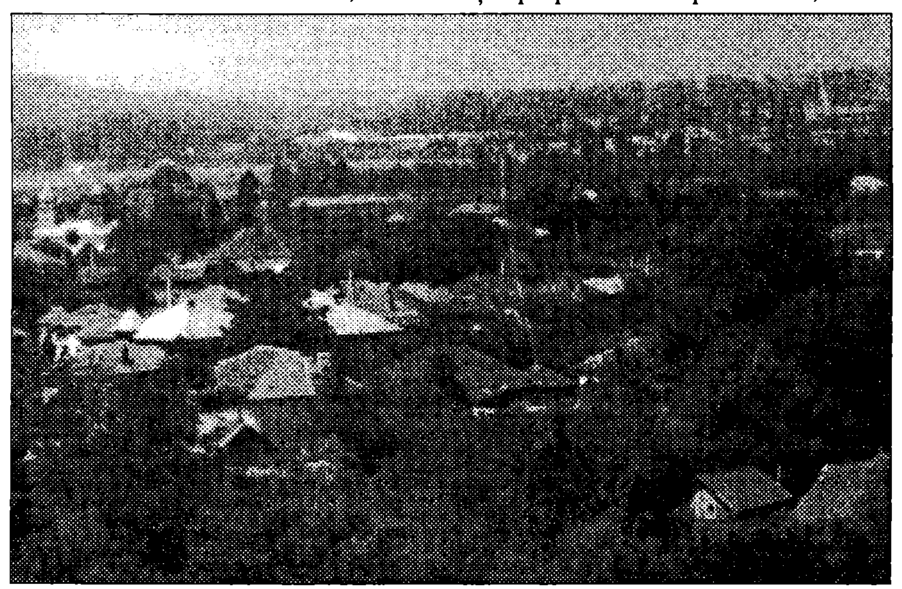
Apreciindu-i moralitatea și având încredere în el, diferiți demnitari i-au încredințat mai multe misiuni juridice sensibile, vizând transmiterea și consolidarea proprietăților lor de pământ în condiții optime și pacifiste. Formele de transmitere a proprietății erau numeroase și Stanciul a participat la toate tipurile în calitate de *martor*. *Vânzarea* era forma cea mai frecventă de transmitere a terenurilor. Următorii proprietari își vând terenuri, în prezența martorilor, pre-

[1] Mihail M. Robea, *Mioveni-Argeș*..., București, Casa Editorială Muntenia, 2009, p. 46.

[2] *Ibidem*, p. 50-51.

cum și a lui Stanciul, diferiților cumpărători din județul Muscel: Ștefan postelnic și jupâneasa sa Neacșa din Tămășești îi dau o moșie în satul Cârsteianești lui Ion Vrabie (30 ianuarie 1634)[3], Tudoran îi vinde o ocină în Lăzărești cumnatului său Manul și lui Dragomir (12 mai 1634)[4], Mitrea și feciorii lui dau o moșie în Conțești luiVlaicul logofăt (6 mai 1640)[5], Ștefan al Radului îi vinde o ocină din Băjești lui Mareș logofătul (3 dec. 1643)[6], Neagoe și cei trei frați ai săi vând „funii trei" de pământ din Mălureni lui Stroe vel vist. (14 ian. 1649)[7] etc.

O altă formă de transmitere a „moșiilor" o constituie *înfrățirea* membrilor familiei sau ai neamului, ca frecvență apropiată de cea precedentă, în se-

Vedere parțială a Mioveniului.

colul al XVII-lea. Înfrățirea trebuia consemnată într-un document anume de către domnitor și beneficiarul urma la succesiune după decesul binefăcătorului

3*Ibidem*, p. 48.

4*Ibidem*, p. 49-50.

5Șt. Andreescu, *Documente. Mănăstirea Comet,* în „Mitropolia Olteniei", an. XVIII, 1966, nr. 7-8, p. 674-687.

6*Ibidem*.

7Mihail M. Robea, *Op. cit.*, p. 58-59.

său. Stanciul n-a lipsit de la unele înfrățiri. Bunăoară, Gavrilaș spătarul se înfrățește cu Mareș logofătul pe moșia sa din Brătieni. Pentru înfrățire, primul i-a oferit ultimului, adică lui Mareș logofătul, două delnițe (20 iul. 1644)[8].

O cale mai rară de transmitere a averii rudelor rămase după deces era alcătuirea *diatei*, a testamentului, în care se preciza dimensiunile și destinația averii autorului actului. Stanciul Roșu semnează ca martor, la 7 mai 1642, diata lui Stanciu logofăt din Racoviță.[9]

Integritatea moșiei era asigurată juridic prin *hotărnicire*, desfășurată – când proprietatea era atacată de vecini sau rude – în două etape: *alegerea hotarelor și emiterea actului constatator*. Proprietarul domeniului, boier sau starețul unei mănăstiri, considerat frustrat, se plângea domnitorului care numea ceata de boieri hotarnici (12-24 de persoane) și pe un delegat credincios de-al său ce se deplasau în interiorul moșiei și pe baza actelor acesteia și ale vecinilor, cu toți de față, stabileau hotarele vechi ale terenului, împietrându-le și mai punându-i alte semne. La sfârșitul acțiunii, care deseori era făcută sub jurământ, boierii hotarnici întocmeau „rapoarte" și, pe baza lor, domnitorul elabora o nouă hotărnicie temeinică. În mai multe rânduri, Stanciul Mihoveanul, bucurându-se de încrederea domnitorului și a demnitarilor contemporani, a fost inclus în ceata hotarnicilor, participând la alegerea și hotărnicirea mai multor moșii din județul Muscel, precum Bratia a mănăstirii Vieroș, danie a Codrei logofăt și a fraților săi, dar contestată o vreme de Radu Gealălăul (18 ian. 1642)[10], *Voinești*, a mănăstirii Câmpulung, cumpărată de la Mihai spătar, jupâneasa Maria și gineră-său Andrei, dar „amestecată cu boierii de la Lerești" (20 ian. 1647)[11], *Voinești, Bogătești* și *Bădeni*, hotărnicită o dată, dar contestată după moartea domnitorului Matei Basarab, executându-se totuși unele îndreptări de hotare (14 sept. 1654)[12] etc.

O altă cale similară cu cea precedentă pentru *asigurarea unei proprietăți* a unui latifundiar – aici a *reținerii unui rumân pe o moșie* – era emiterea unei hotărnicii de către domnitor – în cazul pierderii procesului de ieșire din starea de rumân a țăranului, pentru menținerea stării vechi. Nici de la acest act nu lipseau martorii – nici Stanciul Roșu. Crin și cei trei feciori ai săi, rumâni din Poenari ai

---

8 St. Andreescu, *Op. cit.*, p. 689.

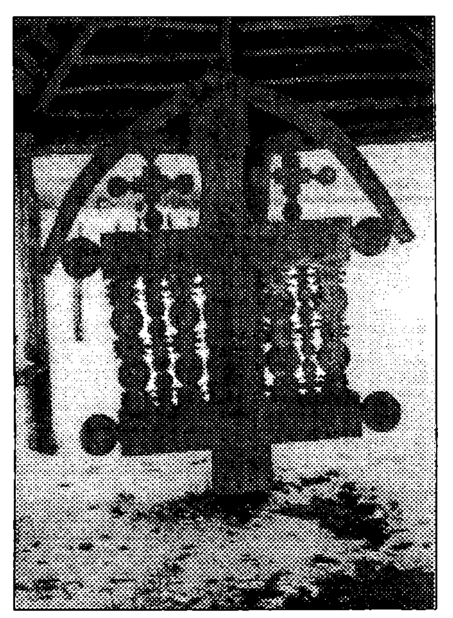
9 D.I.R. B.T.R., vol. V.

10 Mihail M. Robea, *Op. cit.*, p. 52.

11 *Ibidem*, p. 57-58.

12 *Ibidem*, p 59.

mănăstirii Vieroș, dorind să devină liberi, s-au judecat cu mănăstirea și, din cauza actelor, n-au reușit; domnitorul le confirma printr-un hrisov statutul anterior (26 apr. 1634).[13]

O troiță cu aspect medieval.

Lui Stanciul Mihoveanul, martor obișnuit și martor hotarnic, care a participat la numeroase acțiuni juridice cu martori n-a primit nici un reproș, fiind un om cinstit, drept, neinfluențabil și care a adus liniște în multe familii și mănăstiri. El a făcut cinste satului Mihoveni și l-a făcut cunoscut.

Dorea ca cei doi fii ai săi, Ioan și Stanciu, să-i continue preocupările. Într-adevăr, însă sporadic, documentele le semnalează aceste preocupări. La vânzarea unei părți din satele Tocsobești și Mihoveni, la 10 august 1656[14], ei apar ca martori.

[13] *Ibidem*, p. 48-49.

[14] *Ibidem*, p. 60-61.

ÎNVĂȚĂTOAREA IULIA ZAMFIRESCU

În cursul istoriei sale, învățământul primar din Mioveni a cunoscut mai mulți dscăli inimoși, patrioți și legați de năzuințele directe ale comunității, precum *Ion Diaconescu, Alexandru Popescu* ș.a.

Învățătoarea *Iulia Zamfirescu* este una din această serie de învățători. S-a născut la 7 iulie 1907 în familia pr. Nicolae Nițescu și a Mariei Nițescu din comuna Boteni - Muscel. A urmat școala primară în localitatea natală (1914-1918) și, spre a deveni învățătoare, Școala Normală de Fete din Pitești (1918-1925). Absolvind studiile normale, este numită învățătoare la 1 septembrie 1925 la școala din Mioveni pe al 3-lea post, atunci înființat[1]. Tot în acest an se și căsătorește cu Nicu Zamfirescu, un proprietar dur, dar cu vederi moderne – a construit în centrul comunei un impozant edificiu social-cultural, cu două niveluri, și-a introdus iluminatul public cu petrol. Căsătoria i-a imprimat o anumită superioritate morală. Învățătoarea avea o ținută robustă, chiar atletică, mai înaltă cu un cap decât o femeie obișnuită și cu o privire iscoditoare. Obișnuia sa se îmbrace în haine de calitate superioară, cu o croială clasică și să se schimbe deseori în cursul unei zile.

Era preocupată într-un înalt grad de a avea o cultură pedagogică solidă, spre a putea răspunde tuturor provocărilor cotidiene, dar și pentru a obține aprecieri favorabile din partea forurilor decizionale.. În acest sens, își trece primele probe de consolidare a pregătirii pedagogice (capacitatea, definitivatul) și toate gradele didactice: gradul II didactic (1 septembrie 1937) și I (1 septembrie 1944). La examenul de gradul I didactic a susținut, conform Legii Învățământului Primar, art. 163, care cerea o lucrare originală, *Monografia comunei Racovița - Muscel*[2].

Descoperită într-un dosar din Arhivele Naționale Centrale, ea n-a avut niciun impact printre cititori. Autoarea n-a ales niciunul din cele două planuri ale monografiilor rurale ce circulau în perioda respectivă, unul de ministrul Lascăr Catargiu (1903), altul de sociologul D. Gusti. Și-a alcătuit un plan personal, cu unele sugestii din primul plan, fiind însă deficitar, lipsindu-i structurarea informațiilor cu aceeași tematică în capitolele distincte, coerența și cursivitatea. Așa apar inoportun anumite subcapitole în capitole cu altă tematică. Materialul informativ provine din observațiile directe, convorbiri și de la unele instituții

[1]Mihail M. Robea, *Mioveni-Argeș, Corpusul de documente și inscripții ale orașului*. București, Casa Editorială Muntenia, 2009, p. 292.

[2]Arh. Naț., București, Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor, dos. 769/1944, f. 39-100.

locale. Referirile documentare absentează aproape cu totul, din care cauză lipsesc chiar primele datări documentare ale celor două sate. (Neavând o viziune științifică (istorică) și o bază documentată solidă, ea prezintă, descriptiv, aspectele și faptele contemporane. Totuși descoperim aici multe informații contemporane interesante despre mișcarea populației, despre economia și obiceiurile populare ale comunei. În orice caz, este prima tentativă de redactare a monografiei unor sate din componența actuală a orașului Mioveni.

La numirea sa în învățământ, Iulia Zamfirescu a găsit un sistem școlar complex, coerent, experimentat, compus din două laturi interdependente, active, direcționate în două domenii esențiale: *școlarizarea tineretului* și *ridicarea materială a comunității.* Ultimul domeniu constituia activitatea extrașcolară a dascălilor, corespunzătoare mișcării haretiste, inițiată de celebrul ministru al învățământului Spiru Haret (1851-1912). În cadrul mișcării extrașcolare, învățătorii doreau luminarea culturală și ridicarea materială a țărănimii prin școli de adulți, înființarea de biblioteci școlare și publice, întemeierea de muzee, înființarea de coruri sătești și bisericești, organizarea de șezători și cercuri culturale, susținerea de conferințe pe teme gospodărești și de sănătate, înființarea de cantine școlare etc., dar și constituirea de cooperative și bănci populare. S-au obținut rezultate excepționale. În Mioveni, învățătorul Al. Popescu a fost primul dascăl care a inițiat, cu multe succese, activitatea extrașcolară. Iulia Zamfirescu l-a numit „vrednic dascăl" care prin puterea sa de muncă însuflețise acest sat[3]. Preocupările extrașcolare se integrau în norma de activitate a învățătorilor.

Tânăra învățătoare a înțeles încă din prima perioadă a apostolatului ce sarcini școlare și extrașcolare complexe, dar nobile, o așteptau. În clasă, în primul rând, căuta să țină lecții interesante cu un conținut informativ bogat, raportat la aspectele vieții și adecvat nivelului de înțelegere al copiilor. Știind că majoritatea elevilor vor rămâne în localitate preocupându-se de gospodărie și de agricultură, punea un accent deosebit, la orele de lucru manual, pe îmbinarea cunștințelor teoretice cu cele practice din cele două sfere existențiale. Încă pentru fete, spre a deveni gospodine harnice și bune mame, a înființat două cercuri – unul de gospodărie și altul de „cusături naționale". Aici, învățătoarea le deprindea pe fete cu treburile gospodărești, în special cu gătitul hranei, al cusutului și al confecționării de lenjerie. Cu obiectele rezultate din cercul de cusături, îndeosebi de natură populară, a organizat un interesant muzeu de artă populară în școală[4].

O atenție sporită a acordat învățătoarea Zamfirescu, în cadrul manifestărilor extrașcolare, culturalizării colectivității locale. La școala de adulți a

[3] *Ibidem*, f. 70.
[4] Mihail M. Robea, Op. cit., p. 292.

ținut, de asemenea, lecții. Cum pentru susținerea școlii era nevoie de cărți, a înființat biblioteca școlară. Tinerele talente cu aptitudini muzicale le-a introdus în două coruri: unul bisericesc, care cânta în biserică, și altul școlar, care, având un repertoriu larg, îndeosebi popular, se manifesta la serbări și șezătorile culturale[5]. Tot pentru culturalizarea sătenilor a organizat, fiind ajutată de colectivul didactic, serbări și cercuri culturale cu un program compus din recitări, monoloage, cântece, piese de teatru ș.a. Pentru adresarea directă privind aspectele gospodărești, starea sănătății, creșterea copiilor etc., ea a folosit deseori conferința publică. Potrivit directorului școlii, Arion Aldea, ea a ținut până la obținerea gradului (septembrie 1944) un număr de „peste 20 de șezători culturale ce s-au ținut la această școală și un număr de 21 conferințe cu caracter cultural și social-economic”[6].

Către mijlocul secolului trecut, apărând momentele de criză economică și apoi ultimul război mondial, învățătoarea Iulia Zamfirescu a inițiat unele acțiuni de micșorare a suferințelor celor care începuse să le cunoască. Încă din anul 1938 a înființat o cantină școlară, la care găteau elevele. Deci un alt mijloc de a le forma pe fete ca bune gospodine – și luau masa copiii săraci și apoi cei orfani de război. Cantina funcționa în școală și în 1944, anul trecerii examenului de grad de către învățătoare. Cele două cercuri de gospodărie și de cusături și-au intensificat activitatea în timpul celui de Al Doilea Război Mondial când fetele au început să confecționeze ciorapi, mănuși și flanele din lână pentru răniți și ostașii de pe front. De asemenea, a căutat să le asigure copiilor orfani de război încălțăminte și îmbrăcăminte. Cu ajutorul elevilor a colectat de la săteni și a trimis militarilor din spitalul din Câmpulung diferite alimente, inclusiv prăjituri, țigări și cărți poștale[7].

După război, în perioada postbelică, datoarită noilor evenimente social-politice, s-a renunțat la unele obiective din mișcarea haretistă, iar altele au fost preluate de căminele culturale. Iulia Zamfirescu a început să activeze, în cadrul Căminului Cultural „Reîntregirea” al comunei, înființat la 6 aprilie 1947, în sectorul cultural.

Mai puțin s-a ocupat de identificarea unor forme instituționalizate pentru înălțarea materială a țărănimii (bancă, cooperativă).

Însă avântul preocupărilor școlare și extrașcolare ale învățătoarei Zamfirescu s-a întrerupt brutal pentru totdeauna, prin aplicarea decretului nr. 83/2 martie 1949 care desființa proprietățile moșierești. Cum soțul său se încadra în decret, a fost obligată, împreună, să părăsească localitatea. Până în cele din urmă

[5] *Ibidem*, f. 21; Mihail M. Robea, *Op. cit.*, p. 292.
[6] *Ibidem*,
[7] *Ibidem*.

s-a stabilit la sora sa, în Câmpulung. În anul 1977 a suferit o congestie cerebrală, „în urma căreia a rămas cu pareza părții drepte”, încât nu putea nici să scrie. A murit la 17 aprilie 1987, fiind înmormântată la Câmpulung.

Învățătoarea Iulia Zamfirescu, alături de mii de cadre didactice[8] care au desfășurat o valoroasă activitate de înălțare morală și materială a comunităților țărănești îndeosebi, ajutată frecvent de colegii de cancelarie, Arion Adela și Ion Robea, a contribuit substanțial la luminarea și edificarea materială a comunității din Mioveni într-o perioadă plină de frământări sociale și politice.

CORPUSUL DE DOCUMENTE ȘI INSCRIPȚII ALE ORAȘULUI MIOVENI – ARGEȘ

O monografie autentică a unei comune, o istorie științifică a unui oraș nu pot fi gândite, sistematizate și redactate fără o bază largă și variată de documente și inscripții dintr-o amplă diversitate de izvoare istorice. Eu însumi am resimțit parțial insuficiența lor la redactarea succesivă a celor două lucrări despre comuna Mioveni – *Monografia comunei Mioveni-Muscel* (1948) și *Istoria comunei Mioveni din regiunea Pitești* (1953).

Pasiunea diabolică pentru cunoașterea trecutului istoric al așezării mele natale pusese stăpânire pe mine încă din primii ani de liceu, într-un context spiritual stimulativ, și m-a urmărit toată viața. Ca să-mi liniștesc spiritul, am început să fac investigații: să culeg informații sociologice de la consăteni, să rețin anumite texte folclorice de la unii povestitori populari și de la talentații lăutari din Conțești și să fiu atent la obiceiurile locale. Însă nu e absolut suficient. M-am gândit să abordez arhivele. Și-am început cu arhiva primăriei Racovița, aruncată în podul ei, într-o mare dezordine, cu dosarele nenumerotate, cu foile lor nepaginate și risipite în preajmă-i. Cu acordul binevoitor al notarului primăriei din anii 1945-1946, am urcat timp de mai multe zile pe o scară șubredă și înaltă în podul primăriei Racovița, unde se aflau documente (dări de seamă, statistici) și despre Mioveni, unit temporar cu Racovița. Cu toată dezordinea arhivei, care îngreuna cercetarea, am descoperit multe date importante despre Mioveni și despre unele sate vecine. Stimulat de rezultatele acestei prime investigații locale, deși modeste, mi-am continuat cercetarea la Arhivele Naționale din București, pentru documente fundamentale privind Mioveniul și vecinii lui. În condițiile limitate de elev, m-am deplasat la Arhivele din Capitală câte două-trei zile în timpul vacanțelor. Sacrificiul a fost răsplătit cu descoperirea unor acte funda-

[8] Vezi și: Daniel Diaconescu, *Activitatea extrașcolară a învățătorilor musceleni*, în „Argessis”, VIII, 1999, p. 207-212.

mentale despre Mioveni. În anii studenției și de profesorat în București, mi-am continuat – în limitele timpului – investigațiile, soldate cu identificarea și transcrierea a mai mult de jumătate dintre ele în alfabetul chirilic, a sute de documente privind cele mai diverse și subtile aspecte ale comunităților locale. Între timp, Editura Academiei Române cu, sprijinul institutelor de specialitate, a publicat o mare parte din primele hrisoave ale istoriei naționale; am luat în considerație textele lor, chiar dacă acțiunea a fost oarecum în defavoarea noastră.

Textele epigrafe de pe pisanii și cruci istorice au fost identificate și transcrise, majoritatea lor în chirilică, în special în perioada 1944-1950 și apoi pe măsură ce ele au mai fost descoperite.

Majoritatea acestor documente și inscripții constituie substanța acestui corpus. Hrisoavele de până la mijlocul secolului al XVII-lea sunt scrise în limba slavonă, însă ele sunt traduse în română de specialiști competenți. Alte documente traduse în limba română mai sunt două în rusă și unul în cea greacă. Restul actelor, deci majoritatea covârșitoare, au redactarea în limba națională.

Emise în cursul a trei epoci istorice, documentele aparțin tuturor speciilor lor, începând cu cartea domnească, continuând cu hotărnicia juridică, jurnalul de ședință, plângerea, zapisul, catagrafia, tabelul, raportul de activitate, situația etc. și încheind cu simpla citație pentru prezentarea la o instanță, toate fiind valorificate potrivit circumstanțelor sociale.

Pe cât de întins este evantaiul speciilor actelor, pe atât de bogat se află repertoriul aspectelor tematice abordate. Chestiunea transmiterii proprietății asupra pământului a generat un set de felurite acte. Se cunosc destule cărți domnești prin care domnitorii făceau danii de „moșii" unor boieri devotați lor și unor mănăstiri cu mai puține resurse materiale ori emiteau hrisoave de întărire a stăpânirii asupra unor ocine mai vechi „împresurate" sau chiar vândute. Vladislav al II-lea voievod, de exemplu, întărește printr-o carte, în 15 aprilie 1456, stăpânirea jupanului Mogoș și a urmașilor săi peste satele Corbii de Argeș, Corbii de Piatră, peste o ocină la Micești și peste jumătate din Mălureni[1], o așezare vecină la sud cu Mihovenii, dar dispărută în secolul al XVIII-lea. Vlad Călugărul, domnul Țării Românești, întărește printr-un hrisov, la 7 septembrie 1485, stăpânirea peste „o jumătate din Mihoveni" lui Stan Macrea și lui Stoia care o cumpăraseră pe 600 de aspri și un cal bun de 300 de aspri de la jupanul Drăghici. Uneori, astfel de cărți ascund, precum cea de față, succesiunea tranzacțiilor proprietăților funciare, transferând datarea documentară a satelor cu decenii în urmă. Situația Mihoveniului este un caz clasic, cu implicații istorice. Referindu-se la proveniența „moșiei", actul glăsuiește textual: „...ca să le fie jumătate din Mihoveni, cât au ținut Dragomir și Zlatco, pentru că *au închinat-o*

[1] D.R.H., vol. I, nr. 113.

Dragomir și Zlatco jupanului Drăghici al lui Stoica dinaintea lui Radul voievod, fratele domniei mele. Iar jupan Drăghici a vândut lui Stan Macrea și lui Stoia, pentru 600 de aspri și un cal bun de 300 aspri și jumătate din mănăstirea Mihovenilor"[2]. Deci, „jupan Drăghici a vândut o jumătate din Mihoveni" lui Stan Macrea și lui Stoica, în septembrie 1485, când era domnitor Vlad Călugărul, și el o obținuse anterior „prin închinare" de la Dragomir și Zlatco, în vremea domniei lui Radu cel Frumos (1462-1475). Actul acestui transfer nu-l avem încă. Totuși, în contextul istoric dat, transferul proprietății respective în vremea domniei lui Radu cel Frumos îi împrumută *o nouă valoare calendaristică datării documentare a Mioveniului* – cu cel puțin *două decenii în urma* anului 1485.

La transferul proprietăților funciare, la nivel local, între moșneni, între ei și egumenii mănăstirilor, între moșneni și slujbașii statului medieval se încheiau zapise. Bunăoară, la 30 septembrie 1700, între Mihalcea biv vel stolnic și moșnenii din Mihoveni se redactează un zapis prin care ultimii îi cedează primului „două funii și jumătate și o padină" din pământul lor.[3]

La acțiunile de transferare a proprietăților – de întărire, de hotărnicie etc. –, în special la cele de anvergură județeană participau în mod frecvent martori credibili din divanul țării, din administrația județeană ori din rândul țăranilor. Unul din martorii cei mai prestigioși și cei mai convocați din Mihoveni și din satele limitrofe a fost *Stanciul din Mihoveni.*

Stanciul a trăit în secolul al XVII-lea în Mihoveni ca boier de țară – îl găsim o singură dată cu o funcție de dregător ca logofăt. Prestigiul și puterea economică a lui Stanciul au sporit considerabil în urma unor cumpărături de terenuri de la Mihăilă, Stanciu cârnul, Sinca, David și Țigan, frate-său, Stan și Vlad, frate-său și de întărire a stăpânirii acestora printr-un hrisov de către Matei Basarab la 7 mai 1641.[4] Potrivit actului din 10 august 1656, Stanciul avea doi feciori, *Ion* și *Stanciu,* pe care îi iniția în treburile publice. El s-a bucurat mult de aprecierea domnitorului Matei Basarab, care l-a chemat și l-a delegat ca martor în diferite cercetări proprietărești în teren legate de încălcări și de grave neînțelegeri dintre stareții mănăstirilor Câmpulung, Valea, Vieroși și altele și vecinii moșiilor lor (boieri, țărani). În calitate de martor imparțial și notoriu, participa la elaborarea cărților de întărire și de hotărnicie a unor „moșii" ale diferiților proprietari medievali de către domnitori, îndeosebi de către Matei Basarab (1632-1654), la vânzarea unor ocine de către țărani unor demnitari locali sau între ultimii (în Mălureni, Tocsăbești, Conțești, Tămășești) și chiar

[2] *Ibidem.* nr. 195.
[3] B.A.R., 180/CXXVIII.
[4] Arh. Naț., fil. Argeș. *Colecția de documente,* IV/2, nr. 384.

la întocmirea diatelor (Racovița). Devine, realmente, în termeni actuali, o personalitate publică bine-cunoscută îndeosebi în Muscel. Feciorul său, Stanciu, i-a continuat o vreme, după cum relevă actele, preocupările.

O altă serie importantă de documente o constituie *catagrafiile, inventarele.* Apărute ca o necesitate stringentă în contextul dezvoltării noilor raporturi social-economice spre o nouă epocă, ele aveau rolul de a înlătura haosul și ignoranța din diferite domenii și de a înregistra pe cât posibil mai exact, aritmetic, o anumită situație pe care, în primul rând, autoritățile trebuia s-o cunoască și, eventual, să ia unele măsuri corective. Diversitatea aspectelor au generat, pentru uzul autorităților și al marilor proprietari, felurite tipuri de catagrafii, încât ne uimesc astăzi prin direcția lor practică, precum: *Catagrafia bisericilor și personalului lor* (1810), *Catagrafia birnicilor* (1814), *Catagrafia birnicilor și a scutelnicilor* (1830), *Catagrafia moșiilor* (1831), *Obșteasca catagrafie din 1839, Catagrafia moșiilor și a formelor de relief* (1839) etc. Prima și ultima dintre cele mai importante din aceste evidențe este *Catagrafia din anul 1774,* realizată în vremea ocupației temporare a țării de către trupele rusești și descoperită în Arhivele Vechi din Moscova. Catagrafia este bogată în informații sociale și economice, relevând dinamica populației, starea ei fiscală și structura gospodăriei. În privința populației, o surpriză interesantă o prezintă semnalarea a 28 de familii emigrante din Ardeal în comunitatea din Mălureni, fenomen care a condus la schimbarea structurii demografice și a toponimicului așezării Mălureni. Totuși, cea mai importantă catagrafie dintre toate este *Obșteasca catagrafie din anul 1838*, care înregistrează monografic fiecare familie, cu componența membrilor, numele, vârsta lor, statutul social, ocupația, pământul stăpânit sau lucrat în dijmă, animalele și soiurile de pomi. Nu poate fi subapreciată nici *catagrafia formelor de relief ale satelor,* vecine Mihoveniului, întocmită cu un an mai târziu decât ultima, în 1839.

O nouă categorie de documente, înrudită intim cu cea precedentă, de data aceasta, *situații, tablouri, tabele, liste* etc., reliefează acțiunile multiple și trudnice ale epopeii de modernizare a așezărilor limitrofe Mioveniului, în momentele executării ori finale, de cele mai multe ori. Astfel, am descoperit situații demografice, cu nașterea, căsătoria și decesul oamenilor, tablouri cu starea materială a sătenilor, liste cu oamenii care au prestat zile de muncă cu brațele ori cu atelajele, tabele cu construirea unor drumuri și podețe noi ori cu repararea celor mai vechi, dări de seamă concentrate cu abaterea unor calamități asupra satelor (epidemii, inundații) etc. Unele din aceste documente, cu structura de „formulare tipizate”, lucrate după propriile nevoi directe ale autorităților comunale și ministeriale, înmulțite considerabil în ultimul timp, sintetizează

aspecte, fapte, elemente și chiar anumite acțiuni. Acțiunile complexe au fost deci sintetizate în cifre, în „situații", în „tabele". În *Corpusul* acesta vom întâlni, de pildă, în domeniul învățământului și culturii, numeroase „situații" și „tabele" despre stadiul construcțiilor școlare la sate, despre promovarea și pregătirea profesională a învățătorilor din județ, despre frecventarea și succesele obținute la învățătură de către copiii din școlile locale etc.

În fine, *inscripțiile,* documente scrise realmente artistic pe piatră, pe cruci și pisanii. În trecut, ele au fost mai multe pe cuprinsul așezărilor ce formează acum orașul Mioveni. Însă unele, din neglijență și din dispreț față de aceste relicve, uneori chiar din partea acelora care aveau obligația sacră și profesională să le conserve, s-au deteriorat și au fost aruncate ori li s-au dat alte întrebuințări, ca în cazul bisericii Sfântul Gheorghe din Mioveni, unde nu de mult asemenea „piese" au fost utilizate la construcția „podelei" lăcașului.

În privința crucilor, cu excepția celor din Mihoveni, toate celelalte din satele subordonate orașului au un caracter net memorial. În Mihoveni, vatra orașului, există opt cruci de piatră, fiecare conținând un anumit mesaj. Dintre ele, trei sunt funerare, fiind destinate membrilor familiei lui Robea Focănescu. Alte două cruci au o valoare social-istorică, precum crucea monumentală din septembrie 1745, ridicată în semn de mulțumire către divinitate pentru cumpărarea a mai multor „moșii" de la moșnenii din Piscani, la hotarul cu Mihovenii, în loc de popas pe drumul Pitești – Câmpulung, și pentru consemnarea cheltuielilor făcute la București de către primarul Câmpulungului de atunci, Stoica (județ). Al doilea monument epigrafic îl constituie crucea „mică" din gardul de zid de lângă poarta bisericii care consemnează zidirea unui nou locaș pe alt loc, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, având legătură directă cu vechea pisanie încastrată în zidul estic al pridvorului.

Nu de mai mică importanță, din aceeași categorie de mărturii epigrafice se prefigurează pisaniile lăcașurilor de cult. Aproape toate bisericile din orașul Mioveni și din cartierele lui (Racovița, Colibași și Vieroș) dețin, în afara pisaniei actuale, una ori două tipuri mai vechi. Uneori, asemenea pisanii pot aduce adevărate surprize prin informațiile inedite de istorie locală, ca în cazul celor ale bisericilor din Mioveni și Racoviță.

Nu pot fi omise nici însemnările redactate pe cărți sau pe alte obiecte, care rețin succint deseori evenimentele capitale din existența unei comunități.

Evident, informațiile din acete documente și inscripții, de ordinul sutelor, din care se publică acum o parte din ele, evocă fragmentar aspecte esențiale dintr-o mare diversitate de domenii, însă selecționate și interpretate științific în conexiuni, obținem tablourile demografice și social-economice în derularea lor istorică.

INDICE DE PERSOANE

C

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

R

SCRIERILE PUBLICATE ȘI INEDITE ALE AUTORULUI

I. FOLCLOR ȘI ETNOGRAFIE

1. Volume tipărite

1. Robea, Mihail M., *Basme, snoave, legende și povestiri populare.* Folclor din Valea Vâlsanului-Argeș. București, Societatea Litrară „Relief Românesc", 1979, 213 p.

2. Robea, Mihail M., *Basm, snoave, legende și povestiri populare.* Folclor din Valea Vâlsanului - Argeș. București, Societatea Literară „Relief Românesc", 1979, 231 p. Ediție nouă, adăugită.

3. Robea, Mihail M., *Folclorul poetic din Stroești - Argeș*, București, Societatea cultural-științifică Stroești - Argeș, 1980, 248 p.

4. Robea, Mihail M., *Basme populare românești,* București, Ed. „Minerva", 1986, XLV+875 p. (Colecția „Folclor din Oltenia și Muntenia, vol. IX). Lucrarea a primit premiul „Simeon Fl. Marian" al Academiei Române pe anul 1986.

5. Robea, Mihail M., *Basmul cu Ion Săracu și Sfântul Soare.* Basme populare din Muntenia, București, Casa Editorială „Cuget, Simțire și Credință", 1994, 174 p.

6. Robea, Mihail M., *Basme și legende populare românești.* București, Casa Editorială Muntenia, 1995, 240 p.

7. Robea, Mihail M., *Proză populară din Stroești-Argeș,* Basme, snoave, legende, povestiri populare, București, Casa Editorială Muntenia, 1997, 288 p.

8. Robea, Mihail M., *Proverbe și ghicitori.* București, Casa Editorială Muntenia, 1998, 160 p.

9. Robea, Mihail M., *Proverbe și zicători. Ghicitori.* Ediție nouă, revăzută. București, Casa Editorială Muntenia, 1998, 160 p.

10. Robea, Mihail M., *Proverbe, zicători, ghicitori și strigături.* București, Casa Editorială Muntenia, 19, 160 P.

11. Robea, Mihail M., *Băiatul de împărat și Iozefina-cea-Frumoasă.* Basme, legende și povestiri populare. București, Casa Editorială Muntenia, 1998, 144 p.

12. Robea, Mihail M., *Cântece și poezii populare românești.* București, Casa Editorială Muntenia, 2004, XXXII + 352 p.

Adriana Rujan – Costin Alexandrescu, coordonatori, *Cântece și obiceiuri de iarnă din Argeș - Muscel,* Pitești, Centrul Creației Populare al județului Argeș adică: XXXII+352 p., 1998, XXVI+422 p. (extrase din culegerile de colinde și obiceiuri ale lui Mihail M. Robea, numerotate: 6a, 6b, 7, 8, 13, 18, 19,

20, 21, 22, 23, 24 a, 24 b, 25, 47, 139, 141, 164, 303, 375a, 375b, 382, 398, 402, 403a, 403b, 409, 425a,425b, 429, 431, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 450, 453, 455, 456, 460a, 463, 464, 465, 466, 467, 469, 470, 471a, 471b, 472, 485a, 492, 501, 502, 508a, 508b, 515b, 515c, 526, 540.

13. Robea, Mihail M., *Mioveni-Argeș. Corpusul de documente și inscripții ale orașului,* București, Casa Editorială Muntenia, 2009, 328 p.

14. Robea, Mihail M., Ceramica populară din nord-vestul Munteniei: Valea Vâlsanului - Argeș. București, Casa Editorială Muntenia, 2012, 96 p.

15. Lumini Etnice. Studii și articole de etnologie. București, Casa Editorială Muntenia, 2012, 304 p.

2. **Ediții de folcloriști îngrijite**

Mihail Canianu. *Studii și culegeri de folclor românesc.* Ediție îngrijită de Mihail M. Robea și Al. Dobre. Cuvânt înainte de Dan Horia Mazilu. Studiu introductiv de Al. Dobre, glosar, indicele subiecților anchetați și bibliografie de Mihail M. Robea. București, Ed. Minerva, 1999, 282 p.

Dumitru Mihalache, *Basmul cu Roșu-Împărat și Verde-Împărat. Povești, poezii și obiceiuri populare.* Ediție critică, îngrijită, note, comentarii, glosar, bibliografie, studiu introductiv și indice de persoane, Casa Editorială Muntenia, 2012, 416 p.

3. **Ediții de scriitori îngrijite**

George Ulieru, *Scrieri,* Ediție îngrijită, tabel cronologic și bibliografie de Mihail M Robea, prefața de I. Biberi, București, EPL, 1967, XXIV +200 p.

V. Alecsandri, *Poezii, proză și teatru.* Antologie și tabel cronologic, București, Casa Editorială Muntenia, 2001, 255 p.

I. Creangă, *Povești, povestiri, amintiri.* Antologie, tabel cronologic și glosar, București, Casa Editorială Muntenia, 1998, 192 p.

I. Creangă, *Povești, povestiri, amintiri.* Antologie, tabel cronologic, glosar și „Aprecieri critice". Ediție nou, revizuită și completată, București, Casa Editorială Muntenia, 2003, 224 p.

M. Eminescu, *Poezi și proză.* Selecția textelor, îngrijirea lor și tabelul cronologic de – București, Casa Editorială Muntenia, 2000, 192 p.

M. Eminescu, *Poezii și proză.* Selecția textelor, îngrijirea lor și tabelul cronologic și „Aprecieri critice". Ediție revăzută și adăugită. București, Casa Editorială Muntenia, 2008, 192 p.

I.L. Caragiale, *Schițe, nuvele, teatru. Antologie și tabel cronologic, București, Casa Editoria*lă Muntenia, 2005, 222 p.

I. L. Caragiale, *Schițe, nuvele, teatru.* Antologie, tabel cronologic și „Aprecieri critice", București, Casa Editorială Muntenia, 2004, 227 p.

P. Ispirescu, *Basme.* Antologie, tabel cronologic, „Aprecieri critice", București, Casa Editorială Muntenia, 2002.

P. Ispirescu, *Basme.* Antologie, tabel cronologic și „Aprecieri critice" - București, Casa Editorială Muntenia, 2003, 176 p.

Ion Slavici, *Nuvele,* Antologie, tabel cronologic și „Aprecieri critice" de – București, Casa Editorială Muntenia, 2002, 160 p.

G. Coșbuc, *Poezii și proză.* Antologie, tabel cronologic și selecționarea „aprecierilor critice" – București, Casa Editorială Muntenia, 2001, 144 p.

G. Topârceanu, *Poezii și proză,* Antologie, tabel cronologic și selecția aprecierilor critice, București, Casa Editorială Muntenia, 2002, 125 p.

Emil Gârleanu, *Din lumea celor care nu cuvântă,* Antologie, tabel cronologic și aprecieri critice, București, Casa Editorială Muntenia, 2005, 177 p.

Edmondo de Amicis, *Cuore – inimă de copil.* Cuvânt înainte de Al. I. Odobescu, Ediție îngrijită și tabel cronologic, București, Casa Editorială Muntenia, 2005, 304 p.

4. **Volume pregătite pentru tipar**

Studii și articole de etnologie, Vol. II.

Pagini de istorie literară.

Povești, poezii și obiceiuri populare de la românii din afara granițelor.

Folclorul din Valea Vâlsanului - Argeș. Studiu monografic.

Mioveni - Argeș. *Corpusul de documente și inscripții ale orașului,* vol. II.

Structuri folclorice și valori etnografice din Mioveni - Argeș.

II. STUDII ȘI ARTICOLE DE ETNOLOGIE

1. Studii și articole de folclor și etnografie

1. *C. Rădulescu-Codin, un pasionat și harnic folclorist,* în „Cultura poporului" (București), an. VI, nr. 5, mai 1956, p. 57-58.

2. *C. Rădulescu-Codin, un mare folclorist al regiunii noastre,* în „Secera și ciocanul", an. VI, nr. 741, 9 sept. 1956, p. 2.

3. *Noi date despre folcloristul C. Rădulescu-Codin,* în „Revista de folclor" (București), an. III, 1958, nr. 4, p. 140-145.

4. *Andrei Bârseanu - folcloristul,* în „Limbă și literatuară" (București), vol. IV. 1960, p. 195-210.

5. *Culegerea și valorificarea folclorului literar în presa democratică* (1920-1944), în „Limbă și literatură", vol. XIII, 1967, p. 145-163.

6. *140 de ani de la nașterea haiducului Radu Anghel,* în „Secera și ciocanul", an. XVIII, nr. 4260, 21 ian. 1968, p. 3.

7. *George Călinescu și folclorul,* în „Manuscrise” (București), an. III, 1970, nr. 3, p. 18-20.

8. *Culegerea și studierea folclorului din Valea Vâlsanului* - Argeș, în „Tribuna școlii argeșene” (Pitești), vol. IV, 1971, p. 70-73,

9. *Gheorghe Florescu, dascăl entuziast și folclorist pasionat,* în „Școala Argeșului” (Pitești), vol. II, 1973, p. 102-103.

10. *Jocul Caprei în Valea Vâlsanului – Argeș,* în „Museum”, Muzeul Golești - Argeș, vol. I, 1974, p. 205-225.

11. *Folclor,* în „Orizonturi”, an. VI, 1976, nr. 1, p. 17 (Articol nesemnat).

12. *Concepția științifică despre folclor din presa democratică din perioada interbelică,* în „Orizonturi”, an. VI, 1976, nr. 2, p. 61-76.

13. *Festivalul „Cântarea României” la liceul nostru,* în „Orizonturi”, an. VII, 1977, nr. 1-2, p. 60-62.

14. *C. Rădulescu-Codin – pedagogul,* în „Interferențe”, 1977, p. 109-124.

15. *Vechi orații de nuntă în Argeș,* în „Interferențe”, vol. I, 1978, p. 189-196.

16. *Teatrul folcloric: Jocul cucilor din Brănești – Ilfov,* în „Interferențe”, vol. I, 1978, p. 167-188.

17. *Vechi obiceiuri populare cu arii de circulație insulare în Argeș,* în „Museum”. Muzeul Golești - Argeș, vol. II, 1978, p. 541-556.

18. *Ovid Densusianu – creatorul modelului de monografie folclorică zonală,* în „Buletinul Societății pe anul 1978”, Societatea de Științe Filologice din R.S. România, 1978, p. 109-110.

19. *Balada populară în zona subcarpatică a Munteniei,* în „Interferențe”, I, 1979, p. 157-164.

20. *Unitatea folclorului din Argeș și Muscel cu cel din alte zone ale țării,* în „Interferențe”, I, 1979, p. 165-178.

21. *Folcloriștii argeșeni și publicațiile folclorice conduse de Gh. N. Dumitrescu – Bistrița,* în „Mehedinți – istorie și cultură” (Drobeta-Tr. Severin), vol. II, 1980, p. 631-639.

22. *Alexandru Dima – exeget al artei populare din Drăguș – jud. Brașov,* în „În memoriam” Alexandru Dima. Iași, Universittea „Alexandru Cuza” – Iași, 1979, p. 177-182.

23. *Aspecte ale pomiculturii și viticulturii în Mioveni - Argeș,* în „Museum”, vol. III, Complexul muzeal Golești - Argeș, 1980, p. 317-325.

24. *Obiceiurile de iarnă și repertoriul lor folcloric în Argeș,* în „Muzeum", vol. III, Complexul Muzeal Golești – Argeș, 1980, p. 671-677.

25. *Participarea argeșenilor și muscelenilor la Primul Război Mondial reflectată în folclorul local – 60 de ani de la Formrea statului național unitar român,* în „Museum", vol. III, Complexul Muzeal Golești – Argeș, 1980, p. 685-690.

26. *Folcloriști argeșeni: Dumitru Mihalache,* în „Argeș", an. XVII, 1982, nr. 3, p. 3.

27. [*Despre publicația Școala Mehedințiului*), în „Școala Mehedințiului", Drobeta-Tr. Severin, vol. X-XI, 1983, p. 176.]

28. *Folcloriști argeșeni: Constantin N. Mateescu,* în „Argeș", an. XIX, nr. 5 (153), mai 1984, p. 11, 15.

29. *Dumitru Mihalache, etnograf și folclorist,* în „Revistă de Etnografie și Folclor", tom. 30, 1985, nr. 2, p. 166-174.

30. *500 de ani de atestare documentară. Mioveni – un oraș lângă uzină,* în „Argeș", an. XX, nr. 9 (169), septembrie 1985, p. 3.

31. *Dumitru Mihalache (1885-1916),* în „Buletinul Societății de Științe Filologice pe anul 1985", București, Societatea de Științe Filologice din România, 1985, p. 149-150.

32. *Ceramica populră din Valea Vâlsanului* – Argeș (I–III), în „Revista de Etnografie și Folclor", tom. 32, 1987, nr. 1, p. 49-62; II, *ibidem,* nr. 3, p. 257-273 (Olărie); III, *ibidem,* tom. 35, 1990, nr. 1, p. 87-101. Cu 27 foto.

33. *Aspecte istorice și etnografice din Mioveni* – Argeș. 500 de ani de atestare documentară, în „Studii și comunicări", vol. IV, Câmpulung-Muscel, Muzeul Câmpulung-Muscel, 1987, p. 151-161.

34. *Ion Chelcea (n. 1902),* în „Buletinul Societății pe anul 1987", p. 88-89.

35. *Folcloriști și etnografi din Argeș: Ion Chelcea,* în „Argeș", an. XXIII, nr. 2 (197), februarie 1988, p. 10.

36. *Vechi texte folclorice din nord-vestul Munteniei,* în „Memoriile Comisiei de Folclor", Academia Română, tom. II, 1988, p. 49-61.

37. *Câteva obiceiuri din Maramureș,* în „Revista de Etnografie și Folclor", tom. 34, nr. 4, 1989, p. 307-308.

38. *Protecția juridică a operelor folclorice,* în „Revista de Etnografie și Folclor", tom. 34, 1989, nr. 4, p. 371-373.

39. *Creațiile paramiologice în monografiile sătești ale cadrelor didactice în deceniile 4 și 5 din secolul nostru,* în „Proverbium Dacoromaniae", vol. 4, 1989. Drobeta – Tr. Severin, Academia Română, 1989, p. 35-38.

40. *Lupta țăranilor din Mioveni – Argeș pentru aplicarea reformei agrare din 1864. La 500 de ani de atestare documentară,* în „Studii și comunicări”, V, Câmpulung-Muscel, Muzeul Câmpulung-Muscel, 1989, p. 169-173.

41. *Monografiile sătești muscelene ale învățătorilor din perioada 1940-1943. Valențele lor etnografice și folclorice,* în „Studii și comunicări”, V, Câmpulung-Muscel, Muzeul Câmpulung-Muscel, 1989, p. 221-229.

42. *În memoriam. Dimitrie Al. Nanu,* în „Buletinul Societății pe anul 1989”, București, Societatea de Științe Filologice din România, 1989, p. 42-43.

43. *Aspecte etnografice și folclorice ale unei monografii despre Fierbinții de Sus – Ialomița,* în „Revista de Etnografie și Folclor”, tom. 35, 1990, nr. 2, p. 193-196.

44. *Mioveni – o așezare demolată își revendică numele ei istoric,* în „Argeșul liber”, an. I, nr. 34, 9 februarie 1990,p. 2.

45. *Tipologia folclorului românesc – aspecte teoretice și metodologice,* în „Revista de Etnografie și Folclor”, tom. 35, 1990, nr. 5-6, p. 274-277.

46. *In memoriam. Constantin C. Negreanu,* în „Revista de Etnografie și Folclor”, tom. 37, 1992, nr. 2.

47. *Bibliografie cu lucrările lui Constantin Negreanu,* în „Revista de Etnografie și Folclor”, tom. 37, 1992, nr. 2, p. 201-207.

48. *Pr. Ioan I. Răuțescu. La centenarul nașterii sale,* în „Curierul de Argeș“, an. III, nr. 179, 2 oct. 1992, p. 2. p.192-201

49. *Folcloristul Ion Cruceană la 81 de ani,* în „Curierul de Argeș“, an. III, nr. 181, 9-12 oct. 1992, p. 2.

50. *La aniversarea Institutului de Etnografie și Folclor,* în „Revista de Etnografie și Folclor”, tom. 39, 1944, nr. 1-2, p. 11-13.

51. *File de monografie,* în „Pohta Mihoveanului”, leatul 1994, luna lu’ Gustar, p. 1.

52. *Aspecte etnografice și folclorice în monografia comunei Drănicu – jud. Dolj,* în „Revista de Etnografie și Folclor”, tom. 39, 1994, nr. 3-4, p. 299-305.

53. *Folclorul în publicațiile centrale ale Societății de Științe Filologice din România,* în „Revista de Etnografie și Folclor”, tom. 39, 1994, p. 306-308.

54. *Un folclorist: Gheorghe I. Pârnuță,* în „Revista de Etnografie și Folclor”, tom. 39, 1994, nr. 5-6, p. 465-472.

55. *Ioan I. Garofoiu (1897-1982),* în: Gheorghe Pârnuță, Flaminu Mârțu, Ovidiu Isbășescu, *Oameni din Cetatea de Scaun. Personalități și figuri muscelene,* București, Edit. V. Cârlova, 1995, p. 140.

56. *Un complex economico-cultural într-un sat tradițional – Mioveni - Argeș,* în „Revista de Etnografie și Folclor", tom. 40, 1995, nr. 2, p. 245-247.

57. *Ioan I. Garofoiu – folcloristul,* în „Revista de Etnografie și Folclor", tom. 48, 1997, nr. 3-4, p. 287-294.

58. *Ceremonialul înmormântării în zona Văii Vâlsanului – Argeș,* în „Caiete folclorice", Pitești, 1997,p. 30-41.

59. *Plugușorul în Valea Vâlsanului – Argeș în contextul contemporan,* în „Caiete folclorice" – Argeș, vol. II, Pitești, Centrul Creației Populare Argeș, 1998, p. 36-41.

60. *Dumitru Mihalache – un mare prieten și colaborator al lui C. Rădulescu-Codin,* în „Caiete folclorice" – Argeș, Vol. III, Pitești, Centrul Creației Populare Argeș, 1999, p. 21-42.

61. F*ondul monografiilor sătești ale învățătorilor – importantă sursă documentară pentru etnografia și folcloristica din Argeș,* în „Caiete folclorice și etnografice Argeș – Muscel", an IV, Pitești, Centrul Creație Populară Argeș, 2000, p. 16-27.

62. *Monografii sătești argeșene în manuscris din deceniile 4 și 5 ale secolului al XX-lea - valoroase surse de documentare pentru istorici și etnologi,* în „Argessis". Studii și comunicări. Seria istorice, vol. X, Pitești, 2001, p. 403-412.

63. *Ion I. Popescu – Preocupări etnologice,* în „Argesiss", vol. XI, Pitești, 2002, p. 549-555.

64. *Etnologi argeșeni omiși din dicționare – George Florescu* (p. 581-584), *Constantin Stancu* (p. 584-586), în „Argesiss", vol. XII, Pitești,p. 581-586.

65. *Aspecte ale păstoritului din nord-vestul Munteniei în cântecele lirice și în baladele populare din Valea Vâlsanului – Argeș,* în „Caiete folclorice Argeș", vol. V-VI, Pitești, Centrul Creației Populare Argeș, 2004, p. 28-35.

66. *Mioveni - Argeș. Corpusul de documente și inscripții,* în „Mioveni", nr. 65, iunie 2004, p. 4.

67. *Etnologi argeșeni omiși din dicționare (II) – G. Cristea Niculescu* (p. 675-677), *C. Sorescu* (p. 677-679), în „Argesis", tom. XIII, Pitești, 2004, p. 675-679.

68. *Nicolae Ghebeș – folcloristul,* în „Argesis", tom. XIII, Pitești, 2004, p. 681-689.

69. *Povestiri și amintiri despre război din nord-vestul Argeșului,* în „Caiete folclorice Argeș", vol. VII-VIII, Pitești, Centrul județean pentru conservarea și promovarea culturii tradiționale Argeș, VII-VIII, 2005, p. 58-66.

70. *Legenda populară în nord-vestul Argeșului,* în „Caiete folclorice Argeș“, Pitești, Centrul județean pentru conservarea și promovarea culturii tradiționaale Argeș, VII-VIII, 2005, p. 174-179.

71. *Cu gândul la aniversarea* C.J.C.P.C.T., în „Arc peste timp”, Pitești, C.J.C.P.C.T, 2006, p. 314-315.

72. *Legendele populare din Valea Vâlsanului – Argeș,* în „Argesis”, tom. XV, Pitești, 2006, p. 513-534.

73. *Momente și aspecte principale din istoria orașului Mioveni – Argeș, în Mioveni - pași în timp,* Pitești, Ed. „Alean”, 2007, p. 58-99.

74. *Interiorul locuinței tradiționale din Mioveni – Argeș,* în „Argesis”, XVI, Pitești, 2007, p. 489-498. Cu foto.

75. *Corpusul documentelor și inscripțiilor orașului Mioveni - Argeș (Introducere),* în *Mioveni-Argeș. Corpusul de documente și inscripții ale orașului,* București, Casa Editorială Muntenia, 2008, p. 7.

76. *Dumitru Mihalache, etnograf și folclorist,* în „Argesis”, XVII, Pitești, 2008, p. 401-424.

77. *Colindatul din Ajunul Crăciunului în Valea Vâlsanului - Argeș,* în „Argesis”, XVIII, Pitești, 2009; p.341-349.

78. Momente din frământările sociale ale sătenilor din Mioveni - Argeș, în „Lumini etnice”, p. 263-268.

2. Culegeri proprii și editări de texte în periodice

1. *Din vremea haiducilor (legendă),* în „Orizonturi”, an. VI, 1976, nr. 3, p. 19. Nesemnat.

2. Cuza Vodă în cătunul Sărăcineni (legendă)*, în „Orizonturi”, an. VI, 1976, nr. 3, p. 19.*

3. *Variante ale baladelor „Miorița” și „Ciobănașul” în Valea Vâlsanului – Argeș,* în „Orizonturi”, nr. VI, 1976, nr. 2, p. 43-51.

4. *Teatrul popular: 1. Banta lui Bujor,* 2. Țăranul și boierul, în „Orizonturi”, an. VII, 1977, nr. 1-2, p. 49-55.

5. *Vlad Țepeș – 500 de ani. Legende despre Vlad Țepeș și familia sa:* 1. *Din vremea lui Țepeș Vodă,* 2. *Poiana Doamnii,* în „Orizonturi”, an. VII, 1977, nr. 1-2, p. 56-57.

6. *La comemorarea a 60 de ani de la luptele de la Mărășești. Aspecte ale Primului Război Mondial în cântecele populare,* în „Orizonturi”, an. VII, 1977, nr. 1-2, p. 57-58.

7. *Teatrul popular haiducesc: Prinderea lui Jianu,* în „Orizonturi”, an. VIII, 1978, nr. 1, p. 39-47.

8. *Teatrul popular haiducesc*: 1. *Banta lui Bujor,* 2. *Jocul cerbului,* în „Orizonturi", an. VIII, 1978, nr. 2, p. 46-51.

9. *Vechi cântece populare lirice,* în „Orizonturi", an. VIII, 1978, nr. 2, p. 51-53.

10. *Teatrul popular: Banta lui Păunaș,* în „Orizonturi", an. IX, 1979, nr. 1-2, p. 65-68.

11. *Obiceiuri tradiționale:* 1. *Jocul caprei,* 2. *Urătura cu plugușorul,* în „Orizonturi", an. IX, 1979, nr. 1-2, p. 68-71.

12. *Balade populare:* 1. *Bogatu și săracu,* 2. *Prin pădurea Bradului,* în „Orizonturi", an. IX, 1979, nr. 1-2, p. 71-72.

13. *Colinde și balade:* 1. *Ia sculați, sculați,* 2. *Radu lui Anglel din Greci,* 3. *Bogatu și săracu,* 4. *La fântâna din baltă,* 5. *Cântecu' lui Ghiță Cătănuță,* 6. *Uncheșeii,* în „Orizonturi", an. X-XI (1980-1981), p. 57-64.

14. *Cântece din gura poporului,* în „Revista de Etnografie și Folclor", tom. 35, 1990, nr. 1, p. 102.

3. **Recenzii și note de lector**

1. *Înflorește folclorul argeșean,* în „Secera și ciocanul", an. XV, nr. 3367, 4 mart. 1965, p. 2.

2. *Un îndreptar practic și eficient în culegerea folclorului,* în „Secera și ciocanul", an. XVII, nr. 4378, 9 iun. 1968, p. 2.

3. *Îndreptar pentru culegerea folclorului,* în „Gazeta învățământului", an. XX, nr. 952, 21 iun. 1968, p. 4

4. *Basmul cu Soarele și Fata de împărat,* în „Secera și ciocanul", an. XXIV, nr. 6171, 24 mart. 1974, p. 2.

5. Constantin Stancu: *Soarele și luna.* Balade și cântece de dragoste și dor, în „Interferențe", vol. I, 1978, p. 346-347.

6. Iordan Datcu și Sabina C. Stroenescu, *Dicționarul folcloriștilor* (1979), în „Orizonturi", an. IX, 1979, nr. 1-2, p. 72-73.

7. Al. Andrei, *Valori etice în basmul fantastic românesc* (1979), în „Învățământul liceal și tehnic profesional" (București), an. XXVIII, nr. 6, iun. 1980, p. 41.

8. Ion Cruceană, *Pe Argeș în jos, pe un mal frumos,* în „Secera și ciocanul", an. XXXI, nr. 6606, 13 nov. 1981, p. 2.

9. *Ansamblul urban medieval Pitești de Eugenia Greceanu,* în „Secera și Ciocanul", an. XXXII, nr. 6673, 25 febr. 1983, p. 2.

10. *Dicționarul folcloriștilor și folcloriștii argeșeni,* în „Argeș", an. XIX, nr. 2 (150), febr. 1984, p. 5.

11. *Legende istorice de Petre Stănescu,* în „Secera și ciocanul", an. XXXIV, nr. 6732, 13 apr. 1984, p. 2.

12. *Povești de C. Rădulescu-Codin,* în „Secera și ciocanul", an. XXXIV, nr. 6760, 26 oct. 1984, p. 6.

13. Gh. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române,* în „Argeș", an. XXI, nr. 3 (175), mart. 1986, p. 11.

14. Gh. Dumitru-Maican, *Muzeul viticulturii și pomiculturii din România.* București, Editura Sport-Turism, 1983, în „Revista de Etnografie și Folclor", tom. 31, 1986, nr. 2, p. 200-201.

15. *O colecție reprezentativă: Literatură populară* (I), în „Argeș", an. XXII, nr. 3 (187), mart. 1987, p. 8.

16. *Valori etnografice într-o publicație musceleană,* în „Revista de Etnografie și Folclor", tom. 35, 1990, nr. 1, p. 79-81.

17. Moise Mitulescu, *Floare albă din cunună. Folclor muzical din județul Argeș.* Cu o *Prefață* de prof. Ludovic Păceag. Pitești, Asociația Folcloriștilor Argeșeni „C. Rădulescu-Codin" și CICPMAN, 1982, 59 p., în „Revista de Etnografie și Folclor", tom. 37, 1992, nr. 4, p. 431-432.

18. *La izvoare.* Povești, poezie populară și cercetări de folclor, de Grigore Botezatu. Chișinău, Hyperion, 1991, 240 p., în „Revista de Etnografie și Folclor", tom. 38, 1993, nr. 1-2, p. 168-170.

19. Miklós fils - de jument. Contes d'un tzigane hongoris. János Berki raconte. Recuellis et présentes par Verónika Görög. Budapest, Maison d'Edition de l'Academie des Socientces des Hongarie – Paris, 1991, 258 p., în „Revista de Etnografie și Folclor", tom. 38, 1993, nr. 3, p. 271-273.

20. Dim. Al. Nanu, *Folclor din Oltenia și Muntenia,* în „Calende", an. III, nr. 9 (33), sept. 1993, p. 9.

21. Ion Stăvăruș, *Povestiri medievale despre Vlad Țepeș-Dracula,* Studiu critic și antologie, în „Calende", an. IV, nr. 2 (38), febr. 1994, p. 5.

22. *Anuarul Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloi",* Serie nouă, Tom. 3, 1992, București, E.A.R., 1993, 258 p., în „Revista de Etnografie și Folclor", tom. 39, 1994, nr. 1-2, p. 182-183.

23. *Ethnos.* Revistă științifică de etnografie, folclor, artă populară, în „Revista de Etnografie și Folclor", nr. 5-6, p. 573-574.

24. *Proverbiam Dacoromaniae,* vol. 4, 1989, nr. 5-6, p. 573-574.

25. *O valoroasă colecție de folclor argeșean,* în „Revista de Etnografie și Folclor", tom. 40, 1995, nr. 1, p. 105-106.

26. Adriana Rujan, Costin Alexandrescu, *Colinde și obiceiuri de iarnă din Argeș – Muscel,* Pitești, CCPJA, 1998, XXVI+422 p, în „Cultura", an II, 1999, nr. 1, p. 4-5.

4. Cronici

1. *Simpozionul „Argeșeni în spiritualitatea românească": C. Rădulescu – Codin, folclorist argeșean de valoare națională,* în „Revista de Etnografie și Folclor", tom. 33, 1988, nr. 1, p. 113-114.

2. *Ședința publică de comunicări a Comisiei de Folclor a Academiei R.S.România,* în „Revista de Etnografie și Folclor", tom. 34, 1989, nr. 5, p. 509-510.

3.*Simpozionul anual al Muzeului din Câmpulung Muscel,* în „Revista de Etnografie și Folclor", tom. 35, 1990, nr. 1, p. 81.

III. LIMBĂ, LITERATURĂ și PEDAGOGIE

1. Ediții de scriitori îngrijite

Vezi secvența 3. *Ediții de scriitori îngrijite,* p. 291-292.

2. Studii și articole

1. *Vocabular regional din Muscel,* în „Cum vorbim" (București), an. I, nr. 9, dec. 1949, p. 34.

2. *Vocabular regional din Muscel,* în „Cum vorbim", an. II, nr. 4, apr. 1950, p. 39.

3. *Cum s-au format numele în Muscel,* în „Cum vorbim", an. III, nr. 2, febr. 1951, p. 23-24. (semnat în anagramă).

4. *Vocabular regional din Argeș,* în „Cum vorbim", an. IV, nr. 2, febr. 1952, p. 37.

5. *De vorbă cu profesorii de limba română ai școlilor de 7 ani,* în „Gazeta învățământului" (București), an. VII, nr. 337, 23 sept. 1955, p. 3.

6. *Muzeul „Dimitrie Cantemir",* în „Gazeta învățământului", an. VIII, nr. 382, 3 aug.1956, p. 1.

7. *Familia și școala în condițiile cazării elevilor la școală,* în „Secera și ciocanul" (Pitești), an. VI, nr. 755, 2 sept. 1956, p. 2.

8. *15 ani de la moartea lui George Ulieru, în „Secera și ciocanul",* an. VIII, nr. 1348, 27 aug. 1959, p. 2.

9. *Colaborarea dintre școală și familie la Liceul Militar „Dimitrie Cantemir",* în „Revista de pedagogie" (București), an. VII, nr. 8, aug. 1958, p. 56-61.

10. *Vocabular regional în Argeș,* în „Limba română” (București), an. VIII, nr. 6, iun. 1959, p. 60.

11. *George Ulieru și administrația vremii sale,* în „Viața românească”, an. XII, nr. 9, sept. 1959, p. 133-134.

12. *Completări la un jurnal,* în „Viața românească”, an. XIV, nr. 2, febr. 1961, p. 170-172.

13. *George Ulieru – scriitorul,* în „Limbă și literatură”, an. VI, 1962, p. 195-210.

14. *George Ulieru, Douăzeci de ani de la moartea sa,* în „Secera și ciocanul”, an. XIII, nr. 2906, 7 sept. 1963, p. 2.

15. *I. L. Caragiale – revizor școlar în Argeș,* în „Secera și ciocanul”, an. XIV, nr. 3233, 26 sept. 1964, p. 2.

16. *Opera coșbuciană în conștiința argeșenilor,* în „Secera și ciocanul”, an. XVI, nr. 3844, 17 sept. 1966, p. 2.

17. *Marina Nicolaev,* în „Orizonturi”, an. VII, 1977, nr. 1-2, p. 40 (Medalion nesemnat).

18. *I. L. Caragiale – revizor școlar în Argeș și Vâlcea,* în „Interferențe”, 1977, p. 125-130.

19. *Societatea „Prietenii istoriei literare” din București,* în „Buletinul Societății pe anul 1978”. București. Societatea de Științe Filologice din R.S. România, 1978, p. 41-47.

20. *Mihail Eminescu în publicațiile din Argeș și Muscel,* în: Mihai Eminescu. Omagiu (1889-1979). București, Societatea literară „Relief Românesc”, 1979, p. 307-334.

21. *Ecouri ale vieții și operei lui George Coșbuc în conștiința Argeșului și Muscelului.*

CUPRINSUL

II. STRUCTURI MONOGRAFICE NAȚIONALE

III. STRUCTURI ISTORICO-ETNOGRAFICE ZONALE

B-dul Tudor Vladimirescu, nr. 31,
sector 5, Bucureşti, ROMÂNIA
fedprint
tipografie
Tel.: 411.00.55; 411.47.76
fed@promo.ro

CASA EDITORIALĂ MUNTENIA

O carte despre preocupările esențiale ale unor etnologii, despre unele surse documentare ale etnografiei și folcloristicii și despre aspectele social-istorice inedite ale unei așezări sociale în devenire urbanistică.

Mihail M. Robea

COLECȚIA ETNOLOGICA

